RESPONSUM JURIS,

IN ARDUA ET GRAVI QUADAM CAUSA,

CONCERNENTE PROCESSUM QUENDAM, CONTRA SAGAM, NULLITER *Institutum, & inde exortam diffamationem.*

UBI QUÆSTIONES QUÆDAM, DE NOCTURNIS SAGARUM CONVENTICULIS, SALTATIONIBUS, USURPATIONE supellectilium piorum in illis, transmutationibus personarum in alia animalia, confessionibus, assertionibus & denuntiationibus, exactè examinantur, & requisita totius Processus Criminalis proponuntur,

ANNEXIS ALIIS QUIBUSDAM, AD PRÆSENTEM facti speciem, pertinentibus Quæstionibus, solidè enucleatis.

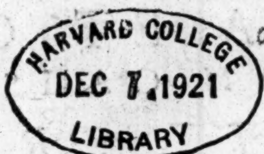
Impertitum GIESSÆ à JCto quodam in Anno 1621.

= Verf. Reinking, Theod

M. DC. XXX.

MARPURGI CATTORUM,
Typis & Sumptibus NICOLAI HAMPELII, Acad. Typogr.

HARVARD COLLEGE
DEC 7 1921
LIBRARY

Ad Reverend. & Nobilissimum Virum,

DN. JOHANNEM LUDOVICUM AB HAGEN,

S. Cæs. Majest. Consiliarium, & in re Libraria Commissarium Generalem, Decanum ad D. Leonhardum in Imperiali Froncofurtensium Civitate longè Spectatissimum,

Mœcenatem ac Patronum meum reverenter suspiciendum.

NOnnullorum perversitatem ingeniorum, Reverend. ac Nobilissime Domine, patrone summopere colende, quibus hoc ævi candida infuscantur, ex nigris atra fiunt, & omnia in pejus ruentia velut alto ex ponte in horrendam extremarum calamitatum voraginem præcipitantur, oculis intentis acriùs contemplanti mihi in mentem *Horatianum* illud venire solet:

Damnosa quid non imminuit dies?
Ætas parentum pejor avis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

Bella profectò gradatio, si ad Rhetoricam; dulce metrum, si ad Poëticam; sed tenue cujusvis ævi encomium, si ad rem ipsam oculorum aciem deflecto. Imò

Turpe quidem dictu, sed si modò vera fatemur,

Horatiano illo oraculo nihil verius ex tripode profectum esse jurare ausim; cumprimis quoties de pestilentissimi sagarum examinis (quo ferè omnes urbes, omnes pagi, omnes vici bombisant) fabulis aures mihi calent: ut parum absit, quin in eam abeam sententiam, ut, quod quondam in Plauti Truculento in medium allatum fuit de lenonibus & scortis, nimirum quòd eorum plus esset ferè, quàm olim muscarum, cùm caletur maximè; hodie de Sagis non injuria dici posse existimem. Quas enim tragœdias ex vicinis diœcesibus, principatibus & Comitatibus Sagas supplicio afficientibus viatores ad nos non afferunt? Quem execrabilium facinorum commemoratione in horrorem non trahunt? Quis Stoicos adeò rigidè æmulari didicit, ut detestabilibus, quæ quotidie in vulgus emanant & dispalescunt, exemplis non commoveatur, & aut in admirationem, aut in commiserationem, aut in stuporem, aut in seculi fatalibus & Lemniis malis squalentissimi ludibrium non rapiatur? Res procul dubio & periculi & opprobrii plenissima & talis est, quæ meritò cordatos & minimè de vulgari fæce viros variè afficit, vario solicitudinis flabro quassat, & in varias cõgitationes distractos mirificè macerat. Non enim in pullastros, non in titivilitium, non in hectas, non in quisquilias faba ista cuditur: sed hominũ Jesu Christi

sanguine redemtorum saluti chorda tenditur: circa amphitheatrum interim

More lupi clausas circumeuntis oves

voracissimum rictum Acheruntico pandente leone, rugiente & strenuè investigante, quem technis expugnatum, glaucomatis excæcatum, fallaciis & consutis dolis in transennam seductum Tartareis divexandum objiciat cruciatibus. Cùm verò infernalis tyrannus non solùm scelestæ fraudis omniumq; scelerum verissimus architectus sit, verùm etiam, Sacro-sancto Bibliorum Codice testimonium perhibente, ingente excellat robore; non immeritò vires ejus, quas in omnium miserrimis &(si Plauti vocula uti licet) occisissimis Sagis circumveniendis quotidie exerit, simulataque sub familiaritate, eas & hujus, & æternæ vitæ exhæredes facit, suspectæ, non imi subsellii hominibus in causa fuere, ut cùm eis suboluisset, Responsum hoc Juris à celebri aliquo JCto tanquam non degenerem ingenii fœtum in scrinio reservari, mihi vehementer instarent, ne gravarer manibus pedibusq; laborare, donec ab auctore impetrarem, ut Typis meis excusum in publicum prodiret. Voti mei tandem compos factus multorum exspectationi in materia hac gravi & hodie (proh pudor!) vulgatissima, imò & compotorum, & tonsorum & lipporum & quorumvis sermone comminutissimâ satisfacio. Sed cum Auctoris Amplitudini minimè molestum fore intelligerem, si Responsum hoc multis desideratissimũ, ex Patronis meis alicui, sub cujus umbone in publicum prodiret, dedicarem: Tuam, Reverende ac Nobilissime Domine multisque nominibus mihi colende patrone, Dominationem ob beneficia, quæ propter Reipub. literariæ salutem provehendam magnificè in me hactenus contulit, principem tueri locum deprehendi, Tuæq; sublimitati me potissimum debere existimavi, ut Tuam in me Magnificentiam hujus Responsi Dedicatione Publicè testatam facerem, debitæq; gratitudinis saltem argumẽtum sub dium efferrem; non ignorans, comico etiam teste, eum malum esse hominem, qui beneficia scit sumere, sed reddere nescit. Lubens omitto, quòd nemo æquè ac Tua Reverend. Nobilissimaque Dominatio, cujus eximia in rebus arduis judicandi dexteritas jam toti Imperio Romano ubivis innotuit, æquissimus tantæ gravitatis æstimator & censor, viperarumque, si qui genuini veneni exhalatione in Responsum hoc sævire non erubescerent, morosis conatibus fortiter obviàm procedere calleat. Quamobrem triumpho si Reverend. & Nobilissimæ Dominationi Tuæ, cui me summisè commendatum volo & percupio, Dedicationem hanc haut displicuisse intellexero; unicè habens in votis, ut in mei bonorumque multorum patrocinium Deus Rev. & Nobiliss. Dm. Tm. diutissimè sospitet & servet. Dedit Marpurgi 9. Martii. ANNO CHRISTI 1630.

Reverendæ ac Nobilissimæ Dominationis T. observantissimus cliens

NICOLAUS HAMPELIUS, Academ. Typogr.

SUMMARIA.

1. OMnia quæ bene & dextrè geruntur divino Nomini aſſcribenda.
2. Ratio inſtituti Dominorum Conſulentium.
3. Neceſsitas reſpondendi de jure.
4. Veritatis & juſtitiæ favor, rebus omnibus antiquior & in nullius hominis gratiã negligẽdus.
5. Maximè ubi de Fama bonorum & præſertim Nobilium agitur.
6. Quod flores illibati in pratis, id Nobilium familiæ in repub.
7. I. Quæſtionis Cap. I. de Nocturnis Lamiarum & Dæmonum ſaltationibus, &c. Et quare quæſtio illa, ob Diaboli aſtutias difficilis.
8. Sententia affirmantium veros & perſonales conventus, ejusq́; auctores recenſentur.
9. I. Ratio ab innumeris ipſarum Lamiarum confeſsionibus.
10. Confeſsionis vis & efficacia.
11. Pluralitas & conformitas plurium unanimiter confitentium, rem facit certam & indubiam.
12. Concors depoſitio, non ſolùm in ipſo facto, ſed etiam in circumſtantiis multum operatur.
13. Experientia rerum omnium Magiſtra.
14. Exempla rem declarant & quaſi digito oſtendunt & tactui ſubjiciunt.
15. Legitimum quandoque ab exemplis ſumitur argumentum.
16. Rei judicatæ quæ ſit auctoritas, & num. 17. uſque ad 23.
24. Diabolo poſsibile eſt, homines, maximè ſibi addictos, de loco in locum transferre, idq́; exemplis illuſtratur.
25. Diabolus ipſum ſalvatorem aſſumpſit, & ſupra templi pinnaculum ſtatuit.
26. Dæmones in naturalibus nudis, non infirmiores bonis angelis.
27. Angeli boni poſſunt hominem portare & vehere per aëra.
28. Diabolus ſe adorari deſiderat ut Deus.
29. Sagarum confeſsiones de adoratione Diaboli in forma hirci.
30. Argumentum à veriſimili, quid in jure operetur, & nu. 31. 32. 33.
34. Diabolus Simia Dei, non ſolum quoad affectum cultum, ſed etiam quoad modum colendi.
35. In omni actu realitas & veritas potius quã fictio præſumitur.
36. Duæ fictiones circa eandem rem & perſonam non tolerantur.
37. Sagæ plerumque perſonaliter paciſcuntur cum Dæmone, cum abjuratione SS. Trinitatis, certis quibuſdam adhibitis ſolennibus.
38. Ex primordio negocii poſterior formatur ſucceſſus.
39. Perſonæ quæ in nocturnis ſaltationibus Lamiarum conſpiciũtur cum verè adſint, conſequẽs eſt eas quæ in tali convẽtu conſpiciuntur, Sagas & Magicis artibus adductas eſſe.
40. Auctores corporalem Lamiarum evolationem regulariter ſtatuentes recenſentur.
41. Sanior & verior ſententia contraria.
42. In opinionum conflictu, ſecurus navigat qui cum textu navigat.
43. Quorundam Theologorum & ICtorum diſtorta reſponſio ad cap. Epiſcopi 26. q. 5.
44. Intellectus illius capit.
45. Diabolus multos & infinitos habet fallendi homines, modos.

46. Lamiæ Divinitatis aliquid tribuunt Satanæ.

47. Ratio legis eam extendit, & n. 48.49.50. Et sicut genus complectitur omnes species, ita ratio in lege expressa, omnes casus, n. 51.

52. In claris standũ textui nec adhærẽdum glossis.

53. Interpretatio in claris redolet calumniam, num. 54.55.

56. Bodinus & alii d. cap. Episcopi referunt inter (paleas.

57. Impugnant Concilii Anquirensis auctoritatẽ.

58. Negatur hoc cap. referri inter Paleas.

59. Concilium Anquirense defenditur.

60. Pontificis Romani primatus quando ceperit?

61. Aliter impugnatur dictum Concilium.

62. Iuris Canon. Capitula auctoritatem habent à Pontifice, undecunque desumpta sint.

63. Iuris Canonici auctoritas in terris Imperii recepta, maximè in causis concernentibus conscientiam & res spirituales.

64. n. 65. Vbi limitatur & declaratur.

66. Status Augustanæ Confessionis certo modo observant Ius Canonicum.

67. Improbatur eorum sententia, qui omnes Sagarum conventus & actiones imaginarias esse defendunt & propterea non adeò severè in eas animadvertendum.

68. Congregationes nocturnas Sagarum ut plurimum fieri illusoriè.

69. Defenditur hæc sententia à ratione naturali.

70. Naturæ principiis non convenit, ut corpus penetret per spacium improportionatum.

71. Experimenta verorum sermonum debent concordare cum rebus sensatis.

72. Aptitudinis actus præsupponendus in quolibet supposito, & termini habiles.

73. Sagarum confessiones, de transmutatione corporum in feles & alia animalia.

74. Essentiæ rerum immutabiles.

75. Virtutem transformandi unam creaturam in aliam unius & solius Dei virtus est.

76. Augustini ea de re sententia.

77. Verius est Sagas plerumque post inunctionem Satanicam, phantasticè quàm verè transferri ad conventus.

78. Cardani de singulari unguento traditio.

79. Keckerm. de Phantastica Sagarum illusione.

80. Exempla observata, mulierum conspectarum in choreis, quæ tamen revera domi & apud maritos fuerunt.

81. Puella de qua in hoc responso agitur inepta & stolidæ confessiones.

82. Demortui non verè comparent in conventibus Sagarum, cum virtus resuscitandi mortuos soli Deo competat. Hæreticum est illud Diabolo tribuere, eod. num.

83. Exemplum Samuelis demortui apparentis Sauli, adfertur.

84. Non verum Samuelem, sed Diabolum in ejus forma Sauli apparuisse, defenditur ex Iure Canonico & aliis rationibus.

85. Augustini & Martyris ea de re sententia.

86. Diabolus quomodo Sauli verum prædixerit & quo fine quandoq; verum prædicat.

87. De futuris plerumq; Diabolus ambiguè respondit.

88. Opponitur locus Syrac. 46. v. fin.

89. Liber iste non est Canonicus.

90. Veritas modicis & paucis, solidis tamen rationibus contenta est. Ratio una fortior vincit plures, eod. num.

91. Auctores hujus posterioris sententiæ adferũtur.

92. Glossæ auctoritas alias antecellit.

93. A glossa, tanquam communi non facilè in Iudicando receditur, maximè si cum textu transit.

94. Augustini, Lutheri, Melanthonis & aliorum auctoritates adferuntur, & n. 95.96.97.

98. Res non accipit veritatem à Lamiarum & aliorum confessionibus.

99. Spontanea confessio in criminalibus non sufficit, nisi aliunde de delicto constet.

100. Saga-

100. Sagarum confeßiones proficiscuntur ab illusis à Diabolo.
101. Destructo consequẽti, destruitur antecedens.
102. Sagarum actiones similes furiosis.
103. Error confeßionis probatur, aliter se rem habere probando. Et in criminalibus etiam per præsumptiones & conjecturas, n.104.
105. Confeßiones quando rei judicatæ auctoritatem obtineant pro veritate habeantur.
106. Multitudo Lamiarum in confeßionibus concordantium non multum attendenda.
107. Multitudo errantium non facit errori patrocinium.
108. Diabolus spiritus mendax in ore omnium Prophetarum Achab.
109. Experientia quæ fragili & fallaci exemplorum nititur inductione & contingentia, non præcisè attendenda.
110. Data vel una instantia corruit argumẽtum ab experientia.
111. Exempla ad juris constituti existentiam arguendam prosunt quidem, jus tamen non faciunt.
112. Ratio præsertim naturalis, lege deficiente pro ea concludit.
113. Ratio naturalis clypeus sub quo tegitur omne jus nostrum.
114. Iudici fas non est exempla sequendo contra jus statuere.
115. Sententia lata super juris & facti errore ipso jure nulla, uti & ratione manifestæ iniquitatis, num.eod.
116. Sententia nulliter lata, non transit in rem Iudicatam, & n.117.118.
119. Res Iudicata verum mutat in falsum non essentialiter sed quoad effectum.
120. Veritatis essentia immutabilis, est enim murus inexpugnabilis. Et ei tanquam matri Iustitiæ omnia cedunt, n.121.
122. Plus uno verum esse non potest.
123. Post rem judicatam, licet non detur probatio, si tamen probata sit in contrarium veritas, retractanda est.
124. Res Iudicata non facit ius inter omnes, sed tantùm inter illos, inter quos judicatum.
125. Rerum judicatarum auctoritas & exempla probant, non verò inducunt consuetudinem, & num.126.
127. Diabolus Dei permissu potest homines, maximè sibi deditos, in altum tollere.
128. Non negatur Lamias quandoq; corporaliter posse deferri à Diabolo ad loca chorearum.
129. Exemplum refertur ex Bodin.
130. Verum corpus disparere & evanescere nullo modo potest.
131. Diabolus à suis affectat cultum adorationis, sed eo quo potest & sibi commodum est, modo.
132. Diabolus simia Dei affectu, non effectu deceptor & mendax, n.133.
134. Dispositioni & præsumptioni Iuris, & de Iure, reliquas fasces submittere oportet.
135. Diabolus non semper personaliter, sed quandoq; per internuncios paciscitur cum Sagis, unde nata distinctio inter tacitam & expressam profeßionem, n.136.
137. Ex præcedentibus infertur, nihil fidendum nudis Lamiarum assertionibus.

II. Caput I. Quæstionis.

138. Omnia quæ sub cælo sunt, sua esse Diabolus jactat, & num. 139. Dicitur Princeps mundi, num.140. Privat S.Iobum omnibus fortunis, n.141. Exemplum refertur Scyphorum aureorum à Diabolo sublatorum, n.142. tribuit suis divitias, exemplum refertur memorabile, n 143.
144. Diabolum sine singulari permißione divina, non posse res & supellectilia fidelium pro lubitu auferre, & iis in choreis suis & conventibus abuti.
145. Deus cur distincta voluerit esse rerũ dominia.

mutatio velut accidens, num. 217. 218.

219. De præteritis in præsens præsumitur.

220. Iuris præsumptiones instar documenti.

221. In dubiis in benigniorem sententiam propendendum.

222. Benignius pro obsessa, quam pro Saga præsumere.

223. Obsessio etiam fidelibus actu accidere potest, in quos Magia non cadit.

224. Obsessio potest esse delicti in foro soli exclusiva: Magia verò non item.

225. Præsumptiones delicti exclusivæ præferuntur inclusivis. Et n. 226. Et testibus pro exclusione delicti deponentibus magis creditur, n. 227.

228. Conditionalis actus non nisi conditione deficiente perficitur, quæ nihil ponit inesse, num. 229. Et si deficiat, actus habetur pro non facto, n. 230. 231. 232. 233. Et si ad præteritum referatur, non suspendit actum, per rerum naturam, n. 234.

235. Fieri potest, ut obsessus etiam pactum cum Diabolo habeat.

236. Melancholicus quandoque quasi per traducem propagatur.

237. Cor Melancholicum paratissimum Diaboli balneum.

238. Falsitas detegitur, veritate in lucem emergente.

239. Notorium seipsum ostendit, & tergiversatione celari non potest.

240. Ex notorio indubitata rei certitudo oritur.

241. Tandem triumphat, nescia vinci, veritas.

242. Falsus in uno, falsus in omnibus, n. 243.

244. Testis deponens se cognovisse aliquē de nocte, non est integer Non obstante quòd Luna luceret, n. 245. maximè in criminalibus, n. 246.

247. Variatio & contradictio circa eandem facti narrationem, non est sine calumnia & mendacio. Et arguit suspicionem falsi, n. 248.

249. Variantes se ipsos onerant suspicione, & non merentur fidem.

250. Testis varia & contraria circa idem deponens falsitatis convincitur.

251. Iudex debet recto tramite procedere ad indagandam veritatem, neq; reum specialibus suis interrogationibus inducere. Nec debet de hoc vel illo individuo interrogare, num. 252. 253. 254. 255.

256. Diffamationi, quæ initium sumit ab inimicis eorumq; delatione, non est fidendum.

257. Inimici dictum non debet esse nocivum.

258. Eandem artem exercentes sibi invicem invident.

259. Inimicitia præsumpta sufficit, ad repellendum effectum diffamationis.

260. Dubiorum solutio, veritatis inquisitio.

261. Fama non diffamatione & falsa delatione, sed solo crimine læditur.

262. Propter calumniam solam nemo bonus esse desinit.

263. Salvator ipse nō fuit immunis à calumniis.

264. Diabolus calumniator & homicida.

265. Testi ex relatione alterius deponenti non plus creditur, quàm ipsi referenti. Nec plus creditur copiæ quàm originali, n. 266. 267.

268. Testis unus non supplet defectum alterius, quando nullus eorum est integer.

269. Diabolus licèt optimè recordetur præteritorum, verum tamen de illis rarò dicit.

270. In nocturnis Sagarum conventibus, ut plurimum spectra, non veras comparere personas.

271. Auctoritas sine juris fundamento non multum operatur.

272. Sigismundi Scacc. de Lamiarum conventu & illusionibus memorabile dictum.

273. Assertiones Lamiarum in crimine veneficii contra honestos viros & fœminas parum attendendæ.

274. Ipse Bodin. & Binsfeld non audent affirmare, omnes Lamiarum comparitiones veras & reales esse.

275. Non probat adesse quod contingit abesse.

276. In criminalibus probationes debent concludere de necessario.

277. Diabolus bonos & fideles semper defert & accusat. Imo nec Salvatori, n.278. Nec Patriarchis & Apostolis in hoc pepercit, n.279.

280. Diabolum etiam in forma fidelium apparere posse ostenditur. Et in angelum lucis se transformare, n.281.

282. Exemplum recensetur ex legenda B. Hieron.

283. Nostra tamen fama propterea non est in Diaboli potestate, à Deo tamen quandoq; permittitur bonorum diffamatio, n.284.

285. Fichardi ICti sententia de Lamiarum assertionibus.

286. Auctoribus Mallei maleficarum quantum fidendum.

287. Diabolo non est difficile semel delusam sæpius eludere.

288. Reus neq; tormentis, neq; formidine eorum interrogandus in individuo de hac vel illa persona. Estq; species suggestionis, n. 289.

290. Processus factus per suggestionem sine indiciis, nullus est, n.291.

292. Infecta radice & causa primitiva subsequentia etiam inficiuntur.

293. Probata falsitate & deficiente probabilitate & verisimilitudine geminatæ assertionis vis nulla.

294. Assertio sola criminosi, dicentis er wölle darauff sterben/ neminem onerat, etiamsi supplicii tempore repetatur, & n. 295. Et in terminis veneficii, n.296.297.

298. Nemo præsumitur velle decedere immemor salutis æternæ. Nec tamen quivis moriens præsumitur Iohannes Baptista, n.299. nec omnis moriens verax, n.300.301.

302. Experientia veritatis meridies.

303. Criminosis cum sit moriendum aliorum etiam perniciem satagunt.

304. Sagæ totius tragœdiæ Diabolum habent auctorem.

305. Experientia testatur multos innocentes à Sagis nominatos.

306. Iudex in suscipiendis delationibus cautè procedere debet, nec facilè suscipere vocem mendacii, nec insontem supprimere, n.307.

308. Non solùm is reus, qui falsum de alio profert, sed & qui citò criminibus aures præbet.

309. Probatio inducens iudicem ad credulitatem qualis esse debeat. Et iudicis arbitrium quomodo regulari & quale esse dæbeat, nu.310.311.312. Nec potest propter concessum sibi arbitrium iniqua æquis præferre, n.313.

314. Iudices huius seculi non hominum sed Dei excercent iudicium.

315. Qui de veritate iudicant, non adversarios sed arbitros esse oportet. Et sine odio, n.316. odium pervertit iudicium, n. 317.

318. Iudicium temerè contra iuris ordinem institutum non gravat honestam personam.

319. Rumor vanus quid sit, & si diffamationi causam præbeat, ea non attenditur.

320. Diffamatio plerumq; transmittitur ab his, qui desiderant de aliqua re esse famam, n.321.

322. Suspecti iudices recusari possunt.

323. Fama ortum habens à suspectis & ipsa suspecta est. Et ex causis iudicamus de effectu. n.324.

325. Suspicionis coniecturæ augentur ex circumstantiis.

326. Non levis est suspicio si iudex unum magis gravet quàm alterum.

327. Maiora mala non facilè credenda, nisi probentur.

TERTIA QUÆSTIO.

De Nullitatibus Processus illius.

328. Pro Magistratu & iudice militat præsumptio, quòd ritè & rectè processerit. Etiam sustinendo personam partis velut inquirendo, n.229.

330. Præ-

330. Præsumptio iuris transfert onus probandi & quidem durius.

331. De præterito in præsens præsumitur.

332. Fœmina radiis mariti coruscat.

333. Nemo persecutor sui præsumitur ordinis & charitas ordinata à se ipsa incipit, 334. æqualitas ordinis & generis mutuum favorem conciliat, & n. 335.

336. Es muß ein kalter Winter seyn/daß ein Fuchß den andern fresse.

337. Querulantes contra processum, ex antiquis non novis probationibus, debent probare suas querelas. Vid. n. 664. & seq.

338. Nihil imputandum his, qui peritiores consuluerunt.

339. Facti alieni ignorantia tolerabilis.

340. In facti quæstione summus etiam Princeps errare potest.

341. De facti quæstionibus non respondet Princeps nec ICti, n. 342.

343. In crimine veneficii non servatur ordinarius Processus.

344. Non multum laborandum de ordine processus, ubi reum habemus confessum.

345. Confessio rei purgat omne vitium processus. Et ea data frustrà disputari de nullitate processus, n. 346.

347. Iudicii ordo inventus pro eruenda veritate.

348. Per confessionem habetur veritas.

349. Præsente fine cessant media.

350. Confessio rem & delictum facit notorium, & num. 351.

352. In notoriis relaxatur ordo juris.

353. In sortilegii sive veneficii materia sufficere confessionem Lamiarum, de Processione ad ludos, etiamsi non constet de corpore delicti.

354. Ritè procedenti judici nihil imputandum tametsi aliquid sinistri occasione illius processus per accidens emergat. Et n. 355.

356. Stylus curiæ pro lege servandus. Et nu. 357. Vbi quid sit stylus.

358. Quod stylus etiam in criminalibus servãdus.

359. Quæ præter intentionem accidunt fato potius, quàm noxæ adscribenda, num. 360.

361. In criminalibus etiamsi per inquisitionem procedatur, formandus libellus & reo cum termino intimandus.

362. Extrajudicialis inquisitio præcedit, & ex ea formatur judicialis.

363. Libellus inquisitorius debet continere locum, tempus, diem, &c.

364. In inquisitione judiciali requiruntur omnes solennitates quæ in accusatione.

365. Legalis procedendi modus præscriptus in constit. Carolin.

366. Criminosi publicè & judicialiter accusandi.

367. Lis contestanda, junct. n. 368.

369. Lite contestata, reus in Iudicio respondere tenetur ad libellum accusatorum.

370. Reo dandus defensor ex officio, si per ignorantiam non petat, etiam in processu Sagarum, n. 371. 372. Idq; in tota Hassia ita servatur, n. 373.

374. Contra minorem inquisitio sine curatore dato, non est legitima.

375. Minor neq; in criminalibus in Iudicio legitimè stat sine curatore, nu. 376. Et tanquam de præjudiciali quæstione prius dispiciendum, an quis major vel minor sit, n. 377.

378. Confessio minoris in Iudicio sine curatore non nocet.

379. Malè servari in quibusdam locis contrariũ.

380. Consuetudo exorbitans de loco ad locum, non est extendenda.

381. Dd. de ea attestantibus, parum creditur. Ejus ratio, n. 382.

383. Facti quæstio incerta & plena circumstantiarum.

384. Multi credunt consuetudinem & aberrant. Et in ea asserenda ICtos facilè decipi, n. 385. 386. 387.

388.

ctione in pœnitentibus corporales pœnas non subit.

471. *Stellas & astra abjurans, non propriè dicitur Deum abjurare.*

472. *Milites & mercatores sæpè in una hora aliquoties Deum abjurant, n.* 473.

474. *De Cypriano refertur, ipsum primis annis fuisse magicis artibus addictum.*

475 *Seipsum deferens mitiùs punitur, n.* 476. *& spes est in illis residuæ bonæ indolis, n.* 477.

478. *Pœnæ, interpretatione molliendæ. Quamvis earum nō crudelitas sed pietas sit, n.* 479.

480. *Severitas cum temperamento accipienda. Maximè suadentib. id circumstantiis, n.* 481.

482. *Iudex non debet affectare, severitatis gloriam, sed cum lenitate punire, n.* 483. *& meliùs misericordiæ quàm severitatis ratio redditur, n.* 484. 485.

486. *Imp. Rudolphi I. dictum de clementia.*

487. *Nero in primis Imperii annis à sententiis capitalibus abhorruit.*

488. *Indecens reorum custodia, nullitatem parit, n.* 489.

490. *Variationes & contrarietates quædam ex actis referuntur.*

491. *Grave & indecens est super re incerta & dubia capitalē ferre sententiā, n.* 492. 493.

494. *Variatio contraria certitudini, num.* 495. 496. 497.

498. *Plus uno verum esse non potest.*

499. *Sagarum per aquam frigidam probatio irrationalis. Cùm peccato mortali conjuncta, n.* 500. *Diabolo fabricante introducta, nu.* 501. *mutat judicia in Scholā Magiæ. n.* 502. *est species idololatriæ, n.* 503. *tentatio Dei, n.* 504. *Doctore Satana ejusq; ministris introducta, n.* 505. *abominatio in oculis Dei, nu.* 506. *Furiosum probationis genus, nu.* 507. *Nulla ne probabili ratione nitens, n.* 508. *Iudex eam probationem decernens injuriarum tenetur, n.* 509. *Ethnica & tyrānica, n.* 510. *ex errore & superstitione introducta, nu.* 511. *inhonesta & perniciosa, n.* 512. *Consuetudine veterata non excusatur, n.* 513.

514. *Mala consuetudo tanquam perniciosa corruptela non attendenda, num.* 515. 516. 517. 518. 519.

520. *In Carolinis Constitutionibus de probatione per frigidam aquam altum est silentium.*

521. *Si quæ sibi manus violentas in carceri inferat, non tamen exinde probatur venefica, n.* 522.

523. *Melancholici sibi ipsis quandoq; manus inferunt.*

524. *Sententia nulla non est executioni mandanda.*

525. *Propter nudam confessionem, nisi de corpore delicti constet, nemo condemnandus.*

526. *Provocationes in criminalibus quatenus sublatæ. Limitatur, n* 257.

528. *Vbi agitur de vita hominis cunctatio nulla longa.*

529. *Satius est nocentem dimittere, quàm innocentem perdere.*

530. *Non solùm reo damnato, sed etiam cuivis pro eo provocandi facultatem jura concedunt. num.* 531.

532. *Appellationes in criminalibus in Germania non ubivis locorum sublatas evincitur, n.* 533. 534. 535. 536.

537. *Allegans de consuetudine loci appellationem in criminalibus sublatam eam probare tenetur. Et quid in ea probandum, n.* 538.

539. *Constitutiones appellationem in criminalibus denegant, n.* 540.

541. *Respondetur constitutiones illas pertinere propriè ad supremum Imperii tribunal.*

542. *Lex juris communis correctoria, restrictè accipienda maximè in tollendis appellationibus criminalium causarum, n.* 543.

810. In-

810. Iudex ob processum iniustum iniuriarum nõ tenetur, nisi evidenter appareat de malitia & iniuriandi animo.

811. Remedia ob inordinatum processum quæ competant.

812. Iudex temerè & indebitè inquirens, tenetur in Syndicatu.

813. Eadem solennitas requiritur in ratificatione, quæ in perfectione actus.

814. Ratificatio actus præcedentis ex subsequenti, tunc demum præsumitur, quando factum tale est, ut fieri non poßit absq; ratificatione.

815. Qualibet ratio & causa sufficit ad exclusionem ratificationis.

816. Suspecti de injuria tenentur se purgare Iuramento.

817. Injuria quid?

818. Deferens falsum crimen apud Iudicem, injuriarum tenetur.

819. Delatores tenentur probare crimina delata.

820. Injustè deferentes fustigatione puniri possunt, & n. 827.

821. Mendacia summam fraudem & dolum deliberatum arguunt.

822. Injusta causa quando non excuset à dolo, juncto n. 825. 826.

823. Credens facilè hominibus levibus & maximè fœminis, non excusatur á dolo. Vbi nec rumor incertus & vagus, n. 824.

828. Atroces injuriæ quæ? Et n. 829. usq; ad 833.

834. Injuria quæ dicatur in scriptis fieri.

835. Falsæ delationes ad album Iudicis sive Protocollum dictatæ, proscriptis habentur.

836. Actio super injuriis in scriptis factis competens, non annalis sed perpetua est.

837. Scriptum semper loquitur.

838. Decisiones Cameræ instar legis.

839. Et præferuntur communi Dd. opinioni.

840. Maximè controversis exstantibus Dd. opinionibus.

841. Injuriarum actio morte extinguitur, nec heredibus datur. Quod tamen fallit in actione criminaliter intentanda, n. 842. maximè in injuriis scripto factis, n. 844.

843. Heres accusat tanquam persona coniuncta. Etiamsi defunctus injuriam remisisset, num. 845.

846. Moriturus iustè & piè, liberis & heredibus mandare potest iniuriarũ sibi illatarum vindicationem exemplo Davidis & Simei probatur.

847. Semel iudicata ex eodem fonte & capite non resuscitantur.

848. Setẽtiæ & rei iudicatæ auctoritas per Apologias & extra iudicialia scripta non eligitur.

849. In propria sua causa nemo sibi ius dicit. Ne quidem summus princeps, n. 850.

851. Omnis via facti sive armis sive scriptis fiat in novißimis imperii constitutionibus prohibita.

852. Beneficium L. diffamari datur etiam contra clericos & Prælatos. Imò & Electores & Principes Ecclesiasticos, n. 853.

854. Gravatus per processum nulliter institutũ, potest agere ad cassationem.

855. In optione gravati est an coram eodem, an superiore de nullitate agere velit.

856. Ea quæ infamandi alicuius causa in monumenta publica relata, sunt tollenda sunt.

857. Iudex potius debet admittere scandalum, quàm veritatem relinquere.

858. Abutens iurisdictione sua maximè in criminalibus privari ea potest.

859. Iurisdictio & universitati & collegio competens, propter abusum quorundam non privatur.

860. Ad privationem iurisdictionis requiritur, ut priùs moneatur à superiore.

861. Propter excessum & abusum iurisdict. potest agi etiam ad mulctam. Item ad damna & expensas, n. 862.

INDEX QUÆSTIONUM.

DEO

DEO DIRIGENTE NIHIL EST QUOD ARCEAT.

IN cujus Sacrosancto nomine (cui
omnia quæ bene & dextrè expedimus, meritò accepta
ferimus, † *Esaiæ 26.v.12.*) propositam facti speciem eiq; 1
annexas quæstiones considerando non desunt rationes,
quæ nos in ardua hac & difficili causa ne responderemus, deterrere & retrahere possent, maximè verò quod
Dn. Consulentes præcipuas quæstiones, concernentes
quendam Processum Criminalem in facti specie enarratum Reverendi Capituli N. proposuerint, in quibus necessariò de ejusdem Processus Nullitatibus
dispiciendum, unde facilè malevolentia & odium conciliari posset. Verùm
enim verò cùm tam ex proposita facti specie, quàm inserta eidem expressâ
protestatione Dnn. Consulentium mens & intentio satis appareat, † quod 2
hoc suo instituto, neque prædictum Reverend. Capitulum, nec quemcunque
alium immeritum cujuscunque status & conditionis is sit, perstringere, diffamare, vel contra jus fasque gravare velint, sed potius matris suæ nobilissimæ
& honestissimæ quondam matronæ, jam prædefunctæ, & sororis virginis pudicissimæ adhuc viventis, injustè contra divina & humana jura occasione prædicti Processus diffamatarum innocentiam defendere, adeoque toti familiæ
Nobilissimæ quodammodò aspersam maculam abluere, & per legitimos juris
tramites, calumniantium iniquitates expellere, sibimet imperarint, impetrare
à nobis non potuimus, quin hoc, quod & nostræ professionis officium, veritas,
justitia, & proximi charitas à nobis postulat, Dnn. Consulentibus pro viribus
& talento nobis concredito præstaremus, nostramq; sententiam ex fide & religione aperiremus, idq; in nullius hominis favorem vel odium, sed sine omni
affectu: Etsi enim mallemus negotium hoc arduum & difficile peritiori & magis exercitato commissum fuisse ad deducendum; cum tamen non incognitum
nobis sit, jurisperitos † qui honores ex jure adepti sint, eo ipso adstrictos esse, 3
ut de jure consulti respondeant:

l.1.in princ.ff.de Iust.& jur. cap.ex tenore de for.compet. cap.nemo petitorium, 11.q.3. gl.in l.2.& ibi Bart.*C.de proxim.sacror.scrin.* Felin.*cap.si pro debilitate extra de offic.deleg.* Dn.Hermann.Vult.*cons.Marp.35.n.1.vol.3.* Tum etiam quod veritatis & justitiæ

4 favor † rebus omnibus antiquior esse debeat. Syracid. *c.4. v.33. & seqq. l.cum ita legatum, ff. de condit. & demonstrat. l.1. in fin. C. de Lat. libert. toll.* Johan. Dilect. Durant. *de art. testand. tit. 11. caut. fin. n. fin.* Et præcipuum sit in rebus humanis de veritate testimonium reddere. Thom. de Aquin. *lib. 1. de regim. princip. cap. 7. quem ad hoc adducit*, Matth de Afflict. *in præfat. ante Decis. Neapol. n. 7.* Proditor enim veritatis est, qui vel non pronunciat, vel non liberè defendit eam. Chrysost. *cap. nolite timere, 11. q. 3.* Quia is prodesse non vult, Augustin. *in cap. quisquis metu, 11. d. q. 3.* adeoq; pro aucupanda cujusquam hominis, etiam summi Principis gratia non est negligenda veritatis atq; justitiæ majestas, ut ait Alexand. Imol. *consil. 9. lib. 1.* Nicol. Reusner. *consil. 1. in procœm. lib. 1.* Fac. *text. in d. cap. quisquis metu.* Hæc enim vincit omnia & vivit in æternum. Roland. à Vall. *consil. 32. n. 41. vol. 4.* idque vel
5 maximè ubi agitur de redimenda hominum innocuorum fama † & existimatione: cum cordati omnes in odore bonæ famæ delectari debemus, *cap. licet in beato Petro extra de accusat.* Ludolph. Schrad. *de feud. part. 9. cap. 4. n. 105.* præsertim Nobilium, quorum familiâs vetustas, sine labe & macula conservari, reipub. interest, *l. 1. §. 13. ff. de ventr. inspic. l. 9. C. de quæst.* Valent. Forster. *de success. ab intestat.*
6 *lib. 3. c. 4. n. 20.* Quod enim flores illibati in pratis, † id nobilium familiæ splendidæ in republica, Obrecht. *in disput. de Regal. th. 115.* Ideoque meritò omnes boni Nobilitati favemus. *M. T. Cicerone teste.* Quamobrem sine ulteriori prologo, & circuitu, non conterendo tempus in multiloquio, quod prudentissimos stomachari solet, ut dicit Aretin. *consil. 11.* Hieron. Grachat. *consil. de Syndicat. num. 1.* propositas ordine quæstiones aggrediemur.

QUÆSTIO I.

De Nocturnis Lamiarum & Dæmonum Saltationibus, & num Personaliter semper conveniant? &c.

PRIMAM quod attinet quæstionem, illa duo continet capita. Prius est, quid de nocturnis Lamiarum & Dæmonum saltationibus in genere, & in specie, de confessione istius dementatæ seu obsessæ, in facti specie denominatæ puellæ, assertione quoad istas Lamiarum seu Dæmonum saltationes sentien-
7 dum. † Difficilis sanè, intricata & propter varias Diaboli astutias, & difformes virorum Doctissimorum observationes, exempla, diversasque opiniones, hæc est quæstio. Et cum etiam veneranda Facultas Theologica almæ hujus Academiæ Giessenis desuper sit consulta, illorum sententia hac in re potissimum erit inspicienda. Interim & nostram brevibus explicabimus, salvo semper rectiori aliorum judicio.

Sunt & quidem non postremi Nominis Theologi, JCti, Politici, & Phy-
8 sici, † qui multis rationibus, ipsaque experientiâ teste, argutè defendere conantur,

nantur, mulieres istas cum Diabolo pactum habentes, & ab eo dementatas, quas Lamias seu Strigas vulgò Zauberin / Hexen / Unholdt vocamus, certis & statis anni temporibus diebus & horis verè & corporaliter ad destinatum locum, à Diabolo, brevissimo temporis spatio deferri, furcâ, baculo, vel scopis vehi, & ita revera convenire, comessari, choreis & saltationibus, aliisque jocis & ludis delectari, &c. idque I. probant ex innumeris ipsarum Lamiarum confessionibus, † tam sponte quam torturâ mediante factis. 9

Francisc.Spin. *de Strigib.c.2. in fin.* Joh.Bodin. *de Magor. Dæmonom. lib.2. c.4.* Petr.Binsfeld. *de Confess.malef.membr.2.conclus.12.& alii*, quibus omninò standum videtur, cùm nullum certius dari possit testimonium, quàm proprii oris confessio, † *l.un.C.de confess.tot.tit.ff.eod.* Menoch.*præsumpt.61.n 8.* Wes.*cons.72 n 29.* 10 illudq; de quo constat per confessionem, dicitur sciri pro certo. *gl.in c.si sacerdos extr.de offic.ordin.* & verè apparere. Immol. *in c.cum contingat extr.eod.tit.* Hyppolit. de Marsil.*ad rubr.n.81.C.de probat.* Est enim confessio ad instar rei judicatæ, quæ habetur pro veritate, *l.1.l.3.l.4.l.6.ff de conf.ss.* Mascard.*de probat.concl.334.& 349.* Joh.Gœdd. *consil.Marp.28.num.60. vol.2.* rem faciens notoriam & manifestam. Menoch.*remed.1.recuper.possess.n 218.& 222.* Wesenb.*consil.2.n.61.& seqq.* Johan. Meischner. *Decis.Cameral.9.fol 187.tom.3.*

Secundò non parùm juvat hanc opinionem & præcedentem rationem, quod hoc non una vel altera lamia sed innumeræ, † diversis separatis ac remo- 11 tissimè distantibus locis ita examinatæ, concorditer & quasi uno ore fassæ sint. Sicut autem deformitas & variatio confitentium rem facit dubiam & incertam, ita conformitas concorditer asserentium rem facit certam & indubiam.

l.qui sententiam, ibi: aut certè omnium, qui tormentis vel interrogationibus fuerint dediti, in unum conspirante concordanteq; confessione convictus fuerit, *C.de pœn.* Cui adstipulatur, quod non solum in principali negotio, sed etiam in enarratione circumstantiarum concordent, † in descriptione loci, in 12 confectione unguenti, in unctione, & ex ea secuta avolatione præmissis quibusdam verbis: Obenauß vnd nirgend an / per caminos & foramina fenestrarum & parietum Diaboli ope confestim facta, &c. Franc.Spin.*de Strig.d.c.2.in fin.*

Tertiò adducunt experientiam, † quam rerum omnium magistram rectè 13 dixit Aristot.*lib.1.Metaphys. Et notat.in cap.quàm sit de Election. fac.cap.cupientes eod.tit. in 6.cap.statutum, de rescript.* eamque in cognoscendis criminibus non parum attendendam suadet Prosp. Farinac.*in practic. crimin. quæst.52. num.54.* Jam verò multis sic asserentibus: (quos infra suo loco nominabimus) ita fuit visum, & per exempla plurima cognitum, ideoq; ita credendum & pro vero habendum, per tradita Francisc.Ponzin. *tract.de Lam.n 39.* Exempla enim rem declarant, † 14 *l.1.§.quod vulgo, ff.de vi & vi arm.l.ut responsum, C.de transact.l.dammi, §.fin.ff de damn. infect.* & quasi digito ostendunt, ac tactui subjiciunt. Bald.*consil.347. vol.1.* Hyppolit.Riminald. *consil.602.n.27.per l.1.ff.de præscript.* ideoq; legitimum ab iis

15 ſumitur argumentum † eorum, quæ in eodem genere & ad eundem effectum longo retro tempore acciderunt & obſervata ſunt, *arg.cap.cauſam quæ 1.ubi* Felin. *extr.de Teſtib. l. acta,ff.de re judic. l.cum lite.ff.judicat.ſolv.* Bart.*ad l.nemo.13. C.de ſent.& interloc.omn.jud.*

Quartò accedit, non ſolùm ita fuiſſe à plurimis Judicibus habitâ diligenti inquiſitione compertum, ſed iſti ſententiæ inhærendo etiam judicatum. Quæ
16 autem ſit rei judicatæ auctoritas, † omnibus conſtat, obtinet enim vim legis.
17 *l.nam Imperator.noſter,38.ff. de legib.l.37.eod.* Et pro veritate habetur. † *l. ingenuum,ff.de his qui ſunt ſui vel al.jur.l.res judicata de reg.jur.* imò tantæ eſt potentiæ, ut
18 falſum mutet in verum † *gl.in l.ſi non ſortem,§. hereditatis. ff. de condict.indeb.* Johan.
19 Vincent.Honded.*conſil.61.n.9.vol.1.* album in nigrum † Cravett.*conſil.79.n.1.* Jaſ.*in l.* Julianus,*2.ff.de condit.inſtit.* Johan.Meichſn.*deciſ.Camerar.22.num.6.tom.3.*
20 Faciatq; de non ente ens, & de indebito debitum † *l.1. de condict. indebit.* Johan. Gœdd.*conſil.Marp.26.n.109.vol.1.* inducatq; notorium, & præſumptionem juris
21 & de jure, † quæ probationem in contrarium admittere nauſeant, *c.veſtra,c.fin. de cohab.cleric.* Weſenbec.*conſil.6.num.63.* Meichſner.*d.deciſ.22.n.7.* Andreas Geil.
22 *tractat.de pignorat.c.ult.num.2.* adeoq; altera eſſe natura cenſetur, † quæ det originem, perimat, tollat, augeat, extinguat, ut poſt *Bald.* & alios tradit Dn.Herman. Vult.*conſil.Marp.30.n.103. vol.2.* Hinc Imperator. Alexand. Præſidem provinciæ jubet ea, quæ in eodem controverſiarum genere frequenter ſervata ſunt, causâ
23 cognita ſtatuere. † *l.1.C.quæ ſit long.conſuet.junct.l.fin. C.eod.*

Quintum argumentum deſumunt à poſſibili, videlicet poſſibile eſſe Dæ-
24 moni, homines corporaliter de loco ad locum transferre, † idq; ſatis conſtare ex aliis Magorum operationibus, qui palliis ſuis homines illæſos ad longinquos locos per aërem tranſvexerint, item campſionibus ſeu permutationibus puerorum vulgò Wechſel-Kinder, idq; quam plurimis exemplis ſpecialibus adductis probant Auctores mallei malefic. *Iacob. Sprenger.* & Henric. *Inſtitut. part. 2.*
25 *quæſt.1.cap.3.* imò Diabolus ipſum Dei filium creatorem ſuum aſſumpſit † & ſtatuit eum ſuprà pinnaculum templi, & rurſus ſuper montem tranſvexit, *Matth.4.* Ergò non debet ei, cui quod plus eſt licet, quod minus eſt non licere, *l. non debet.ff.de reg.jur.* Accedit etiam, quod Dæmones in naturalibus non ſolùm pares
26 bonis Angelis, † ſed etiam quibuſdam longè ſuperiores exiſtant, quæ naturalia per lapſum nō ſunt imminuta, ſed tantùm gratioſa, ideò adhuc in eis remanent, licet obfuſcata & ligata, Auctor.mallei malefic.*part.2.q.1.c.3.verſ. nec & ſecundum* Franciſc.Spin.*de ſtrigib. cap.4.* Paul. Girland. *de ſortileg. q.6.num.4.* juxta illud Domini apud *Iobum cap.41.* dicentis, non eſt poteſtas ſuper terram, quæ ei valeat
27 comparari. Jam verò bonum Angelum † hominem poſſe per aërem tranſvehere corporaliter, habemus *Daniel.15.* de Angelo, qui capillo capitis apprehenſum Prophetam Abacuc ex Judæa duxit in Babylonem, modico temporis ſpatio, & itidem inde reduxit.

Sextum

Sextum desumunt à verisimili: Cùm enim tanta sit malitia Diaboli, ut se
adorari velit ceu Deum, † sicut hac tentatione ipsum salvatorem aggressus est, 28
d.c.4.Matth. Ac sagæ seu mulieres istæ dementatæ, in hoc etiam confessione suâ
concordant, quòd in ejusmodi ludis nocturnis Diabolum in forma hirci saltan-
tem adorent, † verisimile est Dæmonem non imaginariâ adoratione conten- 29
tum esse, sed eas ad ipsum ludum verè & realiter apportare, ut etiam verè &
realiter adoretur, Argumentum autem à verisimili in jure bonum est. † 30
*l.si extraneus, ff. de condict.ob caus.l.Lucius, §.Titio, ff.de liber. & posthum.l.fin.C.de
hered.instit.* Quod enim verisimile est, probabile est, & speciem veri habet, † si- 31
cut è converso, quod non est verisimile, speciem habet falsi, ut dixit Bald. *in l. 1.
C.de servit.fugitiv.* Jas. *in l.si extraneus, n.* 8. *C.de condict.ob turp.caus.* Ernest. Cothman.
*consil.*15.*n.* 124. *vol.* 1. ideoq; qui arguit à verisimili, † arguit à ratione naturali, 32
cùm verisimilitudo sit cognata naturæ, Bald. *consil.* 180. *num.* 3. *vol.* 3. Vult. *consil.
Marp.*15.*n.*154.*vol.*1. Et in dubio † verisimile habetur pro vero, Anton. Faber. 33
*in Consult.de Ducat.Montisferr.part.*1.*fol.*32.*in fin.* Cui adminiculatur, quòd Dia-
bolus sit simia Dei, † & non solùm ipsum cultum divinum, sed & modum si- 34
milem colendi affectet, ut apparet ex *d.c.* 4. *Matth.* ibi: hæc omnia tibi dabo, si
prostratus adoraveris me, idque multis adductis exemplis ostendit & probat
Wilhelm. Zepper *in LL.Mosaic.lib.*4.*c.*5.

Septimò facit, quòd in omni actu realitas & veritas potiùs, quàm fictio
præsumatur, † cùm illa sit secundùm, hæc præter naturam, *l.* 3. *§.hac verba, ff.de* 35
*negot.gest.l.filium quem pater, ibi: ne imagine natura adumbretur veritas, ff.de liber. &
posthum.junct.l.fideicommissum,*76.*ff.de condit.& demonstr.* Valentin. Forster. *de success.
ab intest.lib.*6.*c.*24.*n.* 7. Quin imò hoc casu duæ concurrerent fictiones, † una 36
in imaginaria translatione, altera in imaginaria adoratione, cùm tamen juris
ratio non patiatur duas fictiones concurrere in eadem persona, & circa ean-
rem rem, *gl.& Dd.in l.*1.*C.de dot.promiss.* Zas. *ad l.singularia, n.*16.*ff.de reb.cred.*

Octavò facit, quod plærunq; Sagæ personaliter paciscuntur cum Dæ-
mone † & is verè adhibitis quibusdam solennibus, istas abjurare facit vene- 37
randam Trinitatem, & sibi homagium præstari, prout ex Sagarum confessio-
nibus & exemplis apparet. Atqui rem quamcunq; suâ metimur origine.
l. qui id quod, ff. de donat. l. fin. ff. si ex noxal. caus. agat, Regner. Sixtinus *consil.
Marp.*18.*n.*35.*vol.* 2. & ex primordio † negocii posterior solet formari eventus. 38
l.potior, l. quia balneum, ff. qui potior, in pignor. l. un. in fin. Cod. de impon. lucr. descript.
Roland. à Valle *consil.*76.*n.*20.*vol.*3. Cravett. *consil.*1000.*n.*33. neque progressus
præsumitur degenerare à suo principio Petrin. Bellus *de re milit. part.* 10. *tit.* 2.
*num.*34. ideoque sicut pactum ipsum & homagium verè & realiter fit, ita etiam
verè & realiter effectum & continuationem illius, videlicet adorationem,
quæ illi consequens est, fieri censendum est. Quale enim principium, tale
principiatum.

Nonò hâc præsupposita opinione illud tanquam consequens & conse-
39 ctarium infertur, quod cum Sagæ seu lamiæ realiter & corporaliter † ad ejusmodi ludos & saltationes nocturnas conveniunt, eas, quæ in tali conventu conspiciuntur, verè adesse, nec ullam ibi conspici, quæ non verè & realiter adsit, & ipsi Diabolo tanquam Præsidi & Magistro istarum Chorearum & ludorum, homagium præstiterit, & Magicis artibus constricta sit, ideoque satis certum esse indicium, personas ita realiter in ejusmodi ludis præsenter conspectas & indicatas, Diabolo & magicis artibus addictas, & de iis non solùm suspectas, sed quodammodò convictas esse.

Uti infert Petr. Binsfeld. *de confeßion. malefic. membr. 2. conclus. dubio* 2. aliâs hoc sequeretur absurdum, non solùm ipsas lamias, sed etiam honestas & pias fœminas ad istos ludos deferri, iisq́ interesse posse. Argumentum autem à vitando absurdo in jure nostro validum & frequens est, *l. nam absurdum, ff. de bon. libert. l. observare, § fin. ff. de offic. Pro-Cons. gloss. in l. Offilius, ff. de legat.* 3. Hartmannus Pistor. *lib.* 2. *q.* 29. *n.* 41. *& q.* 13. *n.* 30. Bruckman. *in* §. *venatio, c.* 4. *n.* 25.

40 Hanc sententiam de corporali, reali & vera Lamiarum avolatione, † & præsentia in ludis, ex enumeratis modò & aliis fundamentis quamplurimi tuentur Theologi, maximè inquisitores hæreticæ pravitatis, nec non etiam JCti & Politici non postremi nominis.

Jacob Sprenger. & Henric. *Instit in malleo malefic. part.* 2. *q.* 1. *cap.* 3. Barthol. Spine. *de strigib. c.* 2. *& seqq.* Paul. Ghrilland. *de sortileg. quæst.* 7. *n.* 8. *& seq.* Petr. Greg. Tholosan. *de republ. lib.* 13. *c.* 28. Joachim. Camerar. *in proœm.* Plutarchus *de defect. Oracul. fol.* 332. Johan. Bodin. *de magor. Dæmonomon. lib.* 2. *c.* 4. ubi quamplurima suæ sententiæ adducit exempla, non per somnia, ut ipse ait, sed per judicia contradictoria, confessiones, condemnationes, &c. observata, Petrus Binsfeld. *de confeßion. malefic. post prælud. concl.* 12. *& paßim.*

Verùm quamvis hæc speciosè multisq; probabilibus argumentis, exemplis, & auctoritatibus prædicti auctores, & alii qui eos sequuntur, ita disputent & defendere conentur: major tamen & sanior pars Theologorum, JCtorum, Politicorum, & Physicorum, firmioribus & solidioribus fundamentis in eam
41 propendent sententiam, † istos Lamiarum conventus, ludos, choreas, comessationes, apparitiones plerumq; esse illusiones & ludificationes Dæmonum, & ut plurimùm prestigias & spectra tantùm fœminarum in ludis & choreis istiusmodi spectari, non autem vera corpora, quæ & nobis semper verior visa fuit.

Et quidem hæc sententia nititur auctoritate Concilii Anquirensis, vel ut alii volunt, Ancirensis, cujus decretum canonizatur in *cap. Episcop.* 26. *quæst.* 5. ubi ex Decreto prædicti concilii ita statuitur: Ipse Satanas qui transfigurat se in Angelum lucis, ut scriptura 2. *ad Corinth. c.* 11. cùm mentem cujuscunque mulieris cœperit, & eam per infidelitatem sibi subjugaverit, illicò transformat se in diversarum species personarum atque similitudines, & mentem quam capti-

vam

vam tenet, in somniis deludens, modò læta, modò tristia, modò cognitas, modò incognitas personas ostendens, per devia quæq; deducit, & cum solus spiritus hoc patitur, infidelis mens hoc non in animo, sed in corpore evenire opinatur, &c. Huic concordat *text. in c. nec mirum. d. caus. 26. q. eadem.* Joh. Köpp. *obs.* 130. *n.* 7. ubi dicit ad prædictum canonem Episcopi solidum hactenus se non vidisse responsum. Eandemq; sententiam sequi Augustin. *in lib. de Spirit. & lit. c.* 28. *ibid. testat.* atq; in dubiis opinionum procellis † securus navigat, qui cum textu na- 42
vigat, inquit Udalr. Zas. *ad l. properandum, §. & siquidem, n.* 8. *C. de judic.* habet enim ubi pedem figat, *ut loquitur Bald.*

Et cum hic textus sectatoribus contrariæ opinionis oculorum aciem valde perstringat, prænominati supra auctores mallei malefic. aliique inquisitores, quique eos propter auctoritatem vel gratiam sequuntur, allegatum c. Episcopi variè torquent, † & perspicuam illius dispositionis literam variis interpretatio- 43
nibus evertere conantur, communiter inferentes; in isto capit. non agi de hac secta modernarum Lamiarum, seu strigarum, sed aliâ longè diversa.

Barthol. Spin. *de Strig. cap.* 25. Alfons. à Castr. *lib.* 1. *de just. hæret. punit. cap.* 16. Paul. Ghrilland. *de Sortileg. q.* 7. idque multis persequitur Petr. Binsfenld. *de Conf. malef. circ. fin. in resolut. argumentorum.*

Verùm isthac tergiversatione & similibus commentis, textus allegati auctoritatem non infringunt. Quamvis enim iste loquatur de ejusmodi secta sagarum seu à Diabolo deceptarum fœminarum, † quæ credebant, quod equi- 44
tarent cum Diana Dea paganorum & Herodiade, & innumerâ multitudine mulierum super quasdam bestias, &c. Item quæ putârint aliquid Numinis & divinitatis esse præter Deum: quâ ignorantia modernæ lamiæ non laborant, cum similibus diversitatis circumstantiis: attamen certum est, in realitate & fundamento isthæc convenire, quamvis in modo & circumstantiis varient. Conveniunt enim I. in hoc, quod sicuti nostri temporis Sagæ & dementatæ mulierculæ, à Deo, ad Satanam se convertunt: ita & relatæ in illo capit. mulieres, sceleratæ & ad Satanam conversæ, & Dæmonum illusionibus seductæ, illius præstigiis credere dicuntur. II. Sicuti relatæ in d. cap. mulieres putârunt se equitare super quasdam bestias, & multarum terrarum spatia intempestæ noctis silentio pertransire, & Diabolo, comparenti in forma Dianæ, velut Dominæ, obedire, eique servire: ita & modernæ Lamiæ confitentur ejusmodi delationes, conventicula, & quod in illis ut plurimùm Diabolo in forma hirci apparenti serviant & obediant.

Habet enim multos & infinitos fallendi homines modos Diabolus, † qui 45
tamen semper est sui similis, & per diversas fallacias, actus, & fraudes ad eandem metam collimat, ut artibus suis, & præstigiis, homines à veri Dei invocatione ad sui cultum perducat, & in æternæ damnationis barathrum præcipitet. Quod enim olim Diabolus in formæ Dianæ & Herodiadis (tunc temporis enim

enim ita ei commodum id fuit, propter recens desertum, & adhuc in memoria & opinione multorum ad Christi fidem conversorum, residentem Ethnicismum, in quo Diana pro Dea colebatur) versutus hostis practicavit, comitando Sagas, & ad conventicula deducendo, id hodie in forma hirci vel equitis, aut alius phantasmatis efficit. Nam ex ipsarum Lamiarum confessionibus, asserentium se hircis, scopis & bestiis insidere & equitare, idem apparet: Quòd &
46 modernæ Lamiæ aliquid divinitatis Diabolo tribuant, † id ex eo satis apparet, quod divinos honores eidem deferant, cultu adorationis & venerationis. Eandem itaq; & tunc egit, & hodie adhuc Diabolus agit fabulam, sive tragœdiam, & ad eundem effectum, quamvis modo alio atq; alio. Cùm itaq; ratio decisionis illius cap. sit generalis (prout semper lege ipsâ generalior debet esse ratio) ita ut in fundamento tam nostri temporis Lamiis, à Diabolo deceptis, quàm ibi, ab eodem demantatis convenire possit, ipsa etiã lex in nostri temporis La-
47 miis locum habebit. Ubi enim eadem ratio, † ubi idem jus dominetur oportet.
48 *l. generali, ff. de fidejuss.* Cravett. *consil.* 187. *num.* 2. idq; obtinet, etiamsi lex † in hypothesi certarum personarum vel circumstantiarum intuitu disponat specialiter, ratione tamen additâ generali, nihilominùs generaliter accipitur, *text. in l. regula, circ. fin. ibi:* & licet municipum mentio fiat in hac epistola, tamen etiam in qualibet persona idem observabitur, *ff. de jur. & fact. ignor.* Bart. *ibid.* Hieronym.
49 Schurff. *consil.* 18. *n.* 4. *cent.* 1. Casus enim similis † expresso, ex indentitate rationis habetur pro expresso, *arg. l. fin. ubi* Bart. *C. de instit. & subst.* Bald. *in l. diversas, n.* 3. *C. mand.* Paul. Paris *consil.* 66. *n.* 59. Cravett. *consil* 62. *nu.* 14. *& cons.* 130. *n.* 7. Tiber. Decian. *respons.* 28. *n.* 23. *lib.* 2. ideoq; interpretatio quæ fit ex rationis in lege ex-
50 pressæ generalitate † non est extensiva, sed comprehensiva.

Surd. *consil.* 25. *n.* 38. *&* 39. *vol.* 1. Gylmann. *in symphorem. supplic. tom.* 1. *part.* 1. *tit.* 3. *n.* 7. *in fin fol.* 187. Prosp. Farinac. *consil.* 30. *num.* 77. *lib.* 1. Dauth. *in exposit. l. fin. n.* 87. *C. de pact.*

51 Sicut namq; genus † complectitur omnes species (inter se licet diversas & contrarias) ita ratio in lege expressa omnes casus expressis similes, Bald. *in l. de quibus, ff. de legib.* Dec. *in l. nemo,* 11. *num.* 5. *C. qui testam. fac. poss.* Forster. *in tractat. de success. ab intest. lib.* 7. *c.* 4. *num.* 14. Johan. Meichsner. *decis. Cameral.* 9. *n.* 206. *tom.* 3. etiamsi in una atque altera circumstantia varient, cùm simile non sit idem. Quamobrem cùm dispositio & ratio dicti nostri textus sit clara & perspicua,
52 locum habet regula tradita à Verallo *decis. Rom.* 28. *n.* 3. quod in claris † stare debeamus textui expresso, *per tex. in l. ille aut ille, §. cum in verbis, ff. de legat.* 3. *l. continuus, §. cum ita ff. de verb. oblig.* Decian. *consil.* 503. *n.* 3. nec adhærere glossis, Bald.
53 *consil.* 342. *col.* 2. *vol.* 1. Nam interpretatio † in casu claro redolet calumniã, ut post Curt. scribit Meichsner. *decis. Camer.* 30. *n.* 3. *tom.* 3. Herm. Vult. *consil. Marp.* 29. *n.* 5. *vol.* 2. *addens ex* Baldo *ad l. certo generi, ff. de servit. rust. &* Bursat. *cons.* 360. *n.* 24. *vol.* 4.
54 ubi dicit infirmitatem intellectus † esse, quærere conjecturas cùm habemus

verba

verba clara: & eo casu nimiùm subtilizare † nihil aliud est, quàm perniciosè errare, ut dixit Joseph. Ludovic. *decis. Lucens.* 48. *n.* 2. ideoq; aliâ viâ textus nostri auctoritatem conantur evertere, Johann. Bodinus, *d. supr. loco.* & Petr. Gregorius 55
Tholosan. *de republ. d. cap.* 28. *n.* 16. ubi refert hoc cap. inter paleas, † quæ non habent juris auctoritatem. 56

Deinde dicit concilium illud Ancyrense, † ex cujus decretis hoc cap. legitur desumptum, esse suspectum, cùm nesciatur, quo anno, & sub quo Pontifice illud sit celebratum. 57

Breviter respondemus negando, quod illud capit. referatur inter paleas, † quia istis capitulis, quę inter paleas referuntur, illud verbum, PALEA, expressè 58
semper legimus super inscriptum, uti apparet ex inscriptione capit. Constantinus distinct. 96. & similium.

Præterea constat ex Historicis concilium illud Ancyrense, † seu ut quidam illud denominant, Ancyranum, celebratum fuisse circa An. Christi 357. 59

Ut apparet ex Chronolog. D. Christophori Helvici, insignis Historici, Chronologi, ac Theologi quondam in Illustri Giess. Academ. Profess. sub. rubr. de Conciliis. Et scribit Gabriel. Prateol. *in narrat. de Concil. Eccles. Christ. n.* 3. in hæc verba: Concilium Ancyranum fuit quidem provinciale, ab Ancyra Galatiæ civitate dictum, sed tamen receptum in 6. Synodo generali Constantinopoli, ut patet ex Canone 6. Synod. Et expressè canonizatur in *c. quoniam sancta distinct.* 16. *junct. c. prima adnotatio, distinct. ead. Et in c. de libell. distinct.* 20.

Neque ad rem facit, quod non referatur, sub quo Pontifice illud concilium sit celebratum, quia circa id tempus generalis iste Pontificis Romani primatus † nondum fuit in esse, quem primus Bonifac. 3. Papa à Phoca Impera- 60
tore anno circiter 607. sibi redemit.

Onuphr. Panuin. *in vit. Bonifac.* 3. Cario *in Chronolog. sub rubr. Imperatores Constantinopolitani de imper.* Phoc. Alciat. *ad l. omni innovatione, C. de Sacrosanct. Eccles.* D. Mentzer. *in disp. Anti-Pistor. ult. thes.* 18. Bronchorst. *in miscellan. assert.* 80. *cent.* 2.

Et cum hoc negare non possit Petr. Binsfeld. *alleg. supr. loc.* aliter respondet, videlicet † Concilium illud non fuisse generale, sed Provinciale, ideoque non 61
potuisse statuere ita contra sacras literas. Verùm neq; hoc elidit auctoritatem nostri textus, cùm certum sit juris Canonici capitula auctoritatem habere à Pontifice, † undecunque illa & ex quibiscunq; scriptis seu conciliis desumpta 62
sint. Sic capitula illa quæ ex Divi *Augustini, Hieronymi, Cypriani, Chrysostomi,* aliorumq; Patrum scriptis desumpta sunt, juris authoritatem obtinent, & ad causarum decisionem allegantur, non quatenus sunt *Augustini, Hieron. &c.* sed quatenus à Pontifice, usurpante juris condendi potestatem, comprobata & inter Canones relata sunt. Thom. 12. *q.* 104. *artic.* 3. Imol. *in c. cum tanto, n.* 7. *&* 8. *de consuet.* Ravis. *consil.* 68. *num.* 106. *lib.* 4. *quos in simili allegat, & decidendo sequitur* Prosp. Farinac. *decis.* Rot. Rom. 74. *n.* 5. ubi refert, Dominos de Rota censuisse, quod

Pontifex ceu Legislator præceptum veteris testamenti judiciale mortuum, possit vivificare illud, desuper disponendo: similiter & concilii cujuscunq; decreta pro jure assumere, & ejus auctoritatem tribuere poterit, quod tamẽ in dubium vocare videtur, Mart. Delr. *Disquisit. Magic. lib. 5. sect. 16.* Qui tamen confutatur in tractatu *anonym.* de processu adversus crimen veneficii, *Colon. Agrippin. An.* 1629. *sumptibus Constantini Münch. edito, p.* 63. *& seq. ubi ita scribit.*

» Existimo, huic decreto Ecclesiastici Canonis authoritatem derogari non » non posse: Quod his rationibus probatur.

» I. Quia Canon hic corpori Juris Canonici, & jam olim ab antiquo & » novissimè à Gregorio XIII. recognito & approbato, ita insertus est, ut nullo » verbo aut signo, quod in aliis suppositiis fieri solet, ei Canonis Ecclesiastici au- » thoritas abrogetur.

» II. Quia Glossa aliisque Canonistis & Interpretibus *ibidem* ita receptus » est, ut nec unus, quod sciam Canonista eum repudiet, quem ita etiam, uti dixi- » mus, recipiunt Burchardus, Navarrus locis citatis: Nec Theologi hactenus eum » repudiarunt; sed defendit recens etiam Suaretz *tom.* 1. *de relig. lib.* 2. *de superstit. c.* 16. » *n.* 26. Nec dubitant Vasq. *ad* 1. *p.* 5. *Thom. disp.* 184 *c.* 2. & Valentia *disp.* 4. *q.* 2. *pun.* 2.

» Durum est autem in materia propriè Canonica concernente, à commu- » ni Canonistarum omnium, cæterorumq; Doctorum sententia recedere.

» III. Idem Canon prima etiam origine sua maximæ & vetustissimæ au- » ctoritatis esse comprobatur: cum sit vel ipsius concilii Ancyrani I. Ut Gratia- » nus, & communiter Canonistæ, & Doctores in decreto ibidem notarunt; non » quidem unus ex ordinariis ejus concilii canonibus, sed ex quodam appendice » seu generali decreto ab eodem Concilio edito, ut referunt Binius *tom.* 1. *concilio-* » *rum* (ubi etiam concilium illud Ancyranum refertur approbatum à Concilio » Nicæno) & Caranza in summa concilior. Sub finem Concilii Ancyrani, ubi » refert id approbatum à Synodo Trullana cap. 2. Vel certè sit Damasi Papæ, è » quodam Concilio Romano, ut sentiunt Baronius, *An. Christi* 314 *&* Binius *loc. cit.*

» Quandoquidem prorsus similia leguntur in vita Damasi Papæ, quæ extat » Romæ, *in pervetusto de vitis Sanctorum Codice S. Mariæ Majoris*; ubi postquam reli- » qua relata essent ex Synodo Romana, in quo Damasus Macedonium & Apol- » linarem damnavit, adjungitur, *anathematizatos in ea synodo esse, maleficiis, superstitio-* » *nibus & incantationibus servientes.* Ac simul, ne quis aliò hoc trahat, expressa fit » mentio earum mulierum, quæ putabant, *se nocturno silentio, cum Herodiate & uni-* » *versa multitudine mulierum super bestias equitare, & multa terrarum spatia peragere,* ut » refert recens quædam annotatio Gregorianæ editionis Decreti.

» Et fieri etiam potest, ut Canon ille à Concilio Ancyrano dudum editus, » denuò quasi renovatus, & ad praxin revocatus fuerit Decreto Damasi, & benè » Suaretz *loc. citat.*

» IV. Accedit, quod de mulieribus illis eadem habentur *tom.* 3. *Augustini* *libr. de*

libr. de spirit. & lit. cap. 28. Qui etsi non sit Augustini, sed authoris non paulò recentioris, *est tamen liber doctus & pius*, ut recenset Bellarminus, *lib. de scriptoribus Ecclesiasticis in Augustino*: Et multò verisimilius est, hunc auctorem ex illo decreto partem descripsisse, quàm contrà.

V. Deniq; nullum est firmum argumentum, quo probetur, canonem illum suppositum esse, imò nullum ferè aliud, quam quòd à materiæ in eo decisæ & assertæ inconvenientia noviter à nonnullis desumptum est; quod argumentationis genus ad convellendam antiquorum scriptorum, & antiquitus receptorum authoritatem, & per se odiosum & sæpè fallax, & hoc loco importunum infirmumque est; cùm sine ullo absurdo illius doctrina rectè explicari & defendi possit, ut mox dicetur.

Neq; admittere aut credere possumus, quod sine sufficienti probatione asserit, an suspicatur Delrius *cit. lib. 5. sect. 6.* quædam, quæ scilicet minùs probantur, à Burchardo, vel aliis inserta; cùm ea dudum ante Burchardum, sive in decretis ipsius concilii Ancyrani, sive in vita Damasi, legantur; ut taceam auctorem libri *de spirit. & lit. cit. locis.* Ex quibus omnibus concludimus, hunc canonem, secundùm id, quod in eo per se & principaliter intentum ac definitum est, planè habere vim Ecclesiasticæ regulæ. Et hoc est primum pronunciatum, quòd de hac re statuimus.

Quicquid itaq; sit de illo Concilio, satis est, quod hoc capit. à Pontifice inter canones relatum, & juris indubitati auctoritate donatum sit. Verùm dices, quid Pontificis & juris ab eo constituti auctoritas ad nos, qui in terris Imperii vivimus, eumque superiorem non agnoscimus? Paucis respondemus, juris canonici auctoritatem passim in terris Imperii receptam † maximè in causis 63
concernentibus conscientiam & res spirituales.

Mynsing. *obs. 6. cent.* 4. Johan. Dauth. *de testam. n.* 8. Hermann. Vult. *in prolegom. Iurisprud.* Modestin, Pistor. *consil. 16. n. 6. vol. 1.* non quidem in gratiam Pontificiæ † auctoritatis, & velut ab eo profectum, sed tanquam jus nostrum, spon- 64
taneo ac liberrimo Principum ac Procerum Imperii consensu receptum.

Regner. Sixtin. *de regalib lib. 1. c. 4. n. 118. in fin.* Johann. Gœdd. *de contrah. stip. cap. 6. conclus.* 7. *nu.* 109. neque simpliciter & in totum, † sed quatenus res in iis 65
propositæ juris naturalis & divini vestigia imitantur, *juxta text. in c. fin. in notat. distinct. 9.* Matth. Stephan. *de iurisdict. lib. 3. part. 1. c. 3. n. 23.*

Et quoad Augustanæ Confessionis addictos Status & cives Imperii ita expresse consulendo determinavit, † post Modest. Pist. *alleg. modo consil. Celeberrimus* 66
Germaniæ IC. Ernest. Cothm. *consil. 28. n. 70. vol. 1.* ubi in hæc verba scribit: Augustanam Confessionem profitentes jura ista Canonica omninò obligare, quatenus nominatim non sunt abrogata, neque etiam juri divino repugnant, jam verò textus capituli nostri neque juri divino repugnat, neque abrogatus est lege aliqua civili, tantò minus naturali rationi repugnat, ut ei magis quàm contraria congruat sententia, ut ex seqq. apparebit.

67 Non tamen eorum comprobamus sententiam, † qui contra literam & sensum hujus capituli illud extruere volunt, omnes lamiarum cum Diabolo negotiationes, actiones, veneficiorum præparationes, & hominibus ac brutis præparatorum applicationes esse merè imaginarias, & nuda phantasmata, adeoque in eas non ita severè animadvertendum, quod expresse pugnaret cum sacris literis & legibus nostris, quæ illas occidere jubent, *Exod.22. vers.*18. quod præcipuè Paul. Ghrilland. *de Sortil. q.*3.*n.*9. & alii ex dissentientibus impugnant.

Neque hoc, quasi nunquam Diaboli potentiâ effici possit, ut Lamiæ corporaliter ad locum conventiculi deferantur, contra quos potissimum allegati supra auctores & inquisitores disputant, sed juxta verum sensum illius capituli, ut plurimùm congregationes & saltationes istas nocturnas † fieri illusoriè & phantasticè. Ita etiam declarat Johan. Scultet. *in tract.* **von Zauberey und Zauberern/** *cap.*7. Confer etiam quæ novissimè scripsit Fridericus Balduinus, *de Casib. conscient. lib.*3.*c.*5. *cas.*7. ubi dedicat negari non posse Diabolum *interdum* corpora suorum mācipiorum aliò transferre & ab hac sententia non alienus est Martin. Delr. *Disquis. Magicar. lib.*2.*quæst.*16.*fol.*169. ubi dicitur illam se putare opinionem verissimam: NONNUNQUAM verè Sagas transferri à Dæmone de loco ad locū, hirco vel alteri animali, vel arundini veræ, scoparumvè baculo etiam vero, sed acto & sublevato à Dæmone inequitantes, corporaliter conventui nefario interesse. *Hactenus ille.*

Uti juris auctoritate hæc nititur sententia, ita secundò rationi naturali
69 magis congruit; Siquidem ex plurimis Lamiarum confessionibus, † quæ ab utriusque opinionis defensoribus adferuntur, constat, eas credere & asserere, quod postquam se oleo Diaboli arte ad id confecto inuxerint, per caminum, exiguas fenestrarum vel parietum rimas, aliaque angustiora loca, scopis insidentes evolare, & per aerem ad locum destinatum deferri possint Hoc autem
70 cum naturæ pugnat principiis, † ut corpus majus penetret per spacium improprotionatum, per foramina videlicet fenestrarum & parietis, quod per Dæmonem non magis fieri posset, quàm ut Camelus transiret per foramen acus, quod ab ipso Salvatore habetur pro impossibili, *Matth.*19.*v.*24. & eruditè deducit Johan. Wier. *de præstig. Dæmon. lib.*3.*cap.*13. & post eum Johan. Gœdelman. *in tract. suo de Lam. lib.*2.*cap.*4.*n.*40. Ubi addit hanc rationem, quod Corpus, & quicquid loco circumscribitur, seu omne locatum debeat esse suo loco proportionatum, alioquin dandam esse corporum penetrationem, quod contra naturam & omne Physicum est principium. Indeque & nostri dicunt, quod ex-
71 perimenta † verorum sermonum debent concordare cum rebus sensatis, *ut not.* Bald. *in tract. Schismat. quem posuit sub rubr. C. si quis aliquem test. prohib. Et in l. fin. C. de edict.* Div. Hadr. *toll. & in l. testium C. de testib.*

72 Et præsupponendus est † aptitudinis actus in quolibet corpore naturali, ut est Philosophorum regula, quam nostri ita inferunt, semper in quovis actu præsup-

præſupponendos eſſe terminos habiles, *l. adigere 6. §. quamvis. ff. de Iur. patronat.* Anton. Fab. *in C. rer. in* Sabaud *judic. lib. 5. tit. 17. defin. 1.*

Accedit & hoc, quod ex ipſarum Lamiarum plurimis confeſſionibus cõſtet, † quod putent & aſſerant, quaſdam ex numero illarum, non raro à Diabolo verè traſmutari in feles, aliasque beſtias; quæ eſſentiarum in creaturis mutatio verè & realiter fieri omninò non poteſt, † cùm eſſentiæ rerum ſint immutabiles, Scalig. *lib. 2. de Cauſ. ling. lat. pag.* 202. *& p.* 131. ubi dicit, eſſentiam rerum mutari, qui dixerit, ſcuticâ caſtigandum eſſe. 73 74

Virtutem † iſtam transformandi unam creaturam in aliam, neque Diabolo propriam eſſe, neque à Deo ei permiſſam, ſed ſoli ſuæ divinæ Potentiæ reſervatam, æque ac vim producendi creaturas ex nihilo, qua etiam à Dæmoniis gentium diſtinguitur, *Ierem.* 10. noviſſimè multis deducit Frider. Balduin. *de Caſib. conſcient. lib. 3. c. 5. caſ.* 8. ubi etiam adducit Auguſt. † *lib.* 18. *de Civit. Dei, c.* 17. in hæc verba ſcribentem: Nec ſanè Dæmones naturas creant, ſed ſpecietenus, quæ à verò Deo ſunt creata commutant, ut videantur eſſe, quod non ſunt. Non itaque ſolum animum, ſed nec corpus quidem ulla ratione crediderim dæmonum arte vel poteſtate, in membra vel lineamenta beſtialia veraciter poſſe converti: Sed phantaſticum hominis qui etiam cogitando vel ſomniando per rerum innumerabilia genera variatur, & cum corpus non ſit, corporum tamen ſimiles mira celeritate formas capit, ſopitis aut oppreſſis corporeis hominum ſenſibus, &c. Quinimò hæreticum eſſe iſtam vim transformandi Diabolo tribuere ſcribit Decian. *in tractat. Crimin. lib. 5. cap.* 17. *verſ.* 38. *uti eum ad hoc allegat* Farinaci *de Hæreſi, quæſt.* 181. *n.* 18. 75 76

Ideoque verius & naturali rationi ejusque principiis convenientius eſt, poſt inunctionem Diabolicâ ſuperſtitione factam, Lamias plærumque in profundum ſomnum incidere, & à Diabolo forti quadam imaginatione, phantaſiis † & præſtigiis in apparentia variarum ſpecierum occupari & ſic illis illudi, maximè cum & Medici unctionibus quibuſdam quandoque naturaliter ſomnum vehementiſſimum inducant, inunctis temporibus ægroti, ut experimento adducto Barthol. Spine. *in tract. ſuo de Strigib. cap. 2. probat:* vel etiam potionibus adhibitis, quas ipſi ſoporifera vocant, quæ ita profundum ſomnum inducunt, ut etiam exquiſitiſſimis corpori illatis cruciatibus non expergiſcantur, prout fieri audivimus in abſciſſione membrorum infectorum. 77

De ejuſmodi unguento † quod ſingularem efficaciam habet, ut per illud variè conſpiciantur rerum ſpecies ſcribit Cardan. *lib.* 18. *Subtil.* differentem refert Wier. *d. lib. 3. cap.* 17. & ſcribit Keckerm. *in diſp. ſuis extraord. diſp. de fulmin. prob.* 2. 78

In Lamiis multa à Satana effici phantaſtica † ſomniorum ludibria & mentis illuſiones: cùm etiam naturaliter nonnullis ſæpiſſimè tam expreſſa rerum ſimulachra objiciantur in ſomniis, ex Phyſicis quibuſdam mirabilibus conſtare exemplis, ut non ſomniantes, ſed vigilantes ea externis ſenſibus apprehendiſſe, 79

hendiſſe, aut externo opere executos ſeſe fuiſſe jurare auſint, ideoque non difficile eſſe Diabolo, cooperante ſpirituali & occultâ faſcinatione, ita Lamiis illudere.

Nec deſunt pro Tertiò exempla ſingulariter obſervata, quòd eo ipſo
80 tempore, † quo Sagæ confeſſæ & conſpectæ ſunt fuiſſe in ludis & choreis, apud maritos in lecto, vel alio loco revera fuerint. Hujus rei experimenta recenſet Alciatus, ſe à magnæ fidei hominibus cognoviſſe. Et refert notabile exemplum Paul. Ghrilland. *de ſortileg. c.* 10. Quod maritus quidam in oppido ag Sabinenſis uxorem de hoc crimine ſuſpectam habens, decreverit, (cùm ex rum ore eam ſæpiùs ejuſmodi choreis interfuiſſe cognoſceret) ipſam obſervare, cœperitq; plurimis noctibus diligenter vigilare, noctesq; circiter duodecim egerit inſomnes, ſtudiosè attendens, num illa ad ludos iſtos nocturnos evagaretur: Hic nihil unquam fraudis comperit, ſed manibus eam ſemper in lecto contrectavit. Paulò poſt illa accuſata & quæſtionibus ſubjecta, confeſſa eo ipſo tempore & horâ, quâ maritus eam in lecto manibus contrectatam tenuit, interfuiſſe choreis, quòd & aliæ ejuſdem criminis accuſatæ faſſæ ſunt. Maritus verò in conjugis patrocinium præſtito juramento graviſſimo affirmavit, iſtam illâ nocte, maximè illâ horâ, ſecum decubiiſſe in lecto.

Aliud exemplum non minùs notabile adducit Johann. Godelmann. *dict. ſupr. loc. n.* 29. quod in Ducatu Megapolitano acciderit, de famulâ quadam, Domino ſuſpecta, ex qua ipſe confeſſionem extorſerat, quod certo & deſignato tempore, ipſi migrandum ſit in montem Bructerorum. Dominus ille adjunctis ſibi paſtore & domeſticis famulam diligenter in conclavi cuſtodit, & obſervat, quòd poſtquam illa unguentis corpus ſuum illevit, in profundum ſomnum inciderit, ut excitari non potuerit. Altero autem mane interrogata reſpondit, ſe in monte Bructerorum cum aliis mulierculis revera fuiſſe, nec aliud ſibi perſuaderi paſſa eſt. Alia paſſim ab aliis obſervata recenſentur exempla. Neque eſt, quòd hic aliquis regerat, Diabolum potiùs aſſumptâ ita uxoris & famulæ dormientis formâ, marito & Domino illuſiſſe; Nam ad hoc tersè reſpondet Alciaciatus *d. mod. loc.* Cur non, inquit, potiùs Cacodæmonem cum ſuis Dæmonibus, uxorem verò cum ſuo marito fuiſſe præſumis? cur verum corpus in ficto luſu, phantaſticum in verò lecto fuiſſe potiùs credes?

Idque quartò tantò magis in præſenti facti ſpecie, inſpectâ puellæ iſtius
81 ſtolidæ Margaretæ N. de qua in actis memoratur, confeſſione, † quæ circumſtantias & apparitiones tales enarravit, quas vel ipſi adverſæ partis ſectatores non niſi pro meris Diaboli illuſionibus, imaginationibus, & phantaſiis haberent, utpote quod Lamiæ ex poſte vinum prompſerint, wie in der alten N. Hauß/ etliche Heren conventus vnd Geſabbath gehalten / hetten ſie den Wein auß dem Stender gezapffet / Item in dem Conventu zu Bremen / in der N. Luſt-Hauſſe / wehren die frembden Zauberſchen / ſo hernacher Nahmhafft gemacht/

macht/nach gehaltener Gasterey auß dem Fenster geflogen/ vnd sich als Krä en ins Fenster gesetzet/ *ut apparet ex Protocoll.de 23.& 24.Ianuar.* Jtem/ daß sie sich im tantzen können Vnsichtbar machen/sonsten nicht/ꝛc. *Protocoll. de 27. Ian. ad 13. art.* Jtem/das ein angegebene Hexe die N. sich in gestalt einer Fliegen / so dan einer Katzen verwandele / auch von J. F. Gn. deß Herrn Bischoffs zu N. Tischel vnd auß S. F. G. Schüssell / waß sie wol an Speyse durch Zauberey erlangen könne. *Protocoll. de 13. Februar.*

Item reali & corporali Lamiarum præsentiæ in choreis maximè repugnat, quod nominata modò puella viros & fœminas jam dudum defunctas in allegatis à se choreis præsentes quasi se vidisse asserat, quod inevitabile argumentum est illusionum Dæmonicarum, excludendæ regularis & perpetuæ corporalis præsentiæ Lamiarum in nocturnis vel diurnis conventibus, † Certum enim est semel mortuos homines Diabolum non posse resuscitare & corporaliter sistere in istis conventiculis, cùm resuscitare mortuos solius divinæ sit opus potentiæ, *per tradita* Farinac. *in Pract.crimin.q.20.n.79. ubi dicit:* hæreticum esse id Diabolo tribuere, adeò ut is omnibus suis viribus ne pulicem mortuum suscitare possit, ut scribit Petr.Gregor.Tholosan. *de Republ.lib.13.c.28.n.10.* 82

Huic tamen obstare videtur, † quod mulier Pythonissa Diaboli, & magicis artibus Samuelem ad petitionem Saulis à mortuis reduxerit, quem verum fuisse Samuelem vel ex eo apparet, quod & futura, & vera prædixerit, quæ in Diabolum non cadunt, quia is neque futura prædicere potest, neque vera narrare solet, 1. *Samuel.cap.28.* 83

Respondetur † *ex cap. nec mirum 26. quæst. 5.* Quod indignum sit secundum verba historiæ commodare assensum. Fieri enim non potuit, ut arte magicâ attraheretur vir & nativitate sanctus & vitæ operibus justus. Aut enim invitus adductus est, & nullum suffragium habet Dei gratia, & scriptura quæ testatur, quod animæ justorum in manu Dei sint, & tormentum non tangat eos, *Sap.3. v.1.* neque ulla molestia, *Apoc.14. v.13.* Aut voluntarius, & amisit bonum spirituale, quod positus in carne qnæsierat, quod absurdum est; quia qui hinc justus recedit, permanet justus, & coronam justitiæ sibi à salvatore applicatam possidet, *Apoc.c.2. v.10.* 84

Hoc enim est præstigium Satanæ, ut habet textus in d. c. nec mirum quo ut plurimos fallat, etiam bonos in potestate se habere confingit, ideoque ut errorem faceret, in quo glorificaretur, in habitu viri justi se subornavit. Præterea Historicè hæc ita in d. cap. 28. describuntur, mens videlicet Saulis, habitus Samuelis, non expresso, vera an falsa sint. Quinimò si verus Samuel apparuisset, utiq; is ut vir justus non passus fuisset se adorari, qui prædicaverat solum Deum adorandum, sed potius restitisset ceu Angelus ille fecit, *Apocal.19.* qui Johanni adorationis cultum ipsi deferenti respondit; Noli hoc facere, conservus tuus sum, &c.

Cui accedit quod iste Samuel dixit ad Saul: Cras eris mecum. Jam verò Saul fuit reprobatus, Samuel verò justificatus, quomodo ergò potuit verus ille esse Samuel? Cùm inter fidelium & infidelium animas Chaos magnum sit confirmatum, ut nec hi ad illos neque illi ad hos venire possint, *Lucæ 16.v.26.*

85 Eamque † sententiam sancti Patres tuentur. Augustin. *lib.2.de Mirabilibus S.script.cap.*11. *ita scribit:* Qualiter Samuel à Pythonissa suscitatus dicitur, dum „ illa dæmoniacis incantationibus & præstigiis uti videtur? Et quomodo Saul „ qui in viventibus Dei prophetis responsum non invenit resuscitatum morte „ Prophetam audire meruit. Unde non hunc esse Samuelem illum Prophetam, „ per factum facilius intelligitur: Sed Diabolus qui se transfert in Angelum lu- „ cis, in Phantasia Samuelis consideretur. *Et in lib.2. ad Simplician.q.3. ita concludit;* „ Ut non verè spiritum Samuelis excitatum à requie sua credamus, sed aliquod „ phantasma & imaginariam illusionem, Diaboli machinationibus factam, „ quam propterea scriptura nomine Samuelis appellat, quia solent imagines, ea- „ rum rerum nominibus appellari, quarum imagines sunt, idem etiam sentit, Justinus Martyr. *Responsione ad quæst.* 52. *uti eum allegat* Osiand. *in glos. ad cap.* 28. Samuel. Chemnit. *in 3.parte Exam.concil.Trident.* Et testatur historia, sive parabola de Divite, & Lazaro quod ille, cum in tormentis esset, rogans Abraham, ut ex mortuis aliquis ad convertendos fratres suos iret & ad pœnitentiam eos hortaretur, repulsam omninò tulerit, *Luca 16.v.29.& seqq.* Et de hac quæstione remissivè agit Farinac. *in tract.de Hæres.q.*181.*n.*58.

86 Neque adversatur, quod ibi Sauli † instans ipsius exitium & mortem prædixerit, quia hoc non difficile fuit Diabolo ex apparatu hostium Saulis, aliisque circumstantiis, signis & conjecturis, maximè cùm à Saule tunc Dei protectio & gratia recesserat, & is extremis desperationis laqueis involutus erat;, imminentem prope mortem prædicere.

Neque obstat, quod vera dixerit, quia & hoc Diabolum sæpius fecisse apparet, modò finem suum consequatur. Quinimò singulari Dei permissione Diabolum vera prædicere posse dubium non est. Et notat Paul. Ghrilland. *de Sortileg.quæst.6.n.*7. quod Diabolus, ut facilius hominem decipiat, de futuris
87 interrogatus respondeat † implicitè & verbis dubiis, quæ in utrumque eventum ab ipso deinde torqueri possunt, juxta illud quod Græcis prænunciâsse legitur isto versiculo: Ajo, te Ajacidem Romanos vincere posse. Simile illud Perusino cuidam consulenti Diabolum datum responsum: Ibis, redibis, non morieris in bello. Sic & hoc casu non explicitè sed implicitè Sathanas respondit Sauli, dicendo: cras eris mecum, quæ utique verba, si aliter res cecidisset, satis artificiosè potuisset in alium sensum vertere.

88 Sed adhuc unicum videtur adversari, † quod legitur *Syrac.46. vers.fin.* ubi iste Samuel tanquam verus Samuel & Propheta describitur: Huic tamen
89 *Resp.* I. librum istum † non esse Canonicum, sed Apocryphum, II. Syracides ibi

ibi narrat tantùm historiam, prout illa in libris Samuelis describitur, nihil autem desuper disponit aut asseverat de vero vel ficto Samuele, uti respondet Ludovicus Lavater *in tract.* **von Gespensten/ꝛc.** *part.* 2. *cap.* 8. Et in jure nostro habemus quòd verba narrativa nihil disponãt, *l. verba ubi*. Bald. & Salycet. *C. de testam. milit.* Bart. *in l. ex hac scriptura de donat.* Wesenbec. *consil.* 73. *n.* 7.

His itaq; fundamentis & rationibus licet numero paucioribus, pondere tamen multò solidioribus veritas posterioris sententiæ de nocturnis istis Lamiarum conventiculis, videlicet plerumq; illusiones & phantasmata & non vera corpora in istiusmodi conventibus apparere, satis emergit. Nam veritas paucis † & modicis, efficacibus tamen rationibus contenta est, *arg. l. ita vulneratus, ff.* 90
ad L. Aquil. Udalr. Zasius *consil.* 13. *n* 16. *in fin. vol.* 2. Anton. Quett. *consil.* 75. *nu.* 1. & tribus verbis, ut dicit Besold. *in tract. de reformat. & pac. Religion. dissert.* 1. *n.* 8. & ratio una fortior, vincit plures minùs fortes Zas. *consil.* 15. *n.* 42. *vol.* 1.

Sicuti unus Nestor apud Græcos olim pluris erat, quàm mille Thersites, dicente Horatio: Thersites numerum, non vires auxit Achivis. Neq; hæc nostra sententia, † quam hîc tuemur, singularis, sed à Patribus suprà citatis & plu- 91
rimis tàm Theologis, quàm JCtis, Politicis, & Physicis communiter approbata est: Nam primò post textus allegatos eam approbat *glossa, ad d. c. Episcopi,* 26 *q.* 5. cujus auctoritas † alias antecellit, secundùm Bart. *in l. ut vim. ff. de just. & jur.* Abb. 92
in c. 1. de constitut. Zas. *consil.* 3. *n.* 63. *lib.* 2. Regner. Sixtin. *consil. Marp.* 11. *num.* 66. *vol.* 3. Nevizan. *in sylv. Nup. tit. quomodo judicandum*, *n.* 25 & in dubio ob contrarias Dd. opiniones glossæ opinio præfertur Johan. Vincent. Honded. *consil.* 60. *num.* 28. *vol.* 2. ideoq; ab ea † tanquam communi in judicando & consulendo receden- 93
dum non esse scribit Bald. *in l. cum hereditas*, *C. deposit.* Salycet. *in l. traditionibus, C. de pact.* Matth. de Afflict. *decis.* 384. *n.* 3. Guid. Pap. *decis.* 277. *n.* 2. idq; maximè quando cum textu navigat Henning Goden. *consil.* 109. *num.* 13. Ernest. Cothmannus *consil.* 45. *n.* 34. *vol* 5. Regner. Sixtin. *consil. Marp.* 11. *n.* 66. *vol.* 3. Idem sentire B. Augustinum, † suprà relatum est, *in lib. de spirit. & Anim. c.* 28. *habetur in notat. ad. d. c.* 94
Episcopi. Et de Civit. Dei lib. 18. *c.* 18.

In eam sententiam descendit † Beatus Lutherus, ut testatur Johann. Go- 95
delman. *de Lam. lib.* 2. *c.* 4. *n.* 28. ubi refert, quod cùm aliquando ipsius conjunx ei narrasset, à Diabolo puerperam sublatam fuisse respondit in hæc verba: **Es hat der Frawen also gedaucht / als führe sie der Teuffell in die Lufft / dann er machet die Leute schlaffend / welches er auch leichtlicht thun kan / vnnd machet Gauckelwerck jhnen vor den Augen / damit sie spielen / so lang biß sie erwachen.**

Philipp. Melancht. *in libell. suo de anima*, ubi dicit, quartum genus † So- 96
mniorum esse Diabolicum, ut cum veneficæ videntur sibi interesse conviviis ac ludis, cum sæpè compertum sit eas nusquam abiisse, sed dormientes gestu & clamore somnia conviviorum & saltationum significasse. Johannes **Geyer /** Theolog. D. & Pastor quondam Cathedr. Ecclesiæ Argentoratensis, eandem

ſententiam in multis concionibus legitur comprobaſſe, ut apparet ex extractu quarundam concionum Wieri tractatui *de præſtig.* annexo. Et inter alia, in concione quam habuit die Mercurii poſt Reminiſcere An. 1508 ita legitur effatus.

97 **Nun frageſtu/ † was ſageſtu aber vns von den Weibern die zu Nacht fahren/ vnd ſo ſie zuſammen kommen/ du frageſt/ ob etwas daran ſey/ wann ſie fahren in Fraw Venus Berg/ fahren ſie/ oder bleiben ſie/ oder iſt es ein Geſpenſt? Ich gebe die Antwort zum erſten: daß ſie hin vnnd her fahren/ vnd bleiben doch an einer Stadt/ aber ſie meinen daß ſie fahren/ dann der Teuffell kan jhn einen Schein alſo in den Kopff machen/ vnnd alſo eine Phantaſey/ daß ſie nicht anders meinen/ dann ſie fahren allenthalben/ vnd meinen ſie gehen beyeinander/ vnd bey andern Frawen/ vnd tantzen/ vnd ſpringen/** idq́, rationibus, & exemplo notabili obſervatæ mulierculæ, quæ poſtquam ſe ad effectum evolationis inunxerat, deinceps in profundum ſomnum inciderit, & in ſomniis eluſa ita geſticulata ſit, ut ſcamno decidens caput læſerit, firmat. Et ita etiam ſentiunt.

Franciſc. Ponzinib. JC. Placentin. *in tractat. ſuo de Lam. n.* 44. *& ſeqq.* Alciat. *lib.* 8. *Parerg. c.* 22. *ubi dicit hanc eſſe communem noſtrat. Interpret.* Godelman. *de Lamiis, d. cap.* 4. *n.* 15. ubi pariter teſtatur de communi Martin. Arles. *in tractat. de ſuperſtit.* Sigiſmund. Scacc. JCtus Romanus Celeberrimus *de Iudic. lib.* 1. *cap.* 82. *num.* 10. Johann. Fichard. *conſil* 111. *n.* 2. *ibi*: **daß ich aber ſo viel auff daß Nachtfahren/ vnd Tantzen nicht gibe/ darzu beweget mich/ ꝛc.** Ulric. Molitor *in Dialog.* 11. *de Veneſic. & Lam.* ubi notabile exemplum adducit, quem allegat & ſequitur Erneſt. Cothman. *conſil.* 12. *nu.* 229. *vol.* 1. Henric. Bocer. JC. & Profeſſor. Acad. Tübing. *in tractat. de quæſtion. c.* 3. *ſub n.* 98. *verſ. verùm enim verò* Et Johann. Harprecht. ejuſdem Academ. Tübingenſ. Profeſſor, *ad §. item lex Cornelia. num.* 258. *& ſeq. inſt. de publ. judic.* Matth. Stephani Profeſſor Academ. Gripswaldenſis *cent.* 4. *q.* 96. *lit. b.* Johan. Köppen. *obſerv.* 130. *n.* 7. Johan. Schult. *in tractat.* **von Zauberey oder Zauberern/** *c.* 7. ubi poſt multas & ſolidas rationes hiſce concludit verbis: **Iſt derohalben Fabelwerck/ alles waß man ſaget von jhrem Schmierfahren in gemein:** Ita à Johanne Georgio Principe Comite Palatino Rheni conſultus Franciſc. Jacob. Ziegler. Advocatus Cameræ Spirenſis de jure reſpondit 27. Februarii, Anno 1580. in quo conſilio dicit ita concludere, præjudiciis & ſuperſtitionibus non occupatos Theologos, JCtos & alios, quod conſilium extat inter additiones ad Johan. Wier. *tract. de Præſtig.* ubi etiam alia ejuſdem ſententiæ Doctorum virorum reſponſa referuntur.

Auguſtin. **Lerchheimer in ſeinem Bedencken von Zauberey/** *ſub rubr.* **reiten vnd fahren die Hexen auff Böcken/ Beſem Gabeln/ ꝛc. zum Wohlleben vnnd Tantz/** ubi rationes, exempla, Lutheri aliorumq́; auctoritatem pro hac citat ſententia, Wier. *de præſtig. Dæmon. lib.* 3. *c.* 12. 13. *& ſeqq. & lib. de Lam. c.* 5. Keckerm. *in diſputat. extraordin. diſp. de fulm. problem.* 2. Cardan. *lib.* 18. *unguent. Lam. de ſubtilit. & lib.* 15. *c.* 8. *de variet. rer.*

Reſpon-

Respondetur ad argumenta contraria.

REstat nunc ut ad argumenta pro contraria sententia adducta respondeamus. Et quidem ad I. Respondemus,† rem non accipere veritatem à con- 98
fessione Lamiarum, sed à propria entitate & existentia, *l.Publia in fin. ibiq;* Bart. *nu.2. & not. ejus ff.deposit.l.in contractibus* §.1. *C.de non numer.pecun.l.pecuniæ C.de solut.* Cravett.*consil.1.pro gener.n.466.*

Quid enim si aliquis cõfiteatur & affirmet se Chymeram esse, ideò tamen, quia ignarus vel illusus id opinatur, Chymera non est. Hinc etiam est, † ut in 99
criminalibus spontanea delicti confessio non sufficiat nisi aliter de ipso delicto constet, *l.1.§.item illud & l.necessarios §.non aliàs, ubi* Bart.*ff.ad SC.Syllejan.l.1.§.* Divus Severus, *junct.§.1.ff.de quæstion.* Anton.Fab. *in C rer. in* Sabaud.*judicat.lib.9 tit.12.definit.2.n.*8.Mynſ.3.*obs.*41 Geil.1 *de Pac.publ.cap.15.n.8.* Clar.§.*fin.q 55.n.10.*

Deinde cùm istæ confessiones † proficiscantur à talibus personis, quæ 100
sunt dementatæ & illusæ à Diabolo, erroneæ sunt, ideoque non admittendæ, *l.error.& l.cum post.C.de Iur.& fact.ignor.notat.in l.de ætate,§ fin.ff.de interrog.*

Destructo enim consequenti, † in quo stat ratio antecedentis, destruitur 101
etiam antecedens, *l.apud antiquos C.de furt.l.si.partem.ff.de publ.jud.* Bald. *in l.Conventicula C.de episcop.&* Cleric.Francisc.Ponzinib.*de Lam.n.52.*

Sunt enim actiones † seu passiones Lamiarum similes furiosis, idem de 102
illis, earumq; confessionibus, quò ad hoc negotium, quod de furiosis eorumq; assertionibus statuendum est, *per text.d.c.Episcopi.* Godelman. *d.cap.4.n.24.*

Error † autem confessionis probatur eo ipso, quo probatur se rem aliter 103
habere, Angel. *de Malefic.in verb.comparuerunt.& in term.defens.produxerunt.num.1.* Claud.*in addition.ad* Berthazol. *consil.103.lit.L.* Vincent.Honded. *consil.66.n.69. & consil.102.n.44.lib.2.* Prosp.Farinac. *consil.106.n.11.in fin.& nu.13.& consil.170. num.12.lib.2.* non solùm in totum, sed etiam pro parte. Alciat. *de Præsumpt.reg.3. præsumpt.21.* Mascard.*de Probat.lib.1.concl.384.num.2.* Imò in criminalibus † error 104
censetur probatus etiam per præsumptiones & verisimiles conjecturas. Bald. *in l.2 n.4.C.de custod reor.* Salycet.*ad l fin.n.2.C.de probat.* Berthazol.*consil.162.n.9.*

Atqui ex supra relatis decidendi rationibus, experientia & exemplis non solùm præsumptivè, sed concludenter satis probatum est, ejusmodi Lamias isthæc confitentes errare in jure & Diaboli præstigiis plerumque fascinari & illudi in facto, ideoq; ejusmodi confessionibus erroneis & fascinatis parum fidendum. Et hinc est quod nostri dicunt contra erranté in jure ex hoc solùm non posse criminaliter procedi, Plot.*de in lit.jur.§.6.nu.32.quem post alios ad hoc allegat* Prosp.Farinac. *d.consil.106.n.3.*

Quod itaque dictum est confessionem esse instar rei judicatæ, † haberi 105
pro veritate, & facere rem verè apparere & notoriam, procedit, si confessio non dependeat ex fundamento juris auctoritate ipsisque rerum documentis

pro erroneo, incerto, fluxo & fragili aliquoties comperto, sed sit verisimilis, fide digna, juri congrua, habens conformationem sive adæquationem rei & principiorum, in ordine ad intellectum, quod non est in confessionibus istis Lamiarum supra relatis.

Neque etiam secundum argumentum multùm stringit, quod videlicet Lamiæ in circumstantiis conveniant, & quam plurimæ quasi uno ore rem geri
106 confiteantur, † siquidem cum omnes Lamiæ eadem Diaboli arte captivæ teneantur, & eodem ferè modo fascinentur & eludantur, nihil mirum si & eandem cantent cantilenam: maximè cum constet Diabolum etiam studere, ut semper sui similis existat Johan. Bodin. *de Magor. Dæmonoman. lib. 2. cap. 4. pag. 212.* ne regnum ejus in se divisum desoletur, ut testatur Salvator noster, *Luc. c. 11.*

Ideoque etiamsi mille mulierculæ eundem errent errorem, nihil obest
107 veritati † cùm multitudo errantium non faciat errori patrocinium, per vulgata.

Hinc ipse Jehova supremus Legislator, in judicio, inquit, plurimorum non acquiesces sententiæ, ut à vero devies, *Exod. c. 23. v. 2. 3.* Et constat quod Dia-
108 bolus † spiritus sit mendax, non in uno vel altero tantùm, sed etiam, quam plurimis, juxta illud: Egrediar & ero spiritus mendax, in ore *omnium* Prophetarum Achab, *3. Reg. 22.*

Ad III. Respondetur cum à contrariæ opinionis sectatoribus allegata
109 experientia † majori ex parte fragili confessionum Lamiarum fundamento nitatur, parùm ei fidendum. Neque exemplis ita variis, singularibus, contrariis & incertis, certa resultare & oriri potest experientia. Nam datâ vel unâ
110 instantia corruit † argumentum vel maximè ab experientia deductum. *arg. §. pavonum, instit. de rer. divis. l. is qui. §. ego & deniq. §. quæsitum. ff. quod vi aut clam.* Card. Mantica *de tacit. & ambig. convent. lib. 13. tit. 6. num. 43.* Carol. Molin. *ad consuetud.* Parisiens. *tit. 1. §. 13. gloss. 7. n. 4. ubi dicit:* Ad tollendam consequentiam sufficere unam dare instantiam. Atqui plurima ex historiis indubiis observata sunt exempla, quod spectra tantùm fœminarum, dæmonis illusione & præstigiis in Sagarum ludis sæpe visa fuerint, ipsæ autem fœminæ eodem tempore corporibus suis Physicis vel maritorum suorum lateri junctæ, vel coram aliis viris honestis domi mensæ adsederint, uti ex auctoribus suprà allegatis passim videre est. Ideoque non exemplis sed legibus judicandum esse compertum habemus, *l. nemo & ibi Dd. C. de sentent. & interlocut. judic.*

111 Et quamvis ad juris constituti † existentiam inferendam & arguendam exempla rectè adducantur, jus tamen non faciunt. Pro nostra autem sententia habemus juris constituti auctoritatem, exempla multò certiora & rationes ve-
112 risimiliores naturæ magis congruentes quo etiam casu quando deficit lex, † ratio concludit sine alia auctoritate. Sigismund. Scacc. *de judic. lib. 2. cap. 2. n. 706.* maximè si ex naturæ desumpta sit principiis & sensu communi, cujus facultas omnem aliam cognitionem facile antecellit, teste Phil. Comin. *lib. 3. Comment.*

Nam

Nam stultus est, qui quærit aliam rationem, quàm naturam vel sensum, dicit Bald. *in l.* 1. *C. de serv. fugitiv. allegans ad hoc Averroem.* ideoq; in jure nostro, ubi deficit lex, videmus allegari rationem naturalem, *l. scire oportet, §. suffi. ff. de excus.*

Et Bald. rationem † naturalem dicit clypeum sub quo tegatur jus nostrum, 113
Et est *text. in l. un. C. de caduc. toll. fac. l. cum ratio ff. de bon. damnator.* ubi JC. rationem naturalem, legem quandam tacitam, appellat. Jam verò, ut in decidendi rationibus deduximus, verisimilius, & naturæ ac sensui communi convenientius est, istas Lamiarum evolationes per caminum, vel exiguam fenestram & parietis rimam, equitationes super scopis, baculo &c. conventus, comessationes, saltationes, illusoriè potius, quàm verè fieri, ne penetrationes quandoque & essentiarum mutationes admittantur. Ideoque meritò ei standum.

Pariter ad IV. Respondetur, non obstare nobis quod multi inhærendo priori sententiæ ita pronunciarint, quia, ut Proculus respondit, non tam spectandum est quid Romæ factum, quàm quid fieri debeat, *text. in l. sed licet. 12. ff. de offic. Præsid.*

Non enim judici † fas est exempla sequendo contra jus constitutum pro- 114
cedere, *princip. Instit. de offic. judic. Novell.* 82. *cap.* 2. *&* 13. *Novell.* 18. *cap.* 5. *c. judicet.* ibi: bonus judex nihil ex arbitrio suo facit: sed juxta leges & jura pronunciat. *Ordin. Cameral. part.* 1 *tit.* 13.

Et sententia † super expresso juris & facti errore lata ipso jure nulla est, 115
l. 2. *ubi gl. &* Bart. *C. quand. provoc. non est necess. l.* 1. *§.* 1. *ff. quæ sent. sine appellat. rescind. cap. cum inter circ. fin. vers. quamvis & ibi gloss. de re judic.* Speculat. *tit. de sententia §. juxta vers.* uti & ratione manifestæ iniquitatis, Anton. Gabriel. *tit. de Sentent. libr.* 2. *concl.* 7. Sebastian. Vant. *de Nullitat. tit. ex defect. process. nu.* 122. *& seq.* Dn. Referens apud Meichsn. *decis. Camer.* 20 *n.* 42. *tom.* 3.

Sententia † autem nulliter & contra juris ordinem procedendo lata 116
nunquam transit in rem judicatam, *l.* 1. *C. quand. provoc. non est necess. l.* 4. *§. condemnatum, ff. de re judic.* Bart. *in l.* 1. *C. senten. rescind. non poss.* Innocent. *in cap. fraternitatis, de frigid. & maleficiat.* Surd. *consil.* 99. *n.* 20. Berthazol. *consil. crim.* 79. *n.* 2. *&* 3. *lib.* 2.

Nam paria sunt † non esse judicatum, vel nulliter esse judicatum, *d. l.* 4. 117
§. condemnatum, ff. de re judic. Andr. de Isern. *in cap.* 1. *§. præterea quæ sit prim. caus. benef. amitt.* quod eleganter & pluribus rationibus firmat Matth. de Afflict. *Decis.* 182. *num.* 4. Hinc Papa in Clement. Pastoralis de re judic. inquit, sententia, quæ juris caret effectu † auctoritate, & nomine careat rei judicatæ, ut nec in opinione 118
communi aut vulgi labiis nomen habere sententiæ mereatur; In jure autem & facto errare contrariæ sententiæ assertores supra deduximus. Cessant itaque quæ de auctoritate rei judicatæ adducta sunt. Deinde quod dicitur rem † ju- 119
dicatam mutare verum in falsum, & album in nigrum, non ita crudè, sed civiliter, & cum grano Salis accipiendum est, videlicet quod falsum mutet in verum non essentialiter, sed quoad effectum, ut rectè declarat Bald. *in c. præsentia de*

 renun-

renunciat. Cravett.*consil*.79.*n*.1. Meichsner. *d.decis*.2.3.*n*.6.*tom*.3. Caroc. *de Remed. contra sentent.iniqu.except*.24.

120 Nam essentia † veritatis mutari non potest, est enim res solidissima & murus inexpugnabilis, Esdr.*cap*.4.*lib*.2.Bald.*in c.sicut de probat*. Matth. de Afflict. *decis*.253.*n*.7. Hinc Ulpianus, veritas, inquit, rerum gestarum erroribus non vitiatur; *l. illicitas*, 6. § *veritas*, *ff. de offic. præsid*. Neq; propter procedendi ineptitudinem tollitur, *l. ait* Prætor, §.2.*ff.de minor*. Zas 1. *consil*.6. *num*. 9. Hæc enim vincit omnia, & vivit in æternum, ut suprà monuimus *ex* Rolando à Valle, *consil*. 32.
121 *n*.34.*vol*.4. ei enim † tanquam matri justitiæ omnia cedunt, Bald. *in l. Libertini*, *ff. de stat.homin*. Syrac.*c*.4.*v*.33.*& seq*. Et dixit Dominus, ego sum veritas. Quamob-
122 rem † plus uno verum esse non potest, Nicol. Reusner.*consil*.1 *in princ.lib*.1. idque per nostrum affirmare vel negare non immutatur, *l. cum falsa*, *Cod. de jur. & fact. ignor*. Herman. Vult. *consil. Marp*. 30. *n*. 74. *vol*. 3. & licet res judicata quò ad effectum juris inducat præsumptionem juris & de jure, quæ probationem in con-
123 trarium admittere nauseat, attamen si quis etiam post rem judicatam † admissus (quamvis de jure admittendus non esset) veritatem & sententiæ iniquitatem probet, sententia retractanda est, uti scribit Innocent. *in c.cum* Bertold. *de re judic*. Jas.*in l.patre furioso*, *col*.3.*de his qui sunt sui vel al.jur*. Dec.*in l.edita*, *n*. 82. *C. de edendo*, Jacob. Menoch.*remed*.4 *adipiscend.possess.n*.608.

124 Secundò respondemus, † rem judicatam etiam plurimis in locis, non facere jus universale, & inter omnes: sed tantùm in illis casibus, & inter illas personas, inter quas judicatum est in eorū persona & causa terminari, nec ad alios extendi tanquam rem inter alios actam, *l. si fundus*, 16. §.*si pluris*, *ff.de pignor.l*.13. § *pen.de Iurejur*. Wesenb. *in Paratit n*.3.*ff.de Iust.& Iur*. Zasius *in l.sæpè n* 11 *ff.de re jud*. Anton. Fab.*in C.rer.in Sabaud.Iudic.lib*.2. *tit*.9 *defin.n*. 8. *in notat*. Matth. de Afflict. *decis*.396.*n*.3.4.*Et decis*.402.*n*.5. Cacheran. *decis*.65. *n*. 3. Et inter easdem tantùm personas notorium inducit, *cap.fin.de cohabit.Cleric*. Geil *de Pignor.cap*.24.*n*.2.

Neq; etiam adversatur *l*.1.*cum similibus*, *C.quæ sit long.consuetud*. quia illa jura non loquantur de exemplis, quasi secundum ea judicare debeat judex, quod jure prohibitum, *d.l nemo.C.de sentent*.

Sed de consuetudine recepta & introducta. Rerum autem judicatarum
125 auctoritas † probat quidem aliquando, non tamen inducit consuetudinem, ut eruditè more suo scribit Anton. Fab. *ad l*.35.*ff.de ll. arg l*.38.*eod tit*. ubi JC. consuetudinem à rerum judicatarū auctoritate, per particulam disjunctivam *Aut*, separat. Nec minus tersè Jacob. Cujac.*lib*.20.*obs*.1. addens, quod non res judi-
126 cata † consuetudinem faciat, sed tacitus illiteratusque populi consensus. Johan. Meichsner. *decis.Camer*.14.*n*.178.*tom*.3.

Ad V. Respondetur, nos non negare Diabolum esse ejus potentiæ & vi-
127 rium † ut possit Dei permissione homines sibi animo & corpore devotos in altum tollere, & per aëra ducere ad loca etiam remota, uti experientia & multa exempla

exempla docent, videlicet Simonis Magi, Fausti & aliorum ac plurimarum sagarum, hoc enim non est in quæstione. Neque enim statim à posse ad esse rectè & consequenter concluditur: maximè cùm & aliæ concurrant circumstantiæ, ex quibus vel penetratio corporum naturalium, vel mutatio essentiarum, & alia etiam ipsi Diabolo impossibilia consequerentur. Nihil itaq; ad rem exemplum à Salvatoris assumptione adductum. Item de bonorum & malorum Angelorum comparatione. Qua de re latè agit Joh. Schultet. *in tract.* **von Zauberey** / *c.* 7.

Neque etiam negamus † aliquando, cæteris tamen paribus, Lamiam vel 128
alium, qui superstitiosè Diabolicis præstigiis fidit, corporaliter deferri posse ad locum remotum, ubi Diabolus ejusmodi illusoria comitia, saltationes & festivitates celebrat, spectantique certarum personarum notas & ignotas species aliaque ludicra exhibere posse, quò pertinent exempla adducta à Bodin. *de Dæmonomon. lib. 2. c. 1. pag.* 204. *& seqq.* ubi inter alia † de marito quodam narrat, qui 129
ex suggestione uxoris suæ Lamiæ, simul cum ea se oleo inunxerat, quem Diabolus pronunciatis aliquot vocibus, Lochiis in arenarias Burdegallenses, quæ à Lochiis minimùm quindecim dierum itinere absint, exportavit. Hūc in ignota illa multitudine dicere cœpisse Deus mi, ubi sumus? Et eo dicto statim cœtum disparuisse, illum verò nudum & solum mansisse & oberrâsse in agris. Et hoc quidem exemplo illud apparet, maritum istum propter superstitionem unctionis, ex Dei permissu localiter eò translatum fuisse: minimè tamen ipsius uxorem, & alias quas ibi visus sibi fuit cernere personas & Lamias, ibi revera & corporaliter adfuisse inde consequitur, quia tunc illæ disparere non potuissent. Nam † verum corpus nullo modo disparere & evanescere potest, licet à Dia- 130
bolo loco moveri possit, Alciat. *d. c. 2. lib. 8. Parerg.*

Ad VI. Respondemus Diabolum affectare † à suis fidelibus cultum ado- 131
rationis, sed eo quo potest, & sibi magis commodum est, modo. Commodum autem non videtur ejusmodi conventus personales instituere, cùm ex tali congregatione facilius explorari possent Sagæ. Est enim princeps tenebrarum, & odit lucem. Et satis est ei quod mentes & corda hominum captivas & ad sui adorationem & cultum promptas in obsequio teneat. Imò cōstat ex confessionibus Sagarum, Diabolum privatim intra parietes domesticos ab illis adorari. Joh. Bodin. *de Dæmonomon. d. lib. 2. c.* 4 *pag.* 211.

Dicitur quidem † Diabolus Simia Dei, non tamen effectu, sed affectu. 132
Nam justus est Jehova Deus noster, & viæ ejus veritas & justitia, *Psalm.* 119.

Diabolus verò injustus deceptor & mendax ab initio. Concidunt itaq; argumenta à verosimili adducta, cùm magis verisimilia pro hac sententia superius adducta meritò vincant minus verisimilia.

Ad VII. Respondetur, realitatem potius quàm fictionem præsumi, cæteris tamen paribus. Nam Diabolum fictionibus hominibus potiùs illudere, ex sacris notius est, quàm ut ullâ probatione indigeat. Est enim † deceptor 133
& men-

& mendax, qui mille nocendi modos habet, *ut in cap.nec mirum*, 26.*quæst*.5. *text. in cap.visus*, 15.*quæst*.2.

Sic illusit Sauli fictum Samuelem producens pro vero. Quid enim frequentius fictionibus diabolicis in personis Lamiarum? Multas ejus generis deceptiones & illusiones hæc nostra, de qua agimus, puella confessa est, quod videlicet ipsi Diabolus dederit gemmas, aurum, pecunias, quæ tamen omnia posteà evanuerint, vel in stramenta, ossa & alias res nihili mutata sint, ut appa-
134 ret ex Actis. Præterea † ubi habemus præsumptionem Juris & de Jure, hoc est, dispositionem Legis sive Canonis, *ut hîc in d. cap.Episcopi*, 26.*q*.5. ei meritò fasces submittere, omnes alias cõjecturas oportet, Menoch.*de Præsumpt.lib*.1.*q*.3.4.5.6.

Neque obest, quod de duabus fictionibus circa eandem rem non concurrentibus allatum est; Quia id procedit in fictionibus Juris, ad evitandas plures specialitates circa eandem rem: Hic autem agimus de figmentis & illusionibus Diaboli, qui est pater mendacii & fictiones fictionibus cumulat.

Ad VIII. Respondemus, illud argumentum desumi à separatis ideoq;
135 nihil certi concludere. Licet enim † Diabolus aliquando in spectro apparens, personaliter paciscatur, quod tamen rationibus, quibusdam adductis omninò pernegare, contendit Wier.*de Præstig.lib*.3.*cap*.2.*&*3.& sibi homagium, abjurato Christo præstari faciat à Lamiis: illud tamen non semper fieri expeditum est.
136 Unde orta distinctio † inter tacitam & expressam professionem Diabolo factam. Hæc est quæ immediatè ipsi fit Diabolo: Illa verò, quam quis facit alteri Diaboli ministro, seu Lamiæ, nomine Dæmonis recipienti, cum promissione, quod ei velit obsequi, Paul.Ghrilland. *de Sortileg.quæst*.3.*n*.1.*& seqq*. Prosp Farin. *in Pract.Crimin*. *q*.20.*n*.77.*&seqq*. Damhouder.*in Prax.Crimin*. *c*.61.*n*.100.*&seqq*. Itaque non probat adesse, quod contingit abesse, *l.non hoc C.unde cognati. l.neque natales C.de probat*.

Non itaque sequitur, aliquando Diabolus facit sibi præstari homagium realiter à sagis: Ergò eas etiam semper realiter transfert ad choreas, ut ibi eum adorent. Quamobrem neque pactum est uniforme, neque ea quæ sequuntur. Ex hisce non difficile erit respondere ad IX. argumentum, quod tanquam consectarium ex præcedentibus deductum fuit.

Nam collapsa ruunt subtractis tecta columnis.

Et destructo præsupposito & radice infectâ, destruitur etiam id quod inde infertur, *l.fin.ff.de aquir.possess*. Tiber.Decian. *Resp*.98.*n*.16. Joh.Oldendorp. *consil. Marp*.5.*n* 54.*vol*.3. Geil.2.*obs*.4.*n*.10.

Cum itaq; ex iis quæ pro & contra deducta sunt, liqueat conventus istos, & quæ in iis peraguntur, ut plurimum esse figmenta & illusiones diaboli, quibus mentes Lamiarum fascinat, illicò transformans se in diversarum personarum species, atque similitudines, modò læta, modò tristia, modò cognitas,
137 modò incognitas personas ostendens: prono quasi fluit alveo, † nihil esse fi-

dendum

dendum nudis Lamiarum assertionibus, hoc fundamento nitentibus, quod tales vel tales personas conspexerint in choreis & saltationibus. Si enim Diabolus se potest transfigurare in Angelum lucis, *2.Corinth.11.* Et in Samuelis prophetæ ac viri Justi jam defuncti ficta forma Sauli regi apparere & se adorãdum exhibere potuit. *1.Samuel. cap.28.* Quidni etiam in forma & specie honestæ matronæ stolidis & à se dementatis mulierculis illudere poterit, ut iis persuadeat, se etiam honestas personas in sua potestate habere, ut eò magis istis suis artibus tribuant, *cap. nec mirum, 26. quæst.5.*

Et de hoc argumento & præsertim hujus nostræ puellæ confessione quoad circumstantias particulares in 2. & 3. Quæstione pluribus agemus.

Caput II. Quæstionis I.

Superest secundum Caput I. Quæstionis: *An videlicet Diabolus & Sagæ piorum & fidelium hominum supellectilia, utpote cochlearia, cultellos, & similia per artem Magicam surripere iisque in Diabolicis istis conventibus, commessationibus & choreis uti possint.*

ET quidem primâ fronte illud tam ex rationibus, quàm rerum documentis & experimentis affirmandum videtur.

Constat enim I. Ex Scriptura S. † quod omnia quæ sub cœlo sint, ejus 138
sint *Iob.41. vers.2.* Unde Salvatorem nostrum tentans, ostendit ei omnia regna mundi & gloriam eorum dixit: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me, *Matth.4. v.8.9.*

Neque in hoc legimus Salvatorem eidem contradixisse: Si itaque omnia quæ sub cœlo sunt, Diaboli sunt: Utique is erit rerum suarum moderator & arbiter, *l. in re mandat. C. mandat.* hoc est, poterit eas pro libitu à quocunque vel immediatè vel mediatè, per Lamias & suos fideles jure dominii auferre, & ad suos suorumque ludos & usus transferre.

Secundò, expresse Diabolus in Scripturis appellatur † princeps mundi, 139
Iohan.12. vers.31. & cap.14. v.30. & cap.16. v.11. Ergò & jure principis omnia sua asserit, *1.Samuel. cap.8.*

Tertiò, apparet eum hoc jure usum esse † in Jobi viri sancti rebus & pos- 140
sessionibus *Iob. cap.1.* ubi legimus, eum privatum à Sathana omnibus bonis suis; Quare & hodiè crescente adhuc cominus malitiâ in rebus & suppellectilibus piorum idem jus eum habere posse dubitandum non erit.

Quartò, in terminis & ad præsentem facti speciem facit exemplum † 141
quod refert Camerar. *in procem. &c.* Plutarch. *de defect. oracul.* Johan. Godelman. *de Lam. lib.2. cap.4. n.12.*

Compertum esse quendam Lanium nocte iter facientem per nemus quoddam, audiisse inter arbusta colloquia lasciviæ plena, cum risu & Jocis: Ille constitit, deinde accessit propius atq; introspexit, tandem etiam introivit. Tum verò subitò evanuisse conspectas ab ipso humanas species virorum & mulierum, relictis mensis exstructis, cum poculis & cæteris vasis epulorum & vini, in quibus & Scyphi argentei viserentur, quorum duobus sublatis abiit. Hic mane ad Magistratum rem omnem defert exhibitis Scyphis, quos Magistratus ex signis impressis agnovit, & iis quorum signa ista erant accersitis, Scyphos ad agnoscendum exhibet: qui suos agnoscunt. Jubet Magistratus eos domum ire, & videre nunquid suos fortè, apud se reperiant. Eunt non in veniunt. Unde uxoribus ipsorum in suspicionem venientibus, comprehensæ illæ & indicato sodalitio mirificæ res detectæ & facinora cognita. Ex quo exemplo apparet, Diabolum ejusmodi supellectilia surripere & in nocturnis suorum conventibus iisdem uti.

142 Præterea licet sola Dei benedictio ditet, constat tamen & † diabolum suis quoque conjuratis pecunias & divitias tribuere, prout etiam constat ex hujus nostræ puellæ confessione (sive ratione) asserentis, Diabolum sibi pecunias dedisse, quas Chyrurgo pro curatione brachii Hamburgi dederit. Ideoque
143 sine dubio illas aliis surripit & his confert. Notabile refert exemplum † Keckerman. *in System. suo Phys. lib. 6. cap.* 4. quod accidit *Anno* 1 6 0 3. in loco quodam zur Ohr dicto non procul à Dantisco, ubi lodices, quæ dealbandi gratiâ soli erant expositæ, post meridiem à Dracone, qui utique fuit Diabolus, qui vocatur Draco magnus & Serpens antiquus *Apocal. cap.* 12. *v.* 3. sint sublatæ.

Verum hisce non obstantibus verius esse credimus, Diabolum regulari-
144 ter † res & facultates, maximè autem supellectilia piorum, quibus quotidie in pietate & vera Dei agnitione legitimè utuntur, reverâ surripere & in Diabolicis suis conventibus, comessationibus & choreis usurpare non posse, nisi ex speciali & singulari Dei dispensatione, ex certa sibique soli nota causa id per-
145 mittente. Ideoque non nisi rarissima hujus rei extant exempla. Deus † enim ideo distincta voluit esse rerum dominia, ut cuique suum sartum tectumque maneret, ideoque Diabolus hanc potestatem pro libitu piorum res eripiendi non habet, nisi ex speciali dispensatione, aliâs ille omnia turbaret & dominia rerum incerta efficeret, unde tandem Rerumpublicarum & Politiarum destructio, aliaque infinita sequerentur inconvenientia.

Et si fortè quis regerat, Diabolum nihil sine Dei permissione efficere posse. Ergo hoc non esse singulare in rebus & supellectilibus piorum auferendis? Fatemur quidem id verum esse, interim hanc putamus declarationem
146 addendam, & distinguendum † inter opera Diaboli, quæ ex generali permissione Dei efficit, utpote, quando obambulat inter homines velut Leo rugiens, quærens quem devoret, 1. *Petr. c.* 5. *v.* 8. Item quando offert occasionem peccandi, quando

quando tentat homines, & præcipuè mulierculas, ut eas ad artem inducat magicam, inductas eludat: Et inter opera ejus, quæ non nisi ex speciali Dei permissione facit, utpote quando in persona, vel facultatibus piorum, quid facit, ut in persona & rebus Jobi aliorumque piorum aliquando accidit. Neque aliud ex dictis scripturæ, & exemplis in contrarium adductis elicitur.

Nam ad I. Respondetur: † Verba illa *Iobi cap.* 41. Quamvis à quibusdam 147
scriptoribus referantur ad diabolum, Dei tamen esse, ex præcedentibus illis: Quis ante dedit, &c. Colligitur, & pertinent ad omnisufficientiam Dei, teste *Iobi cap.* 35. *v.* 7. Et Pauli *Rom. c.* 11. *v.* 34. Præterea quando diabolus ad salvatorem dixit, se ei omnia daturum, palàm pro more suo, mentitus est: Quia scriptum
est: † Domini est terra & plenitudo ejus: orbis terrarum & universi, qui habi- 148
tant in eo, *Psal.* 24. *v.* 1. *Exodi* 19. *v.* 5. 1. *Cor.* 10. *v.* 26. Idq; tam jure creationis, quia ipse omnia creavit, quàm jure conservationis, gubernationis & dispensationis.

Ad II. Respondetur: Quod † Satanas dicitur princeps mundi, non re- 149
spectu terræ & plenitudinis ejus, sed respectu impiorum in mundo accipiendum est. Est enim potens in filiis infidelitatis, quorum ipse est caput justo Dei judicio. Interim Deus rerum mundanarum dominium Satanæ neutiquam cedit, tametsi eo quantum ad impios, pro apparitore & ministro utatur, David Pareus *in Comment. Epist.* 1 *ad Corinth. c.* 10. *v.* 26. Hinc *Cyrill. lib.* 8. *in Ioh. c.* 16. *inquit:*
Absit, ut Diabolum † principem mundi ita dictum existimemus, ut eum cœlo 150
& terræ dominari posse credamus. Non enim ipse est author & gubernator mundi, quemadmodum nonnulli falsò existimant; sed mundus sic sumitur pro pravis hominibus, qui secularia sectantur desideria, & suis indulgent cupiditatibus. Horum princeps Satanas est; quia eis pro suo arbitratu principatur, præcipitesque ad nutum in gravia scelera impellit atque detrudit.

Ad III. Respondemus, Singulari & expressâ Dei permissione † Dia- 151
bolum illam facultatem consecutum fuisse in bona & facultates Jobi. Cùm enim Diabolus pietatem & fidelitatem Jobi, ex rerum humanarum felicitate æstimaret & affluentia, quod videlicet non frustrà timeret Deū, sed quòd vallaverit domum ejus, universamq; substantiam, quòd operibus manuum ejus benedixerit, &c. Quibus si privaretur, in faciem benediceret Deo. Quamobrem ut heroicum constantiæ & in rebus adversis patientiæ exemplar omnibus piis exhiberet, & Satanæ calumnias refelleret, dixit ad eum: ecce universa quæ habet, in manu tua sunt. *Iob. c.* 1. *& seqq.* Cùm itaq; hoc ex singulari Dei permissione & causa factum sit, non est extra eam extendendum. Aliàs enim constat,
quòd citra Dei permissionem, † Diaboli & Sagæ ne quidem pediculos educe- 152
re queant, *Exod.* 8. *v.* 18. Et ne quidem in † porcos potestatem habeant, *Matth.* 8. 153
vers. 31. Unde Tertull. *lib. de fug. in persecut. c.* 2. *ait:* Nec in porcorum gregem diaboli legio potestatem habuit, nisi eam de Deo impetrasset: tantùm abest, ut in oves Dei habeat. Possum dicere, porcorum quoq; setas tunc apud Deum fuisse

 numera-

numeratas, nedum capillos Sanctorum, *Matth.* 10. *v.* 30. *Actor.* 27. *v.* 35. Et scribit Augustin. *in Psal.* 96. Si posset aliquid Diabolus, nullus nostrûm maneret: Tantùm facit, quantùm ei permittitur.

154 IV. Quantùm ad exempla † adddućta attinet, & quidem primum Respondemus, quòd scyphi isti procul dubio cum consensu istarum Lamiarum in nemus illud translati & deportati fuerint. Volenti autem & consentienti, ut nostri dicunt, non fit injuria, *l.* 1. *in fin. de injur. l. cum donationis*, 34. *Cod. de transact.* Ideoq; illud exemplum non quadrat ad præsentem facti speciem, ubi de hone-
155 storum & piorum hominum quæritur supellectilibus. Et licet † Diabolus suis aliquando conjuratis, divitias tribuat Dei permissu, vel falsas & dolosas, quod fit plerumq;, vel etiam veras, quod fit rarissimè, (sunt enim divitiæ hominum in manu Dei, Genes. 31. *v.* 9. *Proverb.* 22. *vers.* 2.) Idque etiam firmat Martin. Delr. *Disquisit. Magic. lib.* 2 *quæst.* 12 sub *n.* 10. Ubi in eandem scribens sententiam dicit: Diabolum posse quidem ditare suos, si Deus permitteret, & ille vellet. Raró tamen id Deum permittere, & plerumq; Diabolum ludificari suos, & licet paucis aliquod paucas & veras largiatur pecunias, tamen ut plurimùm decipere inani spe & specie: quod multis exemplis firmat Remig. *test. oculat. lib.* 1. *dæmonolatr. cap.* 4. Hactenus Delr. non tamen inde sequitur, quòd illas piis surripiat. potest
156 enim aliunde habere. † Sunt enim varii ab hominibus in terram defossi thesauri, item ingens auri, argenti, gemmarumq; vis naufragiis in mare submersa, quam Dei permissu usurpare poteteſt, Keckerman. *d. lib.* 6. *System. physic. c.* 4. Cæteroquin Diabolus per se pauperrimus & avarissimus spiritus, falsis plerumque divitiarum speciebus, conjuratis suis illudit, quod multis exemplis probat Georgius Remigius *lib.* 1. *Dæmonolatr. c.* 4.

Et huc faciunt hujus nostræ puellæ confessæ illusiones, quibus Diabolus ei illusit sub specie gemmarum, &c. Ut suprà monuimus. Et apparet ex *Protocoll. de* 23. & 24. *die Ianuarii, ibi:* **Ihr Bul bring jhr Perlen vnd Gold/ wann sie es weg lege/ seye es ein Knoche oder Strohalm.** Exemplum allatum à Keckermanno
157 est singulare: † Sine dubio autem illud justo & nobis incognito Dei Judicio ita permissum. Sunt enim Judicia Dei multa occulta, nulla tamen injusta. Et tantùm de duobus primæ quæstionis capitibus.

QUÆSTIO II.

In secunda Quæstione quæritur: ***Anne istius in actis nominata, à Diabolo delusæ puellæ minorennis assertiones, ejus sint ponderis & momenti, ut Nobilissima & honestissima matrona N. ejusque filiæ bonam famam, honorem & existimationem lædere & apud cordatos juris æquiq; amantes homines gravare possit?***

Et qui-

ET quidem prima fronte ita statuendum videtur. Nam constat † famam sive existimationem esse illęsæ dignitatis statum, moribus seu legibus comprobatum; Ut inquit Callistratus *in l. cognitionum, §. 1. & ibi* Bart. *& Dd. ff. de extraord. cognit.* 158

Quando verò † status ille dignitatis læditur, tum fama alicujus gravatur & oritur infamia, quæ est macula existimationis, damnum famæ, seu diffamia Jacob. Cujac. *in Paratitl. C. ex quibus caus. alic. infam. irrog.* 159

Læditur autem vel saltem minuitur, † quoties quis inter malos connumeratur & bonus esse desinit. Marquard. Freher. *de Existimat. lib. 3. cap. 4. num. 1.* Hug Donell. *lib. 18. Commentar. cap. 6.* 160

Tales maximè † censendi sunt, qui se lamiarum & maleficarum consortio sociant, Deum creatorem suum abjurant, & humani generis inimici existunt, *l. 7. l. ulli. C. de mal fic. & Mathematic.* 161

Ideoque totum hoc † genus infame ipso jure & professione sua esse, dubitandum non est, *l. 5. C. de malefic. cap. constituimus i. 3. quæst. 5. cap. infames. 6. quæst. 1.* Freher *d. lib. 3. de Existimat cap. 19. n. 3.* 162

Si enim hi, qui artis † ludicræ causâ in scenam prodibant edicto perpetuo notabantur, *l. 1. ff. de his qui not. infam.* Donell. *d. lib. 18. c. 7. & ibid.* Hillius § *in notat.* 163

Quantò magis id obtinebit in illis hominibus, qui divini & humani fœderis obliti cum diabolo paciscuntur, & statis ac certis temporibus in ludicram & nefandam ejus scenam prodeunt, & cum conjuratis pessimo exemplo congregantur: Ducto argumento à minori ad majus, quod in jure validum & firmum. *Auth. multò magis C. de Sacrosanct. Eccles.*

Constat autem † ex puellæ istius memoratæ delatione & confessione, quod Diabolus & vetula quædam in actis nominata illi dixerint, prædictam Dominam viduam N. ejusque filiam, maleficorum consortio addictas esse. *Protocoll de 31. Ianuarii, sub tit. E. ibi:* **Es hette der Teufel vnd die N. auch andere sie berichtet/ daß die N. N. N. vnd die N. vnd ihre Dochter auch in die** compagnia **gehöreten.** Ideoque id non parum illarum existimationem & famam aggravat. Nam licet † testis de auditu alieno non faciat plenam probationem, facit tamen præsumptionem: Bald. *consil. 219. incipit, testes & attestationes sub n. 3. vers. præterea saltem. lib.* 4. Prosp. Farinac. *tract. de Testib. quæst. 69. n. 32. per text. in cap. hoc videtur. 22. q. 5.* Maximè si nominet auctorem, à quo audiverit (prout hîc puella nostra Diabolum simul & vetulam auctores nominavit.) *cap. si et ex quadam extra de testib.* Joh. Meichsner. *decis. Camer. 1. n. 35. vers. quia respondetur Tom. 3.* 164 165

Quinimò † in delictis occultis & exceptis, quævè sunt difficilis probationis, quale est veneficii crimen, testimonium de auditu fidem facere scripserunt Hostiens. *in cap. præterea col. 3. num. 4 in fin. Et ibid.* Johan. Andr. *post num. 10.* Ancharan. *num. 4. vers. & in delictis quæ occultò fiunt, extra de testib.* 166

Et licet † Diabolus futura exactè scire non possit, præteritorum tamen, 167

etiam hominibus occultorum, optimè recordatur, cum ratione eorum quæ facta sunt in ipsum nulla cadat oblivio, nec ignorantia, quia cũcta notissima tenet ante oculos Thom. de Aquin. *in tract. qq. quæst. 16. art. 6.* Et plus de occultis & secretis præteritorum est instructus solus quam omnes homines de mundo simul, *Vt post D. August. Thom. & alios scribit* Paul. Ghrilland. *de Sortileg. q. 6. n. 2. & n. 5.* Ubi dicit, quod Diabolus cognoscat & videat omnia furta, etiam latentissima, & alia hujusmodi crimina licet occultissima.

II. Prædicta puella non solum de auditu alieno, sed etiam de visu proprio testatur, quod ipsa Dominam viduam viderit in nocturnis conventibus & choreis cum aliis denominatis Lamiis & strigibus, & quod auxiliata sit iisdem, cum res quasdam Diabolica arte confectas straverint in via, per quam transiturus erat Reverendissimus, N. ex quo etiam magnum fuerit datum damnum Celsitudini suæ ejusdemque sorori. *Protocoll. de* 13. *Februar. Anno* 1617.

168 Jam † verò plena notitia habetur per visum & auditum; quia sensus non decipitur circa proprium objectum. *l. solam & ibi.* Bald. *in princ. C. de testib.* Johan. Meichsner. *decis. Camer. 3. nu. 8. tom. 3. idque tit. quando aliquis dicit rem in conspectu suo agitatam esse.* Bart. *in l. Iubemus n. 9. C. de erog. milit. annon lib. 12.*

169 Quod enim † oculus videt, nemo sanus negat. Hieronym. Montan. *in tract. de finib. reg. cap. 30. n. 3.* Wes. *consil. 58. n. 14.* Hippol. Riminald. *consil. 415. n. 2.*

170 Et in specie ac nostris terminis, quod Lamiæ † asserenti se vidisse hanc vel illam fœminam in cursu & ludis diabolicis fides habenda sit non solùm ad effectum inquirendi, sed etiam torquendi, multis conatur defendere Petrus Binsfeld. *de Probat. malefic. post conclus. 6. dub. 2. pag. mihi* 333. *& aliquot seqq.* Joh. Bod. *de Magor. Dæmonom. lib. 4. c. 2.*

III. Huc pertinent, quæ scribunt auctores Mallei maleficorum *part. 2.*
171 *q. 1. c. 11.* † Dæmonem non posse per se honestas matronas infamare, apparendo in earum effigie ad maleficandum, ut inde tanquam maleficæ reputarentur & suspectæ redderentur, adeoque famam nostram non esse in diaboli potestate.

172 IV. Facit, quod non semel † sed sæpius prædictam viduam in ejusmodi ludis viderit: Item quod arte Magica cochlear aureum Reverendiss. sorori Principissæ sustulerit, aliquoties illud in ludis usurpaverit, & postea unâ cùm denominata quadam vetula 40. thaleris vendiderit: *Protocoll de* 13. *Febr. An.* 1617. Cui etiam res ipsa respondit, cum aureum cochlear cum aliis rebus prædictæ Celsiss. Principissæ revera sublatum fuerit.

173 V. Non parum † præcedentibus adminiculatur, quod hæc puella non solùm metu proprio de Domina vidua sæpè memorata confessa sit, sed etiam formidine torturæ & monstrato sibi carnifice cum instrumentis, eandem confessionem repetierit, & in ea perseveraverit.

174 Confessiones † autem spontaneæ contra tertium, si mediante tortura repetantur, vim habent probationis, *per ea, quæ tradit* Clar. *lib. 5. sentent. § fin. q. 25. n. 1.*

Illæ autem † confessiones quæ eliciuntur per terrorem tormentorum 175
præsente carnifice & instrumentis, comparantur iis quæ torturâ insecutâ factæ sunt, *l. 2. ibi* Formidine tormentorum. *C. quos appell. non recip.* Henricus Bocerus, *de Quæst. cap. 5. n. 27.*

VI. Veritas istius assertionis & confessionis, non parum exinde etiam videtur apparere, quòd puella ista sæpiùs istam confessionem reiteravit, ut apparet ex *Protocoll.* Atqui geminatio † errorem excludit, & magnam animi arguit 176
firmitatem, Marsill. *in l. 1. §. quæstioni, ff. de quæstion. & consil.* 113. *n.* 2. Felin. *in c. si cautio, extr. de fide instrum. num.* 39. Dec. *consil.* 185. *n.* 10. Hippolyt. Riminald. *consil.* 480. *nu.* 10. 12. *&* 13. Ubi addit, quòd † geminatio multoq; magis triplicatio vel qua- 177
druplicatio confessionis omninò inducat veritatis præsumptionem, Johannes Gœdd. *in respon. Iur. de Baron. Vallend. n.* 348. Idq; in † confessionibus Lamiarum 178
maximopere attendendum scribit Petr. Binsfeld. *d. tract. de probat. malefic. concl. 6.*

Cui VII. Accedit puellæ asseveratio, quòd in ista confessione velit perseverare in vita & morte: **Sie wölle bey jhrer Aussage leben vnd sterben.** *Protocoll. de* 14. *Februar.* Atq; etiam ita non solùm in Judicio, seu ut loquuntur † ad ban- 179
chum Juris eam iteraverit, sed in illa usq; ad extremum vitæ halitum perseveravit, **Peinlich Halßgerichts-Ordnung**/ *artic.* 31. *vers.* **zum fünfften**/ Bocerus *de quæstion. c.* 3. *sub n.* 46. *in fin. vide ibid. respons.* Confessiones autem reorum † morte 180
confirmatæ non exiguam probandi fidem habent, cum nemo immemor æternæ salutis decedere velle præsumatur, *c. sancimus, vers. & licet,* 1. *q.* 7. *l. ult. vers. & licet, C. ad Leg. Iul. repetund.* Bald. *consil.* 476. *lib.* 5. *ubi dicit,* quòd nemo præsumatur, velle mori cum mendacio & peccato, Cravett. *consil.* 287. *n.* 7. *vers. tertiò respondeo.*

IIX. Non parum videtur gravare famam & existimationem prædictæ Dominæ viduæ & ejus filiæ, quòd Judex loci hasce confessiones tanquam verosimiles probationes in Protocollum suum receperit, & posteà publicè in loco judicii criminalis, tanquam res veras recitari fecerit, suppressis quidem, ab ipsa tamen puella sæpiùs proclamatis nominibus. Censetur enim † probatio 181
sufficiens, quæ inducit Judicem ad credulitatem, & ad judicandum, talem esse veritatem suo Judicio, cum ad aliud probatio non tendat, Socin. Jun. *consil.* 90. *num.* 18. Menoch. 2. *arbitrar. quæst. cent.* 1. *cas.* 90. *n.* 2. Andr. Geil. 2. *observ.* 94. *n.* 10 *per text. in l. ad fidem, ff. de testib. l. quinquaginta, in fin. ff. de probat.* Meichsner. *decis. cameral.* 14. *n.* 182. *Tom.* 3.

Cùm itaq; istæ denunciationes Judicem eò induxerint, ut eas veras crederet, (cum utiq; si falsas putasset, minimè in Judicio publicè recitari, ne quidem suppressis nominibus passus esset,) sequitur quòd exinde orta diffamatio Dominæ viduæ & ejus filiæ, famam & existimationem non parum denigret. Nam in † diffamatione plerunq; spectatur, unde illa ortum habeat, ut si à fide 182
dignis, talis etiam meritò habenda est, Bart. *in l. de minore, §. plurimum, n.* 23. *ff. de quæstion.* Fulgos. *consil.* 77. *n.* 3. Decis. *consil.* 56. *n.* 4. Hippol. Riminald. *consil.* 88. *n.* 9.

Chilian.

Chilian. Johan. Vincent. Honded. *1. consil. 102. n. 73.* König. *in process. c. 2. num. 1. 2.* Paul. Mattth. Wehner. *in pract. observat. verb.* Berüchtigung / *pag 65.* Marquard. Freher. *de fam. lib. 3. c. 2. n. 10.*

183 Judicem verò † virum bonum censeri leges & Jura nostra disponunt, *l. continuus, 137. §. 2. ff. de verb. oblig.* Quamobrem diffamia isthæc orta à Judice ejusq; processu & sententia honorem & existimationem si non juris, saltem facti infamia gravabit, *per ea quæ tradit* Wesenbec. *in paratitl. num. 2. ff. de his qui not. infam.* Et huc facit, quod propertius in Cynthiam scribit:

Crede mihi quamvis contemnas murmura famæ,
Hic tibi rubori, Cynthia, versus erit.

Hisce IX. Accedit, quod Domini Judices 2. *& 3. die Iulii, An.* 17. præsentes tunc temporis testari rogati, quid de Domina vidua, ejusq; liberis sentirent, & quid diffamationi isti tribuerent, directò respondere detrectaverint, & testimonium honestatis & integræ vitæ non obscurè denegârint, uti ex actis transmissis constat.

Verum enim verò, hæ quæ modò adductæ sunt rationes re penitiùs inspectâ, & ad juris & rectæ rationis trutinam suspensæ, non sunt ejus ponderis & momenti, ut vel hilum prædictæ Nobiliss. Dominæ viduæ piè defunctæ ejusq; filiæ, virginis pudicissimæ existimationi ac bonæ famæ apud cordatos justi honestiq; amantes viros & fæminas, detrahere & ullo modo gravare possint.

184 Idq; I. Quod non † ex falso rumore à quocunq; tandem sparso, sed solo delicto & crimine fama denigretur & amittatur, *l. cognitionum, §. existimatio, ff. de extraord. cognit.* Ubi JC. Callistratus dicit, existimationis & dignitatis illæsæ statum ex delicto nostro, authoritate legum minui, *l. qui accusare, 8. ibi, alii propter delictum proprium, ut infames, ff. de accusat. l. milites, 13 ff. missionum, ibi: cum quis propter delictum, ff. de re milit.* Causa itaq; infamiæ aliunde esse non potest, quàm ex proprio cujusq; crimine, dolo & malitia: Per injurias verò, calumnias, contumelias ab alio quocunque illatas, famam suam nemini auferri, summè tenendum est, *inquit* Marquard. Freher. *de existimat lib. 2. c. 10. n. 6.* Ubi addit, quòd si secus esset, infames forent tot Philosophi, tot boni & sapientes viri, qui injurias flocci penderunt; & in deterrimi improbissimiq; cujusq; potestate esset, famam bonis eripere, quod minimè gentium est admittendum. Bocer. *ad l. un. Cod. de famos. libell. c. 4.* Hilliger. *in Donell. enucleat. lib. 18. c. 6. lit. H.* Sed Domina vidua ejusq; filia de nullo crimine, cordatis unquam fuit suspecta, tantò minùs convicta, ut ex sequentibus apparebit. Ergò.

185 II. Cum delicta † maximè atrociora ad contemptum Dei, & ad perniciem humani generis tendentia, quale hoc est veneficii, *l. 6. C. de malefic.* contra naturam sint, adeoq; de nomine præsumi debent; *l. 2. l. 3. ff. de Iustit. & Iure, l. filius is ff. de condition. justit.*

186 Sed potiùs quilibet integer † & bonus censendus, donec contrarium proba-

probationibus luce meridiana clarioribus demonstretur, *l.fin.C.de probat.text.in cap.fin. de præsumpt. cap. estote de reg. jur. cap. 1. de scrutin. in ordin. faciend. cap sancimus.* Zas. 2 *consil.q.5.p.2.n.19.fac.text.in l.cum frater* §.*rogo ff.de legat.2.* Cravett.*consil.60. num.7.* Menoch.5.*Præsumpt.1.*

Et hæc † integritatis præsumptio à natura est, *secund.consil.in l.fin. C.quod met.caus.* Alciat. *de Præsumpt. reg.3. præsumpt.2.in princ.* Roland à Valla *consil 69. num.10.vol.2.* Hinc Divus Gregor.*in cap.in cunctis.11. q.3.scribit:* Majora † mala 187 188
cum forsitan dicuntur, nisi probata, credi non debent. Natura enim hominis per se ad bonum directa, & qualia sunt principia, talia præsumuntur principiata. *d.cap.fin. & ibi gl.in verb.præsumatur.* Andr.Geil.*2.obs.*110.*n.6.*

Idque tantò magis in personis Nobilibus vel honesta stirpe descendentibus, † pro quibus major quàm pro plebejis militat præsumptio virtutis & honestatis. 189 *arg.l.si à bona fidei.ff.de rei vindic.* Joh.Cirier. *de Primogen. lib.2.q.4.art.2.n.4.* Alciat.*de Præsumpt.reg.1.præsumpt.48.in princip.* Tyraquell. *de Nobilit.cap.20.n.20.1.* Prosper. Farinac.*2.consil.crimin.151.n.13.*Herman. Vult.*consil.Marp.18.n.170.vol.3.*

Quia naturæ † consentaneum est ex melioribus ortos meliores esse, 190
inquit Aristot.*lib.3.Politic.cap.8.* Tiber.Decian.*Respons.18.n.22.vol.1.* Unde Poëta:

Fortes creantur fortibus & bonis;
Est in juvencis est in equis patrum
Virtus: nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

Hinc etiam fit ut Nobilibus † attestantibus major fides habeatur, quàm 191
plebejis, *tradit* Bald.*in l.testium col.fin.C.de testib.* Cravett.*consil.6.nu.28.& fac.l.3.in pr.ff. de testib. l.ob carmen.* §.*fin.ff. eod. l.majorem.* §.*ff. de pact. cap.multa extr. de prætend.* Joh.Meichsner.*decis.Camer.9.n.71.* Ubi in præcedentibus dixit, quod pro Nobilibus † multum præsumatur: Indeque, ut procedatur contra Nobilem, for- 192
tiora indicia haberi debent, quàm contra plebejum, *teste* Clar.§*fin.q.28.sub n.2.*

III. Id multo magis procedit in nostra facti specie cum Domina vidua, non solum avorum suorum nobilitate, & mariti Reverendi ac Nobilissimi radiis coruscarit, sed etiam singulari pietate & morum honestate aliis præluxerit, liberos suos in timore Dei ad virtutis & literarum studia quo decet & par est Zelo instrui fecerit.

Ejus rei I. † testimonium ei perhibente Reverendiss. ac Illustrissimo il- 193
lius loci Episcopo, tanquam superiore suo Magistratu, uti apparet ex instrumento publico *de 3. Iulii Anno 1617. ibi:* Reverendiss. & Illustriss. hielte die Fraw N. in dieser bezüchtigung vor vnschuldig / köne oder wölte derselbigen keinen glauben beymessen / es sey jhr dann anders vberwiesen / ꝛc. Principi † autem 194
& superiori Magistratui integritatis & honestatis testimonium alicui perhibenti tantò magis creditur, quantò clariori ille lumine præfulget. *l. inter claras C.de summ.Trinit.text.& gloss.in Clement.un.de probat.* Cacheran. *Decis.122.n.4. & 5.*

Maſcard. *de Probation. concluſ.* 1227. Johan. Meichſner. *Deciſ.* 14. *num.* 6. *Tom.* 3. Treutler. *conſil.* 109. *num.* 2. *& ſeqq.*

Secundò. Reverendiſſimi & Illuſtriſſimi Epiſcopi teſtimonio accedit Reverendus Dn. Superintendens aliique Eccleſiæ & Scholæ illius loci miniſtri, qui omnes & ſinguli per Notarium & teſtes requiſiti, concorditer de Dominæ viduæ honeſtate, integritate & pia liberorum educatione, uno quaſi ore atteſtantur, & quod etiam ab aliis honeſtis audiverint, eam pro tali haberi, uti inter alia ex prædicti Domini Superintendentis aſſertione in publicum Inſtrumentum redacta conſtat: **Es ſey jhm dieſe** diffamatio **Hertzlich leidt. Sey aber zu N. nicht lang in Dienſte geweſen / hette ſonſten von allen ſeinen** confratribus **nicht allein / ſondern auch von allen Ehrlichen leuden anders nicht gehöret / als daß die Fraw N. vnd jhre Kinder ein ehrliches Gottfürchtiges Leben geführet hetten / wolte auch darauff jhr vnd jhren Kindern / vnter des Gantzen** miniſterii **Pitſchafft ein Gutt gezeugniß mittheilen; da man es begehren werde.**

Ex quibus omnib. honeſta Dominæ viduæ fama, pietas & vitæ inculpatæ
195 integritas, plenè & luculenter probatur, † quæ omnem aliam famam & ſiniſtram præſumptionem, ſi ulla appareret, (qualis in præſenti facti ſpecie nulla legitima contra Dominam viduam exiſtit, ut ſuo loco probabimus,) expurgant & tollunt, *Vt dicit* Bald. *in C.fin.col.7.ff.de fer.per text.in l.non omnis §.à barbaris ff.de re milit. & in l.fin.col.ult. C.de probat. cum aliis allegatis per* Felin. *in cap. cum contingat col.2.de reſcript.* Paul. Pariſ. *conſil.*163.*n.*16.*vol.*4. Vincent. Honded. *conſil.*100. *num* 20. *vol.*1. Nicol. Boer. *Deciſ.*165.*in fin.* Berthazol. *conſil. crimin.* 101. *nu.* 9. *lib.* 7. *ubi dicit:* Quod merita præcedentis vitæ ſuſpicionem mali excludant. Aym.
196 Cravett. *conſil.*99.*n.*11.*vol.*1. adeò ut ſtante bona fama † indicia quantumvis urgentia, (quæ tamen in præſenti facti ſpecie nulla, nedum urgentia, contra Dominam viduam ejuſque filiam ex actis appareat,) contra diffamatum vel inquiſitum tollantur & expurgentur. Raph. Cuman. *conſil.*135.*col.* 2. Pariſ. *d.conſil.*163. *num.*17. ubi dicit, hanc eſſe communem omnium Dd. ſententiam. Berthazol. *conſil.*284. *num.*7. *lib.*2. Ubi pariter dicit, commune eſſe dictum. Nicol. Boer. *d.Deciſ.*165.*in fin.* ubi aſſerit per curiam Burdegalenſem pluries ſic fuiſſe judicatum. Aym. Cravett. *conſil.*244. *n* 6. ubi ex Jaſon dicit, hoc ſingulariter eſſe notandum. Vincent. Honded. *conſil.*102. *nu.*53. *lib.*1. ubi ex Laurent. occa. itidem de communi atteſtatur.

Hiſce accedit quod ſæpè memorata vidua nō ſolum quoad vitam actam, pietatis & honeſtatis, (cum quibus crimen ſortilegii, apoſtaſiæ & veneficii nullo modo conſiſtere poteſt,) apud omnes cordatos, maximè verò apud ſupremum ſuum magiſtratum Reverendiſſ. & Illuſtriſſimum loci Epiſcopum, atque Eccleſiæ miniſtros luculentum teſtimonium habuerit: Sed etiam in vera Dei & Salvatoris agnitione & profeſſione, uſque ad extremum vitæ halitum perſeveraverit, atque piè naturæ debitum perſolverit, uti in concione funebri publice

habita

habita & typis divulgata atteſtatur prædictus Dominus, Superintendens. N.
ita, ut ipſe ejus pietatem, ex verbo Dei conſolationem & fidei conſtantiam admiratus ſit: referendo nos ad prædictam concionem. Quod utique impiis, ſagis & veneficis rarò contingere ſolet, ſed in iis plerumque, ut dicit Poëta:

Vitaque cum gemitu fugit indignata ſub umbras.

Hic Galli in proverbio:

Bien nourir, fait bien dormir,
Et bien viure, bien mourir.

Hoc eſt: lautum alimentum, bonus ſomnus: † probam vitam, pia mors 197
inſequitur. Et noſtri dicunt: **Wol gelebt / wol geſtorben /** Juxta ſcripturam: † 198
Timenti Dominum bene erit in extremis, & in die defunctionis ſuæ benedicetur, *Syracid.cap.*1.*v.*13. & *Pſalm.*41.*v.*3. *&*4. Et quamvis † de noſtra tantum ſa- 199
lute ex canone fidei, de proximi tamen piè defuncti ſalute ex canone charitatis, tanquam ex fructibus de arbore, rectè judicamus, *Matth.*12.*v.*33. Non enim de ſpinis ficus, neque de rubo colligimus uvas, inquit ſalvator *Lucæ* 6.*v.*44. Bonus homo de bono cordis theſauro, profert bona, malus homo de malo theſauro profert mala, *Matth. cap.*12. *v.*35. Admodum rarò accidit, † ut qui in tota vita 200
impie vixit, maximè in crimine veneficii, in agone ut convertatur.

Unde Auguſtinus de Latrone in cruce: totam, inquit, legi & perlegi ſcripturam, & nullum in extremis præter hunc unum converſum inveni. Et faciunt huc tradita ejuſdem Auguſt. *in c.nullus expectet*, 33.*q.*3. *de Pœnitent. diſtinct.*7. *ubi dicit:* Vix, vel rarò juſtam accidere in fine converſionem.

IV. Juris aperti & indubitati eſt, quod † diffamatio ad hoc, ut bonam 201
alicujus famam & exiſtimationem apud honeſtos gravet, vel judici ad inquirendum viam aperiat, non ab hominibus levibus, malevolis, improbis & malevolis, improbis & maledicis, ſed ab honeſtis, providis & fide dignis ortum habere debet, *text.in cap.qualiter & quando*, 24.*extr.de accuſat.cap.cum oporteat, & ibi* Innocent.Butz. *nu.*18. *extr.eod.* **P.H.O.** *Carol.V. art.*25.§. **Erſtlich** *in fin.ibi:* **doch ſol ſolcher Leumuth nicht von leichtfertigen Leuten/2c.** Ancharan. *conſil.*263. *Incipit in quæſtione presbyteri, col.*2. Deci. *conſil.*575.*col.*2. Aym.Cravett. *conſil.*41.*num.*1. Zaſ. *conſil.*6.*n.*18.*lib.*2. Proſper.Farinac. *conſil.*158.*in fin.lib.*2. Hieronym.Schürff. *conſil.*90.*nu.*1.*cent.*2. Erneſt.Cothman. *conſil.*12.*nu.*174. *&* 182.*vol.*1. Anton.Fab. *in Cod.rer.in ſaband. Iudic.lib.*9.*tit.*21. *defin.*20.*nu.*2.*in nat.* Marquard.Freher. *de fam. & infam.l.b.*3.*c.*2.*n.*10. Ubi dicit, † perditorum atque infimæ claſſis hominum 202
vocem, qui plerumque bonos oderunt, bonorum famam non lædere, cui concordant monita *Syracid.cap.*19.*v.*13. *& ſeqq.*

Atqui puella iſta in actis nominata, à cujus aſſertione, ex Diaboli ut ipſa narravit ore procedente, hæc orta diffamatio.

Fuit I. puella adeoque fœmineæ complexionis, † hoc eſt, fragilis, varia, 203
fallax, loquax, corruptibilis, uti tam antiqui quam moderni humanarum & legalium

galium literarum interpretes undique exclamant, *Vt post* Tyraquell. *de ll.connub. lib.9.num.49.* scribit Prosper.Farinac. *de Testib. quæst.59.nu.4.* Mascard. *de Probat. conclus.762.n.3.&seqq.* Nevitan.*in sylv.nupt.lib.4.sub.n.204.*

204 Quamobrem de Jure Canonico † in criminalibus fœmina regulariter veri fidem non facit, *text. in C.mulierem, ibi: nec testis esse, ubi & gl.33.q.5. c.forus, ibi: si viri non fœmina de V.S.* Vincent.Honded. *consil.100.nu.24.lib.1.* Clar. *§.fin.q 24. vers.de Iure Canonico.* Villalob. *de comm.opinion.lit.M.num.143.* Et hanc sententiam communem, & jure expeditam esse multis confirmat.Farinac. *de quæst.59.n.1,3. &seqq.& quibus concordat* **Fürstl. Würtenb. Landtr.** *part.1.p.96.§.Item* **die Frawen/** *quod adducit* Bocer.*tract.de Quæstion.c.3.n.149.*

205 II. Malè & perditè educata narratur: † Ideoq; non nisi malum & perditum fructum, ab eâ, expectare licuit, *per ea, quæ tradit* Bodin. *lib.5. de Republ. pag. mihi* 811.

III. Adhuc minorennis, 17. nimirum annorum, cujus ætatis inter omnes constat fragile & infirmum esse consilium, & multis captionibus suppositum, multorumq; insidiis expositum, *Inquit* Ulpian.*IC.in l.1.in pr.ff.de minor.*
206 Ideoque expressa juris auctoritate † minor viginti annis, in criminali & publico judicio in testimonium citari non debet, nec in eo testis idoneus est. *Inquit* JC.Venulej. *in l.in testimonium.20.ff.de testibus gloss. in l.inviti.ff.eod.* Prosp.Farinac. *in tract.de Testibus, q.58.n.21.* Ubi dicit id esse verissimum & magis communiter receptum: Atque ita annis præteritis in facti specie Rostochio ad facultatem Juridicam Academ. Giess. eandem respondisse testatur Henricus **Nebelkrā** *Decis.19. per tot.* Et in nostris terminis ita consuluit Dn. Ernest. Cothmann.
207 *consil.4.n.68.vol.3.* Indeq; † minori etiam de proprio facto in criminali judicio facta confessio sine curatore non ita præjudicat, quin contra eam in integrum restitui possit, *per ea quæ tradit* Matth de Afflict. *Decis.*208. Henricus Bocer. *de Quæstionibus, d.cap.3 n.26.*

208 IV. Cum itaq; † assertio ejus, qui inhabilis est ad testificandum perinde habetur ac si facta non fuissent, *Nov.de testibus,90.c.9.*Bocer.*d.c.3 sub n.*153. Et hujus nostræ puellæ assertiones, & inde ortæ diffamationes, juris auctoritate perinde habendæ, ac si nunquam factæ fuissent, cum illa multis modis ad testificandum inhabilis fuerit.

209 V. Non parum in præsenti facti specie attendendum, quòd † puella ista pro corporaliter à Diabolo obsessa habita fuerit, & is sæpissimè ex ea locutus sit mirabilia & varia, uti pro notorio illius loci in facti specie præsupponitur, & attestatur haut obscurè Superintendens & Ministri Ecclesiæ N. in documento publico, adjecto Apologiæ nomine Reverendi Capituli N. typis divulgatæ, **daß nemblich dieß Mägdlein Margaretha N. genand/ zuvor mit Worten vnd Geberden sich also angestellet/ alß seye sie vom Teuffel Leibhafftig besessen/ dahero sie Prediger/ zu etlichen vnderschiedenen Zeiten das besessene Mägdlein/**

wie sie es damahls vermeinet / für den Altar gestellet / mit jhm in Gegenwart des Volcks gebetet / die Litaney vnd andere Psalmen gesungen / worauff es sich ansehen lassen / wie auch das Mägdlein bekand / alß wehre der Teuffel von jhr gewichen / etc. Welches auch sie / die Prediger verhoffet / etc. Es hatte aber doch kurtz hernach der arglistige Sathan sich wiederumb bey jhr finden lassen / viel wunderbahrliche Sachen durch sie geredet / (quòd omninò notandum. Non enim Sagarum hoc proprium est, ut per os earum corporaliter loquatur Sathan, sed obsessorum) **vnd zuvernehmen geben / daß sie sich mit dem Teuffel hette verbunden / der sie ohnlengst von dannen Leibhafftig in die Welt geführet / vnd für wenig Tagen wieder dahin kommen lassen / etc. Da dann jhr Bekandtnüß / so sie für der Obrigkeit deponiret /** (NB.conditionalem assertionem) **für Wahrhafftig befunden wird / hielten sie die Prediger / es nach jhrer Einfalt vnd Meynung vor ein Zauberwerck.**

Et quamvis Dominus Superintendens & Ministri prædictæ Ecclesiæ N. videantur in hoc ipsorum responso id asserere, quod antea istam puellam pro obsessa habuerint, tempore verò instituti processus eò inclinârint, si vera durante processu narrârit, assertiones istas habendas pro negotiis magicis; tamen hîc probè notandum, primò, quòd venerandum ministerium N.puellam nostram, antequam corporaliter à Diabolo illuc transferretur, ex verbis & gestibus, aliisq; signis apparentibus habuerit pro obsessa. Et narratur in facti specie, **das wie ein Ehrwürdig** ministerium **zu N. sich bemühet / daß Mägdlein vom vnsaubern Geyst zu liberiren / derselbe auß jhr geredet / vnnd vnterandern begehret / jhm zuerlauben / in einen damals gegenwertig gewesenen Hund zufahren / als dann wolte er weichen /** quod obsessorum esse indicium † vel Evan- 210
gelica passim testatur historia, *Matth.* 8. *v.* 31. Secundò obsessio Diabolica non obscurè etiam inde apparet, quod postquam Ecclesiæ ministri putârant, & ipsa etiam puella fassa erat, se liberatam ab obsessione, Diabolus denuò eam invaserit, & corporaliter aliò transtulerit, quod utiq; regulariter in personis Sagarum & Venificarum accidere non solet, ut à Diabolo ita palàm per aërem, & quidem per longum tempus vehantur, lacerentur & concutiantur. Ideoq; magis in dubietate ista pro obsessione (cum obsessos homines eo modo divexare soleat Satan) quàm pro Magia, (cùm in personis illi addictis, rarissimè id accidat) præsumendum est. Nam in dubio † præsumptiones secundùm commu- 211
niter accidentia formandæ sunt, & inde arguendum, *gloss.in l.neq; natales, Cod de probat.* Baldus *consil.* 70. *col.*2.*lib.*1.*&* *consil.*351.*circ.fin. lib.*1.*ubi dicit*, quòd † ex fre- 212
quentia & generalitate præsumatur veritas, hoc est, pro vero haberi id, quod frequenter & communiter accidit, Agm. Cravett. *consil.*40.*n.*1.

Indeq; † argumentum à solitis ductum in jure validum & usitatum est, 213
arg.l.si quis donaturus, & ibid gl ff. de usufr. Bart. *in l.cert.condictio*, §. *nummos, ff.de reb. credend.l.quòd si nolit*, §. *quod assidua & ibi* Baldus *ff. de ædilit.edict.* Prosper. Farinacius,

 *consil.*172.

*consil.*172.*n.*5. *lib.*2. Nicol. Everh. *in loco à solit. & consuet.* 41. *nu.*35. Ubi dicit, hoc argumentum esse validissimum, Herman. Vult. *consil. Marp.*15. *n.*264. *& seqq.* Ubi dicit, hoc argumentum necessariò & concludenter à communiter accidentibus probare. Hinc JCtus Paulus in obscuris, inquit, inspici solet quod verisimilius est, aut quod plerunq; fieri solet, *l. in obscuris*, 114. *ff. de reg. juris.*

214 Tertiò, quòd † obsessio ista puellæ, eo tempore, quò absens fuit, duraverit, apparet ex variis circumstantiis, ut videre est ex *Protocoll. de* 23. *Ianuar. An.* 1617. ubi narravit puella, daß sie der böse Feind zu N. vffgenommen / durch die Lufft hinweg geführet / rc. Item / der Teuffel hette sie vber die Elbe vnnd vber die See in Spanien geführet / da sie Pomerantzen-Äpffel von den Bäumen gessen / da sie der Teuffel einßmahls vom Baum herunter gestossen / daß jhr der Arm auß dem Glied kommen. Gleicher Gestalt hette er sie zu Hamburg tractiret / da jhr der Büttel den Arm wieder geheilet / rc. Item der Teuffel hette jhr alle Haar auß dem Kopff gerissen. Maximè verò ex verbis Dantisci post sumptam ibidem S. Cænam coram Sacerdote effusis, wie sie zu Dantzig zum Tisch des Herren gangen / vnnd doch nicht zur Beicht gewesen / welches deß Orths nicht Breüchlich / were der Pastor gewahr worden / daß sie ein frembde Person / hette sie hernacher zu Rede gestellet / vnnd wie er jhre Beschaffenheit (verstehe / daß sie besessen: aliâs enim eam non secum in ædes suas adduxisset, & cibum præbuisset) erfahren / mit in sein Hauß genommen / vnnd gefraget / wie sie dazu kommen / daß sie zu Gottes Tisch gangen / weil es mit jhr also bewand / hette sie auff deß
215 Teuffels angeben geantwortet. NB. Ob nicht ein Böser könte vnter der Brücke sitzen / vnd lassen einen frommen Mann vberweg reiten oder gehen / rc. Hanc autem loquelam, obsessam, non veneficam arguere, testantur Auctores mallei maleficarum, Jacob. Spreng & Henric. *Instit. part.* 2. *q.* 1. *cap.* 10. Ubi referunt historiam de obsesso quodam Sacerdote: Ex quo Diabolus interrogatus, ubinam fuerit, quando Sacerdos iste Sacramentum sumpsisset: respondit sub lingua. Ulteriùs requisitus, qua temeritate ad præsentiam creatoris non aufugerit? Tunc Dæmon: nunquid sub ponte se unquam quis occultare potest, donec desuper sanctus vel bonus vir pertranseat. Idem iisdem ferè formalibus de obsessis recenset, Johan. Bodin. *de Magor. Dæmonoman. lib.* 3. *c.* 6.

Cùm itaque isthæc verba obsessis magis conveniant, & per eos hisce formalibus Diabloum longo retrò tempore locutum esse constet, utique & talem puellam nostram fuisse, videlcet obsessam censendum est, cùm ita per os ejus Dantisci locutus fuit Diabolus. Sicut per os aliorum obsessorum: Cui adstipulatur actus ille, qui accidit, cum in reditu hæc puella apud Pastoris cujusdam in pago Newkirchen ancillam pernoctasset, da hette sie sich in der Nacht also verhalten / daß die Magd bey jhr auff dem Bette nit hette bleiben können / wehre der Pastor auffgestanden / mit den Kindern gebetet / da wehre es besser worden / quæ omnia puellam magis obsessam, quàm Sagam fuisse arguunt.

Cùm

Cùm itaque ex hiſce tanquam certis & indubitatis indiciis conſtet, puellam illam fuiſſe à Dæmone obſeſſam, eumq; teſtibus prædictis miniſtris N.in ſuo documento per os puellæ fuiſſe varia & mirabilia locutum, neq; quicquam certi de liberatione & ex actis apparet, illa utiq; non præſumitur; Quia facti
eſt: Quæ autem † facti ſunt, non præſumuntur; niſi probentur, l.adſeveratio, 216
C.de non num.pec.l.ſive, C.de probat.l.in bello, §.facta, ff.de capion. & poſtlim. reverſ.c.quoniam contra de probat.cap.tenor. de re jud. Alciat.de præſumpt. reg.2 præſumpt. 4 n.18.cum
ſeq.Menoch.3.præſumpt.10.n.10.Weſenbec.conſil.7.ſub n.7. Tantò minus † mu- 217
tatio & alteratio qualitatis, affectus & ſtatus præſumitur, l.ſancimus, C. de teſtam. Alciat.de præſumpt.reg.2.præſumpt.1.& præſumpt. 20. & 25. Weſenb. conſil.34.n.41.
Nam † mutatio eſt accidens, & accidentia non præſumuutur, gl.in l.ſi verò. §.qui 218
pro rei qualitate, & ibi Ius, ff.qui ſatiſd.cog. Jacob.Menoch.conſil.1.n.121.

Indeque de † præteritis in præſens jura noſtra præſumunt, hoc eſt, talem 219
quenquam hodiè videri, qualis fuit tempore præterito, l. ſive poßidetis, & ibi Dd. C.de probat.Bald.in l.in perſona, in 2.not.C.eod. Johan.Sichard. ad l. 4. n. 2.C. de reſtit. minor. Everh.in loc.legatib.loc. à tempore ad tempus, n. 4. Quæ juris præſumptiones
inſtar probationis & documenti † ſunt, donec contrarium evidentiſſimè pro- 220
betur, l.licet imperator, 74.de legat.1.l.1.C.de apocb.l.fin.in princ.quod met.cauſ. Andreas Geil.2.obſerv. 97.ſub nu. 6.Matth. de Afflict.deciſ.13.n.24. Weſenbec. in paratitl. ſub n.19.ff.de probat. & præſumpt.

Quin imò etiam † in dubiis & ambiguis, qualia tamen obſeſſionis dia- 221
bolicæ ſuprà adducta indicia dici vix poſſunt, perpetuam habemus regulam: Benigniora ſemper præferenda eſſe, teſte JCto Gajo, in l. ſemper in dubiis de reg. juris, maximè in pœnalibus, teſte JCto Paulo, in l.factum, 155.§ fin.& in l. rapienda, 168.ff.eod. Quibus adſtipulatur JC.Marcellus, in l.ea quæ §.1.d.tit.ubi dicit in re dubia benigniorem interpretationem ſequi, non minùs juſtiùs eſt, quàm tutiùs.
Atqui illa interpretatio, quæ ſuadet præſumere, † puellam iſtam fuiſſe ob- 222
ſeſſam propter adducta urgentia illa obſeſſionis indicia & atteſtationem miniſterii, benignior & favorabilior eſt, quàm altera ſortilegii magiæ ſeu veneficii: Ideoq; eam juſtiùs arripimus & tutiùs ſequimur: tum quia magis favet animæ
ſaluti. Nam † obſeſſio tàm his qui fideles & in gratia, quàm extra gratiam con- 223
ſtituti ſunt, juſto Dei Judicio accidere poteſt, ut notant auctores mallei maleficar. part.2.q.1.cap.10. verſ.poteſt etiam, ubi ſcribunt: Ideò & in gratia & extra gratiam exiſtentes, ſecundùm altitudinem incomprehenſibilium judiciorum Dei inhabitari ſubſtantialiter poſſunt, idq; magis pertinere ad malum pœnæ, quàm culpæ. Et ita etiam noviſſimè pluribus oſtendit Frider.Balduin. de caſib. conſcient. lib.3.cap.3.caſ.4.addens ibid.pios, fidem & bonam conſcientiam, etiam tempore obſeſſionis retinere, junct. caſ. 7. Magia autem & ſortilegium non poteſt cadere in actu credentes, & in gratia conſtitutos, cum ſit plerumque conjuncta cum apoſtaſia & abjuratione Salvatoris, implicando pactum cum Diabolo:

Tùm

224 Tùm etiam quia † obſeſſio poteſt eſſe delicti, in foro ſoli, excluſiva: Hæc autem ſemper delicti, & quidem publici & criminalis eſt incluſiva. Certa autem
225 eſt Juris Maxima, quod † præſumptiones delicti excluſivæ, ex eodem facto deſcendentes præponderent & prævaleant præſumptionibus delictum includentibus, Bart. *in l. non ſolum, § . ſed ſi cum poſſet, ff. de nov. oper. nunc.* Felin. *in cap. cum ex officii, n. 31. verſ. dixit etiam, extr. de præſcript.* Udalric. Zaſ. 2. *conſil.* 2. *n.* 21. Erneſt. Cothmannus 2. *conſil.* 70. *n* 22. Godd. 2. *conſil. Marp.* 28. *ſub n.* 108. Petr. Ancharan. *libr.* 3. *quæſt.* 72. *n.* 26. Johan. Harprecht. *ad § . injuria autem, n.* 195. *Inſtit. de injur.*

226 Ideoq; † quando capi poteſt conjectura delicti & non delicti, ſemper capere debemus eum ſenſum, per quem quis non cadit in delictum, Alciat. *de præſumpt. reg.* 3. *præſumpt.* 1. *nu.* 1. *& ſeqq.* Burſat. *conſil.* 271. *nu.* 1. *& ſeqq.* Grammat. *deciſ.* 18. *nu.* 5. Gilhauſ. *in arbor. crimin. cap.* 6. § . 32. *nu.* 29. *&* 30. Proſper. Farinac. 2.
227 *conſil.* 138. *n.* 26. *& in practic. crimin. q* 4. 7. *n.* 248. Unde † & teſtibus delictum excludentibus magis creditur, quàm pro delicto deponentibus, per tradita Honded. 1. *conſil.* 102. *n.* 39. *& ſeqq.* Farinac. 2. *conſil.* 138. *n.* 2.

Et quamvis prædicti miniſtri Eccleſiæ N. tempore inſtituti proceſſus varias iſtius puellæ aſſertiones pro negociis magicis habuerint: Tamen I. conſtat ex eorum atteſtatione, ipſos hæſitanter reſpõdiſſe, tanquam ſuper caſu non ita certo. II. Non expreſsè atteſtatos eſſe, quòd puella iſta fuerit Lamia ſeu Venefica **ein Zäuberin**; ſed quòd ipſius aſſertiones habuerint pro negociis magicis, **hieltens für ein Zauberwerck.** Idq; III. Non purè, ſed conditionaliter, ſi videlicet veræ eſſent iſtius puellæ aſſertiones, **da das Bekandnüß jetzgedachten Mägdleins / ſo ſie vor der Oberkeit deponirt / für Warhafftig befunden wirdt / achten wirs / ꝛc.** Sed luce meridiana clariùs jam conſtat, multa ficta & falſiſſima, nec non varia & contraria, cum quibus veritas ſtare non poteſt, Diabolum per illam puellam locutum fuiſſe, neq; Magiſtratum loci in facti inquiſitione, eam, quam debebat vigore Jurium & Carolinarum conſtitutionum criminalium, diligentiam & curam adhibuiſſe, uti in ſubſequenti quæſtione ex Protocollo & aliis actis nobis tranſmiſſis, hæc omnia ad oculum demonſtrabimus. Ideoq; dubia iſta, & conditionalis atteſtatio miniſterii N. parum opitulatur Apologiæ Dominorum Capitularium; maximè deficiente conditione, veritate videlicet, in plurimis ab iſta puella aſſertis articulis. Certi autem & in-
228 dubitati Juris eſt, conditionalem † actum vel atteſtationem non niſi exiſtente conditione perfici, *l. hæc venditio, 7. in princ. ff. de contrah. empt. l. cedere diem, verſ ubi ſub*
229 *conditione, ff. de V. S. l. proinde, ff. de reb. cred.* Quia † conditio nihil ponit in eſſe, *l ſi quis ſub conditione, ff. ſi quis omiſſ. cauſ. teſtam. cum ſimilibus,* Bart. *& alii, in l. 1. ff. de condit. & demonſtr.* Valent. Forſt. *conſil. Marpurg.* 8. *n.* 13. *vol* 1.

230 Ideoq; cum hæc conditio, † ſi videlicet veræ eſſent aſſertiones puellæ, in multis notoriè defecerit, in plurimis propter varietatem & contrarietatem aſſertionum ſubſiſtere non potuit, perinde habenda eſt iſta atteſtatio prædicti

mini-

ministerii, ac si facta nunquam fuisset, *l. Mevius, l. qui haredem, ff. de condit. & demonstr. l. pecuniam, ubi* Alex. *n.* 4. *ff. si cert. pet.* Paris. *consil.* 31. *n.* 7. *vol.* 4. Cacheran. *decis. pedemont.* 50. *nu.* 12. Rol. à Vall. *consil.* 59. *num.* 7. *vol.* 3. Vincent. Honded. *consil.* 63. *n.* 102. Herman. Vult. *consil. Marp.* 15. *n.* 282. *vol.* 1.

Siquidem † assentiens vel attestans sub conditione expressâ, vel præsum- 231
pta, si ea deficiat, assensus etiam seu attestatio isthæc planè evanescit, per ea, quę tradit Ferdinand. Vasq. *de success. creat. lib.* 2. §. 18. *n.* 69. Anton. Fab. *in Cod. rer. in Sabaud. judicat. lib.* 2. *tit.* 3. *defin.* 1. *n.* 11. *in notat.* Nam conditio † attestationi adjecta 232
habetur pro causa & fundamento, Tyraquell. *in tractat. cessante caus. part.* 1. *limit.* 1. *n.* 56. 60. 61. Wesenbec. *consil* 16. *n.* 9. Matth. de Afflict. *decis.* 355. *n.* 5.

Deficiente igitur conditione † deficit causa fundamentalis, & per conse- 233
quens, effectus & id, quod superstructum est, corruet *per tradita* Andr. Geil. 2. *observ.* 132 *n.* 4. *& passim per tot. junct. observ.* 136. Quin imò † conditio relata ad 234
factum præteritum, secundùm certitudinem naturæ, non dicitur suspendere actum, sed in effectu est pura prout factum, quod respicit, per rerum naturam ita se habet, vel non habet, quamvis quoad nostram notitiam vel ignorantiam suspendat, donec de facto præsupposito & conditione constet, *l. cum ad præsens,* 37. *cum seqq. ff. de reb. cred.* Joan Sichard. *ad l. captatorias,* 11. *n.* 14. *C. de testam. milit.*

Attestatio autem ministerii N. innititur conditioni respicienti præteritum, facti narrati videlicet veritatem, quæ cum emergente posteà rerum quarundam evidentia, item stante assertionum puellæ varietate & contrarietate, illisq; per processum non legitimè discussis defecerit, perinde habenda est, ac si simpliciter & purè dixissent, se istas puellæ assertiones, tanquam ex parte falsissimas, & à Diabolo patre mendacii ejusq; asseclis adornatas, itemq; varias & contrarias sibi invicem fidem detrahentes, pro negociis magicis non habere: Et procul dubio ita resolvenda est: **Dieweil das Bekandnüß jetztjedachten Mägdleins nicht für Warhafft / sondern guten theyls vom läidigen Teuffel vnnd seinen Werckzeugen erlogen / falsch vnd vnrichtig auch wiederwertig befunden / kann es jhrer der Herrn Prediger Meinung nach / für kein Zauberwerck gehalten werden.** Deinde non sunt contraria, † unam eandemq; fæminam 235
posse & esse obsessam, & per Diabolum eò inductam (maximè cùm hanc puellam ita solam diu circumduxerit & quasi in potestate habuerit) ut pactum cum eo habeat: Cum ut suprà monuimus, obsessio tàm his, qui extra gratiam, quàm qui in gratia existunt, contingere possit. Quibus omnibus accedit puellæ nostræ matrem & avunculum tàm gravi Melancholiâ occupatos fuisse, ut illis mentis planè induxerit exilium, ita ut necesse fuerit eos custodire, ne sibi ipsis manus inferrent. Hujus autem semina † solent ipso materno sanguine & la- 236
cte, non rarò quasi per traducem transmitti. Quæ autem sit vis Melancholiæ in phantasmatibus & confingendis rebus falsis pro veris, passim testantur Medici & Physici, maximè Wier. *in tract. suo de præstig. Dæmon.* & alii quos suprà allegavimus

vimus in primæ quæstionis resolutione. Frideric. Balduin. *de Casib. Conscient. lib.* 3. *cap.* 4. *cas.* 1. *& seqq. per tot. ubi in proœm. ad cap.* 4. eos obsessis comparans ita scribit: Quanquam obsessi à melancholicis multum differunt: illorum enim corpora, horum animos malignus spiritus affligit: cum obsessis tamen magnum sæpenumerò cognationem habent Melancholici. Nam humor melancholicus est Diabolo convenientissimus, & Dæmoniaci à maligno spiritu liberati, plerumq; in melancholiam incidunt. Ideoq; semper magis insidiatur Diabolus hominibus ad melancholiam inclinantibus, tanquam subjectis ad illudendũ magis aptis.
237 Unde illud: Cor melancholicum, † paratissimum esse Diaboli balneum.

Quintò, Etiamsi omnia hæc removerentur obstacula, & nullus desiderari posset defectus in persona istius puellæ, à qua orta est hæc diffamatio, tamen vel hoc unicum pro innocentia Dominæ defunctæ viduæ, ejusque superstitis filiæ, præsidium est inexpugnabile, murus aheneus & clypeus inconcussus, quod fal-
238 sitas † istius diffamationis singulari Dei beneficio ita in lucem emerserit & omnibus innotuerit, ut nulla tergiversatione celari possit. Constat enim ex *Protocollo de* 15. *Februar. An.* 1617. quòd hæc puella, ejusq; pater & noverca, Dominam viduam detulerint, & malitiosè diffamârint, quòd aureum cochlear unâ cum quadam in actis nominata vetula Reverendiss. Episcopi N. sorori per artificium Magicum suffuratæ sint, & posteà 40. vel 50. thaleris vendiderint. Jam verò ex actis nobis transmissis, **den mit Ruten außgestrichenen Löffel-Dieb betreffende**/ liquet, & N. ubi formato processu facta executio, & passim notorium est, quòd cochlear illud neq; à Domina Vidua, neq; ulla arte magica, sed à fure verè & naturaliter surreptum fuerit, qui fur spontè confessus & convictus, per sententiam de Consilio Facultatis Juridicæ Marpurgensis, virgis cæsus & rele-
239 gatus fuit. Quod [illegible] tàm ex actis, quàm ipsa facti specie † notorium sit, ulteriori deductione non eget, quia se ipsum ostendit, & nullâ tergiversatione celari potest, Ferdinand. Vasq. *in præfat. illustr. controvers. n.* 25. *& l.* 1. *controvers. cap.* 2.
240 Indeq; ex notorio † indubitata rei certitudo oritur, quæ ita se vulgò exhibet, ut negari non possit, Bald. *in l. ea quidem n.* 18. *C. de accusat.* Matth. Wesenb. *consil.* 15. *n.* 62. Prosper Farinac. 1. *consil.* 30. *sub n.* 90. Hic itaq; Dei beneficio, pes-
241 sundato mendacii Diabolici & falsissimæ diffamationis fumo, † triumphavit *nescia vinci veritas*, non minùs quàm fulgentissimi Solis radii, in medio nebulæ meridionalis: Et per hoc Dominæ viduæ ejusq; filiæ famam non minùs quàm Susannæ olim fœminæ castissimæ injustè diffamatæ, & temerè contaminatæ, in tàm manifesta veritate, Jehova Justus Judex sartam tectamq; conservavit, ut legimus in Historia Susannæ, Dan. 13. Quare reviviscat vir secundùm cor Dei, 1. Sam. 13. v. 14. 1 Reg. 14. v. 8. Act. 13. v. 22. & increpet mendaces: Obstruatur os loquentium iniqua, quod Lutherus ita vertit: **die Lügenmäuler sollen verstopffet werden**/ Psalm. 63. v. *fin.* Audiamus & Isidorum de sum. bono ita exclamantem:
22 O quàm magna est vis veritatis, quæ omnia ingenia, astutias & calliditates superat,

perat, ac contrà ficta simulataque figmenta se ipsam defendit, refert Nevizan. *in Sylv nupt. lib.* 5. *n.* 14. Matth. de Afflict. *Decis.* 253. *n.* 7.

Præterea ex *Protocollo eodem* 13. *Februar.* die conscripto apparet, puellam hanc Dominam viduam N. detulisse, quòd unâ cum nominatis quibusdam fæminis, in nocturno quodam conventu, res venenatas Diaboli arte confectas, in via, per quam transeundum fuit Reverendissimo Episcopo N. sparserit, exindeque Reverendissimæ suæ Celsitudini, damnum magnum, uti & Celsissimæ Sorori ejusdem contractum esse. Quod ipsum purum putum Diaboli fuisse figmentum, & ipsa rei evidentia, & Reverendiss. sua Celsitudo cui in isto itinere, neque ejusdem Sorori Celsissimæ, ullum damnum contigit, satis superque testantur. Ex quibus apparet puellam istam, ficta pro veris, Diaboli & malorum hominum suggestione excogitasse, & Judici ad interrogationem nulliter & contrà Jus factam enarrasse, & cùm non solum in uno atq; altero falsitas ista detecta sit, sed in plurimis omnes ejus tales habendæ & æstimandæ sunt assertiones. † Nam falsus in uno, falsus censetur in omnibus. Bald. *in l. fin. n.* 28. *C. de* 242
edict. Div. Hadr. toll. Salycet. *n. l. si ex falsis, num.* 14. *in princ. junct. vers.* Sed veritas est in contrarium, *C. de transact.* Innocent. & Canonistæ communiter *in c. fraternitatis, de heret.* Prosper. Farinac. 2. *consil.* 172. *n* 9. Paris. *consil.* 88. *n.* 82. *lib.* 3. Clar. *lib.* 5. *sent.* §. *fin. q.* 53 *nu.* 8. Ubi multis hanc firmat conclusionem, & communem esse testatur, eamq; locum habere, sive capitula de quibus quis deposuit, sint connexa sive separata, nihilominus data falsitate in uno, præsumi in omnibus, quam declarationem pariter communi Dd. calculo comprobari ibidem testatur. Et mendax in uno, mendax in omnibus, Prosper. Farinac. 2. *consil.* 166. *n.* 18.

Notorium autem est, ex ipsa emergente rei evidentia, non solùm in uno, † sed in plurimis hanc puellam mentitam esse. Ideoq; omnes ejus asser- 243
tiones corruant, & in nullo fides adhibenda, Bald. *in l. conventicula, num.* 7. *Cod. de Episcop. & Cleric.* Ruin. *consil.* 158. *n.* 25. *lib.* 5. Bursat. *consil.* 70. *num.* 28. *lib.* 1. Vincent. Honded. 1. *consil.* 107. *n.* 22. Berthazol. *consil. crimin.* 71. *n.* 28.

Et huic falsissimæ puellæ istius assertioni tantò minùs fidei tribuere debuisset Judex prudens (cui etiam ante omnia apud Reverendiss. de damno isto prætenso inquirendum fuisset) quòd præter falsitatem deposuerit se de nocte cognovisse Dominam viduam, unâ cum aliis, conficta illa venena in perniciem Reverendissimi præparantem & in via spargentem. Testis † autem deponens 244
se aliquem cognovisse de nocte, non solùm se ipsum naturaliter repellit, sed etiam ex hoc ipso de falso suspectus redditur, Jas. *in l. si non speciali, n.* 10. *C. de testib.* Bursat. *consil.* 34. *n.* 7 *lib.* 1. Prosper. Farinac. 2. *consil.* 142. *n.* 21.

Non obstante, † quòd Luna luceret; quia testes deponentes, se vidisse ad 245
lumen Lunæ, non sunt integræ fidei, Felin. *in c. ficut n.* 5. *extr. de re Iudic.* Boss. *in tit. de Iudic. n.* 173 *vers. & eodem modo.* Ubi dicit, quòd quicquid sit in civilibus in † cri- 246
minalibus tamen talem probationem nihil concludere, & hoc post alios à se

adductos consulendo secutus est Prosper. Farinac. *in Practic.crimin. meritò primus. Consil.166. num.14.*

Sextò, Assertiones puellæ istius, à qua orta hæc est diffamatio, contra Dominam viduam ejusque filiam, majori ex parte, non solum evidenter falsæ & fictæ repertæ sunt, sed etiam propter variationes & contrarietates, ita se ipsas destruunt, ut apud cordatos & verum ac justum amantes, nihil planè fidei mereri possint, quas variationes & contrarietates in sequenti quæstione ad oculum ex ipso Protocollo demonstrabimus.

247 Variatio † autem & multo magis contradictio circa ejusdem facti narrationem non potest esse sine calumnia & evidenti mendacio, *inquit* Anton. Fab. *in C.rer.in Sabaud. Iudic. lib.9.tit.21.de fin.5.n.2.in notat.*

248 Ideoque † arguit suspicionem falsi & incerti. *arg.l.ejus qui. Vbi* Bart. *ff.ad L. Cornel. de fals.* Tiber. Decian. *Respons.91.nu.19.vol.3.* Johan. Gœdd. *consil.Marp.32. num. 284. vol. 3.*

249 Et variantes † & sibi contrarii fortissima se juris præsumptione onerant, & non merentur, ut audiantur, vel ut ipsis aliqua fides adhibeatur, *l.qui falsa.ff. de testib.* Paris. *consil.77.n.3.* Aym. Cravett. *consil.178.n.4.* Jas. *in l.fin. C.de fideicom.* Herman. Vult. *consil.Marp.15.n 100.vol.1.* Meichsner. *Decis.camer.18.n.45.tom.3.*

250 Quare nullum evidentius signum est falsitatis arguendæ, quod testis † verum non dicat, quàm si circa idem factum varia & contraria deponat. Bald. *in l. sed etsi possessori, §. sed etsi verum, ff. de iurejur.* Aretin. *consil. 71. col. pen.* Foller. *in Pract.crim.in verb. Item quod commisit falsitatem. num.72. quos ad hoc adducit & sequitur* Prosp. Farinac. 2. *consil.138.n.11.*

Septimò. In præsenti facti specie non parum perpendendum quod puella ista proprio motu nunquam Dominam viduam ejusque filiam apud Magistratum detulerit, vel ullam ejus mentionem fecerit, sed quod pater ejus, in cujus ædibus ista catenis constricta detenta fuit, (qui narratur inimicus fuisse Dominæ viduæ propterea quod ejus operas in construēdo Epitaphio prædefuncti sui mariti, non conduxerit,) una cum uxore Noverca puellæ, primi delatores apud magistratum exstiterint, & quod Judex posteà, contra juris ordinem desuper interrogaverit puellam, quæ patris & novercæ delationē & diffamationem utiq; ex composito, ut ex multis verisimilibus colligitur circumstantiis, ratificavit; Et ita istæ assertiones potius sunt malevolorum suggestiones, quàm confessiones. Siquidem ex Protocollo apparet, quod puella ista ad delationem patris & novercæ 23. die Januarii An. 1617. ad deputatos & Syndicum Capituli vocata & in genere examinata, & quæ proprio motu confessa est Protocollo inserta sunt, ubi multa & varia narravit, quo pacto & à quibus magicas artes didicerit, item quas personas in convētibus Lamiarum conspexerit, vel tales esse putaverit, easque nominatim recensuit, nullam tamen in tota illa narratione proprio motu & non ad suggestionem patris vel judicis, factâ depositione, ullo verbo,

Dominæ

Dominæ viduæ vel ejus filiæ meminerit. Idem videre est ex *Protocollo de* 24. & 27. *die Ianuarii*. Ubi pariter puella nullam Dominæ viduæ vel ejus filiæ mentionem fecit. Sed postquam pater ejus 31. die Januarii Dominam viduam apud Judicem detulisset, quasi à filia sua audiverit: prædictam viduam unà cum filia N. esse in illa societate, puella deinde ad delationem patris à judice per suggestionem quasi desuper interrogata, id affirmavit, ratione dicti adjectâ, **Es hatte der Teuffel vnd die N. auch andere sie berichtet / die N. vnd jhre Dochter wehre auch in der** compagni: Pariter *ex Protocollo de* 13. *Febr.* apparet, quod non puella ista motu proprio apud Judicem fassa est, Dominam viduam Reverendissimo suæque celsitudinis sorori confictum istud damnum attraxisse, & aureum cochlear, cujus supra meminimus arte magica surripuisse, ac postea 40. vel 50. thaleris vendidisse, sed patre inimico Dominæ viduæ & noverca prius falsissimè ita rem deferentibus, & procul dubio odii virulentiâ suggerentibus, ita contra notoriam rei veritatem, eorum delationes mendaces comprobârit: Siquidem ex dicto *Protocollo de* 13. *Febr.* abunde patet, ad generalem judicis inquisitionem præmissam, nihil horum puellam istam de Domina vidua ejusque filia falsissimè diffamatis motu proprio, sed ad interrogationem judicis ex delatione patris & novercæ meminisse, in quo Judex examinator terminos inquisitionis transgressus esse videtur. Siquidem Judex † recto tramite in faciendis examinibus procedere debet ad finem indagandæ veritatis, non autem reum specialibus interrogationibus suis involvere & inducere ad confitendum: cum id suggerentis potius qtàm interrogantis esse videatur, *Inquit* Jul. Clar. *lib.* 5. *Sentent.* §. *fin. q.* 45. *num.* 11. *cui concord. text. in constitut. crim.* Carol. V. *art.* 31. *vers.* **Zum Ersten/etc.** Ubi præscribitur judicibus, † quod non debeant reos interrogare super hoc vel illo individuo de Cajo vel Sempronio, sed generaliter, quia illa interrogatio in individuo est quædam suggestio, *ut dictum est* Anton. Gomez. *Variar. resolut. tom.* 3. *cap.* 11. *n.* 17. Sigismund. Scacc. *de Iudic. lib.* 1. *cap.* 86. *n.* 7. Ubi dicit, † quod reus non sit interrogandus de sociis in specie, quando non præcederet judicium: quia esset suggestio & Judex perderet propriam animam, & processus esset ipso jure nullus, Prosp. Farinac. *consil. crim.* 83. *n.* 6. & *ibid. in addit. tit.* 6. *lib.* 1.

251

252

253

Atq; ita etiam respondit Juridica Facultas Coloniensis, asserentes quod ita interrogare † in individuo, sit potius incitare & suggerere, vel quærere, quodque ad talem nominationem facta inculpatio suggestionis vitio inficiatur, & magis propter suggestionem, & ad placendum & satisfaciendum judici interroganti, quàm quod res ita se habeat, emissa censeatur, aliter quam in generali interrogatione, in quam hæc suspicio non cadit: quod consilium exstat inter consil. Ernest. Cothman. *post consil.* 29. *nu.* 307. *vol* 3. Ubi id aliis adductis firmant. Ideoq; etiam † in veneficii processu observandum monet Godelman. *de Mag. & Venefic. lib.* 3. *cap.* 9. *n.* 16.

254

255

Quamobrem verisimile est, stolidam hanc puellam à judice ex delatione

patris ſuggerente, ſuper Domina vidua interrogatam, putaſſe, ſe rem gratam facturam patri & examinatoribus, ſi ita ut ipſi interrogarent, & de Domina vidua ejusque filia reſponſum cuperent, reſponderet: maximè cum antea generaliter examinata puella iſta nihil unquam, de Domina vidua ejusque filia motu proprio faſſa ſit, ſed tantum patris inimici & novercæ delationes falſiſſimas ad judicis ſuggeſtionem affirmârit, quilibet videt, quid ejuſmodi delationibus ab inimico factis & per ſuggeſtionem inordinatam extortis confeſſioni-
256 bus, indeque exortæ diffamationi, tribuendum ſit. Diffamationi † enim, quæ initium ſumpſit ab inimicis eorumque delatione, cujus poſtea falſitas notoriè detecta, planè nihil tribuendum eſſe tam recta ratio, quàm juris ſuadet auctoritas. *cap. cum oporteat, cap. qualiter & quando extra de accuſat. l. 3. in pr. ff. de teſtib.* P. H. Ordn. Caroli V. *art. 25. verſ.* **Erſtlich** *ibi:* **doch ſol ſolcher böſer Leumuth nicht von feinden oder leichtfertigen Leuten kommen / ꝛc.** *cum ſimilibus.* Grammat. *conſil. 38.*
257 *num. 13.* Berthazol. 2. *conſil. 284. n. ult.* Ubi dicit, admittere † inimici dictum non eſſe nocivum: Maximè cum in præſenti facti ſpecie narretur cauſa probabilis & veriſimilis inimicitiæ, quod videlicet Domina vidua in conficiendo Epitaphio prædefuncti Domini mariti non hujus ſed alterius operas conduxerit.
258 Quia verum eſt, quod dicitur: Figulus figulo invidet. Ideoque † eandem artem exercentes præſumuntur inimici, *per tradita* Jaſ. *conſil. 167. num. 7. in fin. vol. 4.* Mant. *conſil. 122. n. 12. vol. 1.* Tiber. Decian. *in tract. Crim. lib. 3. cap. 26. n. 18.* Et conſequenter etiam eos odio habere cenſentur, qui horum potiùs quam illorum
259 operas conducunt. Sufficit † autem ad effectum repellendæ diffamationis etiam præſumpta inimicitia, Innoc. *cum j. & ff. in fin. de re judic.* Bald. *in l. præſcriptione col. pen. C. ſi contra jus vel util. publ.* Menoch. 1. *arbitrar. caſ. 28. n. 6. & 7.* Vinc. Hondet. 1. *conſil. 100. n. 27. & 28.*

Hiſce accedit, quod in facti ſpecie narratur, præter hæc alia multa parentes hujus puellæ illi de innocentibus quos odio habuerant in ædibus ſuis, ubi catenis conſtricta fuit, ſuggeſſiſſe, quæ tamen falſiſſima fuerint. Ideoque probabilis eſt conjectura idem feciſſe de Domina vidua.

Quæ omnia ex abundanti hîc adducimus, cùm ſatis ſit falſitatem, juſto Dei judicio & emergente veritate, detectam eſſe, circa ſurreptum per furem cochlear, eoque detecto & publicè virgis propterea cæſum, adeoque ipſam Dominæ viduæ, ejusque filiæ contra jus faſque diffamatarum innocentiam, de terra clamaſſe in cœlum uſque.

Reſtat, ut ad argumenta in contrarium adducta reſpondeamus, ſiqui-
260 dem † dubiorum ſolutio eſt veritatis inquiſitio, Nicol. Reuſn. *conſ. 1. in fin. princ.* Et quamvis iſta dubia ex hiſce quæ pro ratione decidendi adducta ſunt, ſua ſponte corruant, brevibus tamen ſingula percurremus.
261 Ad I. itaque progrediendo reſpondemus, † Famam ſive exiſtimationem alicujus non falſa delatione & malevolorum diffamatione, ſed ſolo crimine & delicto

delicto minui, lædi, vel tolli, per ea quæ superius in prima decidendi ratione adducta sunt. Non enim ideo quis † bonus esse desinit & inter malos connu- 262
meratur, quod à levissimis, à Diabolo delusis vel etiam corporaliter obsessis malus esse pronunciatur, aliâs nec ipse † Salvator noster bonus mansisset, qui 263
aliquoties seditionis aliorumque criminum fuit accusatus & inculpatus. Tantò minus ad justificandam diffamationem satis est, quod puella apud judicem confessa sit, se à Diabolo & vetula quadam audivisse, Dominam viduam ejusq; filiam esse in compagnia seu consortio sagarum: Quia Diabolus, † ut vel ipsa 264
nominis notatio arguit, calumniator, falsus delator, & homicida ab initio est, qui in veritate non stetit; sed mendacium loquitur; Quia mendax est & pater ejus, teste ipso Salvatore *Iohan.cap.*8.*v.*44. cum similibus.

Deinde apud juris interpretes recepta est Brocardica, testi † vel delatori 265
asserenti se audivisse aliquid ab alio plus non credi, quàm crederetur ei, à quo se dicit audivisse, ne plus credatur † capiæ quam originali. Oldrad. *consil.* 69. 266
Cravett. *consil.*6.*n.*67. Vinc. Honded. *consil.*102.*n.*58.*vol.*1.

Non enim creditur testibus, † quorum repelluntur auctores *cap. fraternitatis de hæretic. cap. nullus*, 3.*q.*4. Bart. *in l. admonendi, ff. de Iurejur.* Cravet. *cons.*112.*n.*13. 267
Qualis autem sit auctor & testis veritatis Diabolus ex modò adducto scripturæ loco patet. Neque hoc Diaboli testimonium juvatur prætensâ vetulæ nominatæ in contestem assertione, quia hoc falsum etiam est, cum ex actis non appareat, vetulam istam nominatam hoc dixisse & dictum comprobasse. Deinde etiamsi id vetula ista unâ cum Diabolo puellæ isti dixissent, ex hoc tamen Diaboli testimonium & suggestio non valida redderetur: Cum & vetula ista testis idonea non fuisset.

Quamobrem † testis unus non potest supplere defectum alterius, quãdo 268
eorum nullus est integer & omni exceptione major, Corn. *consil.* 172. *num.* 20. Gabr. *lib.*7. *Con. Iuf. comm. concl.* 5. *nu.* 7. & 8. *tit. de Testibus.* Becc. *consil.* 85. *num.* 20. Prosp. Farinac. *Consil. crim.* 166. *n.*25. *lib.*2.

Præterea licet † præteritorum optimè recordetur Diabolus, verum tamen de illis dicere non solet, sed omnes suas actiones dirigit ad decipiendos & 269
fallendos homines, ut subvertat veritatem & justitiam, *Genes.*3.*v.*1. *Zach.*2.3.*v.*1. *Actor.*13.*vers.*10.

Non majoris ponderis & efficaciæ est secundum argumentum. Siquidem ex iis, quæ in prima quæstione latè deduximus, constat, † ut plurimum spectra 270
fœminarum per illusiones Diabolicas in istis nocturnis conventibus, non veras fœminas apparere, ipsumque Diabolum in varias species & figuras se transformare & sagis illudere, oculos sensumque fascinare. Ideoque nihil tali assertioni sagarum, quarum oculi fascinantur à Diabolo, & sensus decipitur credendum est. Cum talia dicta procedant à Dœmone, qui per deceptos homines alios decipere gestit quotidie. *cap. qui sine Salvatore*, 26. *quæstione* 2. & *quæ præterea allegat*

Francisc.

Francisc. Ponticin. *de Cam. n.65*. Et pro majori hujus dubii resolutione referimus nos ad resolutionem *primæ Quæstionis supra num.38. & mult. seqq.* ne bis idem odiosè dicamus.

Quantum verò adductam *Petri Binsfeld. Iohan. Bodin.* & aliorum qui idem
271 asserunt, auctoritatem attinet, † quia sine fundamento juris & rationis loquuntur, parum attendenda est: *Et illis text. in d. cap. Episcopi, & in cap. neque mirum, 26. quæst.5.* aliasque solidissimas rationes & auctoritates multò augustiores *supra in resolutione d.1. Quæstionis* adductas opponimus. *Quibus accedunt ea, quæ scribit* Sigism. Scacc. JCtus Roman. Celeberrimus, *lib.1. de Iudic. cap.82. n.10.*
272 Quod videlicet † Lamiæ seu striges cum reperiuntur in illis choreis, Dæmonum illusionibus deceptæ, multa eorum ludificatione & arte videant, quæ falsa & ficta sunt, & ipsæ vera existimant: addens ibidem, malè facere judices facilè aliquid tribuentes istiusmodi Lamiarum depositionibus, eosque judices *Crabrones* appellat, & adducit exemplum de quodam ignaro commissario, qui ex tali depositione de veneficio diffamatam quæstionibus subjecerat, eundem ex decreto supremi inquisitionis Senatus, debitas dedisse pœnas. Et faciunt
273 quæ consulendo scripsit *Ernestus Cothmannus*, † Quod ejusmodi assertiones in gravissimo veneficii crimine contra viros bonos & honestas matronas per se solæ nihil suspicionis sinistræ excitare, aut earum bonam famam & existimationem denigrare possint, *per multa Iura ad hoc adducta Consil.4. n.59. & n.61. vol.3. & Consil.12. n.229. vol.1. Idq; pluribus deducit* Joh. Godelm. *de Venefic. lib.3. c.9. per tot.*

Et mirum est, quâ ratione *Binsfeld. Bodin.* & alii ex hoc, quod Lamiæ di-
274 cant, se vidisse aliquam in choreis, solidi quid inferre possint, cum † ipsi scribant, non semper corporaliter transferri Lamias, sed quandoque illusione & imaginatione & phantasiâ. Vide Binsfeld. *in tract. de Confess. malefic. memb.1. conclus.*

Quod itaque se habet ad fieri & non fieri, ex eo non potest certò & infal-
275 libiliter concludi, † cum non probat adesse, quod contingit abesse, *l. neque na-*
276 *tales, C. de probat.* Wes. *consil.38 n.29.* Maximè in † criminalibus, in quibus probationes debent de necessario concludere, & non de contingenti, *per ea quæ tradit* Hieron. de Cævall. *Pract. qq.302. n.5.* Deinde hæc puellæ confessio, quod viderit Dominam viduam in choreis sagarum, collata cum priori, se hoc audivisse à Diabolo implicat variationem quæ sine evidenti falsitatis & mendacii suspicione subsistere vix potest, per ea quæ supra deduximus.

Tertia dubitandi ratio desumpta ex auctoribus mallei malefic. Divini &
277 humani Juris fundamento caret. Nam licet † Diabolus honestos viros & matronas, Deo id permittere nolente, infamare non possit, neq; in earum specie apparere, nihil tamen magis tentare eum videmus, quàm ut bonos & fideles accuset, deferat, diffamet, Deo id ita permittente, Apocalyps. 12. *vers.*10.
278 Job. *c.1. & seqq.* Annon ipsum † Christum creatorem suum calumniis per organa sua laceravit & diffamavit, quod Samaritanus esset, & haberet Dæmonium?

nium? Johan. *cap*.8.*v*.48. Quod blasphemaret Deum, Matth. *cap*.9.*v*.3. Et *cap*.24. *verſ*.6. *cap*.26. *v*. 64. *& ſeqq*. Si itaque ipſum patremfamil. Beelzebub vocavit: quantò magis fideles & domeſticos ejus? uti ipſe arguit Salvator, † Matth. 10. 279
verſ.25. Et Matth. *cap*.5.*v*.11. ad diſcipulos ſuos dicit: Beati eſtis, cùm maledixerint vobis & dixerint omne malum adverſum vos *mentientes* propter me. Jacob Patriarcha incuſatur furti, Geneſ. *cap*.31.*v*.31. Joſeph filius eius reus agitur adulterii & carceri includitur, Geneſ. *cap*.39.*v*.14. idem accidit caſtiſſimæ Suſannæ à duobus ſenibus nequam, Daniel. *cap*.13.*v*.6. in hiſtoria Suſannæ. Amos Propheta ſeditionis accuſatur, Amos *cap*.7.*v*.10. S. Stephanus falſis oneratur teſtimoniis, quod dixerit verba blaſphemiæ in Moſen & Deum, Actor. *cap*.6.*v*.11. Paulus & Silas turbarum & motus incuſantur, Actor. *cap*.16.*v*.20. Jaſon rebellionis, Actor. *cap*.17.*v*.7.*&*8. Ejusque rei infinita alia exempla adduci poſſent. Habet enim hoc proprium, inquit *Gregor*. antiqui hoſtis invidia, ut quando in pravorum actuum perpetrationem dejicere non valet, opiniones eorum, falſa ad præſens ſimulando, dejiciat, *cap. habet hoc* 2.*q*.4.*& cap. omnibus vobis ibid*. Quod etiam Diabolus † in ſpecie juſtificatorum & fidelium apparere & varias for- 280
mas aſſumere poſſit, *ſuprà num*.28.*& aliquot ſeqq*. exemplo Samuelis viri juſti & Prophetæ, in cujus jam defuncti forma ficta Diabolus Sauli comparuit, probatum eſt, 1. Samuel. *cap*.28. *text. in cap. nec mirum*, 26.*q*.5. Unde Apoſtolus, † ipſe 281
Satanas, inquit, transfigurat ſe in Angelum lucis, 1. Corinth. *cap*.11. Si itaque Dei permiſſu & in habitu viri juſti eum quandoque comparuiſſe, & in Angelum lucis ſe tranſigurare poſſe ſacris edocemur literis, fundamento planè caret auctorum modò adductorum traditio. Quin imò ipſi recenſent † exemplum ex 282
legenda B. Hieronymi, quod Diabolus ſe transformârit in formam S. Silvani Epiſcopi in Nazareth, amatoris Hieronymi, & fœminam nobilem nocte in lecto ad luxuriam primò verbis, deindè factis ſollicitarit: illa clamante Dæmonem ſub ſpecie prædicti Epiſcopi ſancti ſub lecto ſe abſcondiſſe, & mentitum fuiſſe, ſe eſſe Epiſcopum Silvanum. Indeque illum Epiſcopum poſteà diffamatum eſſe graviſſimè. Quod exemplum poſt alios recenſet Martin. Delri. *Diſquiſ. Magic. lib*.3.*quæſt*.12.*n*.5. Zepper. *in Leg. Moſaic. lib*.5.*c*.10.*n*.7. Et fatetur Delri. alleg. modo loco, negandum non eſſe, abſolutè poſſe Dæmonem innocentum cohibere formas, ſi Deus ſinat. Neque enim propterea inferendum, † famam no- 283
ſtram eſſe in Diaboli poteſtate, cum ne capillum capitis noſtri lædere poſſit ſine voluntate Dei.

Quod tamen † Deus aliquando permittat, ut bonorum vitæ, corpori, 284
famæ & bonis jacturam inferat, exemplo ipſius Salvatoris, Jobi & aliorum piorum, notius eſt, quam ut ulla probatione indigeat. Hinc valde prudenter reſpondit in tali caſu conſultus, Johan. Fichard. JCtus Celeberrimus, *Conſil. German*. 111. *ſub num*.4. Ubi ita ſcribit: † **Zum Andern weiß man / daß der böſe** 285
feind frommen Leuthen ſonderlich gehäſſig / vnd derwegen dieſelbe / wie er kan / anſichtet /

Francisc. Ponticin. *de Cam. n.65.* Et pro majori hujus dubii resolutione referimus nos ad resolutionem *primæ Quæstionis supra num.38. & mult. seqq.* ne bis idem odiosè dicamus.

Quantum verò adductam *Petri Binsfeld. Iohan. Bodin.* & aliorum qui idem
271 asserunt, auctoritatem attinet, † quia sine fundamento juris & rationis loquuntur, parum attendenda est: *Et illis text. in d. cap. Episcopi, & in cap. neque mirum, 26. quæst.5.* aliasque solidissimas rationes & auctoritates multò augustiores *supra in resolutione d.1. Quæstionis* adductas opponimus. *Quibus accedunt ea, quæ scribit* Sigism. Scacc. JCtus Roman. Celeberrimus, *lib.1. de Iudic. cap.82. n.10.*

272 Quod videlicet † Lamiæ seu striges cum reperiuntur in illis choreis, Dæmonum illusionibus deceptæ, multa eorum ludificatione & arte videant, quæ falsa & ficta sunt, & ipsæ vera existimant: addens ibidem, malè facere judices facilè aliquid tribuentes istiusmodi Lamiarum depositionibus, eosque judices *Crabrones* appellat, & adducit exemplum de quodam ignaro commissario, qui ex tali depositione de veneficio diffamatam quæstionibus subjecerat, eundem ex decreto supremi inquisitionis Senatus, debitas dedisse pœnas. Et faciunt
273 quæ consulendo scripsit *Ernestus Cothmannus*, † Quod ejusmodi assertiones in gravissimo veneficii crimine contra viros bonos & honestas matronas per se solæ nihil suspicionis sinistræ excitare, aut earum bonam famam & existimationem denigrare possint, *per multa Iura ad hoc adducta Consil.4. n.59. & n.61. vol.3. & Consil.12. n.229. vol.1. Idq; pluribus deducit* Joh. Godelm. *de Venefic. lib.3. c.9. per tot.*

Et mirum est, quâ ratione *Binsfeld. Bodin.* & alii ex hoc, quod Lamiæ di-
274 cant, se vidisse aliquam in choreis, solidi quid inferre possint, cum † ipsi scribant, non semper corporaliter transferri Lamias, sed quandoque illusione & imaginatione & phantasiâ. Vide Binsfeld. *in tract. de Confess. malefic. memb.1. conclus.*

Quod itaque se habet ad fieri & non fieri, ex eo non potest certò & infal-
275 libiliter concludi, † cum non probat adesse, quod contingit abesse, *l. neque na-*
276 *tales, C. de probat.* Wes. *consil.38 n.29.* Maximè in † criminalibus, in quibus probationes debent de necessario concludere, & non de contingenti, *per ea quæ tradit* Hieron. de Cævall. *Pract. qq.302. n.5.* Deinde hæc puellæ confessio, quod viderit Dominam viduam in choreis sagarum, collata cum priori, se hoc audivisse à Diabolo implicat variationem quæ sine evidenti falsitatis & mendacii suspicione subsistere vix potest, per ea quæ supra deduximus.

Tertia dubitandi ratio desumpta ex auctoribus mallei malefic. Divini &
277 humani Juris fundamento caret. Nam licet † Diabolus honestos viros & matronas, Deo id permittere nolente, infamare non possit, neq; in earum specie apparere, nihil tamen magis tentare eum videmus, quàm ut bonos & fideles accuset, deferat, diffamet, Deo id ita permittente, Apocalyps. 12. *vers.* 10.
278 Job. *c.1. & seqq.* Annon ipsum † Christum creatorem suum calumniis per organa sua laceravit & diffamavit, quod Samaritanus esset, & haberet Dæmonium?

nium? Johan. *cap.* 8. *v.* 48. Quod blasphemaret Deum, Matth. *cap.* 9. *v.* 3. Et *cap.* 24. *vers.* 6. *cap.* 26. *v.* 64. *& seqq.* Si itaque ipsum patremfamil. Beelzebub vocavit: quantò magis fideles & domesticos ejus? uti ipse arguit Salvator, † Matth. 10. 279
vers. 25. Et Matth. *cap.* 5. *v.* 11. ad discipulos suos dicit: Beati estis, cùm maledixerint vobis & dixerint omne malum adversum vos *mentientes* propter me. Jacob Patriarcha incusatur furti, Genes. *cap.* 31. *v.* 31. Joseph filius eius reus agitur adulterii & carceri includitur, Genes. *cap.* 39. *v.* 14. idem accidit castissimæ Susannæ à duobus senibus nequam, Daniel. *cap.* 13. *v.* 6. in historia Susannæ. Amos Propheta seditionis accusatur, Amos *cap.* 7. *v.* 10. S. Stephanus falsis oneratur testimoniis, quod dixerit verba blasphemiæ in Mosen & Deum, Actor. *cap.* 6. *v.* 11. Paulus & Silas turbarum & motus incusantur, Actor. *cap.* 16. *v.* 20. Jason rebellionis, Actor. *cap.* 17. *v.* 7. *&* 8. Ejusque rei infinita alia exempla adduci possent. Habet enim hoc proprium, inquit *Gregor.* antiqui hostis invidia, ut quando in pravorum actuum perpetrationem dejicere non valet, opiniones eorum, falsa ad præsens simulando, dejiciat, *cap. habet hoc* 2. *q.* 4. *& cap. omnibus vobis ibid.* Quod
etiam Diabolus † in specie justificatorum & fidelium apparere & varias for- 280
mas assumere possit, *suprà num.* 28. *& aliquot seqq.* exemplo Samuelis viri justi & Prophetæ, in cujus jam defuncti forma ficta Diabolus Sauli comparuit, probatum est, 1. Samuel. *cap.* 28. *text. in cap. nec mirum*, 26. *q.* 5. Unde Apostolus, † ipse 281
Satanas, inquit, transfigurat se in Angelum lucis, 1. Corinth. *cap.* 11. Si itaque Dei permissu & in habitu viri justi eum quandoque comparuisse, & in Angelum lucis se transfigurare posse sacris edocemur literis, fundamento planè caret auctorum modò adductorum traditio. Quin imò ipsi recensent † exemplum ex 282
legenda B. Hieronymi, quod Diabolus se transformârit in formam S. Silvani Episcopi in Nazareth, amatoris Hieronymi, & fœminam nobilem nocte in lecto ad luxuriam primò verbis, deindè factis sollicitarit: illa clamante Dæmonem sub specie prædicti Episcopi sancti sub lecto se abscondisse, & mentitum fuisse, se esse Episcopum Silvanum. Indeque illum Episcopum posteà diffamatum esse gravissimè. Quod exemplum post alios recenset Martin. Delri. *Disquis. Magic. lib.* 3. *quæst.* 12. *n.* 5. Zepper. *in Leg. Mosaic. lib.* 5. *c.* 10. *n.* 7. Et fatetur Delri. alleg. modo loco, negandum non esse, absolutè posse Dæmonem innocentum cohibere formas, si Deus sinat. Neque enim propterea inferendum, † famam no- 283
stram esse in Diaboli potestate, cum ne capillum capitis nostri lædere possit sine voluntate Dei.

Quod tamen † Deus aliquando permittat, ut bonorum vitæ, corpori, 284
famæ & bonis jacturam inferat, exemplo ipsius Salvatoris, Jobi & aliorum piorum, notius est, quam ut ulla probatione indigeat. Hinc valde prudenter respondit in tali casu consultus, Johan. Fichard. JCtus Celeberrimus, *Consil. German.* 111. *sub num.* 4. Ubi ita scribit: † Zum Andern weiß man / daß der böse 285
feind frommen Leuthen sonderlich gehässig / vnd derwegen dieselbe / wie er kan / anfichtet /

anſichtet/welches jm dañ gegen einer jeden Ehrlichen Frawen/(welche er ſolchen Weibern im Schlaff leichtlich vorbilden/*Secundùm text. in d. cap. Epiſcopi:*) zu vben leicht ſeyn würde/ wann auff ſolche betrügliche vnd vngewiſſe beſagung ſolte gegangen werden. *Et in eodem Conſil. ſub num.* 2. monet, ut parum auctoribus iſtis
286 † mallei maleficarum tribuamus, cum proprii commodi cauſa, & ut ipſis aliisq; ejus farinæ inquiſitoribus pravitates hæreticæ latior via inquirendi pateret, multa contra veritatem ſcripſiſſe.

287 Ad *Quartum* reſpondemus, non difficilè eſſe † Diabolo ſemel deluſam ſæpius deludere: ſemel enim ſibi addictos in laqueis ſuis quaſi captivos tenet. Quantum verò ad cochlear illud aureum arte magica per Dominam viduam, ut falsò aſſeruit iſta puella, prætensè ſublatum attinet, vel ex hoc ſolo Diaboli calumniæ, apertiſſima mendacia & falſitas eorum, quæ ex narratione iſtius puellæ in protocollum judicii N. hac de re redacta, & poſteà non ſine injuria Dominæ viduæ ejusque filiæ falſiſſimè diffamatarum, inconſulta facilitate, & omiſſa diligenti maximè temporis, loci, aliarumque circumſtantiarum inquiſitione, licet ſuppreſſis nominibus, tanquam vera in loco judicii criminalis, publicata ſunt, ſatisque ſuperque liquent, cum de vero fure ſurreptore iſtius cochlearis, ejusque proceſſu, condemnatione & pœna tàm Dominis Capitularibus, quàm aliis notoriè conſtet.

Quæ in *Quinta* dubitandi ratione adducta ſunt, magis arguunt Nullitatem proceſſus illius, quàm ut Dominæ viduæ exiſtimationi & famæ vel minimam jacturam adferant. Siquidem quantum ad Dominam viduam attinet,
288 certum eſt, † quod reus neque tormentis neque formidine tormentorum interrogandus ſit in ſpecie de hac vel illa perſona in individuo, P. H. O. Carol. V. *art.* 31. §. Zum erſten/ *ibi:* Daß dem Sager die Beklagte Perſon / in der Marter mit Namen nicht fürgehalten / vnd alſo auff dieſelbig Perſon ſonderlich nicht gefragt worden ſey/ ꝛc. Maximè honeſta, contra quam non exſtant indicia urgentia & de jure comparata, *Criminal. Conſt.* Carol. V. *d. art.* 31. §. Zum IV.
289 Ideoque interrogatio † facta vel tormentis vel formidine tormentorum, de ſociis nominatis in individuo non præcedentibus indiciis, per ea quæ ſupra
290 deducta ſunt, ſuggeſtio eſt. Proceſſus autem † per ſuggeſtionem factus ſine indiciis legitimis ipſo jure nullus. *Vt tradunt* Bero *conſil.* 167. *num.* 15. *lib.* 3. Sigiſm. Scacc. *de Iudic. lib* 1. *cap.* 85. *ſub. n.* 37. *& cap.* 87. *ſub n.* 7. *per text. in l.* 1. §. *qui quæſtionem.*
291 *ff. de quæſtion. cujus verba hac ſunt:* Qui † quæſtionem habiturus eſt, non debet ſpecialiter interrogare, an Lucius Titius homicidium fecerit, ſed generaliter, quis illud fecerit: alterum enim magis ſuggerentis quam requirentis videtur, uti Divus Trajanus reſcripſit. Jul. Clar. *lib.* 5. *Sentent.* §. *fin. quæſt.* 21. *num.* 4. *in fin.* Ubi refert à ſupremo Senatu graviter reprehenſum quendam prætorem delegatum, qui delinquentem ita ſuggerendo interrogaverat. Conſtat autem ex actis, quod puella iſta, ea tantùm, quæ 13. *die Februarii Anno* 1617. & præcedentibus

tibus ex delatione patris & novercæ ad judicis ſpecialem interrogationem, non præcedentibus indiciis legitimis per ſuggeſtionem quaſi de Domina vidua aſſeruerat, ſequenti videlicet 14. die Febr. comminatione torturæ & monſtrato carnifice cum ſuis inſtrumentis repetiiſſe & eandem cantilenam ceciniſſe. Quæ prioris depoſitionis ad ſuggeſtionem factæ metu tormentorum extorta repetitio, eodem quo ipſa antecedens interrogatio nullitatis vitio laborat, quia † radice infectâ inficiuntur omnia exinde deſcendentia. Bald. *in l.ult.col.1. C.de liber. præter.* Tiber.Decian. *Reſponſ.98 n.16.vol.3.* Zaſ.*2.conſil.10.n.19.* Et infectâ cauſa primitiva inficitur & derivativa, Matth. de Afflict. *Deciſ.Neapolit.96.n.3.* 292

Atqui ex iis quæ ſuprà deducta ſunt patet Dominam viduam ejusque filiam non fuiſſe tales perſonas, in quas ſuſpicio graviſſimi illius criminis cadere potuit, neq; ullum legitimum indicium contra eas, (præter delationem puellæ iſtius patris inimici & leviſſimi hominis, quæ inter legitima indicia referri non poteſt,) exſtitiſſe. Ideoque nec judicem decuit, ſpecialiter & in individuo puellam de illis interrogare & aſſertiones iſtas quaſi ſuggerere & diffamationi huic occaſionem præbere.

Quæ *Sextò* de vi & effectu geminatæ & iteratæ confeſſionis adducta ſunt, in theſi ſuum quidem habent effectum: Sed in hypotheſi noſtra nihil planè ſtringunt, † probatâ videlicet falſitate & deficiente probabilitate ſæpius iteratæ confeſſionis, tum etiam variatione & contradictione in unius ejuſdemq; facti circumſtantiis. 293

Ad *Septimum* reſpondemus, iſtam aſſeverationem puellæ propter rationes ſuprà adductas parùm attendendam eſſe, maximè cum jure aperto conſtitutum legimus, † aſſeverationem rei criminoſi, dicentis, **Er wil dabey leben vnd ſterben**/ etiamſi ſupplicii tempore repetat, neminem onerare. *text. in l.3.§.1. ff ad SCtum Syll. ubi* JCtus Ulpian. *dicit*: Si quis moriens dixiſſet, à ſervo vim mortis allatam eſſe ſibi: dicendum eſt, non eſſe credendũ Domino, ſi moriens hoc dixit niſi potuerit & probari. Raph. Cuman. *ad d.l.3.§.1.* Proſp. Farinac. *in Pract. Crimin. de indic. & tort. quæſt.42. n.28.29.30.* Alciat. *de Præſumpt. reg.3. præſumpt.4. num.7. verſ. adverte tamen.* Ubi dicit quod † aſſertio morientis, in præjudicium tertii, præſumptionem nullam faciat. *Quem allegat & ſequitur* Henric. Bocer. *de Quæſtion. cap.3. ſub num.45. verſ. ſed argumentum hoc.* Et in terminis † veneficii, **Wann die Zauberin auff die beſagung ſtirbt**/ *ita tenet* Johan. Godelman. *de Mag. & Veneſic. lib.3. cap.9. num.25. & ſeqq.* Et in iiſdem veneficii terminis ita reſpondit Erneſt. Cothman. *conſil.4. n.65. vol.3. ubi dicit.* Certi juris eſſe, † quod criminoſus & infamis, etſi confeſſionem ſuam ſacerdoti conſtanter edat, corde appareat contrito, & ſacræ Cœnæ ſumptione teſtimonium repetat; nihil tamen inde ſuſpicionis ſiniſtræ contra homines bonos & honeſtos excitari & oriri. Similiter à principe imperii conſultus reſpondit Franciſc. Jacob. Ziegler. *quondam Camer. Imper. advocat. 27. Febr. Anno 1580. quod conſilium habetur in addition. ad* 294 295 296 297

Wier. *de Præstig. fol.* 569. Amand. Rudenscheid. *in consil. quod in iisdem addition. exstat adducens ad hoc* Emman. Svar. Thesaur. *recept. sentent. nu.* 224. Neque obstat
298 quod dicitur, † neminem præsumi immemorem æternæ salutis decedere velle.
299 *ad hoc enim respondet gloss. & Bald in tit. de pac. constant.* Non † quemlibet morientem præsumi Johannem Baptistam Grammatt. *Decis.* 42. *nu.* 9. & *Decis.* 56. *nu.* 16. *quem ad hoc allegat.* Menoch. *de Arbitrar. lib.* 2. *cas.* 89. *n.* 30. Oldrad. *consil.* 192. *col.* 1.
300 *vers. nec enim, Vbi dicit,* Quod † non omnis moriens dicat veritatem, *uti eum ad*
301 *hoc alleg.* Menoch. *consil.* 39. *n.* 70. Imo † sæpe etiam moribundos esse mendaces, *testatur* Sichard *in Auth. sed novo Iure. n.* 15. *C. de serv. fugit.*

302 Et testis est † veritatis meridies, experientia, sagas, illustres sæpè & innocentes personas, spe impunitatis, aut ex mero saltem odio (etiam quandoque prævia conjuratione, ut novissima exstant exempla) indicasse, Godelman. *dict. cap.* 9. *n.* 1. Juxta id, quod dici solet:

Solatium est miseris socios habuisse malorum.

303 Cum enim † ipsis moriendum, etiam aliorum perniciem quærunt: **Sie sehen gern / wann sie brennen müssen / das auch die gantze Welt brennete /** Joh. Fichard. *consil. German.* 111. *sub nu.* 4. *vers.* **Dieweil man auß erfahrung hat / das solche böse Weiber / rc.** Ideoque si verum esset, puellam istam Sagam fuisse, idem de ea erit judicium.

304 Præsertim † cum Sagæ eum, totius tragediæ auctorem & directorem habeant qui unico malo non satiatus, mille alia ex eodem elicere quotidiè satagit, cum sit homicida & mendax ab initio, Amand. Rudenscheid. *dict. consil.*
305 *addens ibid.* **Daß die tägliche † erfahrung mit bringe das all solche Weiber zu mehr mahlen andere mit Vnwarheit besaget / vnd sie** tanquam complices suæ factionis **angegeben / die dannoch Vnschuldig befunden / vnd von solcher Handlung frey durch Richterlichen ausspruch erkand.**

Deinde constat ex actis puellam istam, quamvis ita asseverando dixerit, **Sie wolte bey jhrer aussage leben vnd sterben /** postea tamen sententia publicata pœnituisse, & dilationem ad se defendendū petiisse quo ipso omnia antea confessa tacitè revocavit, neque in iis constanter ad mortem usque perseveravit.

Insuper etiamsi huic asseverationi aliquid tribuendum esset, & etiam puella in ea constanter perseverasset, tamen falsitatem ejus assertionum, veritate postea in lucem emergente satis detectam constat.

Octavum argumentum aliquid ponderis habere videtur. Sed ad hoc rè-
306 spondetur, judicem † loci (salvo tamen semper ejus honore) non tàm facilem esse debuisse in suscipiendo & postea nulliter publicando, contra Dominam viduam tanquam generis Nobilitate, morum pietate & honestate conspicuam matronam, ejusque filiam virginem Nobilissimam, non verisimiles & à Diabolo confictas delationes levissimorum hominum, & assertionem puellæ à Diabolo delusæ, vel obsessæ; Sed cautiùs debuisse agere & diligentiùs in veri-

tatem

ratem inquirere. Dixit enim Jehova judicibus: Non suscipies † vocem mendacii, ne opprimatur insons & justus, Exodi *cap.23.v.1.&7.* Quia sæpe fit commissio, ut monet Syracid. *cap.*19.*v.*15. Quod Lutherus ita vertit: **Dann mann leugt gern auff die Leuthe: darumb gleube nicht alles was du hörest.** Indeque 307
canones statuunt, non solum illum † reum esse, qui falsum de alio profert, sed 308
etiam eum qui aurem citò criminibus præbet, *text. in cap. non solùm* 11.*q.*3.

Atqui constat notoriè, ex veritate detecta & ipsa rei evidentia, judicem loci non solum facilem fuisse, & per præposteras interrogationes crimen falsum suggerendo puellæ, sed etiam falsa pro veris contra Dominam viduam ejusque filiam inauditas & non defensas, cum summo earum gravamine, licet suppressis id factum nominibus, publicasse, & ita nulliter publicando diffamationi occasionem præbuisse.

Quod itaq; adductum est, probationem sufficientem censeri, quæ † Judicem inducit ad credulitatem, non de quavis credulitate facili & inconsulta, sed legali, ex certis & indubitatis rerum argumentis & jure comprobatis indiciis informata, accipiẽdum est; Quia † Judicis arbitrium regulari debet, secundùm terminos & tramites juris & æquitatis, *l.1.ibi. ut legem non offendat, ff. de usur. cap. judicet, 3.q.7. gl. in l. eas causas, ff. de condit. & demonstr. Ordinat. Camer. part.3. tit.53. in verb.* **Nicht auß eigenem gesuchten / sondern den rechten informirten Gewissen gleich / richten unnd urtheylen /** Bald. *in l. fin. in 4. notab. Cod. de fideicom.* Berthazol. *consil. crimin.* 432.*n.*7. Cacheran. *decis. Pedemont.* 79.*n.*57. *& seqq.* 309
310

Ubi dicit, quod † Judicis arbitrium non debet regulari ex cervice propria, Johan. Sichard *ad l. captatorias, n.5. C. de testam. milit.* dicens, † arbitrium Judicis intelligi tantùm de eo, quod est viri boni & æqui. Et hanc declarationem latè prosequitur Prosper. Farinacius *adduct. multis Iuribus & auctoritatib. in practic. crimin. quæst.*37.*n.*193. *& consil.*59.*n.*27. *lib.*1. 311
312

Ideoq; non † potest nec debet Judex propter concessum sibi arbitrium iniqua æquis præferre, per ea quæ tradit Menoch. *1. arbitrar. cas.*65. *num.*1. *& seqq.* 313

Hinc Josaphat ad Judices, † videte, inquit, quid faciatis; non enim hominis exercetis Judicium, sed Domini, 2. Chronic. 19.*v.*6. 314

Quod autem iste processus inquisitionis & publicationis maximè quantum Dominam viduam attinet, non fuerit juri conformatus, ex iis, quæ passim suprà & in sequentis quæstionis resolutione deducentur, patebit.

Præterea narratur in facti specie, quosdam ex Judicibus præsentibus, qui vel maximè hujus processus, ex cujus evidenti nullitate, isthæc orta diffamatio, directorium habuerant, adversarios & inimicos fuisse Dominæ viduæ ejusque familiæ, & jam antea eandem contra æquitatem jus fasq; gravasse, ideoque eorum arbitrium parum attẽdendum; quia, ut inquit Aristoteles, † eos qui de veritate judicare volunt, non adversarios, sed arbitros esse debere, *lib.* 1. *de cæl. c.*10. 315
Cui congruit *text. in d. c. judicet, ibi:* Judicet † ille, qui ad pronunciandum nullo 316

 odio

317 odio, nullâ offensione, nulla levitate ducitur, *3. quæst.* 7. Est enim † odium unum ex illis quatuor, quæ pervertunt humanum Judicium, & fructum ejus in amaritudinem, *text. in cap. quatuor, junct. c. seq.* 11. *q.* 3.

Quamobrem nihil gravat Dominam viduam ejusq; filiam, quòd occasione illius processus nulliter & inordinatè instituti, diffamatio emerserit:
318 quia † temerarium Judicium nihil nocet ei, de quo temerè judicatur, *text. in c. temerarium*, 11. *q.* 3. Et ex iis, quæ deducta sunt & deducentur. I. Luce meri-
319 diana clariùs apparet, † istam diffamationem nihil aliud esse, quàm rumorem vanum, cui initium dedit Diaboli & hominum levissimorum malignitas: incrementum verò credulitas, uti ex Quintiliano *lib.* 5. *orator. Instit. c.* 3. *in his nostris terminis consulendo tradit* Ernest. Cothman. *resp.* 12. *n.* 155. *vol.* 1.

320 Et quia ejusmodi † diffamatio plerumq; transmittitur ab his, qui desiderant, de aliqua re esse famam, ideoque parum ei fidendum, optimi juris nostri opinantur interpretes, per tradita Vincent. Honded. 1. *consil.* 102. *n.* 68.

321 Quare † famam ejusmodi esse ut plurimum rem falsam, fallacem, fragilem per malignantium aures artificiosè transmissam, pluribus persequitur Ernest. Cothman. *d. consil.* 12. *n.* 157. *& aliquot seqq. vol.* 1. Quin imò quidam ex dirigentibus processum Dominæ viduæ & ejus familiæ in facto narrantur fuisse
322 adversarii, & consequenter tales, † qui tanquam suspecti propter inimicitias & & præcedētia gravamina, si Domina vidua desuper audita, & ad defensionem admissa fuisset, de jure recusari potuissent, per ea quæ tradit Marant. *in specul. part.* 6. *tit. & quandoq; appellatur, n.* 27. *& mult. seqq.* Mynsing. 3. *obs.* 36.

323 Fama † autem à suspectis ortum habens, & ipsa non immeritò suspecta est, per tradita Bart *in l. de minore*, §. *plurimum*, *n.* 15. *ff. de quæstion.* Brun. *inter crimin. divers. consil.* 115. *nu.* 45. *& seq. tom.* 2. quos allegat & sequitur Vincent. Honded. *d. consil.* 112. *sub n.* 73. *fac. constit. Carolin. art.* 25. §. **erstlich** / *& artic.* 31 §. **zum dritten.**

324 Siquidem † ex causis judicamus de effectu, *l.* 2. § *fin. & l. seq. ff. de dol. l. voluntas*, *C. de fideicom.* Vult. 1. *consil. Marp.* 30. *n.* 76.

325 Et augentur † suspicionis hujus & inimicitiæ conjecturæ ex his quæ in facti specie subjiciuntur circumstantiæ, quod licet ad suggestionem parentum, puella ista alias quasdam personas nominârit & calumniis prosciderit, earum tamen nomina neq; Protocollo inserta, tanto minùs ea, quæ de iis narraverat in Judicio publicè, sicut de Domina vidua ejusq; filia factum, prælecta fuisse.
326 Atqui † non levis est suspicio, si Judex unum magis gravet quàm alterum, contra quem eadem militat ratio, *per ea quæ tradit* Marant. *allegat. loco.*

Quibus accedit, quòd pariter in facto narratur, presentes Dominos N. N. requisitos à Domina vidua, re cognitâ demum post puellæ supplicium, viam se defendendi & innocentiam suam deducendi aperire noluisse: Copiam Protocolli ac assertionum istarum, à prædicta puella, ejusq; parentibus confictarum, in prima requisitione simpliciter denegâsse, præptereaque Notarios, quorum operâ

operâ ad effectum præparandæ defensionis usa fuerat, ab officio removisse, & hoc ipso odii & inimicitiæ significationem non obscuram dedisse: cum tamen potiùs Dominæ viduæ favore & privilegiis prædefuncti Domini mariti, ipsorummet Collegii quondam Decani & Directoris gaudenti, omnem honestam expediendæ defensionis legitimæ rationem, ordinis & charitatis ratione id postulante, suppeditare, & eandem, tanquam ordinis sui Collegio addictam ab injuriis & mendaciis vindicare debuissent.

Restat nunc Nona & ultima dubitandi ratio, à denegatione directa testimonii Dominorum Judicum N.N. desumpta. Et sanè videre non possumus, quomodo præsentes tunc temporis Domini N. N. honestâ & legali ratione, Dominæ viduæ ejusque filię honestatis & integritatis testimonium, quod apud omnes cordatos, maximè universos Ecclesiæ illius loci Ministros omnium suffragio obtinuerunt, & adhuc dum laudabiliter obtinent, denegare potuerint, nisi vel odio, quod in facti narratione præsupponitur, vel etiam inconsultâ credulitate, falsissimarum delationum ducti id fecerint. Sed tunc rectè respondetur ex his, quæ Gregor. Papa Constantio Mediolanensi Episcopo *lib. 6. Epist. 14. rescripsit*, † Majora mala cum forsitan dicuntur, nisi probata, credi non debere. 327
Hæc igitur dixi, inquit ille, ut nimiæ esse levitatis ostenderem, si quis mala gravia credere studeat, quæ probari non possunt. Quæ Epistola Canonizatur *in cap. in cunctis*, 11. *q.* 3. Et quòd tàm reus sit, qui aurem citò criminibus præbet, quàm qui falsum profert, *suprà ex cap. non solum ead. caus. quæst. adduximus.* Sed tantùm abest, falsissimas istas delationes probari potuisse, ut potiùs contrarium evidenter in lucem emerserit. Quod cùm ita sit, ut ipsos non latere potuit directoris hujus processus, major meritò ipsius veritatis, singulari Dei beneficio cunctis patefactæ, esse debet auctoritas, quàm injustæ illius denegationis, & inde quid sinistri opinantium.

QUÆSTIO III.

Succedit jam tertia Quæstio: *An videlicet Domini Capitulares, qui tempore ordinati processus præsentes fuère, & processum direxère, tàm in instituto isto processu Sagarum,* **bey dem Hexen Proceß** / *Ius Commune, Canonicum & Civile, ac S. Imperi Romani Constitutiones, maximè verò Caroli V. Imperator. criminales ordinationes, præ oculis habuerint, & ex earum præscripto egerint, ita ut Deo & Cæsari, Suæq; Majestatis supremo Iudicio Camerali exactam rationem de eo agere possint?*

ET quidem ita asserunt Domini Judices N. N. in Apologia quadam typis divulgata, in Anno 1618. §. **Nun bezeugen es aber die** Acta, quæ inducunt notorium,

notorium, daß Wir (intellige Dominos Judices) so wol gegen die justificirte Margrethen N. als die andere / zu dero Zeit mit verstrickte Weiber / mit behutsamer Sorgfältig: vnnd Bedachtsambkeit verfahren / vnnd der Peinlichen Halßgerichts-Ordnung steiff vnd feste nachgangen / ꝛc. Quod ipsum passim in dicta Apologia repetitur, quòd videlicet jura communia, & maximè dictas criminales ordinationes Caroli exactè observârint. Cui etiam accedit Juris
328 præsumptio, † quæ pro Judice & Magistratu militat, quod justè, ritè & rectè processerit, & officio suo functus sit, *l.2.C.de offic.Civ.Iud.* Bald. *in l.jubemus*, §.*sanè*,
329 *C.de SS.Eccles.* Alciat. *de præsumpt.reg. 9. præsumpt. nu.* 1. Etiamsi Judex † ipse certo quodam modo sustinere videatur personam partis, ut quando inquirit de delicto, per tradita, Bald. *in l.unic.C.ne quis in sua causa judic.* Menoch. 2. *præsumpt.* 67. *num.* 7. Et præter hæc adducunt Domini N.N. *text.in l.filius*, 15.*ff de condit.instit.* Ubi JCtus Papinianus, quæ facta inquit, lædunt pietatem, existimationem & verecundiam nostram, & generaliter, quæ contra bonos mores fiunt, nec facere nos posse, credendum est. Ideoque tantò minùs Dominos N. N. tanquam loci Magistratum ordinarium actum jurisdictionalem exercentem, contra leges & bonos mores quicquam fecisse præsumendum erit. Præsumptionum
330 autem † juris ille est effectus, ut non solùm transferant onus probandi in adversarium, sed etiam ut contrarium probare volens duriore gravetur probatione, *gloss.&* Dd. *in l.transactione, C.de transact.* Aym. Cravetta, *consil.* 75. *n.*12. Johan. Petr. Surd *consil.*151.*n.*25.

Secundò adducitur factum in *d. Apologia*, quod Reverendum Collegiũ N. hactenus Jus & Justitiam laudabiliter, uti par est, & decet tale Collegium Nobile, administrarit. Ideoque & in hoc casu idem fecisse præsumendum esse:
331 Cum † de præterito præsumatur in præsens, *arg.l.sive poßidetis, C. de prob.* Sichard. *ad l.4.n.2.C.de restit.min.cum similibus,* Cardin. Tusch. *PP. conclus.* 623. *lit.L.*

Tertiò, hisce accedit, quòd tantò minùs præsumendum sit, Dominos Capitulares voluisse hoc suo processu Dominam viduam ejusque filiam gravare, tum quia maritus ejus & respectivè pater, prædefunctus ejusdem ordinis & in-
332 super Decanus & Caput fuit Collegii, † cujus favore & privilegiis coruscavit meritò relicta vidua & filia, *l.fæminæ,& seqq.ff.de Senator.l.mulieres, C.de dignit.*

333 Nemo autem præsumitur † persecutor sui ordinis, cum ordinata charitas incipiat à se ipsa, & lupus dicitur proprias carnes lambere, alienas mordere, per doctrinam, Bald. *ad l.*7.*C.de servit.gloss.in c.inter, de sponsal.* maximè cum & generis ratione idem favor præsumendus sit. Æqualitas namque & similitudo
334 tàm ordinis, † quàm generis, benevolentiæ mater & favoris est conciliatrix, per ea quæ habet Erasm. *in adag. Chilid.* 1. *cent.* 2. *adag.* 20. Unde & illud Theo-
335 cryti † Formicæ grata est formica, cicada cicadæ, Accipiter, placet accipitri, &
336 dicunt nostri: † Es muß ein harter Winter sein / das der eine Fuchs den andern fresse.

Quartò

Quartò adducitur, quòd † querulantes contra proceſſum antea factum, 337
teneantur juſtificare ſuas querelas ex antiquis, non ex novis actis & probationibus, per tradita Grammat. *conſil. crimin.* 54. *n.* 16. Atqui Domini conſulentes, querelas ſuas magna ex parte deducunt ex novis, & poſtea emergentibus actis: Ideoq; non videntur eſſe audiendi.

Quintò Adducunt Domini N. N. in ſua Apologia, quòd in hoc proceſſu nihil temerè ant inconſideratè egerint, & non ſolùm præcellentem illius loci Medicum, ſed & miniſterium deſuper conſuluerint, an iſtam puellam pro obſeſſa vel Melancholica haberent, & an confeſſioni ejus de pacto cum Diabolo inito fidendum? Hos reſpondiſſe, uti ex ſubjecto ſub *tit. ff.* ſignato documento
apparet. Nihil itaq; † poteſt imputari his, qui peritiores conſuluerunt. Præ- 338
terea aſſerunt Domini N. N. quòd à nemine audiverint, ipſius puellæ matrem & avunculum tàm gravi melancholia fuiſſe affectos, ut neceſſe fuerit eos cuſto-
dire, ne ſibi ipſis violentas manus inferrent. Facti autem alieni † ignorantia 339
tolerabilis & juſta eſſe poteſt, cum ejus interpretatio etiam prudentiſſimos quoſque plerumque fallat, *text. in l.* 2. *in fin. ff. de jur. & fact. ignor.* Tiber. Decian.
Reſponſ. 14. *n.* 75. *vol.* 3. Et in dubiis facti † etiam ſummum principem errare poſſe, 340
text. eſt in cap. 1. *de conſtit. in* 6.

Indeq; † de facti quæſtionibus interrogati, nec JCti, nec Magiſtratus, 341
nec Princeps olim reſpondebat, *l. ſcia.* 20. § *fin. de inſtit. vel. inſtrum. legat. l. non ſtatim, in pr. ff. ad L. Fab. de plag. l. cum quem,* 79. § 1. *de Iudic. text.* 1. *de conſtit. in* 6.

Sextò, Apparet ex actis Dominos N. N. inſuper Facultatem Juridicam
inclytæ † Academiæ Helmſtadianæ conſuluiſſe, & ab ea petiiſſe, ut communi- 342
cato cum Theologis & Medicis conſilio, quid juris, in illa facti ſpecie reſponderent, qua in re Carolin. Conſtitutiones id ipſum jubentes adprimè obſervarunt. Idque non ſemel, ſed iteratò, per ea quæ deducuntur *in dict. Apologia, pag.* 14. *& ſeqq.*

Septimò facit, † quod in crimine Veneficii ordinarius proceſſus non uſq; 343
adeò neceſſarius ſit, *per ea quæ tradit* Joh. Bodin. *in tr. de Mag. Dæmonoman. lib.* 4. *c.* 3.

Octavò, non multum in hac facti ſpecie de ordine proceſſus † laboran- 344
dum, cum puella iſta, ultrò & ſponte de proprio aliorumq; delictis confeſſa eſt, cum vel ſola confeſſio ad condemnandum ſufficit, & in confeſſum nullæ ſunt aliæ judicis partes, quam condemnare, *l.* 1. *l.* 3. *l.* 4. *l.* 5. *& l.* 6. *& quæ ibi not.* Dd. *ff. de confeſſion. l. proinde,* § *notandum, ff. ad L. Aquil.* Geil. 1. *de pact. publ. c.* 15. *n.* 8. Hinc Poëta:

Non eſt confeſſi cauſa tuenda rei.

Nonò facit, quod † confeſſio rei purget omne vitium proceſſus, ita ut non 345
reſpecta Nullitate, poſſit reus condemnari ſuper contentis in libello, *per tradita* Bart. *in l. ſi confeſſus, ff. de cuſtod. reorum*, Bald. *in l.* 1. *in pr. & l. properandum, Cod. de Iudic.* Et ita à Cameralibus Judicibus aliquoties ſervatum *teſtatur* Mynſing. *obſerv.* 77. *cent.* 5. Proſper. Farinac. 1. *conſil.* 8. *n.* 7. *in fin. ubi dicit.* Data † propria rei confeſſione 346

 fruſtrà

frustra disputari de validitate processus, Cacheran. *decis.*109.*sub n.*13.*ubi, quod tali*
347 *casu nec juris nec mundi curetur ordo.* Estq; ratio: Quia ideò judicii † ordinarii vigor
inventus est, ut eò meliùs & certiùs perveniri possit ad veritatem, *arg. l. Iudices*
348 *ubi*, Sichard. *&* Dd. *Cod. de Iudic.* Atqui per † confessionem rei habetur veritas,
l. Publia. § *fin. ff. l. fin. C. arbitr. tut.* Hartman. Hart. *practic. forens. lib.*2.*tit.*11.*obs. un. n.*4.
349 Sigismund. Scacc. *de Iudic. lib.*2.*cap.*9.*n.*48. † Præsente autem fine cessant media
350 ad finem ducentia, ut est Logicorum canon. Præterea confessio † rem facit notoriam, *text. in c. vestra & in c. tua, & in c. fin. extr. de coch. Cleric.* Bald. *in l. à procedente, C. de ditat.* Matth. de Afflict. *decis.*178.*n.*3. Menoch. *in* 1. *respons. caus. Finar. n.*139. Et
351 confessatum † delictum notorium esse, *post* Grammat. *decis.*13.*nu.* 8. *& decis.*36.
352 *num.*30. *& alios à se allegatos scribit* Prosper. Farinac. *q.*21.*n.* 31. Atqui in † notoriis relaxatur ordo juris, *cap. pervenitur, extr. de testibus, cap. consului de appellat. c. manifesta,* 2.*q.*1. Rip. *in l. naturaliter,* § *nihil commune, n.*186.*in fin.* Dec. *consil.* 506.*n.*4. Johan. Meichsner. *decis. Camer.*13.*n.*55.*Tom.*3. Prosp. Farinac. *consil. crimin.* 85.*nu.*115. *lib.*1.

353 *Decimò* accedit, † quod licèt aliâs in criminalibus sola rei confessio non sufficiat, nisi constet de corpore delicti, *per text. in l.*1.§. Divus Severus, *&* §. *si quis ultrò, ff. de quæstion. cum similibus:* attamen in Sortilegii materia sufficere confessionem Lamiarum asserentium se processisse ad ludos, ad ipsas condemnandum, etiamsi non constet de corpore delicti, *per tradit.* Prosper. Farinac. *in pract. Crim. q.*2.*n.*26. Quinimò in hac facti specie, quantum confessionem de Domina vidua factam attinet, constitit etiam de corpore delicti, videlicet cochlear illud aureum Reverendiss. Sorori surreptum fuisse, quod in prædicta Apologia hisce verbis exprimitur: **So ist auch der Güldene Löffel / zur Zeit Verübten Proceß hinweg gewesen / vnnd damahls niemand wissen / viel weniger Wir** (Dnn. Judices) **nachfragen können / wohin derselbe gekommen / rc.**

354 *Vndecimò*, cum ex hisce, quæ deducta sunt, appareat Dominos N. N. † Legaliter & servato Juris ordine, maximè autem *Constitutionibus Criminal. Caroli V.* processisse, nihil iis imputandum esse videtur, si occasione illius processus ad Reipubl. utilitatem instituti, aliquid sinistri contra Dominam viduam ejusque filiam emerserit, *per. text, in l. Quod reipub.* 33. *ff. de injur. ubi* JCtus Paulus *respondit:*
355 Quod † Reipublicæ venerandæ causa secundùm bonos mores fit, etiamsi ad contumeliam alicujus pertinet: quia tamen non ea mente Magistratus facit, ut injuriam, sed ad vindictam Majestatis publicæ respiciat, actione injuriarum non teneatur, *Cui congruit respons.* Ulpian. *in l.*13.§.1.*ff. eod. ubi dicit:* Is qui jure publico utitur, non videtur injuriæ faciendæ causâ hoc facere. Juris enim executio non habet injuriam.

Duodecimò facit, quòd licèt Dnn. N. N. vigore recessus Diœcesani cum Reverendissimo Episcopo initi, jure potuerint omnes istius puellæ confessiones & assertiones, omnium nominatarum ab illa personarum nominibus expressis, sine cujusquam justo gravamine, ad publicandum præfecto Judicii criminalis

tradere,

tradere, id tamen in honorem Dominæ viduæ non fecerint, & humanitem juri stricto prætulerint, per ea quæ deducuntur *in prædicta Apolog. pag. 19. & seqq.*

Notum autem est, † statutum patriæ & stylum curiæ pro lege servandum esse, *text. in recess. Imper. de Anno* 1570. §. **Wiewol auch in allen wolgeordneten Gerichten nicht weniger nach eines jeden löblich herbrachten** stylo, &c. *junct. §. seq. ibi*: **denselben so wohl** in decernendis processibus, **als** decisionibus causarum **zu folgen** *l. ult. in fin. C. de injur. l. generaliter, C. de reb. cred.* Geil. 1. *obs.* 1. *nu.* 1. Matth. de Afflict. *decis.* 79. *n.* 4. Estq; † stylus curiæ nihil aliud, quàm lex & legis imperium, *per ea quæ tradit* Ernest. Cothman. *consil.* 4. *num.* 396. *vol.* 5 *per l. sed ea, ff de legib. l. semper. in stipulat. ff. de reg. jur l.* 2. *C. quemadmodum testam. aper.* Jac. Cujac. *in cap. pen. extr. de confirm util. & inutil.* Non solùm † in civilibus, sed etiam criminalibus, Prosper. Farinac. 1. *consil.* 85. *n.* 108 Menoch 2. *præsumpt.* 8. *n.* 14. *& seq.* Quod autem lege permittente fit, culpa caret, *l. legis virtus, cum similib. ff. de legibus.* Quod itaque puella ista in Judicio, Dominæ viduæ suppressa nomina exclamârit † id præter intentionem Dominorum N. N. accidit, ideoque id fato potiùs, quàm noxæ eorum imputandum erit, *arg. l.* 52. §. 3. *ff. pro soc. l.* 1. *C. ad L. Cornel. de Sicar.*

356 357 358 359

Hisce *Decimotertiò & ultimò* accedit Responsum † Facultatis Juridicæ Wittenbergensis, eò tendens, processum istum, contra puellam sæpè memoratam, aliasq; ab ea nominatas fœminas ritè institutum. Et propterea personarum nomina suppressa in Judicio expresserit, injuriarum conveniri Dominos N.N. non posse, ut apparet *ex eod. resp. sub lit. I.* 360

Veruntamen, quamvis hæc & alia ejus generis, pro justificando isto processu, subtiliter & speciosè excogitata, & in medium producta, decisionem hujus quæstionis satis implicent, ac dubiam primâ fronte reddere possint: Omnibus tamen & singulis penitiùs inspectis, & ad veritatis amussim in præsenti facti specie redactis, processum istum contrà sæpe memoratam puellam, & alias ab eadem nominatas personas, institutum maximè autem, quoad Dominam viduam ejusque filiam per inconsultam publicationem falsarum suggestionum & delationum, contra jus fasq;, ejus occasione diffamatas, non uno nullitatis vitio laborare, & quantum ex actis nobis transmissis apparet, contra Jus Divinum, naturale & commune & criminales constitutiones Caroli V. impingere, certissimum est. Cum autem ipsi Domini N. N. qui Apologiam memoratam typis divulgari fecerunt, ad Jus commune, & maximè constitutiones Criminales, **die P. H. O.** provocent, illudq;, & has ad unguem à se observatas asserant, de difformitatione ejusdem meliùs nō apparebit, quàm si acta nobis transmissa cum jure communi, & maximè constitutionibus criminalibus contulerimus.

Pro majori hujus quæstionis decidendæ evidentia præmittendum, Dominos Consulentes processum istum, contra modò dictam puellam Margaretham N. aliasque ab ea nominatas fœminas, quarum 4. in carcere habitâ quæstione, mortuæ repertæ sunt, principaliter non impugnare, sed isthæc omnia

ipsorum Directorum hujus processus conscientiæ relinquere: Interim tamen cum ipsorum respectivè mater & soror, propter nullitates & neglectum in isto processu juris ordinem, falsissimè diffamatæ, & contra divina, naturalia, gentium & civilia jura, ipsasque Carolinas constitutiones, præter omnem culpam suam gravatæ sunt, incidenter de isto processu in genere, principaliter autē & in specie, quatenus Dominam viduam ejusq; filiam concernit, despiciendum erit.

Et quidem I. Percurrendo processum in genere, contra puellam no-
361 minatam, † certum est etiam in criminalibus, sive ad instantiam alicujus per viam accusationis, sive ex officio per viam inquisitionis procedatur, formandum esse contra reum libellum criminalem, eique intimandum cum termino comparendi & respondendi *per ea quæ tradit* Jul. Clar. *lib. 5. sentent. §. fin. num. 2. & quæst. 31. n. 8.* Robert. Marant. *in specul. Iudic. part. 6. rubric. Et pervenitur aliquando per viam inquisit. n. 35.* Ernest. Cothman. *consil 12. n. 26. vol. 1.*

362 Solet enim Judex, † quando ex officio procedit, primò reum extrajudicialiter examinare, & deinde, quæ ex ipsius depositionibus & instituto processu informativo aliunde resciscere potest per Fiscalem in libellum criminalem re-
363 ducere, eumq; reo cum termino respondendi tradere. Et debet talis † libellus inquisitorius, æquè ut ille, qui ab accusatore exhibetur, continere locum, tempus, diem, aliasque commissi delicti circumstantias, ut reus inde suas formare possit defensiones, Bat. *in l. 1. §. editiones, ff. de edend. & in l. libellorum. ff. de accusat.* Abb. *in cap. accepimus, 16. col. fin. de purgat. canon.* Marant. *d. suprà loco, n. 37. addens,*
364 Quod † in inquisitione requirantur omnes solennitates, quæ requiruntur in accusatione Farinac. *1. consil. 86. n. 5 & 58.* Ernest. Cothmann. *d. consil. 12. num. 32. & seqq. junct. n. 47. & 48.*

365 Hic itaq; est legalis † & juridicus procedendi modus, *cui respondet constitutio criminalis* Caroli V. *sub. rubr.* **Von fürsprechen/** *art.* 88. §. **Item in dem nechts nachgesetzten Articul der Klag/ rc. ibi: vnd ist nemblich zu mercken/ so die Klage von Ampts wegen beschehen/** (uti in præsenti facti specie factum,) **das allwege in einer jeden solchen Klage zusampt den Nahmen des Anklägers/** (videlicet ex officio, qui passim Fiscalis appellatur,) **soll also gesetzt werden: Klag von der Oberkeit vnd Amptswegen.** Ex qua constitutione satis apparet, in omni processu criminali libellum in scriptis faciendum & exhibendum esse: Jam verò ex Actis nobis transmissis constat, in processu nostro, nullum intervenisse libellum accusatorium, sed puellam istam tantùm extrajudicialiter & in processu informativo examinatam, confessiones ejus in tali informatione factas transmissas ad sententiam concipiendam, eaq; concepta, puellam istam minorennem non accusatam, neque à quopiam defensam, in Judicium criminale vocatam, confessiones prælectas, & iis ratificatis, statim sentētiam condemnatoriam in eam publicatam, & non obstante, quod dilationem ad inferendas defensiones petierit unâ cum patre, executioni mandatam. Et hæc est prima nullitas, quæ impingit in ipsam ordinationem criminalem.

Secundò,

Secundò, Vigore Constitutionis Criminalis CAROLI V. Reus † publicè 366
in judicio criminali accusandus, uti apparet *ex artic. Constit. Crimin.* 89. *& passim.* Sed ex actis nobis transmissis constat, puellam nostram nunquam fuisse criminalititer in judicio accusatam.

Tertiò, accusatione † sive à parte sive à Fiscalis Procuratore propositâ, 367
fieri solet litis contestatio, quæ est lapis angularis judicii, Bald. *in c.* 1. *de lit. contest.* Jason. *Rubr. nu.* 2. *C. de in jus voc.* Adeoque † etiam in Criminalibus nullo modo 368
omitti potest, *l. adultera verb. Crimin. contra eam inchoatum C. ad l. Iul. de adult. l. inter, ibi: cognitione suscepta de publ. jud. Concordat Constitut. Crimin.* Caroli V. *artic.* 90. Jul. Clar. §. *fin. quæst.* 45. *n.* 2. Ubi proponit, quatenus per responsionem rei ad accusationem inquisitionem judicis lis contestata censeatur.

Quartò, † præmissâ plerumque litis contestatione & prælectâ sibi accu- 369
satione reus in judicio criminali ad singulos articulos respondere debet, uti pariter ex Constit. criminalib. Carolini & notissimo judiciorum more compertum est. Et hæ ipsę responsiones ad libellum criminalē aliquando implicant litis contestationem, *per tradita* Clar. *alleg. modò loc.* Sed & de his nihil ex actis apparet. Quamvis enim puella examinata sit ad denunciationem patris & novercæ, tamen hæc omnia facta sunt sine strepitu judicii & in processu informativo.

Quintò, ne reus simplicitate vel alia inconsultâ facilitate defensiones † suas 370
negligat, & per imprudentiam labatur, liberum est ei petere, ut sibi adjungatur defensor, vel informator, qui in Constitutionibus Carolinis **Ein Fürsprech oder Redener** vocatur, *art.* 88. Et si reus hoc sibi jus competere ignoret, Judex criminalis de eo reum informare & monere debet, *arg. artic. Criminal.* 47. *Iunct. artic.* 83. *ibi:* **Dieser unser Ordnung Unterrichtung geben / sich darnach wissen zuhaltē / Also / darmit sie durch Unwissenheit nicht verkürtzt oder gefahrt werdē.** Et si rei non petant sibi dari defensorem vel advocatum, Judices justi ex officio eis dare solent, ut ex Blanc. *in Pract. crimin. fol.* 39. *nu.* 102. *meminit.* Jul. Clar. §. *fin. quæst.* 49. *sub n.* 4. Ernest. Cothman. *consil.* 29. *n.* 183. *vol.* 1. Et quod † in processu 371
Sagarum id observandum est, monent Jacob. Sprenger. & Henric. Institor *Rigidissimi alias censores Sagarum in Malleo malefic. part.* 3. *q.* 10. Ubi dicunt, † primam 372
partem defensionis reorum consistere in hoc, ut iis deputetur Advocatus, *faciunt tradita* Tiber. Decian. *tract. Crimin. lib.* 5. *cap.* 37. *n.* 37. & 51. Francisc. Ponzin. *de Lam. n.* 78. Atque ita † in tota Hassia & aliis Germaniæ locis reis criminosis 373
etiam non petentibus ex officio adjungi solet defensor. Patet autem ex actis puellam nostram à patre & noverca delatam, nullo planè defensore vel informatore instructam condemnatam fuisse.

Sextò, accedit quod puella ista fuerit minorennis, videlicet 17. annorum. Atqui juris est aperti, † contra minorem sine curatore dato inquiri non posse 374
l. clarum, & ibi gl. Cyn. Alberic. Bald. & Salicet. *C. de auctor. præstand.* Et post eos ita consideratum & votatum in Rota Romamo *testatur* Prosper. Farinac. *Decis.*

Rot.61.n.28.lib.2. Berthazol. *consil.Crimin.*380.*n.*3. Ubi dicit, minorem non posse
375 condemnari non dato curatore, & non servatis servandis. Siquidem † minor tàm in Criminalibus quàm Civilibus non habet legitimam personam standi in Judicio, *d.l.clarum cum similib. & hoc ita præclarè firmat* Rol. à Valle *consil.*31.*n.*8.*vol.*1. Et dicit hanc esse communem opinionem, Boss. *in tit. si advers. rem Iudic. num.* 22.
376 Adeò ut † processus criminalis contra minorem agitatus non dato ei curatore ad litem nullus sit. *per tradita* Tiber. Decian. *in tract. Crimin. lib.*5.*cap.*37.*n.*56.*in fin.* Cornel. *consil.*198.*n.*4. Menoch. 2. *arbitrar. cas.* 268.*n.*2.

377 Ideoque an reus inquisitus, † minor vel major sit, tanquam quid præjudiciale, ante omnia summaria cognitione debet prius terminari *per l. si putas*, C. *de petit. heredit. & l. quoniam*, Alexandrum C. *de adulter.* Bald. *consil.* 310. *col.* 1. *vers.*
378 *tertio casu &c. quem ad hoc allegat. & sequitur* Menoch. *d. cas.* 268 *nu.* 10. Indeque † confessionem minoris spontaneam in judicio criminali sine curatore factam eidem non nocere *tenet* Cyn. *in d.l.clarum,* C. *de auctor. præstand.* Bart. *ad l. fin.* §. *pupillus. ff. de verb. obligat.* Alberic. de Rosat. *ad d.l.clarum,* dicens, se sæpe impugnasse confessiones minorum etiam in tormentis factas & obtinuisse. *per d.l.clarum, &c. ita etiam in terminis decidit* Angel. *in tract. Malefic. in verb. comparuerunt inquisiti. vers. ne non si cantus, &c.* Quem ad hoc allegat Rol. à Vall. *consil* 31. *vol.* 1. *nu* 8. & hæc ejus refert verba formalia: Bene sis cautus tu Judex, quando habes minorem 25. annis in fortiam tuam, pro aliquo delicto, quod nunquam ejus responsionem recipias, nisi eidem dato & processus curatore per te Judicem. Et ita secundùm hanc doctrinam in supremo judicio Neapolitano per totum consilium fuisse votatum & conclusum, *testatur* Matth de Afflict. *Decis.* 708. *& facit text. in l.* 6.
379 §. 5. *de confess.* Et quamvis † Clar. *in* §. *fin. quæst.* 50. *n.* 2. in quibusdam locis aliud de facto & quidem malè observari, de jure tamen, præcedentem sententiam esse
380 verissimam testatur, tamen cum ista consuetudo † sit exorbitans à jure communi & consequenter odiosa de loco ad locum, contra jura apertissima & æquissima non est extendenda. Felin. *in cap. auditis, col.* 6 *de præscript.* Jas. *ad l. de quibus, n.* 12. *ff. de legib.* Paul Paris. *consil* 25. *nu.* 26. *vol.* 1. Robet. Marant. *Disput.* 9. *nu.* 31
381 Quinimò Dd. † attestantibus de consuetudine parum creditur. Jason *ad d. l. de quibus, n.* 89. Mynsing. 6. *obs.* 68. Ludolph Schrader. *tract. Feud. part.* 1. *quæst.* 1. *nu.* 5. Et hanc esse communem opinionem, *post.* Curt. *& alios testatur* Coler. *de Process. executiv. part.* 3. *cap.* 11. *n.* 72. Berthazol. *consil.* 432. *nu.* 2. *ubi pariter dicit,* communem hanc esse sententiam. Et communiorem dicit Mynsing. *alleg. supra loc.* & magis communiter approbatam. *scribit* Vincent. Honded. *consil* 110. *num.* 19. *lib.* 1. Et *in*
382 Rot. Roman. *ita fuisse decisum testatur* Bursat. *consil.* 16. *nu* 37. *lib.* 1. Estque ratio, † tum quia consuetudo est varia & modo alba modo nigra: Hostiens. *in Summ. de consuetud Roman. sing.* 369. Paul. Paris. *consil.* 31. *n.* 14. *&* 15. *vol.* 1.

383 Tum † etiam quia consuetudo facti est. *c.* 1. *de constitut. in* 6. *l.* 1. C. *quæ sit long. consuet.* Quæ autem facti sunt, prudentissimos quosque fallere possunt. *l.* 2. *ff. de Iur. &*

Jur. & facti ignor. Nam facti quæstio incerta est & plena circumstantiarum, *uti notat.* Dionys. Gothofred. *ad l. idem erit ff. de stat. hom.* Indeque † multi aliquando 384
credunt consuetudinem & aberrant, *inquit* Cyn. *ad l. 2. C. quæ sit long. consuet. quem allegat* Meichsner. *Decis. Camer. 14. n. 43. Tom. 3.* Et in ea † asserenda JCtos quan- 385
tumvis exercitatissimos facilè decipi, *post* Bartholom. Socin. *consil. 97. num. 3.* Carol. Ruin. *consil. 86. n. 10. vol. 4. ita respondit* Ernest. Cothman. *Respons. 1. n. 449. vol. 5. addens ibidem doctrinam*, Quod Judex religiosè † sapiens ad unius vel alte- 386
rius JCti testimonium de consuetudine sine magno & pernicioso justitiæ periculo pronunciare non possit. Idque vel maximè procedit, si Judex imprudens unius vel plurium Dd. qui extra istam provinciam & forum vixerunt de consuetudine illius fori in quo vixerunt attestantes, statim ad suum forum, cujus illi planè fuerunt ignari applicare vellet, *per ea quæ tradit* Joh. Dilect. Duran. *de Art. testand. in tit. de substit. cautel. caut. 35. n. 3.* Bursat. *consil. 43. nu. 54. lib. 1.* Vinc. Honded. *d. consil. 110. n. 20.* Addens, † respectu loci in quo Doctor non fuit versatus, 387
ejus attestatio nullam præsumptionem nedum probationem facere: maximè si testetur de consuetudine juri adversa, *per ea quæ consulendo tradit* Johan. Gœdd. *consil. Marp. 32. n. 187. 188. vol. 3.*

Neque putamus probari posse in Diœcesi N. talem contra jus apertum vigere consuetudinem, neque etiam de ea hîc curandum, cum Dnn. N. N. in sua Apologia passim prætendunt, processum istum secundùm tenorem juris communis Cæsarei, **Nach verordnung der Rechte/Reichs** Constitution**en vnd P. H. O. 2c.** institutum & absolutum, & tamen salvo eorum honore, in hoc etiam puncto neglectum esse ipsa loquuntur acta & protocolla, collata cum jure communi.

Septimò Juris ratio & æquitatis suadet benignitas ut † reo etiam de delicto 388
convicto & sponte confesso antequam condemnetur detur terminus formandi suas, si quas habere potest, defensiones, contra probationes & proprias confessiones, cur scilicet ex iis non debeat condemnari, *arg. l. desertionem, 3. ff. de re milit. & per illum text. ita concludit* Prosper. Farinac. *in Practic. crimin. quæst. 39. num. 3. adducens* Salicet. *in l. 2. post. num. 7. C. de custod. reorum, dicentem*, Quod † reus sponte 389
confessus carceribus mancipetur, assignato sibi termino ad allegandum, quare ex confessione sua ita cõdemnari non debeat, ubi asserit hanc esse totius mundi Practicam. Et hanc esse certam juris conclusionem, *testatur* Jul. Clar. *lib. 5. Sent. §. fin. quæst. 49. n. 13. addens ex* Marian. *in cap. qualiter & quando num. 232. de accusat. ita servari ex communi observantia & quæst. 55. n. 9. & seqq.* Grammatic. *consil. 69. n. 1. in fin. & seqq.* Gomez. *de Delict. cap. 13. nu. 3.* Etiam † in gravissimis criminibus ut læsæ 390
Majestatis divinæ & humanæ Gig. *de Crimin. læs. Majest. lib. 1. tit. qualiter in crim. læs. Majest. proced.* Decian. *in tract. Crimin. lib. 7. c. 42. n. 11.* Cacher. *Decis. Pedemond. 79. num. 12. & seqq.* Boss. *in tit. de Hæretic. nu. 9.* Roland. à Vall. *consil. 12. num. 61. vol. 3.* Paul. Paris. *consil. 2. nu. 159. & seqq. lib. 4.* Et iste † terminus defensionis reo dan- 391
dus,

dus, etiamsi ab eo non petatur, Clar. *d.quæst.49. num.13. in fin. & dicit communem* Boss. *in tit. de Confess. nu.*10. Foller. *in Practic. crimin. in verb. & si confitebuntur part.*1. *& part.3.n.64. quem & alios ad hoc allegat & sequitur* Prosp. Farinac. *d quæst.39.n.35.*
392 *ubi ex* Angel. *dicit*, Practicam † esse omnium Criminalistarum, quod terminus
393 prædictus reo confesso detur, sive petatur sive non. Estque ratio: quia † reus contra propriam confessionem multa allegare potest, errorem videlicet, ætatem, furorem, &c. cum similibus, ex quibus suadentibus ita facti circumstantiis, vel à pœna absolvendus, vel etiam mitius puniendus veniret, Grammat. *cons.*16. *& Consil.69. num.*1. *in fin.* Clar. §. *fin. quæst.55. & quæst.65. in princ. & ita multorum auctoritate consuluit* Prosp. Farin. 1. *consil.16.n.15. & 16. ubi dicit*, Sponte confessum revocare posse confessionem contrarium probando: quia ad probandam innocentiam defensiones semper admittuntur, ne fortè contingat innocentem damnari, *per allegat. ibi. & Consil.* 103. *n.* 2. *& seqq.* Jam verò ex actis transmissis non apparet, ullum puellæ nostræ terminum datum, deducendi suas defensiones; sed prælectis in judicio confessionibus extrajudicialibus, & in primo actu judiciali publico, statim publicatam fuisse sententiam capitalem, ac non obstante, quod tàm ipsa, quàm pater ejusdem delator terminum & dilationem communem **Sächsische Frist** petierint, executionem maturatam & perfectam fuisse. Quod ipsum vel sanioribus gentilibus satis inhumanum visum fuisse, at-
394 testatur † Festus, qui Judæis, damnationem Pauli subitam urgentibus, respondit: non esse Romanis consuetudinem reum condemnare, antequam ei detur terminus defendendi & abluendi crimina. Actor. *cap.25.v.16.*

Certum autem est, si puellæ datus fuisset terminus, eam, adhibito prudentum consilio, multa contra confessiones istas deducere potuisse, videlicet
395 quod fuerint erroneæ, † adeoque revocabiles, *per tradita* Surd. *consil.311. nu.72.* Matth. de Afflict. *Decis.44.n.2.3.* Farinac. 1. *consil.13.n.10.* Clar. §. *fin. d.q.55. in fin.* (prout emergens postea veritas rei & evidentia in multis id demonstravit, ideoque facilè iste error data defensione, probari potuisset) veluti ad sugge-
396 stionem † effusæ, Scacc. *de Iudic. lib.1. cap.86.n.7.* Joh. Godelm. *de Mag. & Venefic.*
397 *lib.3.c.9.n.16.* Ætatis † & sexus inconsulta facilitate præcipitatæ: Matth. de Affl.
398 *Decis.*208. Roland. à Vall. *consil.31.n.8 tit.1.* Sine curatore † & defensore factæ,
399 *l. clarum, & ibi. glos.* Bald. & alii *C. de Authorit. præstand.* Quod † Diabolus per eam tanquàm obsessam multa fuerit sæpe locutus, Tiber. Decian. *tract. Crimin. lib.5.*
400 *cap.37.n.57. ibi: Etsi Dæmonibus vexetur, quia similis talis censetur furioso.* Item † quod confessiones istæ essent variæ, contrariæ, adeoque incertæ, non concludentes, quæ non nocent, *l. qui falsa vel varia, ff. de testib. l. testium*, §. 1. *ff. eod.* Farinac. *consil.19. num.15. cum similibus.* Et hæc sanè Nullitas ex parte Dominorum Judicum planè
401 videtur insanabilis: Quia talis terminus defensionis, non posset denegari † à Judice, habente quodcunque liberum & absolutum arbitrium, *glos. in clement. pastoralis, § pen. in verb. licuerit, de re Iud.* Marsil. *in Practic. Crimin. §. constante, num.26.*

Menoch.

Menoch. 1. *arbitr.* 77. *nu.* 1. *& seqq. quos ad hoc allegat & sequitur* Farinac. *d. consil.* 103. *n.* 4. 6. 7. Adeò † ut ne quidem aliud statuti vel consuetudinis alicujus prætextu 402
defendi posset: Cum nec per summum Principem contrarium induci queat, *per tradita* Farinac. *consil.* 16. *n.* 18. Matth. de Afflict. *Decis.* 39. Imò cum iste terminus † præparandæ defensionis jure nitatur divino, de consuetudine vel stylo 403
aliud induci non posset Rot. Roman. *de Consued. decis.* 6. *num.* 3. *in antiqu.* Bursat. *consil.* 201. *n.* 70. *vers. quod procedit. lib.* 2.

Octavò evidens emergit nullitas circa modum interrogandi & examinandi. Constat enim ex Protocollo & actis, puellam istam ad nudam Patris & novercæ delationem, de Domina vidua, ejusque filia non solum in Individuo, nullâ tamen præcedente diffamatione & indiciis, sed etiam de omnibus circumstantiis, in delationis capitulis expressis, interrogatam, † quod jure com- 404
muni & Carolinis constitutionibus expresse reperitur prohibitum, *l.* 1. §. *qui quæstionem, ff. de quæst. Constit. Crimin.* Caroli V. *tit.* **Keinem gefangenen die Vmbstände der Missethat vorzuhalten; Sondern jhn die gantze von sich selbst sagen zulassen/ꝛc.** *Iunct. art. seq.* 56. *ibi.* **Wann den Gefangenen in annehmen oder fragen/dieselbe Vmbstände der Missethat vorgesagt/vnd darauff gefraget werden:** *Iunct. art.* 31. *faciunt tradita* Sccac. *de Iudic. lib.* 1. *cap.* 86. *n.* 7. 8. *ubi dicit,* Talem † inter- 405
rogandi modum esse lenonem suggestionis, ideoque monet, ut ab eo omnes Judices abstineant. Et hic repetenda, quæ deduximus *suprà in Resolut.* 2. *quæstion. sub* 7. *decidendi ratione post. n.* 247. Et ex hac interrogandi Nullitate evidenti orta fuit Dominæ viduæ ejusque filiæ diffamatio, quam judex prudens examinando secundum juris ordinem præcavere potuisset & debuisset.

Nonò Constitutiones Criminales CAROLI V. non solum præmissum jam procedendi ordinem, ut videlicet reus porrecto libello excusetur, lis contestetur, à reo respondeatur, eique terminus præparandæ defensionis concedatur, comprobant; sed etiam expresse sanciunt, † quod agitato hinc inde processu 406
ad sententiam judicialiter submittatur & concludatur, *art.* 92. *sub rubr.* **Wie die Richter vnd Schöpffen/oder Vrtheyler nach beyder Theyl/vnd allem Fürbringen/ auch endlichen Beschluß die Vrtheyl fassen/ꝛc.** Et hanc † practicam con- 407
cludendi in causa criminali per totam ferè Germaniam observari, *testatur* Ludovic. Gilhaus. *in tract. Crimin. cap.* 5. *ram.* 6. *n.* 2. Et quamvis conclusio in causis civilibus non sit de substantia judicii, *per tradita* Marant. *part.* 4. *distinct.* Johan. Meichsner. *Decis. camer.* 6. *n.* 80. Tamen, † quia Carolina constitutio illam ex- 408
presse in criminalibus exigit, omitti sine Nullitate non potest. Et quod in Camera nulla ne quidem interlocutoria publicetur sententia, nisi causa conclusa per partes, vel judice acceptante eam pro conclusa, *testantur* Geil. 1. *observ.* 107. *num.* 2. Joachim. Mynsing. 3. *observ.* 17. Quamvis ista † conclusio reum non ita 409
constringat, quin defensiones novas post causæ conclusionem formare & producere possit, *ut declarat* Andr. Geil. *d. observ.* 107. *num.* 11. Marant. *alleg. loc.*

At in præsenti facti specie sicut de legitimo processus initio, vel medio, ita nec de conclusione apparet.

Decimò deveniendo ad ipsam sententiæ definitivæ contra puellam istam publicationem, dubium non est, eam omnibus, quæ jam enumeratæ sunt, Nul-
410 litatibus affectam, † adeoque quæ in publicatione ejusdem principaliter vel in consequentiam facta sunt, eodem morbo laborare, *l.1.§ ult.ibi.quoniam pro nullo hoc habetur, nec ulla est sententia ff.quod quisq; jur.l.4.§.condemnatum, ff.de re jud.l.ult.ibi. nec nomen quidem sententiæ habere meretur, C.de sentent. ex brevic.recitand.* Clement. Pastoralis *sub fin.de re jud.* Fac.*Constit.Crim.* Caroli V. *art.93.rubr.* **Darauff sollen Urtheyl-Sprecher/** *& in ipso artic.93.ibi.* **Auff alles Gerichtlich einbringen und Handlung/** *& art.94.ibi.* **Auff obgemelten beschluß/ꝛc.** Ergò ubi ista non præcesserunt sententiam, quæ ordinatio præcedere vult, illa utique nulla erit.
411 Quando enim sententia † ejusque publicatio ex actis justificari non potest, notoriè nulla & injusta censetur, Paul.Paris. *consil.*107. *num.*11. *lib.*4. Gabriel. *consil.*207. *num.*5.*& seqq.* & *Consil.*167. *nu* 60. Berthazol. *consil.Crimin.*79. *num.*2. Afflict. *Decis.Neap.*182.*n.*3.*& seqq.* Farinac.1.*consil.*86.*n.*63. & 2. *Consil.*142.*n.*1.

Undecimò considerando ipsum tenorem sententiæ, ejusque executionem, illa perpensis diligenter præsentis facti circumstantiis, nimis videtur rigida & in severitate excessiva. Nam I. *Sancitum est in Const.Crimin.*Caroli V.*art.*109.
412 Quod † Sagæ, tunc demum ultimo & quidem ignis supplicio sint afficiendæ, si hominibus per veneficia damna dederunt: *Textus ita habet:* **So jemand den Leuten durch Zauberey / Schaden oder Nachtheyl zufüget / soll man jhm straffen von Leben zum Todt / und man soll solche Straff mit dem Fewer thun. Wo aber jemand Zauberey gebraucht / und damit niemand Schaden gethan hett / soll er sonst gestrafft werden / nach gelegenheit der Sachen/ꝛc.** Ab hac non
413 discrepat jus † commune, quod non simpliciter propterea maleficas seu Sagas ultimo supplicio punit, quod cum Diabolo pactum fecerint, sed quia naturæ humanæ humanoque generi inimici multa damna adferant, *ut in l.1 & in l.nemo aruspicem, 5. ibi. quos maleficos ob facinorum magnitudinem vulgus appellat, &c. & in l.7.*
414 *ibi.humani generis inimici.&c.C.de malefic.& Mathemat.* Ex quibus † constat damnum hominibus datum potius, quam defectionem à cultu Dei ab Impp.consideratum, *Idq; apertiùs ex l.eorum est scientia*, 4. *C.eod.evincitur.* Ideoque certum est jus civile hoc potissimum spectare, an damnum hominibus per sagas datum sit, ad hoc ut ultimo supplicio afficiantur. *Et testatur* Clar.*in* §.*Hæresis sub num.*25. *pœnam mortis hoc casu hodie non esse in usu.* Et faciunt tradita Farinac. *quæst.*20.*n.*71. *& mult.seqq.*ubi distinctè per multas declarationes & limitationes hanc rem explicat. Menoch.2.*Arbitr.cas.*388.*n.*1.*&* 16. ubi arbitrariam dicit pœnam sortilegiii, & refert Platonem ad prædictum modum jam olim distinxisse, Dialogus
415 11.de legibus. Joh.Godelman.*de Magis & Venefic.lib.*3.*c.*11.*n.*32. Ubi, † quod si Magi neminem veneficiis læserint, & tantùm fateantur, se contractum cum

Dæmone

Dæmone iniisse, pœna extraordinariâ, ut fustigatione, relegatione, mulctâ pecuniariâ resipiscentes puniri posse, idque firmat *per text. in d. art.* 109. *Crim. Const.* Caroli V. *adducens ibid. n.* 33. Ita judicatum, ut in tali casu ad fustigationem & relegationem Saga condemnata fuerit. Joh. Fichard. *consil.* 111. *nu.* 2. *vers.* **So viel dann belanget/ ꝛc.** *Ubi ita scribit:* **Dieweil dann dieselbe Person sonst kein Zauberey getrieben/ noch Schaden gethan/ noch etwas anders gehandelt/ dann daß sie ein mal oder zwey mit zum Tantze geführet worden/ vnd mit dem Bösen jhres bedünckens gemeinsamet/** (quod tamen nostra puella constanter negavit,) **vnd aber jhr solches alles leydt sein lesset/ vnd sich wieder zu Gott bekehret/ so wüste ich dieselbe nicht allein den andern gleich zum Fewer nit zu Verdamnen/ sondern auch mit keiner Leibes straff zubelegen.** Hactenus Fichard. ubi tandem in isto casu concludit ad relegationem, † in eamque sententiam descendere solere supremum Sabaudiæ Senatum, *testatur* Anton. Fab. *in C. rer. in Sabaud. Iudic.* 416
lib. 9. *tit.* 12. *defin.* 1. *n.* 3. *& defin.* 2. *n.* 5. *& seqq.* Laurent. Kirchov. *inter varia German. Consil.* 12. *n.* 9. *tom.* 2. Ubi pariter intelligit Constitut. Carolin. ut altero casu non pœna mortis, sed relegatio vel alia extraordinaria pœna imponatur. Et ita † 417
etiam de consuetudine rigorosam mortis pœnam tali casu non servari, *scribit* Prosp. Farinac. *in Pract. crim. q.* 20. *n.* 89. Atqui ex actis constat, puellam nostram, nullum hominibus damnum veneficiis & arte Magicâ dedisse, neque cum Diabolo rem habuisse. Ideoque vigore Constitutionis Carolinæ non ultimo supplicio; sed aliâ extraordinaria pœna puniendam fuisse. Et licet initio de equo & gallo gallinaceo quædam narraverit, postea tamen idipsum revocavit, neque unquam judicialiter ratificavit: Neq; etiam ex actis constat judicem in corpus delicti, prout tali casu jubet Constitutio Carolina inquisivisse. Quoties autem
lex † ex aliqua causa certo casu pœnam ordinariam arbitrio judicis mitigari 418
vult, non potest imponi capitalis, *l. qui ædes, ff. de incend. ruin. naufr.* Aretin. *in tract. Malefic. in gloss. scienter & dolosè col.* 5. Marian. Socin. *in cap. inquisit. in pr. de accusat.* Berthazol. *Consil. crim.* 118. *n.* 3. Marant. *Disp.* 3. *n.* 18. Menoch. 1. *Arbitrar. cas.* 86. *n.* 3. *iunct. n.* 5. Rolland. à Vall. *consil.* 51. *n.* 40. *vol.* 1. *per text. in d. l. qui ædes.* Atqui Ca-
rolina † Constitutio *d. artic.* 109. isto casu, quando hominibus per veneficium 419
nullum fuit damnum datum, sancit, pœnam ultimi supplicii & quidem ignis non esse infligendam, sed ex arbitrio moderandam, quod satis ex ipsis verbis *d. art.* apparet. Nam primò præmittit casum, quo per veneficium hominibus damnum datum fuit, & tunc statuit pœnam ultimi supplicii: Deinde subjungit alterum casum per dictionem adversativam: **Wo aber jemands Zauberey gebraucht/ vnd damit niemand Schaden gethan hette/ soll sonst gestraff werden nach gelegenheit der Sachen.** Quæ dictio **Sonst/** † hoc est, aliter, satis 420
innuit, in posteriori casu Sagam vel veneficam alia, quàm ultimi supplicii pœnâ plectendam, illamque expresè tali casu prohibitam esse. Est enim dictio ista, **Sonst/** adversativa, sui naturâ diversum à priori inferẽs, & aliam à præcedente

casu, dispositionem arguens, *ut notavit* Gylman. *in Symphorem. tom. 4. part. 1. vol. 14. n. 204. fol. 109. uti eum allegat.* Paul. Matth. Wehner. *in Pract. obs. verb.* **Sonsten.** Et licet non desint magni nominis JCti & scriptores alii, qui hoc etiam casu mortis pœnam propter solum pactum Sagarum cum Diabolo dictent: tamen nec allegati auctores postremæ sunt existimationis, & Constitutionis Carolinæ 11. textus illis multùm adstipulatur. Quamvis etiam omninò expeditum, & sine controversia esset, quod nostro casu, capitalem pœnam lex statuisset, quam tamen non expressè statuit, judicem ad mitigationem flectere debuisset, quod
421 puella nostra à patre † & noverca delata, & judici ad pœnam oblata fuerit, quo casu legibus ita cavetur, quod si pater, filium præsidi offerat, de capitali crimine accusatum vel inquisitum, non debere præsidem filium ultimo supplicio damnare, & sic non ordinariâ pœnâ, sed mitiori, additâ ratione, ne scilicet, patrem faciat ministrum impietatis, in sanguinem filii, *ut est text. in l. milites, §. desertorem, & ibi gl. ff. de re milit. Et sic per illum text. infert* Salicet. *in l. propter insidias, C. qui accusar. poss.* Felin. *in cap. accusasti. n. 13. ff. de accusat.* Marsil. *in l. 1. §. ad quæstionem, n. 16. ff. de quæstion.* Tiber. Decian. *in tract. Crimin. lib. 13. c. 13.* Tyraquell. *tract. de Pœn. leg. caus.* 18. Cravett. *consil.* 309. *n.* 3. Menoch. 3. *Arbitr. cas.* 347. *per tot.* Scipio Gentil. *de bon. matern. cap. 2. pag.* 8.

422 Et hoc etiam in † atrocissimo læsæ Majestatis crimine in casu quodam consuluisse & obtinuisse, Paul. de Castr. *testatur, Capoll. cautel. 1. ubi refert casum:* Filium quendam Comitis Palatini, cõmisisse crimen læsæ Majestatis, patrem propriâ auctoritate ipsum præsentasse Imperatori: dubitatum fuisse nunquid esset decapitandus, & consuluit Paul. de Castr. quod non, per textum modò allegatum: Imperatorem verò voluisse videre ipsum textum, quo viso eum liberasse à pœna mortis, relegando per decennium, *uti refert ipse* Castr. *in d. l. propter insidias, C qui accusar. non poss.* Et licet allegata lex loquatur de desertoribus militiæ, tamen ratio ibidem expressa generalis est videlicet ne Judex patrem faciat ministrum impietatis, in sanguinem filii, quæ utiq; in omnibus aliis criminibus capitalibus locum habet. Ideoq; allegati modo Dd. textum illum ita generaliter intelligunt.

423 Et propterea † Lex non adeò facilè, etiam in crimine insidiarum paratarum, licentiam parenti concedit accusandi filium, quin potiùs eum moneat pietatis naturalis, *dum in d. l. propter insidias, C. qui accusar. non poss.* inquit, modò pietas & ratio naturalis, animi tui intentionem non revocet, quasi diceret: licet civilis lex hoc tibi patri permittat, memento tamen ab eo abhorrere jus sanguinis & naturæ, cum patria potestas non in atrocitate, sed in pietate consistat, *ut est text. in l. Divus, in fin. ff. ad L. Pompei, de parricid.*

424 Et ideò, inquit Papinianus † patri, & non marito, mulierem & adulterum deprehensum, permissum est occidere, additâ ratione: quia plerumq; pietas paterni nominis optimum pro liberis consilium capit, *l. nec in ea, §. ult. ff. de*
425 *adult.* Et † nullus affectus vincit paternum, *text. in l. fin. C. de curat. furios.*

Idque

Idq; non solùm obtinet † in liberis probis & piis, sed etiam improbis, uti 426
apparet ab exemplo Davidis viri justi & secundum cor Dei, qui, licet Absalon filius cum pellicibus ejus fœdè concubuisset, Ammon fratrē occidisset, ipsumq; Davidem regno pellere conabatur, & hæc omnia patri nota essent: attamen auditâ ejus morte, vestes laceravit & exclamavit: Fili mi Absolon, Absolon fili mi, quis mihi tribuat, ut ego moriar pro te, 2. Reg. *cap.* 18. Quod & aliis quàm plurimis Sacræ & profanæ historiæ exemplis, si opus esset, firmari posset.

Est enim † pater & filius (seu filia) eadem penè persona, *l. fin. C. de impub. & ali. substitut.* Et † eadem caro, *c. contradicimus, §. hac auctoritate*, 35. *q.* 3. adeò ut in liberis † corpus parentis periclitari censeatur, *§. fin. instit. de noxal. act. Et ideò inquit gloss. & post eam* Angel. *in l. quidam cum filium, ff. de hered. instit.* Nec † liberi ullum meliorem amicum habere possint, Bald. *in c. per tuas, col. 2. de probat.* 427 428 429 430

Cùm itaq; pater iste, puellam filiam suam apud Judicem detulerit, & ad puniendum obtulerit, censendum non est, eum adeò paterni nominis & sanguinis oblitum, eâ intentione id fecisse, ut mortis pœnâ afficeretur: Quis enim carnem † suam ita odit, ut eam lanienæ offerat, & sui destructionem appetat? 431
Idq; etiam inde satis apparet, quòd publicatâ in filiam capitis sententiâ, dilationem instanter petierit, & ab ea quasi provocarit, sed frustra, contra tamen humanitatem & juris benignitatem. Et quamvis initio filiam, pietatis & paterni sanguinis quodammodo oblitus, crudeliter satis ad pœnam obtulerit, unâ cum noverca, debuisset tamen prudens & humanus Judex considerare † patri, novercalibus delenimentis, instigationibúsve corrupto, malignè circa sanguinem suum judicium & injuriam inferenti consentiendum non esse, *ut monet text. ad liter. in l. non est*, 4. *ff. de in offic. testam.* 432

Siquidem † pater, quoties contra liberos neglecto pietatis officio, aliquid facit, perinde id æstimandum, quasi non sanæ mentis fuerit, *inquit* Marcianus JC. *in l. hoc colore*, 2 *ff. eod. tit.* Et patrem † id facientem, morbum in cerebro & rationis defectum habere, *dicit* Bald. *in Auth. ex causa, col. 7. n. 26. vers. secundò accipio, C. de liber. præterit.* Socin. Jun. *consil. 59. n. 13. vol. 3.* 433 434

Ex quibus apparet, † Novercas eò parentes contra liberos instigationibus suis perducere posse, ut furiosis similes existant, ac sanguinis & pietatis jura negligant. Indeq; noverca † præsumitur inimica privignis, Tiber. Decian. *in tract. crim. lib. 3. cap. 25. n. 83*, Et quicquid † pater facit contra liberos habentes novercas, id fecisse præsumitur novercalibus persuasionibus corruptus, *uti docent* Bald. Angel. Castrens. *& alii in d. l. hoc colore, ff. de innoffic.* Bertrand. *consil. 22. n. 4. vol. 3.* Herman. Vult. *consil. Marp. 29. n. 89. vol. 1.* Unde non inconvenienter nominis potiùs allusione, quàm derivatione, † novercam quasi nocentem arcum dictam putavit Accurs. *in §. socrum, instit. de Nup. & gl. in c. pastoralis, in verb. principia, de re Iudic.* Solent, inquit, † novercæ in privignos sævire. Inde & illud proverbium: † *Odium novercale*: propterea, quod novercis omnibus innatum sit fatale 435 436 437 438 439 440

tale quoddam & implacabile odium adversus privignos, ut explicat Erasmus Roterodam.*in adag.* Chiliad.*2.cent.2.adag.95.Iuxta illud* Euripid.*in Alceftid.*

Hostis, noverca est, ante natis liberis
Nihiloq; mitior nocente viperâ.

Hinc Ovidius *lib. 1. Metamorphos.*

Lurida terribiles miscent aconita novercæ.

441 Ac propterea jura suadent † liberos apud novercas educari non debere, *l.1.C.ubi pupill.educ.deb.* Aretin.*in l.si disceptetur,ff.eod.tit.* Quod & Virgilius *Ecclog.3. innuit sub persona privigni dicens:*

Est mihi namq; domi pater, est injusta noverca.

Cùm itaq; hisce non attentis, puella à patre novercalibus delenimentis corrupto, ad puniendum oblata, ultimo supplicio affecta sit, Judex loci, eum impietatis ministrum, in sanguinem filiæ jam ante per obsessionem Diabolicam satis afflictæ, & ita majori commiseratione dignæ, fecit, *per text. in d. l. milites, § desertorem, ff. de re militar.*

442 III. Mitigationem † cæteris paribus, suadere solet & sexus qualitas, propter infirmitatem & lubricum consilii, indeque plerumq; fæminæ contra propria cēsentur laborare commoda, *l. 2. §. verba, ff. ad SC. Vellejan. l. si mulier, C. eod.*
443 Zang.*de except.part.3.cap.9.num.1.* Quare † mulier à mollitie mentis dicitur, *per*
444 *text. in c. quod proposuisti, 32. q. 7.* Et constat ex † creationis historia Diabolum in forma serpentis non virum, sed mulierem tanquam simpliciorem, & ad lapsum procliviorem prius aggressum fuisse, Genes.*cap.3. v.1. Ibidemq;* Pare. *in commentar.*
445 *fac. text. in c. indignantur, 32. q. 6.* Ideoq; huic sexui, † quem Petrus vas fragile ap-
446 pellat, magis esse condolendum, † etiam quoad mitigandam pœnarum asperitatem, tàm Canonistæ, quàm Legistæ communiter concludunt, *text. in cap. sicut dignum, 6. extr. de homicid.* Ubi Alexand. 3. Papa *Exoniensi Episcopo ita rescribit:* Sanè
447 cum † vir discretus existas, pleniùs nosti, quòd in delictis non solùm quantitas & qualitas delicti, sed *atas, scientia, Sexus*, atque conditio in delinquentibus sint attendenda, *glos. ibid. in verb. sexus, text. in l. Sacrilegii pœnam, 6. in pr. ibi pro conditione sexus, vel severiùs vel clementiùs statuere, ff. ad L. Iul. peculat. l. 38. § 1. 2. 3. ff. ad L. Iul. de adult.* Tiber. Decian.*lib.5.cap.38.n.62* Andr. Geil.*1. de pac. publ. cap. 1. num. 37.* Petr. Laiman.*de Sagis, q.1.* Hinc Virgilius *lib. 2. AEneid.*

——— *Nullum memorabile nomen*
Fæminea in pœna est.

448 IV. Humaniorem sententiam suadere debuisset puellæ hujus † ætas minor, cum 17. ætatis annum vix egressa fuerit. Nam licet minor ætas in delictis non in totum à pœna excuset, tamen interdum miseratio ætatis Judicem ad mediocrem pœnam perducere solet, *dicit text. in l. auxilium, §. 1. ff. de minoribus, text. in l. Sacrilegii pœnam, in pr. ibi pro conditione ætatis vel severiùs vel clementiùs statuere, ff. ad L. Iul. peculat. text. in c. sicut dignum, verb. sed ætas attendenda, extr. de homicid.*

Et

Et † Claudiæ, fratres Impp. propter ætatem crimen incestus remisisse *di-* 449
cit JC.*in l.*38.§.*fratres l.aut facta*, §.*persona. ibi: in ejus rei consideratione ætatis quoq; ratio habeatur ff.de pœn.l fere.*108.*ff.de Reg.Iur.* Ubi JC. Paulus, Ferè, inquit in omnibus pœnalibus judiciis & ætati & imprudentiæ succurritur, Dec. *ad d. l.fere, num.*3. Angel. Aretin.*in tract.de malefic.in verb.scienter, dolosè,n.*12. Ubi sic ait: Cautus debet esse Judex, in quo minor ex delicto tenetur, quòd mitiùs agat cum eo, quàm cum majore. Unde magis communiter concludunt *Dd.*quòd quando † propter 450
delictum venit imponenda pœna mortis, habita ætatis ratione, regulariter Judicem devenire non posse ad decapitationem, sed aliam extraordinariam pœnam imponere debere, *per ea quæ tradit* Berthazol. *consil. crimin.* 118 *n.*1.*&* 2. Ubi ita plures, & pluribus in locis fuisse judicatum, *asserit* Roland. à Valle *consil.* 51. *vol.*1.*n.*40.*& seqq.& consil.*77.*n.*6. *& seqq. vol* 3. *Ubi* 24. *adductis argumentis & rationibus hanc firmat sententiam*, Grammat.*decis.*23.*n.* 12. Ubi refert ita servatum fuisse, per consilium Neapolitan. uti eum allegat & sequitur Clar. *in* §. *in fin. q.* 60. *sub n.*3. Addens ita *Dd.*tenere frequentiori calculo. Prosp. Farinac. 2. *consil.*187. *num.*6.*& n.*10.*& in pract.crimin.quæst.* 92. Vincent. Honded. *consil.* 104.*n.*35.*vol.*1. Tyraquell.*de pœn.temperand. caus.*7.*per tot. Ubi n.* 5.inter alias † hanc adducit ra- 451
tionem, quod adolescentia suapte quasi naturâ sit irritamentum vitiorum & levitatis, ideò si peccet adolescens vel adolescentia, magis id asscribendum ætatis vitio, quàm pertinaci malitiæ & improbitati, cum nondum ætati isti plenum sit rationis judicium atq; consilium. Idq; non solùm in malæ, sed etiam in bonæ indolis adolescentibus obtinere, ostendit Regius propheta dicens de se: *Delicta iuventutis meæ ne memineris Domine*, Psal. 25. *v.*7. Et Jobus vir justus exclamat: *Et consumere me vis peccatis adolescentia meæ.* Job.*cap.*13. *vers.*26. Et testatur Horatius de se, Ode 16. *carm.lib.*

——— me quoq;
tentavit in dulci Iuventa,
fervor, & in ceteros Iambos
misit furentem.

Indeque † multi in prima ætate turpes & omnium judicio damnati, postmo- 452
dum tamen laudabiles exstiterunt, *teste* Lactant. *de ira Dei, c.*22. Et quamvis multi *Dd.* variè hac de re sentiunt, eò tamen ferè omnes collimant, propter prædicta jura & rationes, † minori quidem in delictis non succurri, ut scilicet restitua- 453
tur omninò, ne pœnâ aliquâ plectatur, sed verè puniendum esse, sed mitiùs, capitali pœna regulariter in aliam commutatâ. *Quam etiam defendit* Wesenbec.*in Paratitl.n.* 26.*ff. ad L.Cornel.de sicar. Ubi urget ration.* Angel.& Bald. quòd videlicet in minori, quamvis pubere non sit tantus dolus, quantus in majore. Ideoq; nec eadem pœna. Quò etiam collimat constitutio Crimin. Carol. V. artic.179. ubi ætatis, maximè in infligendis pœnis rationem habendam esse sancit, ita ut non ordinaria, sed Judicis prudentis arbitrio plectatur, quod arbitrium ad mortem

non

non facilè extendi debere, *testatur* Wesenbec. *d. modo, loc.* Menoch. 1. *arbitr. cas.* 86. Imò ne quidem posse hoc casu multis firmat Berthazol. *consil. crimin.* 378. *n.* 6. 7. Roland. à Valle *d. consil.* 51. *n.* 40. *& seqq.*

Hisce V. *accedit*, quod puella nostra matre in tenera infantia orbata malis & improbis vetulis à patre educanda fuerit tradita, à quibus si verum est, quod
454 narravit, anno ætatis suæ quinto Diabolo associata fuit. Quæ occasio † pravæ educationis & seductionis in ipsa prima infantia à prudente judice non parum
455 attendenda. *arg. cap. dixit* Apostolus 26. *quæst.* 3. Et certum est in illam † ætatem quinquennii neque dolum neq; pœnam cadere, cum ejusmodi infantes quinquennes reverâ, quid agunt non intelligant, nec multum à furiosis distent, *inquit* Justin. Imper. *in §. furiosus instit, de inutil. stip. l. sed & si.* 5. *§. pen. ff. ad L. Aquil. & in l.* 3.
456 *§.* 1. *de sepulchr.* Hinc Modestin. † Infantem cum furioso comparans, in delictis, dicit, quod alterum innocentia consilii tueatur, alterum fati infelicitas. *in l. infans,* 12. *ff. ad L. cornel. de sicar. fac. l. infans,* 60. *ff. de rei vindic.* Clar. *§. fin. quæst.* 60. *nu.* 2. Covar. *in relect. clement. si furiosus, part.* 3. *n.* 1. *&* 5. *de homicid.* Andr. Geil. 2. *observ.* 110. *num.* 20. 21. *& seqq.* Menoch. 2. *Arbitr. cas.* 325. *n.* 2. *& seqq. & cas.* 329. *n.* 2. *& seqq.*

Cum itaque, ex actis appareat, puellam nostram ex ea tantùm & non alia causa, capite mulctatam, quasi ex propria confessione pactum cum Dia-
457 bolo habuerit, † illud vero quinto ætatis suæ anno inierit, non potuit ulla pœna propterea de jure, nedum capitis, postea adultior, nondum tamen major effecta puniri. *Vt tradit* Marsil. *in d. l. Infans. col.* 2. *quem allegat* Tyraquell. *de Pœn. temperand. d. caus.* 1. *n.* 8.

458 Cum ut in omnibus aliis rebus ita vel maximè in † delictis initium sit spectandum & occasio per jura vulgata. Quin imò de isto pacto expresè nihil deposuit, sed hoc dixit, **Sie sey ungefehr fünff Jahr alt gewesen / wie N. jhres Vettern alte Magd jhr den Teuffel gebeten / daß er sie solte wahren / und nachlauffen/und sie solte jhn wieder wahren. Item sie N. hette anfangs nicht gesagt/ daß es der böse Feind / sondern einer auß jhrer Freündschafft were.** *Protocoll. de* 23. *die Ianuar.* Unde constat puellam ab initio non solùm propter infantiæ ætа-
459 tem sed etiam errorem non consensisse. Nihil † enim magis consensui contrarium quam error: ideoque non consentiunt qui errant, *text. in l. si quis per errorem,*
460 *ff. de Iurid.* Pactum † autem sine consensu dari non potest, *l.* 1. *§.* 2. 3. *ff. de pact.*
461 Et quamvis contra hoc replicari possit, † puellam nostram posteà puberem factam Bremæ pactum hoc, si vera est ejus confessio, renovasse, & alia solennia præstitisse: tamen hîc maximoperè considerandum quod antequam Bremam venerit, à Diabolo fuerit corporaliter obsessa, & pro tali non solum à ministerio, sed omnibus vulgò habita. Deinde pariter ex actis apparet, Diabolum eam tanquam obsessam corporaliter in loco N. assumpsisse & per aërem hinc inde vexisse, & cum eam ita solam detinuerit, majorem utique potestatem nactus fuit eam decipiendi, & ad pactum tale, si verum est quod dixit, inducendi,

cendi. Notum enim est ex † historia sacra, Diabolum homines in solitudine 462
existentes maximoperè tentare, & laqueis suis involvere. Loth † cum solus 463
erat cum filiabus, perduxit eum Diabolus ad incestum, Genes. 19. Cum † filii 464
Jacobi soli erant, vendiderunt fratrem suum JOSEPHUM, Genes. 37. Quin
imò hanc occasionem arripuit Diabolus † Salvatorem nostrum in deserto so- 465
lum versantem tentandi, & ad defectionem inducendi, Matth. 4. Unde Eccle-
siastes † væ homini soli, quia cum ceciderit, non habet sublevantem se, Eccles. 466
cap. 4. v. 10. Ideoque si ut narravit, isthac occasione puella nostra ad renovatio-
nem pacti in infantia initi, inducta fuit, calamitati † ejus meritò condolendum 467
fuisset, tanquam à Dæmonibus vexatæ, *per ea quæ tradit* Tiber. Decian.. *in tract. crimin. lib.* 5. *c.* 38. *n.* 57. Præterea non apparet, Judicem in circumstantias personæ, loci, temporis per subsidium inquisivisse, adeoq; omnia hæc, quæ de renovatione narravit, sicut & alia falsa, & à Diabolo conficta esse potuerunt.

Hisce VI. *accedit*, quòd puella ista conditionem suam deploraverit, & de vitæ emendatione, ac pœnitentia spem non obscuram fecerit, uti apparet ex *Protocoll. de* 24. *die Ianuar.* **Sie wolte gern wieder darvon/ wann sie könte darvon kommen/ sie könte nun wol beten das Vatter unser/und etliche Psalmen/singe auch bißweilen/ Gott der Vatter wohne uns bey:** Et quod non solùm verbis, sed etiam lachrymis hoc contestata sit, habetur in *Protocoll. de* 27. *Ianuar. ad artic.* 1. *ibi:* **und insonderheit bey dem 3. Articul/ weinete sie bitterlich.**

Atqui Paul. Ghrilland. Johan. Bodin. Item Auctores mallei maleficarum
de experientia attestantur, validissimum signum cognoscendi † Sagas, quod 468
lachrymas emittere non possint, *Conf. dictos auctores Mall. malefic. part.* 3. *quæst.* 15. Godelman. *de Mag. & Venefic. lib.* 3. *c.* 3. *n.* 26.

Huc etiam pertinent, quæ scribit Paul. Ghrilland. *in tract. de Sortileg. quæst.* 7.
num. 35. ubi dicit, quod istarum Apostasiarum † duæ sint species, una quæ sim- 469
pliciter retrocedit à fide, & sequitur cultum & obedientiam Dæmonis; altera
quæ postquam Christi fidem abnegavit, iterum se baptizat expresè in nomine
Diaboli, & aliud sibi nomen imponit. (Qua de re tamen ex actis nostro casu
nihil constat.) Licet itaq; † utraq; species sit damnata, prior tamen si peccatum 470
suum revocat, admittitur ad pœnitentiam, & evitat pœnas corporales, sicut hæretici pœnitentes, *ut in l. Manichæos, C. de hæret.* Hactenus Ghrilland. *quem refert & sequitur* Francisc. Jacob. Ziegler. *in consil. de Lamiis, quod extat in addition.* Johan. Wier. *de præstig. Dæmon. Faciunt tradita* Farinac. *in pract. crim. d. quæst.* 20. *num.* 105. Johan. Godelman. *de Mag. lib.* 3. *cap.* 11. *n.* 45. *& seq.*

Ubi ad hoc adducit quandam Constitutionem Caroli Magni, in eandem inclinat sententiam Johan. Köppen. *observ.* 130. *n.* 8. *& n.* 10. Ludov. Gilhaus. *in arbor. Iudic. crim. cap.* 2. *tit.* 17. *n.* 17. *vers. porrò si Lamiæ fatentur.* Et multis sacrarum literarum argumentis id firmat Johan. Scultet. *in tract.* **von Zauberey und Zauberern/** *cap.* 12. *ubi ita scribit:* **Wer nun solcher Bekehrten verschonet/ der verschonet**

der Christen/ vnd nicht der Zäuberer. Ihr sprechet/ sie sind nicht werth/ daß sie wieder angenommen vñ geduldet werden/ ob sie sich gleich rechtschaffen bekeren. Ich frage aber lieben Herren warumb? haben sie jemandt mit Gifft getödt? Ihr saget nein. Warumb wolt jhr sie dann nicht leiden? Ihr sprechet sie haben GOtt verläugnet/ vnnd dem Teuffel gedienet: Warumb leydet jhr dann andere/ die deßgleichen thun/ ꝛc. Junctis iis, *quæ in cap. 7. p. mihi, 82. scribit:* Neq; ex actis constat, hanc puellam Bremæ Deum expreßè & solenniter abnegasse, sed hoc dixit, Es were/ wie sie zu Bremen vff der Gasterey gewesen ein Creutz geleget/ vnd ein Güldene Decke darüber/ darauff hette sie müssen liegen gehen/ vnd den Himmel vnd die Sterne verschweren/ da were sie Braut worden. *Protocoll. de 14. die Febr. post merid.*

471 Jam verò † stellas & astra abjurans, licèt impiè faciat, propriè tamen Christum abjurasse dici non potest. *Faciunt etiam huc quæ scribit* Godelman. *alleg.*
472 *cap. 11. n. 50.* Quid usitatiùs, † inquit inter milites & mercatores, quàm ut parvi lucelli gratiâ, in una hora aliquoties Deum abnegent, & se Diabolo devoveant. *Quod latiùs persequitur* Augustin. Lerchheimer/ in seinem Bedencken von Zäuberey/ *sub rubric.* von Straff der Hexen oder Vnholden. Et certè cum Ecclesia
473 tanquam † pia mater, omnibus, etiam Sagis & Divinatoribus curiosis gremium suum aperiat, & pœnitentes recipiat, Actor. 19. v. 29. nec fatigata sit unquam veniam indulgere, *c. duo, 23. quæst. 4. c. super eo, in princ. de hæretic. in 6. l. liquet, vers. sed quia circ. fin. de Sum. Trinit.* Non videmus, quare ejusmodi Sagæ minorrenni, si nullum hominibus aut pecoribus damnum dederit, neq; etiam cum Diabolo se commiscuerit, propter solam simplicem defectionem à Deo, quam seriâ pœnitentiâ emendare studeat, ultimi supplicii pœna indistinctè dictanda, & in Ecclesia, propter antegressam Dei abnegationem, planè nō sit toleranda, Jehova enim dicit: Quoties ingemuerit peccator, vivendo vivet, & non mo-
474 rietur. De Cypriano † refertur, ipsum ab ineunte ætate Magicis artibus deditum, & in iis educatum fuisse, ita ut vix parem suâ ætate in illis artibus habuerit: assumpto vero Christi nomine & pœnitentiâ actâ, ita in doctrina Christi profecisse, ut tandem in Episcopum Carthaginensem electus, postea fidei constantiam martyrio coronârit & comprobarit, *ut ex specul. Histor. lib. 13. cap. 122. &* Lambert. Dan. *in flagell. hæret. p. 104. & 285. refert,* Johan. Scultet. *d. c. 12.*

475 VII In temperandis † pœnis, maximè arbitrio Judicis commissis, considerari solet, an reus ultrò & spontè delictum fateatur, & seipsum quasi deferat, *l. edicto, in pr. ff. de Iur. Fisc. gl. in l. 3. §. ult. ff. de alien. jud. mut. caus. text. in l. in eos, in fin. ff. de custod. & exhib. reor.* Tyraquell. *de pœn. temperand. caus. 30.* Et hanc dicit communem opinionem Simancas. *de instit. Catholic. cap. 55. n. 6.* Bero *in c. si Clerici, in pr. n.* 88 *de iudic.*

476 Et quamvis † Clar. *in §. fin. q. 60, n. 34.* dicat, Judices de hoc non curare, interim hæc ratio junctis aliis per se urgentissimis, eò magis movere debuisset,

hunc

hunc casum majore dignum esse misericordia, *sicuti hoc argumentum usurpans, consulendo dixit* Berthazol.*consil.crimin.*356.*n.*6.*junct.consil.*505 *n.*27.

Major enim † spes est residuæ bonæ indolis, ingenuitatis & emendationis in his, qui seipsos ultrò quasi deferunt, delicta confitentur, quàm qui etiam delati & suspicione gravissima onerati, malitiosè delicta celant & pernegant. Et ita etiam in nostris terminis, in crimine videlicet veneficii tenet cæteris paribus, Godelman.*de Mag.& Venefic.lib.*3.*c.*7.*n.* 18. asserens, legibus etiam Mosaicis leviùs punitum, sponte confessum, quàm convictum. Siquidem fur sponte confessus, quintam partem ultra ablatam rem restituere cogebatur, cum aliâs vel pœna dupli, quadrupli vel quintupli locum haberet, Num.5.*vers.*7.Exod.22. Et eandem sententiam probat Johan.Köppen.2.*observ.*130.*n.*11. 477

Hæ itaque rationes, si non singulæ ejus ponderis sint ut Judex animi sui motum, ad mitigationem pœnæ capitalis, in hoc nostro casu componere potuisset, conjunctę tamen omninò id suadere, vel saltem ad cautiorem processus rationem, aut concedendam dilationem, movere debuissent; Cùm jura velint, † interpretatione, pœnas potiùs esse molliendas, quam asperandas, *l.interpretatione* 42.*ff.de pœn.* Licèt † enim crimina punire non sit crudelitas sed pietas, *per ea quæ tradit* Paris.de Put.*in tract.de Syndicat.in verb.crudelitas, num.*4.*fol.* 324.*fac. text.in cap. non est crudelis*, 63.*q.*5. Interim tamen † illa Judicis severitas cum aliquo temperamento benignitatis accipienda est, *l. respiciendum*, § 1.*de pœn.l.hodie, ff.eod.text.in c.disciplina, & c.namq;, distinct.*45. *& c.quid faciat*, 23.*quæst.*3. Maximè quando † non solùm ipsa lex delictum certo casu à capitali eximit pœna, sed & insuper adsint circumstantiæ, propter quas jura & leges mitigationem suadent, ut hoc nostro casu ex supra deductis constat; tunc enim Judex non debet affectare † severitatis gloriam, ut loquitur Justin. sed cum benignitate punire, *secund.*Belvis.*in Pract.Iud.sub rubr.de pœn.capitali,n.*2.Ferrar.*caut.* 26.*in princ.*Nevizan. *in sylv.nupt.rubr.non est nubendum,n.*69.*& seq.* Hippol.Riminald. *consil.* 245.*nu.*14. 15.48.*& seq.lib.*3. Et Justitiam † cum dulcedine misericordiæ temperare, *d.cap. disciplina, distinct.* 45. Nam melius † est Deo misericordiæ rationem reddere, quam inclementiæ, *c.allegant*, 26.*q.* 7.Cagnol. *ad l. semper*, 56.*num.*1.2.*de Reg. Iur.* Wesenbec.*consil.*19.*n.*23. Et † Judicium sine misericordia futurum ei, qui misericordiam non vult fieri delinquenti, *dicit* Apostolus Epist. Jacobi, *c.* 2.*v.* 13.*& refertur in c.plerumq;*,2.*q.*7.Speculat.*in tit.de dispensat* §.*ult.in* 15.*cum ibi allegat.* 478 479 480 481 482 483 484 485

Hinc Rudolphus I. Imperat. † hanc sententiam in ore habuisse fertur: Severum & immitem fuisse, me aliquãdo pœnituit; lenem & placabilem, nunquam. Et Nero † in primis imperii sui annis, antequam ad tyrannidem manifestam deflecteret, subscripturus sententias mortis reorum capitalium, exclamasse fertur: Quam vellem nescire literas, *teste* Seneca *libr.* 2. *de Clement.* Johan. Gualter. *in Chronolog. Ecclesiast. polit. in vita Neron.* 486 487

Duodecimò redeundo ad principales Nullitates hujus processus, apparet

 ex Pro-

488 ex Protocollo & actis, puellam † non fuisse decenter durante inquisitione custoditam, sed in ædibus patris detentam, & aditum ad eam promiscuè cuivis patuisse, eamq; tanquam Delphicum, ut narratur in facti specie, oraculum consultam fuisse de rebus magicis, & tàm per parentum, quàm aliorum malevolorum suggestionem, de personis & matronis honestis, multa falsissimè mentitam fuisse, uti non solùm ex narratione Dominorum cōsulentium, sed & informatione cujusdam præcipui officialis & Consiliarii Reverendiss. Episcopi N. ad mandatum suæ Celsitud. congesta apparet, ubi refert: **Es wird von Männiglich** in facto **vor Gewiß berichtet / das eine geraume Zeit hero / viel Leute / auch Frembde vnd vom Landt / in des N.** (puta puellæ parentis) **Hause auß vnnd eingangen / daselbsten des Mägdleins Anschläge angehöret / darbey er der N. Brandwein vnnd Broyhan verkaufft / vnnd einen grossen Vortheyl gehabt. Item / Es were von redlichen Leuten beständig berichtet / daß gemelter N. nach seiner Tochter Hinrichtung verschiedenen Leuten bey Nacht / vor die Häuser gelauffen / vnd dieselbe auff seiner Tochter Aussage offentlich vor Zäubersche außgeruffen. Item / Es hatte das Mägdlein auff feindseeliges eingeben jhres Vettern von David H. Haußfraw (nach welcher der N. wie sie noch ledig gewesen / freyen vnnd sich zu jhr nötigen wollen / aber mit einer Maulschell abgewiesen / vnd dahero derselben feind gewesen) sie jhres Ehemans Bruders Kind / welches Natürlicher weise am Schlage gestorben / vergeben / vnnd daß sie ein Zäuberin were. Item / Es were beständig berichtet / daß der N. in anhören anderer Leute gefragt / ob nich Hans N. auch ein Zäuberer / vnnd die Tochter geantwortet / sie kenne jhn nicht / er aber mit strengen Worten abermals darauff getrungen / vnd sich endlich die Tochter erkläret / gemelter N. were in jhrer Compagni nicht / möchte in einer andern sein / worauff der Steinmetz jhn gleichwol diffamirt / auch durch solche diffamation causirt / daß es jhm N. von andern verkleinerlich vorgeworffen / etc. Item / Das newlich bey J. F. G. Cantzley außbündig gemacht / daß ein Erlicher Mann Heinrich N. in einer rechthängiger Sachen wieder Cordten N. als ein ernandter Zeuge / vermöge geläysten Eydts die Warheit außgesagt / daß darauff gemelter Cordt N. neben noch einem leichtfertigen Gesellen / in des Steinmetzen Hause zu dem Mägdlein sich verfüget / daselbsten von Morgen an Brandtwein / vnnd folgents Broyhan / biß vff Nachmittag vmb 3. Vhren gesoffen / vnter vnnd bey solchem Gesöff des N. Tochter / vber obgemeltem Heinrich N. gefraget / vnd endlich die Erklärung von jhr bekommen / gemelter Heinrich N. dessen Fraw vnnd Tochter könten die Zauberkunst / wie solches mit dem Ampts** *Protocollo* **nothürfftig zubeweisen / auch gemelter N. selbsten gestanden / vnd wegen seiner dahero rührender diffamation / einen offentlichen Wiederruff gethan / vnnd mit Gefängnüß gestrafft worden.** Hactenus ille, cui tanquam principis jurato officiali & consiliario, fide digno, in hisce quæ habita diligenti veritatis indagine principi suo retulit, meritò fides habenda.

Ex

Ex quibus omnibus patet, puellæ istius malè custoditæ levissimum parentem, ea tanquam obsonio quodam distrahendi vinum adustum & cerevisiam usum fuisse, & Diabolum, per eum ipsamque puellam, scholam & exercitium publicum calumniandi & diffamandi exercuisse, quod utique tanquam rem pessimi exempli Magistratus loci præcavere & nullo modo admittere debuisset, *l.exemplo perniciosum, 7.cum similibus, C.de prob.* cum malitiis hominum non sit indulgendum, *l.in fundo, 38.circ.fin.ff.de rei vindic.*

Conantur autem Dnn. Judices hunc excessum satis reprehensibilem, & multarum calumniarum fontem fomitemque, duplici ratione excusare: I. Quod Diabolus in carcere puellæ insidias instruxerit, eos ut animæ ejus saluti consulerent, puellam tanquam proprii oris testimonio convictam maleficam in paternis ædibus catenis constrictam detinuisse. II. Expresse prohibuisse, ne quis ad colloquium ejus admitteretur.

Verum ad hoc respondetur, Quod Dnn. Judices N. N. solliciti fuerint, de animæ salute redimenda istius puellæ, in hoc fecerunt Christiani Magistratus officium laudabile: Quòd verò id modo inordinato & insolito, cum scandalo publico, & discrimine honestorum & innocentium fecerint, culpa non carent. Nunquam † enim relatum neque usque receptum est, ream de male- 489
ficio & veneficii crimine convictam, ut prætenditur in apologia, & capitali pœna damnandam, in paternis ædibus, ad quas cuivis liber patebat aditus, non secreto sed palam sine custodibus & ministris publicis detineri. Et solent prudentes Judices reos capitalium criminum, si ex justa causa carceribus non mancipentur, in loco aliquo publico vel etiam domo ministri publici jurati, adhibitis plerumq; custodibus, qui omnia accuratè observent, custodire & diligẽter cavere ne cuivis liber pateat aditus. Hoc si fecissent Dnn. N.N. istæ honestorum virorum & matronarum diffamationes, inde non evenissent. Et superat captum nostrum ista prudentia, patri custodiam filiæ de capitali supplicio inquisitæ, & jam dum ut prætenditur convictæ & damnandæ, committere; qui si storge naturali motus, & sanguinis sui non planè oblitus fuisset, eam quavis hora citra grave dispendium liberare potuisset, id etiam procul dubio fecisset, nisi occasione hujus custodiæ, obsonium distrahendi vini adusti & cerevisiæ diutius se habiturum per filiæ fabulas & calumnias sperasset, & ita lucellum istud paterni nominis pietati prætulisset.

De inhibitione ista ex actis nihil apparet, & si illa etiam facta esset, non tamen propterea excusatur ille excessus. Quid enim leges (seu inhibitiones) sine moribus, vanæ proficiunt, inquit Horat. Non enim per nudas inhibitiones satis fit justitiæ, nisi magistratus diligenter curet, ut id quod mandatum est, fiat. Sive itaque factæ sint tales inhibitiones, sive non, ex supra deductis patet, aditum cuivis promiscuè & colloquium cum puella pessimo exemplo patuisse, quod cùm ut refertur, illic locorum notorium sit, ulteriori deductione nõ eget.

490 *Decimotertiò*, constat ex Protocollo & actis puellam nostram varia, † contraria & incerta deposuisse, quæ neque per veritatis inquisitionem, neque alio modo ad certitudinem redacta & purgata sunt.

Et quidem ex prædictis *variis & contrariis* quædam hic ad ocularem demonstrationem subjungenda esse duximus, ex quibus evidens apparebit Processus & sententiæ nullitas.

1. Die alte Dibbecke vñ Catharina N. hettẽ jr Margreten Sivers das Zaubern gelehret. *Protocoll. de 23. Ianuar. Iunct. Respons. ad art. 6. de 27. Ianuar.*

1. Die N. zu Bremen/ hette jhr die kunst gelehret. *Protocoll. de 27. Ianuar. in Respons. ad artic. 7.*

Item, Jn der Gerichtlich verlesenen Vhrgicht wird nur der alten Diebbeken allein gemeldet/ ob hette dieselbe jhr das Zaubern gelehret/ *Artic.* 1.

2. Sie were auff dem Lust-Hause vor Bremen der N. zustendig Braud gewesen/ vnd daselbstẽ zu geschworen. *Prot. de 23. Ian.*

2. Sie were zu Bremen in der N. Hause Braud gewesen / vnd daselbsten zu geschworen. *Protocoll. de 14. Februar.*

3. Wie sie Braud gewesen were ein güldene Decke auff dem Boden gelegen/ vnd darunter ein Creutz/ darauff sie müssen mit dem Rückẽ liegen/ in den Himmel sehen/ vnnd denselben verschweren. *Protocoll. de 23. Ianuar.*

3. Hette müssen auff ein Creutz liegen gehen / vnd den Himmel (nota variationem) vnnd die Sterne verschweren : hetten jhr darnach (nota rursus variationem) eine Güldene Decke auffs Creutz gelegt/vnd müssen Braud sein. *Prot. de 14. Febr.*

Jn der Gerichtlich verlesenen vnd ratificirten Vhrgicht / lautet es also: Sie hette den Himmel vnd Erde verschweren müssen. *Protoc. sub lit. I. art.* 18.

4. Wie sie zu Bremen kommen habe die N. marsche daselbst am Marckt Zucker vnnd allerley Kraut gekaufft. *Protoc. de 14. Febr.*

4. Wie sie zu Bremen kommen vnd vor der N. marschen Hause (welches nit am Marckt/sondern gegẽ dem Kirchhoff über/ wan man auß der N. strassen in die ander gehet / stehet) vorübergangen / hette daselbst ein Wage mit Äpffeln gehalten darvon die N. marschen ein Sack voll gekaufft / vnnd zu jhr gesagt / daß sie jhr den Sack wolte ins Hauß tragen helffen welches sie gethan. *Protocoll. de 23. Ianuar.*

5. Die N. marsche habe sie bey der Hand genommen / sey mit jhr in den Hoffgangen / vnnd Köel geplücket. *Protoc. de 14. Febr.*

5. Wie sie in der N. marschen Hauß komen / hette dieselbe gesagt/ sie solte bleiben vnd jhr ein wenig Lausen. *Protoc. de 23. Ianuar.*

6. Sie sey wol 3. wochen zu Bremen bey der N. marschen gewesen. *Protoc. de 23. Ianuar.*

6. Sie sey 6. wochen zu Bremen bey der N. marschen gewesen. *Protoc. de 27. Ianuar. in Resp. ad art.* 15.

Nota,

Nota, in ista puellæ confessionum variatione & incertitudine omninò decuisset judicem loci, Bremæ, quæ non ita procul à loco judicii distat, ante omnia inquirere, anné talis ita dicta fœmina ibi habitaret? an in foro vel alia platea? an extra urbem tale prædium, de quo puella dixit, haberet? Num puellam hanc in ædibus suis, & quanto tempore habuerit? Quæ omnia præcipit ordinatio Carolina & Jura Civilia, de quibus tamen ex actis nobis transmissis nihil apparet.

7. Sie hette ein Pferdt / ein Schwein / vnd einen Welschenhanen alles dem Rath zu Bremen zuständig (durch Zauberey / worzu jhr die N. marsche materialia gethan) vmbgebracht. *Protoc. de* 27. *Ianuar. in Resp. ad art.* 20.

7. Sie hette Menschen vnd Vieh mit der Zauberey keinen Schadē zugefügt / darbey auch bestendig verharret. *Protoc. de* 24. *Ianuar.*

Nota, Et hic vigore Carolinæ Constitut. inquirendum fuisset apud Senatum Bremensem, num se res ita haberet.

8. Wie sie zu N. loco videlicet judicii, auff Catharinen N. Bette gelegen / vnd dem Tantze zugesehen / hette der Teuffel der N. dischen vnd die N. dische jhm wider ein Stück von der Nasen vnd Backen geschlagen. *Protoc. de* 27. *Ianuar. in Resp. ad art.* 10.

8. Es sey im Tantzen vor Bremen auff dem Lust-Hause geschehen / da der Teuffel der N. dischen ein Stück von der Nasen vnd Wangen geschlagen. *Prot. de eod.* 27. *Ian.* §. Sagte ferner / *etc.*

Nota, hîc Judex inquirere debuisset, num circa id tempus fœmina illa nominata, damnum aliquod in genis & naso habuerit, & quale id fuerit, quod utique vicinos latere non potuisset, qua de re tamen ex actis nihil apparet.

9. Der Teuffel vnd die N. dische hetten sie (ream Domina videlicet vidua) berichtet die N. vnd jhre Dochter gehöre mit in die Companey. *Protocoll. de* 31. *Ianuar.*

9. Sie habe die N. selbst im Tantz vnterschiedlich gesehen. *Protoc. de* 13. *Feb. & de* 23. *Ian.*

10. Die N. dische sey 3. mahl mit im Tantz gewesen / 1. in Cathrinen N. Hause / 2. im Felde nach Hüttbergen / 3. zu Bremen auff dem Lust-Hause. *Protoc. de* 27. *Ian.*

10. Es were die N. dische zu Eyselberg der gantzen Companey auch mit im Tantzen gewesen / Ergò ist dieselbe mehr als dreymahl beym Tantze gewesen.

11. Die N. nimirum Domina vidua hette etwas vō einem Auffschurtzband der N. dischen / welches Herrn N. von N. solte beygebracht werden / darinnen zwo knutten / vnd zwo öesen auch etlich garn / so mit dühn zusamen gemacht gewesen. *Protoc. de* 10. *Feb.*

11. Die N. Domina vidua die N. die alte N. vnnd N. hetten einen schwartzen bandt gekaufft (variatio) darin zwey grosse knutten / vnnd zwey öesen / auch 3. flechten (variatio) gewesen / den hetten sie der Schwertfegerschen (variatio) gethan. *Prot. de* 14. *Feb.*

In der Gerichtlich verlesenen Vhrgicht lautet es also: Das Band habe drey knutten / vnd zwey öesen gehabt.

12. Das

12. Das Bandt sey Schwartz gewesen. *Protoc.de* 14.*Feb.*

12. Das Bandt sey Gryeß gewesen. *Protoc.eod.*14.*Feb.*

Nota, Hîc debuisset Judex loci inquirere, quisnam ille propola fuerit, à quo Domina vidua & memoratæ mulierculæ istam fasciam den Auff-Schurtz-Bandt/ emerint, & ab eodem expiscari, quo tempore, quo pretio, &c. Et sic satisfecissent Carolinæ Constitutioni, & fraus Diaboli detecta fuisset. Neque est verisimile, tres vetulas, & cum illis Nobilem & spectatam matronam, ad emptionem vilis fasciæ in unius propolæ ædibus convenire, ideoque probabile esse non debuit.

Possent adhuc aliæ plures variationes ex Protocollo, maximè circa venditionem prætensam aurei illius cochlearis, ex actis deduci, verùm hæc amodò sufficiant, cum incertitudo confessionum vel ex iis satis ad oculum remonstre-
491 tur. Indecens † autem & grave est, super re dubia, incerta & varia certam & quidem capitalem ferre sententiam, *cap.grave*, 11. *q*.3. Cravett. *consil*.276.*num*.4.
492 Joh.Petr.Surd. *consil*.151.*n*.50. Quia † exinde facile offendi potest veritas, &
493 justitiæ, *cap.fin.distinct*.33. Curare † itaque debet Judex, ut super re certa & liquida, maximè in criminalibus, ferat sententiam. §. *curare, & quæ ibi not. Dd. Instit.de action. Iunct. l.fin.cum similib. C.de probat. l.qua sententiam,ibi,in unum conspirante*
494 *concordantéque, C.de pœn.* Nihil † autem magis contrarium certitudini quàm va-
495 riatio, Cardin. Clement.1.*de renunciat.* Udalr.Zas.*consil* 16.*n*.43.*lib*.2. Quæ † sine contradictione & evidenti mendacio stare non potest, Anton.Fab. *in Cod.rer.in*
496 *Sabaud.Iudicat.lib*.9.*tit*.21.*defin*.5.*n*.3. Nullumque † evidentius falsitatis signum dari, quam variationem, *tradit* Prosper. Farinac. *post* Bald. *& alios quos allegat*,
497 2.*consil*.138.*n*.11. Et incertitudo † omnem vitiare dicitur actum, *l.cum duo ubi gl.*
498 *ff.de in diem addicti.* Bart.*in l.quidam,ff.de reb.dub.* Quia † plus uno verum esse non potest. Indeque ex sola testium & delatorum falsorum variatione innocentiam falsò delatæ præcipitanter ac injustè condemnatæ Susannæ cognovit Daniel, eamq; ab injusta sententia liberavit, Judices istos quod non diligentiùs inquisiverint in veritatem hisce verbis increpans. Siccinè fatui filii Israël, non judicantes neq; quod verum est cognoscentes, condemnastis filiam Israël? *Dan*.13.48.

Decimoquartò, narratur in facti specie quasdam fœminas ad puellæ hujus delationem fuisse incarceratas, per aquam frigidam probatas, & postea satis inhumaniter tortas, tandemque in carcere exanimes repertas. Atqui constat,
499 Probationem illam † per aquam frigidam esse irrationalem, inhumanam, impiam & jure aperto improbatam. *text.in cap.Mennam*, §.*purgationem,c.consuluisti*.2. *quæst*.4. Et ita omnes, qui non fungum pro cerebro vel peponem pro corde gerunt, statuere, ex scriptis Doctorum virorum apparet. Petr.Binsfeld. *de Conf.*
500 *malefic.membr*.2.*concl*.7.*dubi*.1. Ubi dicit, Magistratum, † qui facit Sagam subire
501 probationem aquæ frigidæ, mortaliter peccare: quia illa † Diabolo fabricante
502 introducta sit. Johan.Bodin. rigidissimus aliâs Sagarum censor dicit, † hac via

Diabolum

Diabolum judicia, quæ sancta oportet servari, commutare in scholam magiæ,
lib.4. de Magor. Dæmonom. cap.4. Petr. Heigi. *Illustr. quæst.39.n.61.* Ubi dicit, hunc
probandi modum esse speciem idololatriæ, † veritatem scilicet ab elemento 503
aquæ exquirere, & idolum in ea fabricare, cum potius in rebus dubiis Deum
consulere debeamus, quod multis ibidem persequitur & solidè contraria refel-
lit, *cui concordat* D. Joh. Ewich, *Medicus quondam Bremensis in tract.* von den Hexen/
fol.35. Ubi ita effatur: Was ist dann diß Vngewöhnlich werck anders/ † dann 504
eine Versuchung Gottes/oder ein Teufelisch gespött/vnd einer Sorglichen vnd
ärgerlichen Tragœdien anfang? Darvon ein Schertzer lachend gesagt/daß diese
Probier-Meister der Köche weise folgen/ dann wie diese die Cappaunen/ so sie
zur Mahlzeit bereiten/ erst mit Wasser reinigen/ darnach Bradten/ also rüsten
Jene auch dem Moloch seine Gerichte vnnd Brand-Opffer zu/ etc. Et fol. 41.
concludit, hanc probationem Doctore † Satana ejusque asseclis carnificibus, 505
Idololatris, Sophistis & impiis Philosophis esse stabilitã & introductam, *Quem
allegat & sequitur* Joh. Godelman. In seinem Antwortschreiben/ *quod extat lib.3.
à princ. tract. de Mag. & Venefic.* Ubi in hæc verba scribit: Hierauff antwort ich rund
vnd Teutsch/ das solches ein wieder-Rechtlicher vnd Teuffelischer gebrauch ist/
vñ ein grewel † vor Gott dem Allerhöchsten/ das auch seine Göttliche Allmacht 506
dardurch weniger nicht erzörnet werde/ alß wann zu vor die Kinder durch das
Fewer gangen seind. Deuter. *cap.*18. Et *lib.3.c.4.n.23. & seqq. id pluribus persequitur,*
dicens, hanc esse communem Dd sententiam, probationem istam prohibitam
esse, proindeque omnes facultates Juridicas in Academiis Germaniæ ita sta-
tuere. Et † furiosum hoc probationis genus appellat Francisc. Hotoman. *Disp.* 507
Feud. cap.44.n 6. Et nulla † ne quidem probabili ratione niti affirmat Hieron. 508
Treutl. *vol.2.disp.4.thes.7.lit.c.* Jodoc. Damhouder. *in Pract. crimin. cap.43.* Johan.
Borcholt. *de Feud. cap.7.n.52.* Henr. Bocer. *IC. & Prof. celeberr. in Acad. Tübing. in tract.
de Quæst. & Tortura. cap.3. sub n.*101. Lud. Gilhaus. *in Arbor. crim. cap.2. tit.34. § 3. n.158.*
Ubi dicit, Judicem qui furiosa illa & Diabolica exploratione utitur † actione 509
injuriarum conveniri posse, Joh. Scultet. *in lib. qui inscribitur:* Gründlicher be-
richt von Zauberey/ *cap.11. pag.m.243.* Ubi in hæc verba erumpit: † Heydnisch/ 510
Tyrannisch/ Verführisch vnd Teuffelisch ist solche Wasserprüffe/ vbel thun
vnd wollen muthwillig jrren/ vnd von dem Teuffel betrogen sein/ die sie wieder
auffbringen vnd ernewren. *Et pag.246. & seqq. ubi ita concludit:* Weil dann nun
solche Wasserprüff auß Irrthumb vnd Aberglauben † erfunden/ mit zuthun 511
des Teuffels geschicht/ Tyrannisch vnd betrieglich ist/ Gottes versuchung vnd
Straff auff sich träget/ vnd in allen Geist- vnd Weltlichen Rechten alß Gott-
loß vnd gefehrlich verbotten/ so haben je die sie noch gebrauchen zu jhrem Schutz
nichts vor zu wenden/ sondern müssen jhre Vngerechtigkeit auch wieder jhren
willen erkennen. *Hactenus ille.* Herman. Newalt. *quondam Prof. Acad. Helmstadens.
in Apolog. contra Epistol.* Scribon. *& quidem in præfat.* In hæc scribit verba: Die

meynung (nemlich von der Wasserprüfe) in welcher Er (Scribonius) steckt / ist
512 nicht allein ärgerlich/ sondern gereichet zu Gottes verachtunge/ † ist an jhr selbst Vnehrlich vnd schädlich. Rationes quas auctores allegati adducunt, longum foret hîc adducere, ideoque ad ipsos scriptores nos remittimus.

Solent autem plerumque judices pro tuenda hac probationis specie al-
513 legare † inveteratam consuetudinem, quæ meritò pro lege custodienda est, per Jura vulgata.

514 Respondet ad hoc argumentum Nicol. Papa, † Malam consuetudinem tanquam perniciosam corruptelam vitandam esse, *cap. mala consuetudo, distinct.* 8.
515 Et dicit August. *lib. 3. de Baptism. contra Donatistas, cap. 6.* Quod † consuetudo cedat veritati manifestæ: quia consuetudo sine veritate, vetustas erroris est. *inquit*
516 Cyprian. *in Epist. ad Pompei. & refertur in cap. consuetudo, d. distinct.* 8. Et † sana ratio exemplis anteponenda, *teste* August. *in cap. sana distinct. 9.* Ideoque Celsus JC.
517 Quod † non ratione, *inquit*, introductum, sed errore primum, deinde consuetudine obtentum est, in aliis similibus non obtinet, *l. qui non ratione, 36. ff. de Legib.*
518 Hinc Herman. Newalt. *in allegat. supra præfat.* Das es / † *inquit*, eine alte gewohnheit sey / ist auß des Teuffels list vnd Afferey. Johan. Scultet. *d. cap.* 11.
519 *pag. mihi* 241. ad hoc argumentum ita respondet, † Gewohnheit gilt nicht wieder Warheit vnnd billichkeit: Hundert Jahr vnrecht ist noch keine Stund recht / vnd was Anfänglich an jhm selbst nicht taug / wird durch lange zeit nicht Gutt gemacht. Sonst möchten sich ewre Herren damit auch entschuldigen/ das solche vnthaten von anfang der Welt võ vielen vnd grossen Leuthen begangen sind/ etc.

Et cum Dnn. N. N. in Apolog. sua provocent ad Carolinas Constitutiones criminales, & processum suum ex iis & jure communi justificare volunt, non opus est plura de superstitiosa ista consuetudine, & irrationali corruptela dicere. Constat enim jure communi istam probationem per aquam frigidam improbatam, † & altum de ea in Carolinis constitutionibus silentium existere.
520 Ideoque in hoc etiam puncto, processus iste ex jure communi & constitutionibus Carolinis nullo modo justificari potest. Et cum in dictis Carolinis constitutionibus, accuratè indicia in crimine veneficii enumerentur, non est verisimile hanc probationem per frigidam, si legalis & rationalis visa fuisset legislatorem omisisse.

521 *Decimo quintò*, non parum suspectus redditur processus, quod † quædam mulierculæ hoc modo per frigidam probatæ, quædam postea gravissimè tortæ, in carcere exanimes & mortuæ repertæ sint. Et quamvis in Instrumentis Apolog. Dnn. N. N. adjectis, Notarius attestetur, quod visum fuerit chirurgis, collum istarum fœminarum fuisse fractum à Dæmone, tamen id ita pro certo affirmare non potuerunt. Quicquid autem sit, suspicione isthæc non carent, *per ea quæ tradit* Joh. Wier. *in tract. suo de Sortileg. & Sag. lib. 6. cap.* 15. Johan. Scultet.
522 *in d. de tract.* Von Zauberey, *cap.* 11. *circ. fin.* Ubi addit, † ex hoc quod fœminæ veneficii

veneficii incusatæ in carcere exanimes & sibi ipsis manus intulisse reperiantur, non firmiter concludi eas fuisse Sagas: Quia hoc & alii fecerunt, utpote Ahitophel impius Absalonis consiliarius, Judas Christi proditor, qui tamen non fuerunt venefici. Et quòd Diabolus permissu Dei alios quàm veneficos & sagas interfecerit, testantur 7. isti mariti Saræ.

Neque incognitum est Melancholicos † & alios desperationi deditos 523
sibi ipsis non conscientia sceleris sed vitæ tædio manus inferre, etiamsi nullis carceris vinculis constricti fuerint, qua de re habemus textum, *in l. si quis te, 2. C. qui testam. fac. poss.*

Fieri itaque etiam potuit, ut quædam ex his propter inflicta tormenta in deliquium inciderint & extinctæ sint: quædam verò propter metum futurorum tormentorum ac squalorem carceris, doloris forsan impatientes, ut loquitur textus modò allegatus, se præcipites dederint. Siquidem doloris impatientibus major solet esse metus iste tormentorum quàm mortis. Et apparet ex informatione nobis transmissa, Carnificem illius loci judicii agitati ad torquendas istas fœminas non potuisse satisfacere judici, sed alium ex vicinia crudeliorum ad hoc negocium vocatum. Non itaq; leviter fuisse tortas fœminas, neque vanum aliarum nondum tortarum fuisse metum, vel inde colligi potest.

Decimo sextò, ex informatione nobis transmissa apparet, post publicatam sententiam puellam istam una cum patre delatore terminum & dilationem petiisse, utique ad effectum præparandæ defensionis: à Judice verò illum denegatum fuisse. Et dicunt quidem in Apologia sua Dnn. N. N. **Das es dero P. H. D. zuwieder/ dieser Dirne als einer durch jhre eygene Bekantnuß/ auch Vrtheyl vnd Recht genungsamb convincirte Zäuberin/ dilation vnd frist/ die nicht zu eygener jhrer defension gesucht/ sondern nur schlecht ohne einige Vrsach gebeten/ zu indulgiren/** *pag.* 20.

Verùm cùm ex iis quæ supra deduximus satis liqueat, processum istum contra puellam istam non servato juris & Carolinarũ Constitutionum ordine, nulliter fuisse agitatum, ipsamque insecutam sententiam † eodem morbo in- 524
fectam, executioni mandari illa non potuisset, cum sententia nulla executionem non mereatur, *l. 1. §. ult. l. 4. §. condemnatum, ff. de re Iudic. l. ult. C. de sentent. ex brevic. recit.* Clement. Pastoralis, *circ. fin. de re Iudic.* Berthazól. *consil. crimin.* 79. *per tot.* Matth. de Afflict. *Decis.* 220. *n.* 9. *Iunct. decis.* 283.

Et frustra se referunt in hoc puncto Dnn. Capitulares ad Carolinas constitutiones, cùm eas in plurimis capitulis & ipsis substantialibus hujus processus omninò neglexerint, *l. auxilium, 37. in fin. ff. de minor. l. fin. §. 12. C. de jur. de liber.*

Neque in Carolinis constitutionibus invenimus ullo in loco cautum, puellæ minorenni 17. videlicet annorum non legitimè accusatæ, à nullo defensæ, ex sola confessione, non habita diligenti inquisitione circumstantiarum loci, temporis, &c. condemnatæ, neque aliis argumentis & testibus convictæ,

provocanti & terminum defensionis petenti, eum esse denegandum. Quinimò
525 in hoc Carolinæ constitutiones † cum jure communi concordant, quod regulariter reum, nisi aliter de corpore delicti & circumstantiis confessis liquidò constet, morte mulctandum vel etiam torquendum vetet, ut suo loco deduximus. Indeque, quamvis † quibusdam in locis corruptissimo judiciorum more,
526 *ut dicit* Sichard. *ad l.16.n.14. C.de jur. de liber.* provocationes à criminali sententia non admittantur, sed statim executioni mandetur: tamen id ita rectè Dd, limi-
527 tant, † si reus delictum esset confessus, de quo etiam aliter quàm per ipsius confessionem liquebat, hoc enim fortè casu Judex non erraret, qui sententiam capitalem exequeretur intra tempus datum ad appellandum, *inquit* Bald. *in l. observare, §. proficisci post, n.9. de offic. proconf. quem allegat & sequitur* Clar *in §. fin q.96 n.2.* Hieronym. Treutler. *Disput. ult. thes.3. l.t.d. vol.2. cui concordat text. in l. observare, 2. Cod. quorum appellat. non recip.*

Ubi Impp. Constantius & constans rescripserunt maleficos & veneficos tum demum post sententiam non esse audiendos, si argumentis convicti, testibus superati, voce etiam propria scelus confessi sint. Sed puella nostra neque argumentis fuit convicta, neque testibus superata, sed tantum delictum ita satis inconstanter & variè confessa adeoq; propter variationem contrarietatem & incertitudinem ne quidem voce sua convicta. Ideoque cum contra nudas istas confessiones magna ex parte notoriè falsas, erroneas, varias & incertas plurima deducere & innocentiam suam detegere potuisset, dato sibi defensionis termino, & defensore, in quo concedendo, ex supra dictis rationibus judicem non decuisset se ita difficilem reddere. Cum in mora modici temporis non
528 magna sit jactura, *teste* JC. Ulpian. *in l.21. ff. de Iudic.* maximè ubi † agitur non de glande legenda, vel pecore pascẽdo, sed de capite & vita hominis Daniel. *cap.13. vers.* 48. *& seqq.* Hinc rectè ait Poëta:

Nulla unquam de vita hominis cunctatio longa est,

Quod vulgò ita versum:

Menschen Tödten ist ein grosse sach /
Man bedenck sich woll vnd thue gemach.

Item illud:

Man kan nimmer zu lang Rathschlagen /
Wann man vom Todt sententz soll sagen.

Et Divus Trajanus, Assiduo Severo rescripsit: Satius esse impunitum
529 relinqui † facinus nocentis, quam innocentem damnare, *teste* Ulpian. *in l. absentem, ff. de pœn.*

Indeque Justissimus Judex & scelerum vindex acerrimus Jehovah, Abrahamo patri credentium significavit, propter decem justos, toto Sodomorum multitudini & multis injustorum millibus parciturum si invenirentur, Genes. *cap.18. vers. ult.*

Et

Et sanè stolida hæc puella cum ante sententiam in judicio non fuerit de capite accusata, ætatis lubrico & facilitate ita varia & multa in sui aliorumque damnum contra veritatem, patre delatore & suggestore, qui longè alium quam hunc speravit calumniarum & delationis crudelis exitum, fassa est, quòd utiq; si rem ita de capite agi intellexisset, nunquam fecisset.

Præterea licèt propter lubricum consilii in petitione termini non expresserit, quod eum ad effectum formandæ & præparandæ suæ defensionis & innocentiæ deducendæ petierit: tamen hæc utique non alia causa præsumenda erat judici, cum quis sanguinem suum qualiter qualiter redemptum velit, *l.1.ff. de bon.eor.qui ant sent.* Cicer. *pro Milone.*

Decimo septimò narratur in facti specie, **das nach dem diesem Mägdlein jhre vorige Bekantnüß Gerichtlich vorgelesen / vnd sie** sine ullo curatore & defensore, **auff alle Articul mit Ja geantwortet/vnd darauff die Blutvrtheyl abgelesen / hette so wol des Vnmündigen Mägdleins Vatter / alß sie selbsten sich höchlich beschweret / rc. Nichts do weniger aber die Vrtheyl exequirt.** Jam verò ex his apparet, tàm patrem puellæ, quàm ipsam puellam sensisse se sententiæ illius asperitate & iniquitate gravatam, adeoq; ad superiorem provocasse, quod de Jure Civili etiam in criminalibus non solùm ipsi † reo damnato, sed cuivis 530
etiam extraneo, tantò magis patri, expresse permissum, neq; ulla universali & pragmatica Lege prohibitum, *text. in l.notandum, 6.ff.de appellat.* Ubi JC. Ulpian. Non tantùm ei, inquit, qui ad supplicium ducitur, provocare permittitur: verum alii quoque nomine ejus, etiam sine mandato, neq; distinguitur utrum necessarius ejus sit, nec ne. Credo enim humanitatis ratione omnem provocantem audiri debere. *Et l.lege Iulia, 7.ff.ad L.Iul.de vi publ.* Ubi idem Ulpianus, Lege, inquit, Julia de vi publica tenetur, qui cum imperium potestatemvé haberet, civem Romanum adversus provocationem necaverit, verberaverit, &c. *l.2.ff.2.§.de pœn.* Ubi idem Ulpian. Cùm, inquit, accipiemus damnatum qui non provocavit, cæterum si provocet nondum damnatus videtur *fac. l.13.§.2.ff. qui testam.fac.poss.l.6.§.3.C.de appellat.l.29.Cod.eod.* Ubi Impp. Arcad. & Honor. hanc addunt rationem: ut videlicet causa in appellationis Judicio diligentiùs examinetur, ubi contra hominis salutem, per errorem vel gratiam cognitoris oppressa putatur Justitia. *Iunct.l.30.C.eod l.6.§.fin.C.de Episcop.aud.l.2. C.si pendent. appellat.mors interv.cum similib.latè.* Farinac. *de pœnis temperand. q.101.num.1. & seqq.* Et de Jure † Canonico Judicem non deferentem Appellationi, in causa cri- 531
minali ab officio deponi testatur, Nicol. Boër. *decis.153. n.4.*

Et quamvis sint, qui statuere non verentur, de generali & invetereta Germaniæ consuetudine appellationes in criminalibus non recipi: tamen hîc probè observandum, † experientissimos Germaniæ JCtos simpliciter & in uni- 532
versum appellationes in Germania sublatas esse, in criminalibus, nusquam respondere, sed temperamento adhibito restrictè scribere, *in plerisq;* Germaniæ

locis appellationes non recipi, Matth. Wesenbec. *in paratitl. de appellat. recip. nu. 3. junct. his quæ tradit idem consil. 43. n. 131.* Ernest. Cothman. *consil. 4. n. 82. vol. 3.*

533 Item per Germaniam † *quodammodo* receptum esse, ne in causis criminalibus appelletur, Johan. Ferar. *in tract. de appellat. lib. 1. c. 5. num. 58.* Daniel. Moller.
534 *lib. 4. semestr. n. 1. & seqq.* Ubi testatur non solùm in † ditionibus omnibus Electorum & Ducum Saxoniæ, quæ pars sunt Germaniæ non exigua, appellationes in causis criminalibus admitti, sed alibi etiam in Germania ita observari. Atq; ita facultatem Juridicam Marpurgensem, à Duce Megapolitano consultam respondisse, & secundùm responsum prædictum Cellissimum Ducem pronunciasse, *testatur* Ernest. Cothman. *consil. 16. n. 162. vol. 1.*

535 Idque etiam † ita ex ordinatione curiali Pomeranica obtinere, ac in eandem sententiam Facultatem Juridicam in Academia Rostochiensi respondisse, *testatur idem* Cothman. *consil. 4. n. 84 & 85. vol. 3.* Ita & Facultatem Juridicam in Academia Gissena, de casu criminali ex Ducatu Brunsuicensi consultam de Jure respondisse, *testatur* Henric. **Nebelkrä** / *quæst. 21.* Rütger. Ruland. *in tract. de*
536 *Commissar. & commission. part. 1. lib. 2. cap. 3. sub n. 8.* Ubi appellationes † in criminalibus passim recipi testatur in Sabaudia, quæ Imperii Romani est provincia, **R. A. zu Speyer** / *de Anno 1544. in pr. & de Anno 1541. §.* **Nach dem aber in dem** Sleidan. *lib. 10. comment.* Appellationes in criminalibus, & in specie in Veneficii crimine recipi testatur Anton. Fab. *in Cod. rerum in Sabaud. Iudic. lib. 9. tit. 12. defin. 1. & 2.*

537 Cùm itaque † de jure aperto & manifesto, in criminalibus appellatio sit permissa, allegans de consuetudine locum non habere, ipsam in eo ipso loco, in quo prætenditur illa vigere, probare debet, ex quo regula est in contrarium, *per doctrin. gl. in l. omnis definitio, ff. de Reg. Iur.* Johan. Fichard. *consil. 36. n. 5.* Ernestus Cothman. *consil. 24. n. 7. 8. vol. 1.* Incertum autem est, num talem consuetudinem contra jura scripta Domini N. N. in illo judicii sui loco probare possint. Neq;
538 sufficeret probare solùm non usum, † sed necesse est ut probetur, & casus tales contigisse, vel contradicto judicio vel actibus, longo retrò tempore observatis, contrarium introductum, Cyn. *ad l. 2. C. quæ sit long. consuet.* Bart. *in §. anteà in procem. ff.* Prosper. Farinac. *1. consil. 30. n. 108.* Cacheran. *decis. Pedemont. 99. num. 7. & seqq.* Hieronym. Schurff. *3. Consil. 47. per tot.* Honded. *1. consil. 110. num. 22.* Hugo Donell. *lib. 1. comment. cap. 10.* Ubi eleganter deducit, ad tollendam legem veterem, non sufficere eâ non uti, nisi etiam contrario facto populus declaret, eam sibi improbari.

539 Verum † pro ratione dubitandi urgens militat fundamentum, quod desumitur ex novissimis Imperii Constitutionibus, in quibus indefinitè refertur, inveteratam esse Germaniæ consuetudinem, in criminalibus appellationes non admitti, **R. A. zu Augspurg** / *de An. 1530. §.* **Item / als jetzt etliche Zeithero / ꝛc.**
540 *Ordinat. Camer. part. 2. cap. 28.* Ex quibus † apparet, non solùm illam esse Germa-

niæ consuetudinem, sed etiam eam ipsam pragmatica Imperii Lege comprobatam, atque ita sub testimonio hoc comprobant, Mynsing. 4. *observ.* 41. Geil. 1. *observat.* 1. *n.* 28.

Ad hæc *Respondetur* I. Publicas istas Imperii Constitutiones † principaliter ad Imperiale pertinere tribunal, uti modo citati loci & interpretes osten- 541
dunt & docent. Ernest. Cothman. *consil.* 14. *n.* 9. *& consil.* 16. *n.* 158. *vol.* 1. Cùm † ve- 542
rò juris communis correctoria sit lex, restrictè accipi debet, neq; de loco ad locum, neq; de tribunali ad tribunal extendenda, *l. jus singulare, ff. de legib.* Francisc. Aretin. *consil.* 44. *n.* 1. Hippol. Riminald. *consil.* 350. *num.* 7. *lib.* 3. Et in specie, quòd statuta & consuetudines tollentes appellationes † in causis criminalibus, tan- 543
quam non solùm Juris Civilis, sed etiam quodammodo naturalis, correctoriæ non extendẽdæ, sed quoad ejus fieri potest, restringendæ sint, *testatur* Ludolph. Schrader. *inter consil. var. German. consil.* 40. *nu.* 81. *part.* 1. *quem ad hoc allegat* Daniel. Moller. 4. *semestr. d. c.* 33. *n.* 2.

II. *Respondemus*, † verba illa allegatarum constitutionum, in hoc qui- 544
dem esse dispositiva, ne in Camera recipiantur appellationes causarum criminalium, quantum verò ad allegatam in iis consuetudinem attinet, planè sunt narrativa & relativa, cum in iis de tali jure non disponatùr, sed saltem narretur, talem in Germania esse consuetudinem. Verba † autem legis narrativa, Jus 545
non faciunt, *l. non Epistolis, l. non nudis adseverationibus, C. de prob.* Bart. *in l. quiv olebat, ff. de hered. instit.* Jas. *ad l. ex his, & per ill. text. n.* 2. *C. de milit. testam.* Maximè quando in † correctoriis juris & odiosis, ut hoc casu versamur, *cap.* 1. *in fin. de fil. præstit.* Ti- 546
ber. Decian. *resp.* 120. *n.* 17. *vol.* 3. Surd. *consil.* 168. *n.* 47. Johan. Gœdd. *cons. Marp.* 26. *num.* 120. *vol.* 1. Idq; † tantò magis obtinet, quando principaliter contingit du- 547
bitare de eo, quòd in facto præsupponitur, & enunciatur, *uti declarat* Alex. *consil.* 21. *vol.* 1. *& consil.* 136. *col.* 7. *eod. vol.* Bald. *in l. ad probationem, C. de locat.*

Jam verò hic contingit dubium, de ea ipsa universali, quæ *in dd. constitut.* enunciatur, consuetudine, & ex iis, quæ deducta sunt, patet in universa Saxonia, item in Ducatu Megapolitano, Pomerania, & aliis locis Germaniæ, istam consuetudinem non obtinere, sed Jus commune, adhuc dum circa recipiendas appellationes causarum criminalium observari: Ideoque generaliter ad omnia Germaniæ loca, salva veritatis substantiâ, quæ nudis adsertionibus non vitiatur, *l. illicitas,* §. 1. *ff. de offic. præsid.* inferri non potest, † cum vel una data instantia 548
argumenti generalis nervus incidatut, *l. is qui,* §. *ego, &* §. *quæsitum, ff. qui vi aut clam,* §. *pavonum, instit. de rer. divis.* Card. Mant. *de tacit. & ambig. convent. lib.* 13. *tit.* 6. *n.* 43.

Quamobrem cum istæ constitutiones se referant ad consuetudinẽ † Ger- 549
maniæ, quam non in omnibus locis obtinere expeditum est, eatenus obtinent, quatenus probari potest, in hoc vel in illo loco Germaniæ per consuetudinem inveteratam, Jus commune abrogatum esse: Quia eatenus creditur referenti, quatenus reperitur in relato. *Auth. si quis in aliquo, Cod. de edend. l. in testamento, ff. de condit.*

condit.& demonstrat. gl. in c.1. de fid. instrum. Specul. *de instrum. edit.* § *restat.col.fin.verf.*
550 *pen.* Herm. Vult. *consil. Marp.16. num.* 24. adeò ut si referenti † aliud insertum sit, quàm in relato deprehenditur, id per incogitantiam & errorem factum præsumatur, *uti declarat* Decian. *consil.63.n.6. verf. nec obstat. Quem ad hoc allegat* Menoch. *consil.1.n.95.& 96.* Vicent. Honded. *2.consil.69.n.79.* Surd. *consil.381. num.24.* Et
551 veritas † quomodocunq; apparet, prævalere debet opinioni, & ei innixæ assertioni. Socin. Jun. *consil.180.n.82.& 84.lib.2.* Tiber. Decian. *consil.33.n.63.lib.1.*
552 III. *Respondemus* per assertionem † & summi Legislatoris & Principis, etiam in lege pragmatica, factæ non probari consuetudines speciales locorum, utpote in nudo & mero facto consistentes, *text. est apertus in cap. 1. de constit. in 6.* Ubi valde accommodatè, & in terminis nostris Bonifac. 8. ita constituit: Licèt Romanus Pontifex, qui omnia Jura in scrinio pectoris sui censetur habere, constitutionem condendo posteriorem, priorem revocare noscatur: Quia tamen locorum specialium & personarum singularium consuetudines & statuta, cum sint facti & in facto consistant, potest probabiliter ignorare: ipsis dum tamen sint rationabilia, per constitutionem à se noviter editam (nisi id expressè caveatur in ipsa,) non intelligitur in aliquo derogare. In quo textu satis apertè
553 cavetur, † in probatione consuetudinis, tanquam dubio facti, etiam summum Principem errare posse, *& ita infert hunc text.* Petr. Foller. *in constit. regn.* Sicil. *tit. de offic. Iustitiar. n.9.* Roch. Curt. *de consuetud. sect. 8. n. 9. Et post hos ita decisivè ponderavit hunc text. Dn. referens in caus.* Viermundt *contra* Viermundt/*apud* Meichsn. *decis.*
554 *Camer.14.n.62.& seqq. Tom.3.* Ubi † concludit principi aliquid affirmanti quod juris est, ejus assertioni standum esse, secus in iis quæ facti sunt, *per tradita* Socin.
555 Sen. *consil.87.nu.18. lib.3.* Præsertim † cum ex quotidiano rerum usu appareat, quamlibet ditionem, civitatem, imò quemlibet ferè vicum peculiares suas habere consuetudines, Bender. *in tract. de revis. conclus.33.n.16.* Quas Princeps etiam prudentissimus ignorare potest probabiliter, *d. cap. 1. de constit. in 6. Iunct. l.2. ff. de jur. & fact. ignorat.*

Quamobrem, nisi illam consuetudinem in specie in illo loco, contra Jus inductam Domini N. N. probare possent, vel nisi ab iis immediatè ad Cameram, & non Reverendissimum loci Episcopum provocationes procedunt, de quo nobis non constat, humanitatis ratione & urgente auctoritate, admittere puellæ hujus, ejusq; parentis provocationem debuissent. Præterea quicquid sit de illa consuetudine, & lege imperii, prohibente appellationes causarum cri-
556 minalium, in Camera, † certum tamen est Nullitatis querelam in causis criminalibus, in Camera admitti, & aliquoties desuper processus decretos, *Ordinat. Camer. part.1.tit.28.* Mynsinger. *4.observat.42.* Roding. *in Pandect. Cameralib. lib. 1. cap.29.* Rütger. Ruland. *de Commissar. & commission. part.1.lib.2.cap.3.num.2.* Geil. *1. obs.1.n.28.* Tob. Paurmeist. *de Iurisd. Imper. Rom. lib.2.cap.4.num.155.* Bender. *de revis. conclus. 33.n.30.*

Cùm

Cùm itaq; tàm puella ipsa quàm pater ejus suspendi executionem petierint, adeq; ipso facto provocaverint, dubium non est, propter notorias ex prima Actorum inspectione apparentes iniquitates, videlicet quòd puella minorennis in Judicio Criminali indefensa, nulla prævia accusatione, nullo ei dato curatore, ex nudis confessionibus, iisque variis, magna ex parte erroneis, falsis, contrariis & incertis, omissa diligenti loci, temporis, aliarumq; circumstantiarum inquisitione graviori quàm Carolina vult Constitutio, pœna damnata sit, talem provocationem à superiori receptam fuisse, ac Judicem loci suspensa executione, coram Judice superiori, in termino citationis comparere, & legitimè processum esse, per acta criminalia docere debuisse, *per tradita* Geil. *d obs.* 1. *n.* 28. Ernest. Cothman. *consil.* 29. *n.* 473. *vol.* 3. Hoc cum non fecerit Judex loci, puellæ defensionem ab ipsa natura monstratam, notoriè erroneas & falsas confessiones convellendi eripuit, superioris etiam jurisdictionem contempsit & violavit.

Denique tradunt *Dd.* † etiamsi statuto vel consuetudine expresè prohi- 557
beatur in criminalibus Appellatio & Nullitatis querela: tamen hoc non procedere, si constet ex actis de manifesta sententiæ injustitia & nullitate notoria, *gl. Abb. & alii, in c. ex conquestione, de restit. spoliat.* Marsil. *consil.* 64. *n.* 20. *cum plurib. seqq.* Vant. *de Nullitat. tit. ex defect. Iurisd. n.* 4. *&* 5 *quos & alios in terminis nostris ad hoc allegat & multis persequitur* Berthazol. *consil. crimin.* 79. *num.* 1. 2. 3 *& seqq.* Item † quod 558
appellatione prohibitâ nihilominus appellare quis queat, ex causa justa, quam acta monstrent & notoriam faciant, Tyraquell. *in tract le mort saisit le vis. in 6 part. declarat.* 6. *in princ. num* 4. Lancellot. *de attentat. part.* 2. *tit. de attentat. appellat. pendent. cap.* 12. *num.* 57. *Quos in terminis nostris ita citat & sequitur* Ernest. Cothman. *consil.* 16. *num.* 156. *vol.* 3. Quin autem ex actis appareat, puellam hanc ejusq; patrem justissimam propter enumeratas supra nullitates & injustitiam provocandi, sanguinemque suum juvenili facilitate, & erroneis confessionibus periclitantem, redimendi causam habuisse, dubium nemini esse poterit.

Decimooctavò considerando jam processum istum, quatenus Nobilissimam Dominam viduam, ejusq; filiam implicat, & inquisitionem ejusq; publicationem contra eas concernit: certum est, illum nullitates palpabiles involvere, & contra aperta Jura institutum esse.

Ubi *Primò* præsupponimus, † inquisitionem specialem contra certam 559
personam, qualis hæc contra Dominam viduam fuit, esse de genere prohibitorum: quia regulariter à Jure prohibita est, nisi in casibus à Jure expressis, *secund.* Bald. *consil.* 124. *col.* 2. *vol.* 5. *quem ad hoc allegat* Robert. Marant. *part.* 6. *rubr. de inquisitione, n.* 6. Maximè † contra personas & Matronas Nobiles, pietate & vitæ ho- 560
nestate conspicuas, in quas suspicio inquisiti criminis non cadebat, *cap. cum oporteat, c. qualiter & quando, extr. de accusat. Constit. Crimin. artic.* 25. *vers.* **Erstlich/ob der Verdachte eine solche verwegene vnnd leichtfertige Person/von bösem Leymuth**

M oder

oder Gerücht sey / das man sich der Missethat zu jhr versehen möge / ꝛc. *Junct. artic.*31.*vers.*zum Viertten/ ꝛc.

561 *Secundò* † certi ac indubitati juris est, inquisitionem specialem piè, ritè & legitimè institutam & formatam non censeri, nisi præcedentibus indiciis urgentibus, vel diffamatione, quæ ortum habuit à personis fide dignis & honestis, *text.in d.c.cum oporteat, c.qualiter & quando, de accusat. c. inquisitionis, §.tertia, eod. cap.licet*, Heli *extr.de* Simon.*l.*1.§.*idem* Cornelio, §.Divus Severus *ff.de quæst.Const. Crim.*Carol.V.*artic.*6.*in princ.*Marſ.*in practic.crim.*§. 2.*nu.* 87.Boſſ.*in tit. de inquisit. num.*21.Menoch.*de arbitrar.q.*78.*num.*1.*lib.*1.Clar.§.*fin.q.*5.*&* 6.Prosper.Farinac. *consil.*86.*n.*61.*in fin.*Berthazol.*consil.*557.*n.*1.Ernest.Cothman.*cons.*29.*n.*125.*vol.*3.

562 Etiam † stante statuto, quòd Judex in criminalibus liberè possit procedere, tamen non posset inquirere fama non præcedente, contrà non diffamatum, Jaſ.*in l.milites, C.de testam. milit.* Dec.*consil.*175.*col.*2. *vers.non obstat.* Roland.à Valle, *consil.*3.*n.*11.*vol.*3 *& n.*18.*ibid.* ubi dicit, hanc conclusionem servare totum mundum, sive inquisitio ex Jure Civili, sive ex Jure Canonico, sive ex consuetudine, sive ex mero formetur arbitrio, Cravett.*consil.* 238.*n.* 11.Bursat.*consil.*94. *num.*38.*lib.*1.Cothman.*d.consil.*29.*n.*128.

563 Quin imò illa † diffamatio præterquam quòd à fide dignis ortum habeat, debet esse crebra, ita quod generet scandalum, & quod ad eam amplius conniveri nequeat, *d.c.qualiter & quando*, Gandin. *de malefic. verb. quod vel à quibus, nu.*11. Socin.Jun *consil.*37.*in princ. vol.*2. Ruin.*consil.* 147.*in pr. vol.*5. Ita, quasi videatur populus ipse diffamatum, tanquam reum criminis deferre Judici, *ut in his nostris terminis & veneficii crimine notat* Godelman.*de Mag.& Venefic.lib.*3.*cap.*3.*n.*6. 7.*&* 8. Atq; de illa diffamatione ex actis publicis constare debet. Honded. 1. *consil.*108. *num.*12.Berthazol.*consil.crim.*341.*n.* 29.

564 Ideoq; † Judice sine diffamatione inquirente, non solùm ipsa inquisitio redditur nulla, sed etiam is tenetur inquisito ad expensas, & contrà eum præsumitur de calumnia, Parif.de Put.*tractat.Syndic. verb. inquisitio, col.*2.*&* 6.Robert. Marant.*part.*6.*tit.de inquisit.n.*31.*allegans ad hoc* Bald.*in l.sancimus*, 15.*col.fin.C.de Iud.* Roland.*d.consil.*3.*n.*13.

At in nostro casu, nulla contra Dominam viduam ejusq; filiam de veneficii crimine præcessit diffamatio, neque ulla alia indicia. quæ ortum traxerint à fide dignis, sed à puellæ illius patre homine malevolo & calumniatore levissimo, qui enormia hæc delicta falsissima, de Domina vidua ejusq; filia, typo malitiæ, non verò justitiæ & veritatis zelo ductus, Judici intimavit, *ut loquitur* Pontifex, *in d.c.cum oporteat, vers.verum dictus de accusat.*

565 Judicem † autem ad hominis unius ejusq; levissimi & malevoli delationem nullâ præcedente diffamatione, contra honestam personam inquirere di-
566 sertè vetat, *text.in d.cap.cum oporteat, ibi:* Discretioni † vestræ mandamus, nisi super prædictis (non obstante delatione illo casu facta) famam ipsius læsam esse noveritis,

noveritis, vos ad inquiſitionem non ſubitò procedatis, *concord. Conſtitut. Crimin.* Carol. *art. 6. in pr. & artic. 25. ibi.* **das ſolches nicht von Feinden oder leichtfertigen Leuten/ſondern von Unpartheyligen kommen.**

Et Judicem † ſine indiciis, de perſonis maximè honeſtis inquirentem, non tantùm injuriâ inquiſitum afficere, ſed eo ampliùs graviter puniri poſſe, & non Judicis ſed canis nomen mereri, *apertè ſcribit*, Raphaël. Fulgos. *conſil.* 106. *num. 2. uti eum allegat & ſequitur* Cothman. *conſil. 7. n.* 47. *vol.* 1. Neque enim † Judicem ad delationem cujusq; hominis leviſſimi, ita inquirendo oportet vagari cum diſcrimine alienæ exiſtimationis, *ut loquitur* Ulpian. *in l. Prætor. 7. in pr ff. de injur.* Neque honeſtarum perſonarum famam & ſalutem infimorum & malevolorum arbitrio committere, *l. unius, § ſervo ff. de quæſtion.* 567 568

Imò tantum abeſt, ut talia † hominum leviorum de viris bonis & nobilibus ac honeſtis matronis crimen ſpargentium teſtimonia contra hos, probationem aliquam certam faciant, *l. 1. § 5. § 17. & 19. ff. de quæſtion. c. 1. extr. de confeſſ.* Weſenbec. *conſil* 98. *n.* 11. Ut ne quidem ſiniſtra eos gravent opinione, *l. 1. § ſi ſervi quaſi ſceleris participes ff. de quæſt.* Erneſt. Cothman. *d. conſil. 29. n. 105. & ſeqq.* 569

Quare cùm in caſu præſenti, ad ſolam cæmentarii illius puellæ noſtræ patris & novercæ delationem notoriè falſam & frivolam, non præcedente diffamatione, vel aliis urgentibus indiciis, ad inquiſitionem ſpecialem contra Dominam viduam ejusq; filiam proceſſerint, interrogando ſuper articulis delatis puellam, eiq; contra juris ordinem ſuggerendo, dubium non eſt, inquiſitionem illam ipſo jure nullam eſſe, *per text. in d. cap. cum oporteat, & c. qualiter & quando, de accuſat.* Farinac. *in pr. crim q. 1. n.* 40. Decian. *in tract. crim lib. 5. c. 29. n.* 41. In tantum quòd hujuſmodi † inquiſitionis Nullitas, ex defectu indiciorum deſcendens, omnia acta poſt facta pariter inficiat, nullaque reddat, etiamſi de crimine excepto agatur, Roland. à Valle *conſil. 51. n. 23. vol. 1.* Farinac. *d. q. 1. num.* 44. Honded. *conſil.* 108. *num.* 13 *lib. 1. quos ad hoc allegat* Facultas Juridica Colonienſ. *in conſil. quod extat inter conſil.* Cothman. *poſt. 29. n. 119. vol. 3.* 570

Præterea tanto minùs cæmentarii hujus hominis leviſſimi & infimæ ſortis, delationi falſiſſimæ, contra Dominam viduam ejusq; filiam habentes apud omnes cordatos pietatis & honeſtatis teſtimonium luculentum, ut ſuprà in ſecundæ quæſtionis reſolutione *num. 182. & mult. ſeqq* probavimus, Judex credere debuiſſet, cum nullam aliam delationis ſuæ rationem reddere potuit, quam hanc, quòd à puella iſta ſtolida, minorenni, peſſimè educata, à Diabolo corporaliter obſeſſa, & quæ ſe falsò criminis ſociam dixerat, audiverit & perceperit, quæ non ſolùm propter multos, imò plurimos defectus, ſuprà in ſecundæ quæſtionis reſolutione *n. 200. & aliquot ſeqq.* enumeratos, teſtimonium contra Dominam viduam, ferre non potuit; ſed etiam interrogata à Judice, hanc dicti ſui ineptiſſimam rationem adduxit, ſe à Diabolo audiviſſe, Dominam viduam ejusq; filiam, eſſe in conſortio Sagarum, quamvis poſteà variando & contradi-

cendo sibi aliam dicti rationem attulerit, Itaque primus hujus diffamationis auctor fuit Diabolus, deinde calumniantium malignitas, & temeraria Judicis crudelitas: Et neq; puella ista, neq; pater ejus fide digni & integri fuêre ad inducendam diffamationem, & sufficientia ad inquirendum indicia, qua de re suprà latiùs egimus. Et ad probandam talem famam, quæ viam aperit inquisitioni non sufficit testem dicere, se audivisse ab una & stolida quadam puella à Diabolo delusa, & pro obsessa habita, quævé Diabolum dicti auctorem alle-
571 get: † sed à majori populi parte ejus loci, in quo fama spargitur, Bart. *in l. de minore, § plurimum, n.* 14. *ff. de minor.* Bald. *in rubr. n* 5. *C. de probat.* Paris. *consil.* 153. *num.* 13. *part.* 4. Bursat, *consil.* 192. *n* 31. *vol.* 2. Natt. *consil.* 388. *n.* 3. Quibus & hoc addimus,
572 quòd de Jure † minor non possit esse denunciator maleficiorum, Dyn. *in l. de pupillo, ff. de nov. oper. nunc. quem ref. rt & sequitur* Bald. *in l. in pr. C. in quib. caus. in integr. restit. non est necess.* Tiber. Decian. *in tract. crim. lib.* 3. *cap.* 12. *n.* 22.

Si itaque minor non est idoneus denunciator ad effectum formandæ in-
573 quisitionis specialis, † neq; is. qui non nisi à minore se id audivisse asserit, idoneus denũciator erit ad inquirendum, cùm non plus credatur deferenti, quàm auctori ejus, nec plus copiæ, quàm originali, *per tradita* Honded. 1. *consil.* 102. *n.* 58.
574 quia ex causæ † primæ influxu operatur secunda, Zas. 2. *consil.* 1. *num.* 107. Geil. 2. *observ.* 1. *n.* 8. neq; plus est in causato, quàm procedit ab influente potentia causæ,
575 Bald. *in l.* 1. *ff. de Senator. l.* 1. *c. de dignit.* Et causâ prima † infectâ, secunda etiam inficitur, quia gubernatur à prima, Cravett. *consil.* 1. *pro gener. n.* 402.

Deinde puella hæc professa est, se sociam criminis, & ut talem, Dominam
576 viduam falsò indicavit. Atqui dictum † socii criminis famâ non præcedente, non est sufficiens ad inquirendum Judicium, maximè contra personas Nobiles & honestas, in quas suspicio tàm gravis delicti non cadit, Hippolit de Marsil. *in practic crimin.* § *constanter, n.* 93. *& in* § *diligenter, n.* 67. *& consil.* 35. *n.* 52. Plot *in repet. t. l. si quando,* 16. § 4. *num* 24. *C. unde vi, ubi testatur de communi,* Berthazol. *consil. crimin.* 556. *nu.* 9. *junct. n.* 15 Roland à Valle *consil.* 51. *num.* 25. *& seqq. vol.* 1. Robert. Marant. *in spec. part* 6. *tit. de inquisit. n.* 23. Ubi dicit rationem hujus esse expeditam;
577 quia † fama debet procedere à fide dignis & honestis. Socii autem criminis non sunt tales. Ergò non præcedente fama vel aliis indiciis, dictum socii criminis non sufficit ad inquirendum, *Constit. Crimin. art.* 25. §. Erstlich/ *art* 31. §. zum
578 Vierdten/ rc. Quibus & hoc accedit, quòd in genere † fœminarum narrationes non censeantur fide dignæ, & tales, quibus tutò insistere licet, *ut post* Barbat. & Tyraquell. *tenet* Anton. Gabriel. *com. conclus. lib.* 7. *conclus.* 8. *n.* 42.

Et quamvis Farinac. *q.* 43. *n.* 130. Clar. *quæst.* 21. *n.* 6. & alii statuant, dictum socii criminis facere indicium ad inqurendum, id tamen, si ipsi ita declarant,
579 locum habere, † quando contra socium talem nihil aliud opponi posset, quàm quod se socium criminis fecerit. At si alios præterea defectus patiatur, & aliis etiam de causis sit inhabilis, nullam omninò fidem facit, etiam in criminibus exceptis,

exceptis, ſed in totum repellitur, *ut per doctrinam* Angel. *in l. qui in Iudicio, ff. de accuſat. tradunt* Marſil. *conſil.* 74. *num.* 23. Grammat. *conſil.* 38 *num.* 9. *Conſil.* 35. *nu.* 27. Roland. à Vall. *d. conſil.* 3. *n.* 31. 32. 33. *vol.* 3. Facult. Juridic Colonienſ. *d. conſil. n.* 135. Et hanc declarationem cõmuniter approbatam *ex* Laurent. Hircon. Riminald. *& aliis dicit* Vincent. Honded. *conſil.* 93. *num.* 38. *& ſeq. vol.* 2. *quod latius per ſequitur* Farinac. *d. q.* 43. *nu.* 178. Ubi inter alia † de defectu ſocii criminis qui eſt minor, 580
quod is repellatur, *& in iiſdem terminis de minore ita ſequitur* Roland. *d. conſil.* 3. *n.* 26. & 27. Berthazol. *conſil. crimin.* 565. *n.* 14. Ubi de ſocio † criminis vario & ſibi ipſi 581
contrario, quod is non faciat indicium, neque ad inquiſitionem neque ad torturam, Burſat. *conſil.* 204. *n.* 62 Berthazol. *conſil.* 40. *n.* 12. *lib.* 1.

Jam verò præter ætatis defectum & variam ac inconſtantem hujus puellæ depoſitionem, multi alii ſuprà adducti ſunt defectus, quod videlicet communiter habita fuerit pro obſeſſa, quod Diabolus multa & varia per os ejus fuerit locutus, quod fuerit malè educata, malè cuſtodita, & à patre aliisque calumniatoribus ad diffamandas honeſtas perſonas inſtigata, quod rationem dicti reddiderit talem, ex qua non niſi falſitas & calumnia colligi potuit.

Denique tanto minus hujus puellæ dictum nocere potuit Dominæ viduæ ejusque filiæ, quod illa neque mediante, juramento, neque tortura ut ſocia criminis illud depoſuerit, quòd tamen jura noſtra poſtulant, ut aliqua fides ſocio criminis haberi debeat.

Decima nona, Nullitas ex hiſce jam præmiſſis colligitur, quod ſicuti Directores hujus proceſſus criminalis, ex ſola delatione hominis leviſſimi, qui id ſe audiviſſe dixit à puella noſtra ſtolida, multis modis ad veritatis teſtimonium inhabili, quæque dicti ſui auctorem Diabolum allegavit, non præcedente diffamatione aut ullis aliis legitimis & ad inquiſitionem ſufficientibus indiciis contra Nobiliſſimam Dominam viduam ejusque filiam, nec ritè, nec piè, nec legaliter inquirere, neque eas inter reos criminum in Protocollum ſuum referre potuerunt vel debuerunt: ita tanto minus debuerint falſiſſimas iſtas delationes & delicta tam atrocia de Domina vidua ejusque filia, per meram ſuggeſtionem elicita, & contra juris ordinem in Protocollum relata, in prædictæ Dominæ viduæ, ejusque filiæ ac totius familiæ dedecus & ignominiam, in judicio, quod officina juſtitiæ & veritatis eſſe debet, publicare, licet ſuppreſſis id fecerint nominibus, iis tamen circumſtantiis, ut quivis facilè intellexerit iſta de Domina vidua ejusque filia publicari: Inſuper ipſam puellam aliquoties Dominam viduam ejusque filiam in ipſa publicatione nominaſſe & proclamaſſe, conſtat, quibus omnibus Judex nulliter & contra juris ordinem procedendo anſam & occaſionem præbuit.

Summa itaque hujus argumenti eſt: † Quando Judex non poteſt contra 582
aliquem ſine evidenti nullitate de jure formare proceſſum inquiſitionis ſpecialis, tunc etiam nec poteſt nec debet ea quæ contra juris ordinem inquirendo

 congeſſit,

congessit, maximè inquisito desuper non audito, publicare, cum inquisiti honor & fama inde magis quàm ex ipsa inquisitione lædi possit, & hoc nostro casu de facto Dominæ viduæ fama inde à malevolis lacerata sit.

Vicesimò, posito ita, citra tamen veritatis præjudicium, Dominos Directores hujus processus ad solam delationem levissimi istius cæmentarii, justè potuisse inquirere contra Dominam viduam ejusque filiam easque referre inter reos criminum capitalium, quod jure eos non potuisse modò demonstratum
583 est, † eo tamen casu publicari ille processus in quantum concernebat Dominam viduam ejusque filiam, iis inauditis & ad hoc non citatis nullo modo de-
584 buisset. Idque ex hac juris ratione inevitabili & regula certissima: † Quotiescunque aliquis ex actu qui geritur lædi, & contradicere potest, toties vocandus est. *text. in l. de unoquoque & ibi glos. &* Zas. *ff. de re Iudic. l. nam ita*, 39. *ibi, adhibitis etiam his qui contradicent, id est qui læderentur, ff. de adopt.* Hieron. Schurff. 1. *consil.* 9. Geil. 1. *obs.* 48. *n.* 1. Mynsing. *obs* 6. *n.* 1. *cent.* 6.

585 Quod etiam † in summo procedit Principe, qui licèt legibus sit solutus, contra absentem tamen & non vocatum procedere, & aliquid in ejus damnum & præjudicium decernere non potest. *per text. ad hoc singular. in Clement. Pastoralis,*
586 *de re Iudic. l. ult. C. si per vim vel alio modo, l. ult. ff. de natal. restit. cum similibus.* Idque † juri divino congruit, Genes. *cap.* 18. *v.* 21. *cap. Deus omnipotens,* 2. *quæst.* 1. *cap. quodlibet & quando, extr. de accusat.*

Et hunc processum ipse Jehova supremus Judex in Paradiso judicibus hujus seculi monstravit, dum primos nostros parentes legis transgressores prius ad processum inquisitionis vocavit, & quamvis sciret, illis defensiones legitimas non competere, tamen eas quas protulerunt audivit, iisque demum auditis sententiam publicavit, Genes. *cap.* 3. *v.* 9. *& seqq.*

587 Est enim † citatio species defensionis, quæ ex ipsius naturæ promanat
588 fontibus, *arg. l. ut vim, cum similibus, ff. de Iust. & jur.* Et † nemini deneganda, *l. de-*
589 *fensionis facultas, & ibi Dd. ff. de jur. Fisc.* Ne † quidem Diabolo, si foret in judicio,
590 *ut loquuntur Dd. &* Rot. Roman. *Decis.* 364. Indeque † nec stylo nec ulla consuetudine induci posset, ut citatio in actu, in quo quis lædi & contradicere potest, omittatur. Alexand. post Bald. *in l si sic. sub n.* 18. *ff. de legat.* 1. Peregrin. *int. cons.* Farinac. *lib.* 1. *consil.* 85. *n.* 21.

591 Quamobrem † nullitas ex defectu citationis proveniens inter omnes alias censetur potentissima Vant. *de Nullitat. tit. de defect. citat.* Certum autem est, ex hac inquisitione, ejusque publicatione, Dominam viduam ejusque filiam & totam familiam lædi & contradicere potuisse, prout etiam de facto læsæ sunt:
592 Ideoque † antequam ille processus in vulgus, & delicta falsa pro veris in judicio de iis publicarentur omninò eas prius vocare, & super capitulis delationis audire Judex, juris necessitate obstrictus fuit, *qua de re text. in terminis est, d. cap. qualiter & quando, post med. ibi.*

Debet

Debet igitur esse præsens is, contra quem facienda est inquisitio, nisi per contumaciam se absentaverit: & exponenda sunt ei illa capitula, de quibus fuerit inquirendum, ut facultatem habeat se defendendi: & non solùm dicta, sed etiam nomina ipsa testium sunt ei (ut quid, & à quo sit dictum appareat) publicanda, nec non exceptiones & replicationes legitimæ admittendæ: Nec per *suppressionem* nominum infamandi, per exceptionum verò exclusionem, deponendi falsum audacia præbeatur. Et paulò pòst monet *ibid. text.* In inquisitione in omnibus diligentem esse adhibendam cautelam, ne fortè per leve compendium ad grave veniatur dispendium. *extr. de accusat.*

Atqui dubium non est, si capitula ista delationis illius cæmentarii, & desuper nulliter formatæ inquisitionis suggestivæ, Dominæ viduæ transmissa, ipsique defendendi se facultas data fuisset, falsitatem hujus delationis & calumniarum facilè doceri, & ita jure impediri potuisse, ne tàm atrocia delicta, de se falso publicarentur, prout in seqq. brevibus demonstrabitur.

Neque est, quod hîc quis objiciat, † illos demum esse vocandos, quos 593 principaliter & directò negocium tangit, non verò quibus obliquè & per consequentiam præjudicium generari potest, *l.* 1. §. *denunciari*, 14. *ff. de ventr. inspic.* Udalr. Zas. *ad d. l. de unoquoque, n. pen. ff. de re Iudic.* Vant. *de Nullitat. d. tit. de citat. n.* 19. Schurff. *d. consil.* 9. *n.* 4. Molina. *de Iur. primog.* Hisp. *lib.* 4. *c.* 8. *n.* 3. 4.

Nam ad hoc respondemus, illud procedere in iis actibus, † in quibus non 594 agitur de præjudicio & damno tertii, non vocati, irreparabili, sed jus ejus salvum & illæsum remanet. *Et talem etiam casum continet alleg. l.* 1. § *denunciari.*

Quia † ideò ibi nô requirebatur citatio substituti, quod præjudicium non 595 erat irreparabile, sed salvum remanebat jus substituto probandi partum fuisse suppositum, *l.* 1. § *fin. ff. de Carbon. edict & ita ad hunc text. respond.* Felin. *in cap. fin. de Magor. & obed.* Prosp. Farinac. *consil.* 168. *num.* 60. *in fin.* Eamque declarationem senatum Pedemontanum approbare testatur, Osasc. Cacheran. *Decis. Pedem.* 157. *num.* 14. *Iunct. nu. ult. in fin.*

Atqui per hanc inquisitionem & maximè ejusdem publicationem actum fuit, de fama & existimatione, adeoque pleno Dominæ viduæ ejusque filiæ præjudicio & damno irreparabili. Ideoque omnino super publicandis de ea delictis falsis, prius cum suis defensionibus audiendæ fuissent: vel capitula concernentia earum personas publicari non debuissent. Damnum † namque fa- 596 mæ grave & irreparabile censetur, ideoque capitali æquiparatur, cum vita & fama pari passu ambulare dicantur, *l.* 8. §. *fin. ff quod met. caus. l. Iusta.* 9. *ff. de manumiss. vind gl. in cap. pen. extr. de his quæ met. caus.* Thom. Grammat. *Decis.* 98. *n.* 3. Geil. 1. *obs.* 123. Ideoque † fama & honor res omnium pretiosissima. *l. si in duabus. ff. de R. I.* 597 *l. ex hac lege, ff. si quadrup. paup. fec. dicatur. cap facta.* 11. *q* 3. Decian. *tract. Crimin. lib.* 3. *cap.* 25. *nu* 54. Cujus † thesaurus inæstimabilis, Proverb. *cap.* 22. Syracid. *cap.* 41. 598
Et † sicut lilium dans suavitatem odoris, *ut dicit* Bald. *in l.* 1. *col.* 1. *C. de confess. purgat.* 599

Roland.

600 Rolland. à Vall. *consil.* 98. *n.* 49. *vol.* 4. Ejusque † jactura gravior amissione oc
601 lorum, *per text. in l. infamia, C. de decur. lib.* 10. Geil. *d. obs.* 123. *n.* 6. Vitaque sine † fama, viva mors est, *arg. l. reprehendendi, Cod. de instit. & substit. l. pen. de var. & extraord. cognit. l.* 1. §. *deportatos ff. de bon. possess. contr. tab.*
602 Usque † adeò ut honestis & Nobilissimus personis magis expediat mori quàm vilipendi, Bald. *consil.* 312. *visis actis, lib.* 4. *col.* 1. *in fin.* Cravett. *consil.* 168 *n.* 2.
603 *lib.* 1. Et nonnulli † mortem turpitudini anteponendam censent, Luc. Penn. *in l.* 1. *C. de Capitat. civ. cens. exim.*

604 Indeque † quod omnis is, qui confingit contra innocentem male aliquid, quod illius honorem & existimationem lædat, vel propter quod quis famæ periculum incurrere possit, malè agat, & furi latroni ac proditori æquiparetur, *cap. ex merito, cap. deteriores, cap. summa iniquitas,* 6. *quæst.* 1. *cap. homicidiorum, distinct.* 1. Petr. de Ancharan. *consil.* 365. *jus.* §. *fin. instit. Uti ex illis infert & concludit* Ludolph. Schrader. *de Feud. part.* 9. *c.* 4. *n.* 105.

Si itaq; nec in Civilibus ubi agitur de pleno & irreparabili alicujus præjudicio, etiam per consequentiam, fas non est judici inauditis his, qui ita lædi & contradicere possunt, procedere, tanto minus id licebit in criminalibus & causis concernentibus famam & existimationem honestarum & Nobilium perso-
605 narum, cum † honor quibus libet rebuspecuniariis præferendus sit, *l. Iulianus,* 26. *cum ibi notat. ff. siquis omiss. caus. testam.* Bald. *in c. ex ratione, l. reprehendenda,* 5. *& ibi.* Jas. *Cod. de instit. & substit.*

Præterea apparet ex Protocollo publicato, multa capitula puellæ nostræ esse prælecta, quæ non ejus sed Dominæ viduæ factum & ei falso imputata crimina principaliter attigêre, & nihil quicquam ad puellæ aggravandum delictum conferre potuerunt, utpote quod Domina vidua Reverendissimi N. sorori aureum cochlear arte magica sustulerit, & una cum alia fœmina id ipsum certo pretio distraxerit: Item, quod Reverendissimo & Celsitud. suæ sorori in itinere cum N. Roteburgum irent, insidias magicas struxerit, & utrisque grave damnum dederit, cum similibus, quæ omnia veritate manifestatâ falsissima reperta sunt.

Neq; excusatur isthæc nullitas per hoc, quod quidam ex Dominis N. N. à Domina vidua per Notarium & testes requisiti 2. *die Iulii, An.* 1617. prætenderũt: **Die Herrn N. N. hetten bedencken gehabt/ die Fraw N. zu avisiren**: (videlicet quod contra eam inquisiverint & inquisitionis capitula ejus etiam factum concernentia publicare voluerint) **Sintemal solches ein weiter außsehen gemacht/ vnd ein mehrers darauff erfogen können/ 2. Das auch keine Obrigkeit schuldig were solches zu avisiren.**

Ad primum enim Respondemus, si non integrum visum fuit Dominis Directoribus processus, viduæ isthæc, quæ de ea ejusque filiæ fama & existimatione agebantur denunciare, ad evitandas ambages, tantò minus integrum ipsis

ptis videri debuisset, ejusmodi atrocia crimina de Domina vidua ejusque filia,
antequam illæ desuper cum suis defensionibus auditæ essent, vel aliter per in-
quisitionem de veritate indubitatò constitisset, famæ & existimationis detri-
mento totiusque familiæ labe, pro exploratis facinoribus, publicare.

Debet quidem Judex † ambages in judiciis, maximè criminalibus, fu- 606
gere, interim tamen id cum illa cautela debet facere, ne fortè per leve compen-
dium ad grave veniatur dispendium, *ut dicit text. in nostris terminis in d. cap. qualiter
& quando circ. fin. de accusat.* Ne † justitia & veritas offendatur, Psalm. 72. *vers.* 1. 607
& seqq. Psalm. 101. Sapient. *cap.* 1. *v.* 1. *& seqq.* Psalm. 96. *vers.* 13. Syracid. *cap.* 4. *v.* 33.
& seqq. l. puniri & ibi gl. verb. Iudices, C. si contra jus vel utilit. publ. l. Iudex, ubi Sichard.
Cod. de Iudic. Ne † innocens injustè opprimatur, *l. absentem, ff. de pœn.* Ne viduæ 608
sint † præda & pupilli spolium injustorum, Esa. *cap.* 10. *v.* 2. ne malum dicatur 609
bonum, & bonum malum, tenebræ lux, & lux tenebræ, Esa. *cap.* 5 *v.* 20. *C. si quis
hominem, cap. væ qui dicitis malum bonum,* 11. *q.* 3. Et sine præcipitantia, Esa. *cap.* 28. *v.* 8.
l. 1. *C de execut. rei jud* Quia † hæc est noverca justitiæ, Clement. Pastoralis §. *ve-* 610
rum de re jud. Bocr. *Decis.* 5. *n.* 13. Geil. *de Arrest. cap.* 1. *n.* 12. Sine † cujusquam injuria, 611
ne tempestate potius quàm potestate uti videatur, Zas. *consil.* 10. *n.* 7. Ferdinand.
Vasquetz. 1. *controv. c.* 1. *n.* 20. Non † ex odii fomite sed charitatis adfectu, *text. in* 612
d. cap. qualiter & quando extr. de accusat. Dei † & legum timore, Nov. 23. *cap.* 3. 613
Non † temere, *cap. temerarium,* 11. *quæst.* 3. Neque † ex arbitrio & domesticæ vo- 614
luntatis proposito: *cap. Iudicet.* §. *bonus Iudex.* Sed † servato juris ordine, *cap. eorum,* 615 616
q. in fin. 11. *q.* 3. Nov. 28. *c.* 2. *&* 13. Nov. 18. *c.* 5. Audita † parte altera, Syracid. *c.* 11. *v.* 3. 617
Gars. Mastril. *de Magistrat. lib.* 2. *c.* 2. *n.* 84. *& seqq.* Et ita † ut vel maximè causæ vi- 618
duarum intrent ad judicem, & plena cognitione discutiantur & dijudicentur,
Esa. *cap.* 1. *v.* 23. Jerem. *cap.* 5. *v.* 28. Cùm itaque † leges & jura prohibeant contra 619
inauditos procedere & inquirere, & quicquam in eo statuere unde honor lædi
& gravari possit, *d. cap. qualiter & quando, cum similibus, suprà alleg.*

Directores hujus processus non excusantur, asserentes, **Sie habens be-
denckens gehabt/** secundùm juris ordinem procedere & Dominæ viduæ inqui-
sitionis processum & ejus contenta ante publicationem denunciare, & defen-
siones ejusdem desuper recipere. Non enim † ex hujus vel illius arbitratu & 620
crudo ac indigesto motu juris & justitiæ ordo negligendus, Bart. Bald. *& Dd. ad
l.* 1. *& ad l. placuit. C. de Iudic.* Nam ex ficta † æquitate & capite suo velle procedere 621
non solùm periculosum, sed etiam temerarium & levitatis est plenissimum,
inquit Paul. Carstens. *ad d. l. placuit, C. de Iudic.* Et † ficta æquitas duplex est ini- 622
quitas, Bald. *consil.* 9. *n.* 3. *lib.* 1. Thominus *Decis.* 16. *n.* 17. *in fin.* Et † quæ legibus 623
non est fulcita æquitas, pestilentissimum virus est, *inquit* Gars. *de Expens. c.* 1. *n.* 28.
Quantum † itaque à jure scripto receditur, tantum ad æquitate receditur. 624
Jacob. Cujac. *Consultat.* 38. *in fin.*

Alterum verò quod attinet, **Das keine Obrigkeit schuldig seye/ solches zu
avisiren/**

avisiren/ id ita in nostris terminis contra rationem naturalem, sensum communem, jus divinum & humanum, ac justum judiciorum morem asseritur, per ea quæ tradit Ernest. Cothman. *consil.7.vol.1.passim per tot.*

Siquidem suprà satis ex jure divino & humano deductum & probatum est, Judicem non posse cum discrimine alienæ existimationis vagari, nec contra inauditum procedere, vel quicquam in ejus læsionem decernere, tanto minus à malevolis falsò delata & conficta crimina de honestis & Nobilibus personis cum totius familiæ labe in vulgus publicare.

Vigesima prima omnino insanabilis in hoc processu occurrit Nullitas, quod in ea, quæ de Domina vidua cæmentarius iste ex ore stolidæ illius puellæ detulerat, Judex loci non inquisiverit, & tamen delationis capitula, velut explorata facinora publicarit.

Nam I. cùm cæmentarius ille Dominam viduam detulerit, quasi una cum aliis fœminis, Reverendissimo N. ejusque Celsitud. sorori per artes Magicas grave damnum in via Roteburgensi dederit, & puella desuper à judice
625 inquisita id affirmarit, ante omnia judicem loci decuisset, † priusquam puellam super tali delatione contra Dominam viduam in specie interrogasset, apud Reverendissimum, qui narratur tunc temporis fuisse N. quod saltem tertio miliari N. distat, diligenter expiscari, num se res ita haberet, ut antequam ad inquisitionem specialem & ulteriora contra Dominam viduam procederet, certò de corpore delicti sibi compertum haberet, juxta divini & humani juris regulas, quæ volunt ante omnia de corpore delicti constare debere. Hinc Jehova de Sodomitis, descendam, inquit, & videbo utrùm clamorem, qui venit ad me *opere compleverint*, Genes. *cap.18.v.21. Ex quo text. Evarist. Papa ita infert.*

Deus omnipotens, cui nihil est absconditum, sed omnia etiam antequam fiant manifesta sunt, non ob aliud, per se inquirere dignatus est, nisi ut judicibus hujus seculi exemplũ daret, ne præcipites in discutiendis & judicandis negotiis sint, & ne mala quorumcunque prius præsumant credere, quam probentur, sed ante audita diligenter inquirant nec præcipitando agant. *Cod. Deus omnipotens, 11 q.1. cap. qualiter & quando in pr. de accusat. cap. licet Helin. de Simon.*

626 Et † severè præcipit Jehova judicibus, ut diligenter inquirant, an verum
627 sit crimen, quod denunciatur, Deuter. *cap.17.v.4.* Sic † Josua super confessione facta Achan, non ulterius processit, sed misit ministros ad inquirendum, anné uti confessus erat res ablatæ in tabernaculo ejus reperirentur, & iis demum repertis ad ulteriora processit. Jos. *cap.7.vers.* 20.21.22.23.24. Et dixit Salomon, antequam scruteris, ne reprehendas. *cap. eorum qui accusantur, 11. quæst.3.* Qui ante judicat quàm inquirit, in Labyrinthum erroris impingit, *inquit* Zas. *in quæst. 2. de Iudæ, tom.5. fol. mihi. 112. text. in l.1. §. item illud, ad SCtum Syllan. l.1 §. necessario, ff. eod. l. si quis legatum, §. ceterum. ff. ad L. cornel. de fals.* Bald. *in l. qui sine, 22. col.1. ff. de quæstion. & in d. l.1. § item illud ad Syll. Quem ad hoc allegat & sequitur* Robert. Marant. *in specul.*

Iudic.

Iudic.part.6.tit.de inquisit.n.17.&18. Prosper.Farinac. *in Pract.crimin. quæst.1. nu.6.* Aym.Cravett. *consil.244. in princ.per l.si quando,in verb.patefacta. Cod.unde vi, & ibi,* Bald. & Jas. *in 4. notabili.*

Et notat ibid. Cravett. † ad effectum formandæ inquisitionis specialis 628
plenè de commisso delicto constare debere, & non sufficere, si per conjecturas constet. Ideoque manus judicis sunt ligatæ, donec de corpore delicti constet. Marsil. *consil.18.n.1.vol.1.* Cothman. *1.consil.12.n.28.*

Neque † reorum confessiones pro exploratis facinoribus haberi oportet. 629
l.1.§.Divus Severus, & §.si servi.ff.de quæstion.l.sicut,l.1. C.eod. Neque audiendus est perire volens, *l. non tantum, ff. de appellat, l.1.§.si quis ultro, ff. de quæstion.* Mynsing. *observ.81.n.5 cent 3.*

Aliâs † fama & existimatio honestorum, arbitrio infimorum, crimino- 630
sorum & calumniantium committeretur. *l.unius, §.servo, ff. de quæstion.* Ernestus Cothman. *3.consil.29.n.104.*

Cum itaque † Judex loci potuisset & omninò de jure debuisset apud Re- 631
verendissimum N. inquirere, an suæ Celsitud. & ejusdem sorori damnum illud in odium Dominæ viduæ à Diabolo & cæmentario contra veritatem confictum, datum fuerit, nec ne, *per text.in Constit.crim.* Caroli V. *art.54.* Ubi ita constitutum: **Auff bekandnuß/die auß oder ohne Marter geschiehet/soll der Richter an die Ende schicken vnd nach den Vmbständen / so der gefragte der bekanten Missethat halber erzehlet hat / so viel zu gewißheit der Warheit dienstlich mit allem fleiß fragen lassen / ob die bekantnuß der obberührten Vmbständen wahr sey oder nicht.** Idque hoc casu facere contra juris ordinem neglexerit, & nihilominus ad inquisitionem & publicationem falsò delatorum criminum nulliter, & neglecta omni humanitatis ratione processerit, † tota illa inquisitio & quæ 632
illam insecuta, ipso jure nulla sunt. Grat. *consil.97.nu.12.* & *Consil.57.nu.11.lib.1.* Ubi quod ita totus mundus servet. Et † quod quandocunque etiam post sen- 633
tentiam opponi possit ejusmodi nullitas, ex prædicto fundamento ineptæ inquisitionis, multis confirmat Farinac. *d.quæst.1.n.5.*

II. Quantum ad aureum cochlear sublatum attinet, dicunt quidem Domini N. N. in Apologia sua. **Daß der Gülden-Löffel zur zeit verübten** processus **hinwegk gewesen / vnd damahls niemand wissen können / wohin derselbe kommen.** Verùm quoad inquisitionem contra honestam personam firmandam non solùm † Judici debet constare de corpore delicti, sed etiam de circumstan- 634
tiis loci, & temporis, anné videlicet illo tempore & loco quo narratur delictum fuisse commissum, id factum sit nec ne: ita enim investigari potest veritas. Jam verò ex actis nobis transmissis **Den Löffel-Dieb betrifft** collatis cum puellæ hujus confessione, constat Reverendiss. N. sororem cochlear illud furto sublatum, per integrum ferè annum post illud tempus, quo puella hæc narravit Dominam viduam arte Magica suæ celsitudini cochlear prædictum surripuisse, in

potestate sua habuisse, & quotidie eo usam fuisse. Ideoque si Judex in facti veritatem, ut facere debebat, inquisivisset, vel ex hac sola temporis discrepantia falsitatem delationis & calumniarum deprehendere, & non minus quam Justus vir Daniel olim ex sola loci discrepantia falsitatem adulterii, de Susanna delati, cognoscere & innocētiam Dominæ viduæ patefacere potuisset, *Dan.*13. Quo de argumento infra in Resp. ad 10. argumentum plura monebimus.

Præterea ut inquisitio contra Nobiles & honestas personas formetur, non satis est constare de corpore delicti, & honestæ personæ per levissimum
635 quemque falsò imputari, sed debet † præcedere diffamatio & alia verisimilia indicia ex quibus suspicio commissi delicti in hanc potius quam in aliam personam cadat, per ea quæ in præcedentibus ex jure deduximus. Sic pariter Judex loci de propola isto apud quem fasciam istam prætendebatur emisse Domina vidua, qua in præparando veneficio & applicando Domino Eberh. N. usa fuisse prætense dicitur, interrogare debuisset puellam, quisnam ille esset? ubi habitaret? Deinde apud eundem diligenter de istis narratis & omnibus circumstantiis, anné se res ita haberet inquirere, quæ omnia nulliter neglecta, & tamen de Domina vidua ista figmēta tanquam explorata facinora, licet suppresso nomine, publicata sunt. Ex hisce & aliis quæ ex actis deduci possent, rerum argumentis, justo & prudēti rerum arbitro, & affectuum præjudicio non occupato, de nullitate hujus processus, maximè autem quantum Dominam viduam ejusque filiam innocentissimas ejus occasione injustissimè diffamatas concernit, satis superque patebit.

Restat nunc ut argumenta in contrarium adducta ordine refellamus.

636 Et quidem ad *Primum* Respondetur, † Judici asserenti de Justitia processus tantum credi, quantum apparet ex actis, *text. in cap. quoniam, & ibi Dd. extra de probat. cap quomodo sacerdos, cap. cui est illata, cap. cæpisti, cap. non solum ille*, 11. *q.* 3. *l. prolatam & ibi* Bald. *Cod. de sentent. & intercol. omn. jud.* Bartol. *in l. suspectus, per ill. text. ff. de procurat.* Joh. Gœdd. *consil. Marp.* 28. *n.* 73.

637 Ideoque † citatio causæ cognitio, & ordo juris in judice non præsumuntur, nisi probentur, quia illa scripto constare & ex actis apperere debent. *d. cap. quoniam. cap. tenor. de re Iudic.* Matth. Wesenb. 1. *consil.* 7. *n.* 7.

638 Ideoque † præsumptio militans pro judice & magistratu non procedit quoad Justitiam facti & ordinem processus. Wes. *consil.* 1. *n.* 46. Roland. à Vall. *consil.* 1. *n.* 60. *vol.* 2. Gœdd. *d. consil.* 28. *n.* 73.

639 Neque † præsumi potest pro judice, qui ordinem judicii & processus non observavit, & cum de injustitia vel nullitate ex actis manifestè apparet, *cap sollicitudinem*, §. *si verò de appellat, cap. inter cæteras, de sentent. & re jud.* Bald. *in l. sancimus, num.* 19. *Cod. de Iudic.* Felin. *in cap. quoniam contra, nu.* 25. *extra de probat.* Menoch. 2. *Præsumpt.* 67. *n.* 32 34. 49. & 51. Tiber. Decian. *Respons.* 65. *n.* 4. Ernestus Cothman.
640 *consil.* 29. *num.* 398. *vol.* 3. Ubi dicit, præsumptionem † illam pro Magistratu in

fumum

fumum resolvi, quando apparet ordine juris non observato præcipitanter & indebitè processum. Robert. Marant. *in spec. tit. de inquisit. n. 31. in fine.* Ubi in nostris terminis scribit, contra judicem † sine indiciis inquirentem præsumi omne 641 malum: Et in iisdem terminis scribit Paris. de Put. *in tract. de Syndicat. §. inquisitio vers. Iudici faciliter non permittitur inquirere. n. 9. & seqq.*

Ideoq; † si ex abrupto, parte, quæ lædi & contradicere potest, non citatâ, 642 nec allegationibus auditis procedat, validissima & efficacissima est contra eum præsumptio quod iniquè & injustè, adeoq; injuriosè istud fecerit, *ut post* Alciat. *præsumpt. 9. reg. 3 n. 23. & seqq scribit*, Johan. Harprecht *ad § . non solùm, 11. n. 64. instit. de injur.* Imò talem † Judicem non solùm injuriam sed & vim facere, *scribit* Frider. Mindan. *de processib. lib. 2. c. 13. n. 7. & 8. per text. in l. extat. ff quod met. caus.* 643

Talis † enim Judex nulliter procedendo dicitur spoliare, & ideò gravatus tanquam spoliatus ante omnia venit restituendus, *c. conquerentur, & ibi.* Dd. *de restit. spoliat.* Afflict. *in commentar. ad constitut. Neapolit. lib. 1. rubr. 24. de violent. circ. possess. n. 32. 33. & 59. in fin.* Boër. *decis. 238. num. 4.* Cravett. *consil. 18. num. 8.* Adrian. Gylman. *in Symphorem. Tom. 1. tit. 1. vol. 5. n. 12. & 14.* 644

Constat autem ex ipsis actis, & quæ ex illis suprà deduximus, Directores hujus processus in plurimis ordinem Juris Divini, Canonici, Civilis, & maximè *Constitut. Crimin. Carolin.* neglexisse, ideoq; pro iis præsumi, id quod in Apologia prætenditur, non potest. Et hæ nullitates, cum ex ipsis actis quæ notorium inducunt, apparent, probatione aliena non indigent. Neq; tantùm tribuendum est isti † præsumptioni pro Magistratu & Judice, ut contrarium allegari aut 645 probari non possit aut debeat. Nam & † Pilatus hanc pro se habuit præsum- 646 ptionem, cum ipso Christo teste, potestatem habuerit desuper à Patre suo cœlesti, interim cum ex actis constet, eum Juris ordinem neglexisse, & ad falsas malevolorum & calumniantium delationes Salvatorem innocentem, non habitâ veritatis inquisitione, condemnasse, Johan 18. & 19. Quis pro ejus Justitia præsumet. Eandem præsumptionem Judices illi habuerunt pro se, qui Susannam, delicium fæminarum & exemplar castitatis, ad falsas pessimorum nebulonum delationes, capitis sententiâ damnarunt: interim tamen constat ex actis, quòd cum præcipitanter, & sine sufficienti causæ cognitione processerint, injustè eos pronunciasse & innocentem damnasse, exindeque meritò à Daniele tanquam fatuos reprehensos: Dan. 13. Et dicit Gregorius: plerunq; accidit, ut Judicis locum teneat, cujus ad locum vita minimè concordat: proinde sæpe agitur, ut vel damnet immeritos, vel alios ipse ligatus solvat, sæpe suæ voluntatis motus, non autem causarum merita sequitur: sæpè fit ut odio vel gratiâ moveatur, *c. plerumq; contingit, 11. q. 3.*

Hinc toties legimus in sacris, Jehovam conqueri de Judicibus, & ejus rei vel sexcenta exempla adduci possent. Quamobrem cum ex actis nostris de injustitia processus constet, præsumptio † illa generalis pro Magistratu & Judice, 647

 per

per contrariam ex facto ipso emergentem, præsumptionem & probationem eliditur, *l. Divus, ff. de restit. in integr.* Roland. à Valle *consil.* 1. *nu.* 44. *lib.* 4. Gœdd. *d.*
648 *consil.* 28. *n.* 74. Neq; † præsumptiones generales pro judice tollunt præsumptiones speciales, Franc. Becc. *consil.* 52. *n.* 12. 40. 107. 108. Farinac. *consil.* 42. *n.* 36. *lib.* 1.

Ad secundum respondetur, quomodo hactenus N. N. Justitiam administrârint, relinquunt Domini Consulentes suo loco, neq; etiam quicquam in collegii illius, cujus olim Pater Dominorum Consulentium, N. N. Decanus & caput fuit meritissimum, contemptum & dedecus asserere vel moliri cupiunt, sed hoc tantùm intendunt ostendere, illos qui ex collegii corpore, directores hujus processus fuêre, eum nulliter neglecto Juris ordine instituendo, Dominam viduam ejusque filiam, totamq; N. Nobilissimam familiam præter jus & fas gravâsse & malè processisse.

649 Neq; etiam † ex antecessorum Justitia successorum salvari potest iniquitas. Licèt enim Symmach. Papa dixerit: Quis sanctum dubitet, quem apex tantæ dignitatis attollit? In quo, si desunt bona acquisita per meritum, sufficiant, quæ à loci decessore præstantur: *c. non nos beatum Petrum, distinct.* 40.

650 Tamen non incongruè ad hoc respondit Hieronymus dicens: Non † sunt filii Sanctorum, qui tenent loca sanctorum, sed qui faciunt opera eorum, *c. non est facile, distinct. ead.* 40. Neq; cathedra facit Sacerdotem, sed Sacerdos cathedram, *inquit* Chrysostom. *in c. multi, d. distinct.* Sic legimus Scribas & Pharisæos sedisse in cathedra Mosis, Matth. 23. *Et facit text. in c. plerumq, in fin.* 11. *q.* 3. ubi di-
651 citur: † Non omnes prælati pro prælatis habendi: Nomen enim non facit Episcopum sed vita. Salomon, Regum quos Sol illuxit, fuit sapientissimus, Successorem tamen Rehabeam reliquit valdè stolidum & injustum, 1. Reg. *cap.* 12. Præterea, licèt sint Nobiles & generis splendore coruscent Directores hujus processus, sunt tamen homines, qui labi & errare possunt, interveniente vel maximè odio, inimicitia & ira, ut in facto, à Dnn. Consulentibus præsupponitur:
652 quia † hæc corrumpunt humanum Judicium, *c. quatuor,* 11. *q.* 3. Unde Poëta:

Fortior est qui se, quam qui fortissima vincit
Mœnia, ———————

653 Ac in † solum Deum cadit omnis perfectio, ut de Ludovico II. Galliarum Rege, ejus virtutes commemorans dicit Philippus Cominæ. in præfat Historiar. Gallic. Unde Psalmista, vani, inquit, sunt filii hominum, Psal. 72. *vers.* 10. Quod Lutherus ita vertit: **Grosse Leute fehlen auch.**

654 Et rursus: † Dixi ego, Dii estis & filii excelsi omnes: vos autem sicut homines moriemini: & sicut unus de principibus cadetis, Psal. 82. *vers.* 6. 7. Parum itaque illa de præterito in præsens, hoc nostro casu attendi potest præsumptio
655 Justitiæ cùm ex actis de nullitate processus evidenter constet: Quia † præsumptio quantumvis magna veritati cedere debet, *l. Divus, ff. de in integr. restit. l. si quis adulterii, C. ad Iul. de adulter.* Geil. 2. *observ.* 97. *n.* 18. Matth. de Afflict. *Decis.* 107. *n.* 7.

Ubi

Ubi dicit, † cessare præsumptionis allegationem, ubi habemus veritatem, & 656
quod plus demonstretur illa per facti evidentiam, quàm per vocis efficaciam, *secundum* Bald. *in l.1.col.2. C.de æd.l.act.*

Præterea legitur apud Johan. **Ewig**/ Medicum quondam Bremensem, qui in tractatu suo **von Hexen** scribit, non ita pridem in eodem Judicii loco, propter imputatum veneficii crimen duas fæminas innocentes combustas, referam ipsius verba: **Wie gefährlich es sey/ der Hexen Zeugnüß zuglauben/ ob ich schon mit vielen Argumenten vnnd Exemplen könte darthun/ will ich dannoch vmb der Kürtze willen ein einiges alhier erzehlen/ welches vor wenig Jahren zu N. sich zugetragen/ daselbsten 2. Frawen/ von wegen der Hexerey/ der sie von einem andern Stück Weibes beschuldiget/ zu hafften gezogen. Alß aber die Beklagten/ nach Form der gebräuchlichen Rechten/ mit dem Fewer gestrafft/ kompt auch die Klägerin bey dem Amptman in Verdacht/ wird eingezogen vnd peinlich verhöret/ da sie dann bekandt/ daß sie selbsten schuldig/ vnd die zwo verbranten vnschuldig gewest.** *Hactenus ille d.tract.* **von Hexen**/ *part.2.*

Ad tertium respondemus, † Æquum quidem & Justum, ac Dominorum 657
N. N. ordine multò dignius fuisse, si tàm defuncti Domini N. Dominæ viduæ mariti, quàm Nobilissimæ familiæ, tùm etiam ipsius & filiæ orphanæ conditionis (cum viduæ & orphani inter personas miserabiles, quæ vel maxime calumniis & injuriis expositæ, & eò majorem bonorum favorem merentur, referantur, *l.un.& ibi.* Dd. *Cod.quando Imperat. inter pupill. vel viduas, vel alias miserab. person. cognosc.*) rationem accuratiorem directores hujus processus ha buissent, & non ita præcipitanter ac nulliter, cum existimationis discrimine Nobilissimæ Dominæ viduæ, quam rectius venerari & defendere debuissent, vagati fuissent, sed diligentius ex charitatis adfectu, non ex odii fomite, & servato Juris ordine processum hunc instituissent. Hoc autem, cum non factum sit, præsumptiones illæ ex favore ordinis, generis & conditionis desumptæ, sua sponte concidunt. Et testatur experientia, † Nobiles & ejusdem etiam ordinis homines, 658
inter se ita aliquando odio & ira exardescere, ut hisce non attentis, alter alteri, vitæ, famæ & omnibus bonis insidias struat!

Et dicit Salvator: Inimici hominis domestici ejus, Matth.10.*v.*36. Quod monuit Propheta dicens: Nolite credere amico: ab ea, quæ dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui: Quia filius contumeliam facit patri, & filia consurgit adversus matrem suam, nurus adversus socrum, Michæ *cap. ult. vers.5. & 6.* Ideoq;, nusquam tuta fides.

Ad quartum respondemus, † quòd querulantes contra processum antea fa- 659
ctum, teneantur justificare suas querelas, ex antiquis non ex novis actis & probationibus, id procedere, si querulantes in processu antea instituto, ad eum vocati, & suis defensionibus sufficienter auditi sint, *per ea quæ deducit* Osasc. Cacher. *Decis.Pedemont.*157.*n.*6.*& seqq.* Matth.de Afflict. *Decis.*396.*n.*3.& *Decis.*402.*sub n.*5.

Tunc

Tunc enim nihil imputari potest Judici, si reus vocatus defensiones suas tempore ordinati processus deducere non potuit. At constat ex actis & suprà deductis, Dominam viduam ejusq; filiam nunquam ad processum inquisitionis contra ipsas institutum vocatas, nunquam cum defensionibus suis auditas, & tamen de iis gravissima crimina, publicè in Judicio lecta & publicata. Nihil itaq; acta illa præjudicant Dominæ viduæ ejusque filiæ non vocatis, neque au-
660 ditis, quia sæpè, inquit JC. † constitutum est, res inter alios ortas, aliis non præjudicare, *l. sæpè, 63. & ibi* Dd. *ff. de re Iudic. tot. tit. C. ne res inter alios acta.*

Si itaq; Dominæ viduæ fuisset denunciatum, vel ipsa aliunde inquisitionis contra se institutæ, notitiam habuisset, potuisset facilè innocentiam suam deducere, demonstrando falsum esse, quòd Reverendissimus N. & Suæ Celsitud. Soror in itinere N. damnum grave acceperit: potuisset deducere & probare falsum fuisse, quòd puella ista dixerat, illo tempore cochlear aureum arte magicâ surreptum, cùm post illud tempus memorata Ducissa cochlear illud ferè per integrum adhuc annum in sua potestate & usu habuerit: potuisset probare, falsum esse, quòd unâ cum tribus vetulis fasciam illam à propola quodam emerit, & Domino N. damnum istâ fasciâ dare voluerit; quibus probatis, dubium non est, Dominam viduam potuisse impedire, ne ipsius & filiæ nomen inter reos & capitalium criminum falsò referretur, nevé convicta de iis crimina pro veris publicarentur. Ridiculum itaque & valdè ineptum est, Dominæ viduæ hîc objicere, quòd teneatur Justificare querelas suas ex illo processu de se instituto, quem ipsa tunc temporis, quantum ad se attinet, planè ignoravit, neq; ad illum vocata, vel cum suis defensionibus unquam audita fuit, vel quicquam allegaverit, quòd pars actorum, ad Justificandum illum processum fieri potuit.

Sufficit itaque probare ex novis actis, Dominos Directoros de Domina vidua non vocata, non audita, indefensa, falsa crimina pro veris publicasse & eam gravasse. Præterea etiam ex illis ipsis actis processus illius memorati, querelas suas magna ex parte justificare potuit Domina vidua & ejus heredes, cum illa ipsa acta, quàm plurimis nullitatibus scateant, & ex illis processus iste de Jure justificari non possit.

661 *Quintum † quod attinet argumentum*, quod Dnn. N. N. consuluerint, & Medicum & Ministerium Ecclesiasticum super isthac puella, hoc ad processum contra Dominam viduam justificandum nihil confert. Præterea ministerii N. attestatio de puella ista non fuit pura, sed sub conditione, quæ in nostro casu in multis articulis notoriè defecit, & insuper hæsitanter facta, ut suprà in secundæ Quæst. resolutione latiùs deduximus. Quod verò Dominos Directores latuit puellæ hujus matrem & avunculum, tàm gravi melancholia fuisse correptos, ut necesse fuerit eos custodire, &c. Id quidem illos non planè excusat, cum in hoc inquirere debuissent diligentiùs, quod Jus commune, *& Carolinæ Constitutiones* exigunt.

Ad

Ad ſextum argumentum Reſpondemus, † nos venerandæ facultatis Juri- 662
dicæ Academiæ Helmſtadenſis reſponſum, & quid eos ad ita reſpondendum moverit in ſuis relinquere terminis, maximè, cum illud proceſſum contra Dominam viduam inſtitutum, non concernat. Et non dubitamus, ſi facultas Helmſtadenſis fuiſſet interrogata ſuper proceſſu, quatenus Dominam viduam concernit, illam reſponſuram fuiſſe, Dnn. Directoribus neque ad ejuſmodi frivolas & non veriſimiles delationes malevolorum & leviſſimorum hominum contra Dominam viduam inquirere, tanto minus inquiſitionis capitula falſa pro veris publicare fas fuiſſe.

Deinde Reſponſum illud prædictæ venerandæ facultatis Helmſtadienſis etiam quoad hoc in quantum concernit proceſſum contra puellam, non eſt eò extendendum, ut exinde juſtificetur proceſſus nulliter inſtitutus; quia reſponſum illud intelligendum eſt cæteris paribus & ſervatis ſervandis. Putârunt enim Dnn. Reſpondentes, Judicem loci ſuo non defuturum officio, & an vera, an verò falſa puella confeſſa fuerit diligenter & accuratè inquiſiviſſe, cæteraque quæ jus commune & Carolinæ ſuadent Conſtitutiones Criminales exactè obſervâſſe. Solent namque † Scabinatus aliaque Collegia Juridica quando de 663
Jure in cauſa criminali reſpondent, addere clauſulam: *Si diligenti habitâ inquiſitione de delicto certò conſtet. uti teſtatur* Daniel. Moller. 3. *Semeſtr.* 40.

Et ſi fortè hanc clauſulam omiſiſſent Domini Helmſtadienſes, tamen illa pro adjecta cenſeri debet: Quia † clauſula adjici ſolita habetur pro adjecta. 664
Nicol. Eberhard. *in loc. à ſolitis.* Johan. Meichſner. *Deciſ. Camer.* 17. *num.* 5. *tom.* 3.
Maximè † ſi leges & jura idem præſupponant & requirant, Philip. Matth. *conſil.* 665
Marpurg. 26. *num.* 101. *vol.* 2.

Nihil itaque imputari poteſt Dominis Helmſtadienſibus qui hæc omnia præſuppoſuêre, quæ jura & mos notorius præſupponunt. Quod verò ſuprà deduximus ſententiam illam ultimi ſupplicii contra puellam ſuadentibus ita multis circumſtantiis & argumentis, nimis duram & rigidam nobis videri, licèt in hoc non magnopere Facultatis venerãdæ moverit auctoritas: *ceu in ſimili dixit* Celſus *in l. Labeo, 7. §. fin. de ſuppellect. legat.* Tamen propter rationes quas ex juris & legum fontibus adduximus, mitiùs cum ea agendum fuiſſe ſalvo eorum judicio exiſtimamus per jura & rationes *ſupra Num.* 406. *& mult. ſeqq.* adducta.

Ad ſeptimam dubitandi rationem Reſpondemus cum Erneſto Cothmãno JCto eximio *Conſil.* 12. *n.* 59. *& aliquot ſeqq. vol.* 1. Ubi ad adductum Bodini locum ita reſpondet: † Sanè videtur mihi ſententia iſta non tantùm erronea, & legi- 666
bus divinis ac humanis contraria, ſed & periculoſiſſima primum enim cur magis in veneficii crimine proceſſum ordinarium aſpernemur, nulla ratio certa oſtendi poteſt: nec enim minus in eo de vita & ſanguine humano agitur. Imò in veneficii crimine proceſſum magis ſolenniter magisq; curioſè ac cautè ſervari, perquam utile eſt & extremè neceſſarium, tùm quod crimen ſit atrocius † & 667

O majori

majori pœna coërceri soleat; *l.1.C.de malefic.* Grammat. *Decis.33.n.1.* Tum quod
668 in eo facilior sit lapsus † & error, atque adeò majus subsit periculum: *l.1.§.si quis ff.de Carbon.edict.l.addictos, C.de Appellat.cap.ubi periculum de elect.in 6.* Franc. Ponzin. *tract.de Lam.n.67.* Paul.de Castr.*consil.299.n.1.part 2.*Menoch.*cons.149.n.4.lib.2,* Cujac. *in Paratitl. C.de Carbon.edict.* Tum denique quod Constitutio Carolina
669 processum in eo observari severè præcipiat, † & jubeat. Hactenus Cothmannus. Quibus concordant tradita Godelman. *de Mag.& Venefic.lib.3.c.1.* dicentis.
670 Cum in nullius criminis cognitione † & disquisitione judices à tramite justitiæ puniendo innocentes & dimittendo nocentes faciliùs aberrare possint, ac in crimine veneficii: Ideò cautè agendum est, quando de vita, existimatione & sanguine hominis judicium ferendum est: ne judices ex affectu, vel ignorantia, vel dubia conscientia, aliquid admittant, cujus ipsos postea pœniteat, & verum experiantur quod Poëta canit:

Iudicii vindex tandem Deus exstat iniqui.

Leopold.Hackelman. *quondam in Acad.Ienens. Prof. Illustr.quæst. Disp.24.th.17.lit.l.*
671 Et vel maximè in hoc processu ignorantia † Judicis solet esse calamitas innocentis, *teste* August. *de Civit.Dei, lib.19.c.6.* Denique facit generalitas Constitu-
672 tionis Carolinæ † *artic.83.*ubi ita sancitum: **In allen Peinlichen Gerichtlichen händeln/sollen Richter und Schöpffen Unsere Ordnunge gegenwertig haben/ und darnach handlen/rc.**

673 *Ad octavam* dubitandi rationem Respondemus I. Confessiones † reorum pro exploratis facinoribus haberi non oportere, *l.1.§.Divus Severus, & §.si servi ff.de quæst.l.sicuti.l.pridem, C.eod latè,* Farinac.*quæst.2.n.7.fac.text.in Const.crim.art.54.*
674 Ideoque in criminalibus confessus pro judicato † non habetur, per jura
675 modò allegata & supra passim adducta. 2. Ut aliquis † ex confessione sua damnetur, non solùm debet Judex certus esse de delicto, sed confessio debet esse certa, constans, & firmiter concludens *per ea quæ deducit* Berthaz. *consil.crim.242. num.17. Const.crimin.* Caroli V. *art.31.§.* **Zum fünfften/rc.** Atqui constat ex allatis supra decidendi rationibus puellæ hujus confessiones fuisse varias, contrarias, erroneas & incertas, ideoque falsitatis suspicione atque mendacii implicatas, quare sententia capitalis desuper ferri non potuit. 3. Confessiones minorum in criminali judicio sine curatore vel defensore factas iis non nocere, suprà in *sexta* decidendi ratione juris & Dd. auctoritate probavimus.

Ad nonum Respondemus: I. Aut illæ confessiones puellæ considerantur quatenus propriam ejus personam concernunt, aut quatenus de Domina vidua ejusque filia falsò effusæ: hoc casu Dominæ viduæ ejusque filiæ, nihil præjudi-
676 cant, tum quia confessiones † unius non debent nocere alteri: Felin. *in c.2.n.12. de fid.Instrum.* Berthazol. *consil.crim.242.n.20.* Herman. Vultej. *2.consil. Marp.30. num.150.* Tam quia per suggestionem non præcedentibus indiciis vel diffamatione de Domina vidua, per Judicem nulliter fuêre extortæ, per deducta suprà in octava

octava decidendi ratione remissivè. Confessiones † autem factæ non præce- 677
dentibus indiciis, tanquam per se nullæ non validant processum nullum, *per ea
quæ deducuntur in addition ad* 8.*consil.* Prosp.Farinac. Marsil. *consil.*130. *nu.*25. *& alii
ibid. allegati.* Tum denique quia falsæ, erroneæ & variæ fuerunt, ut pariter suo
loco ostendimus. Quantum verò puellam attinet, neque quoad ipsius perso-
nam confessiones illæ possunt purgare vitium processus; quia 1. argumentum
hoc regulariter fallit in criminalibus, per deducta ad præcedens argumentum.
2. Jura adducta obtinent, quando confessiones sunt validæ, secus si nullæ: quia
tunc quod nullum † est per se, validum operari non potest effectum, *l.*4.*§.con-* 678
demnadum.ff.de re Iudic.l.non putavit,§.non quævis.ff de bon.possess.contra tab. Jam verò
istæ confessiones puellæ minorennis fuerunt factæ sine interventu curatoris, † 679
adeoque nullæ, per deducta suprà in sexta decidendi ratione. Et ita in terminis
nostris ad hoc argumentum, *Respondet* Rolland. à Vall. *consil.*31. *n.*8.9.10.*&*11.

Non enim omnis confessio est sufficiens ad condemnandum reum, sed
ea demum, quæ legitimè & servato juris ordine emanavit: Invalida autem at-
tendi non debet: quia actus † nullus & non factus parificantur, *l. quoties, ubi* 680
Jas. *ff qui satisd cog.* Marsil. *singul.*431. *& ita deducit,* Berthaz. *consil.crim.*341. *n.*17.18.
Subdens, ex invalida † confessione non posse quem pati damnum, nec illam 681
sub statuto disponente de confessione comprehendi.

Neq; obstat ratio huic argumento annexa, quod veritate per confessio-
nem habita, non opus sit ambagibus; quia confessiones † reorum in crimina- 682
libus non sufficiunt ad liquidationem facti, quia de eo aliunde judici constare
debet, Bertrand. *consil.*134. *n.*3. *part. vol.*2. Berthazol. *consil.crim.*341. *nu.*17. Quo
faciunt jura allegata ad præcedens argumentum. Neque adversantur, quæ de
Notorio adducta sunt, quod confessio inducat notorium in quo juris ordo
non attendatur. Nam ex supra deductis patet, quod in criminalibus sola con-
fessio non inducat notorium facti. Jura verò † quæ disponunt in notoriis re- 683
laxari juris ordinem, intelligenda sunt de notorio facti propriè ita dicti, quod
est quando delictum commissum est coram populo vel majore ejus parte, &
ita ille vel major pars per sensum visus, vel auditus fuerit testis rem ita se habere,
uti definit Farinac. 1.*consil.*30. *sub n.*90. *Et in Pract.crim. q.*21. *n.*41. Quodvè inducit
indubitatam rei certitudinem & ita se vulgo exhibet, ut negari non possit, per
tradita Wesenb. *consil.*13. *n.*62. Indeque aliud † est delictum esse notorium, 684
aliud de delicto notorie ex confessione vel argumentis constare, hoc enim ma-
gis ex juris præsumptione, quam ex facti evidentia tale dicitur? Illo casu re-
laxatur juris ordo, hoc non item, uti declarat Farinac. *d.q.*21. *n.*166.

II. Respondemus in contrarium allegata jura † procedere in notoriis, 685
quæ substantia & qualitate sunt notoria, *per ea quæ latè tractat* Sigismund Scacc.
*de Iudic. lib.*2. *c.*9. *n.*51. *& aliquot seqq.* Non enim satis † est ipsum factum esse noto- 686
rium ad hoc ut relaxetur juris ordo, sed necesse est omnes etiam qualitates facti

notorias esse, ita ut expeditum sit, nullam reo notoria facti evidentia convicto defensionem competere posse, *per ea quæ tradit* Vultej.*1.consil.Marp.*16.*n.*97.

687 III. Respondemus Allegata jura possunt procedere † in notorio facti actu permanentis, *per ea quæ prolixè deducit* Sigismund. Scacc. *de iudic. lib.* 1.76. *sub num.* 8.

688 IV. Respondemus Ex confessione † non dici notoriè constare de delicto, quando contra eam aliquid opponi posset, utpote quod sit varia, incerta, inconcludens, erronea, à minore facta, &c. Tunc enim cum confessionis fides vacillare dicatur notorium non inducitur, Hostiens. *in cap. cum speciali de appell.* Johan. Andr. *in cap. cum olim de verb. signific. gloss. in cap. cum sit Romana, de Appellat.* Mascard. *conclus.*1102. *num.*9.*&*10. & *ita declarat etiam* Farinac. *d.quæst.*21.*num.*32. Atqui hæc enumerata omnia, contra puellæ hujus confessiones verè adduci & opponi possunt. Ideoque dici non potest, ex iis judici aliquid notoriè constare & indubitatam fidem facere potuisse.

689 *Ad decimum Respondemus*, Farinacium † ita quidem scribere, nulla tamen adducta ad hoc juris ratione vel textu? Et quamvis inter alios pro sua hac sen-
690 tentia alleget Francisc. Ponzinib. *tract.de Lam.n.*70. Is tamen † magis in contrariam ibidem inclinat sententiam, quod nec in veneficii crimine si non constet de corpore delicti Judex sine periculo ad condemnationem procedere possit. Siquidem is ita scribit: Declaratur tamen, dummodo talis confessio sit verisimilis vel vera, referens exemplum, de quadam muliere, quæ fuerat confessa, se dedisse venenum viro suo ex quo mortuus fuerat, Judicio tamen medicorum tale venenum non fuisse repertum efficax ad mortem, Ideoque ex tali confessione non potuisse mulierem condemnari.

Deinde leges & jura supra adducta, ex sola videlicet confessione reos non
691 esse damnatos generaliter & per modum regulæ universalis disponunt, † cui standum, donec de exceptione doceatur, *l.*5.*de probat.* Andr. Geil. 2.*obs.*151.*sub n.*3. *& in tract. de Pignor. cap. obs.*14.*n.*2. Johan. Meichsner. *Decis. camer.*18 *fol.*717. *tom.*3.
692 Gœdd.1.*consil. Marp.*25.*n.*107.*& seqq.* Indeq; regulam † habens pro se adductam dicitur habere intentionem fundatam, Jas.*in l.*2.*n.*33. *ff. si quis in jus vocat.* Bald. *in cap.*1.*n.*2.*de alien. Iudic.* Wes.*consil.*48.*n.*31.

693 Jam vero nulla nulla lex in veneficii † crimine specialiter disponens reperitur, ideoq; à regula non est deflectendum. Et ita Alexand.*consil.*115.*n.*1.*&*3.*lib.*3. Marsil.*in l.*1.§.*præterea, num.*33.*ff. ad l. cornel. de sicar.* Grammat.*consil.crim.*36.*nu.*6. In hoc veneficii crimine post alios tenere refert, & sequitur Ernest. Cothman. *d.consil.*12.*num.*21.*vol.*1. Eamque sententiam sequi solere supremum Sabaudiæ Senatum, testatur Anton. Fab. *in Cod. rer. in Sabaud. Iudic. lib.*9.*tit.*12.*defin.*2.*num.*8.
694 Ubi decidit, periculosum esse, † ultimi supplicii pœnam illis sagis irrogare, quæ delictum ultrò fatentur, de quo tamen non aliter quam ex ipsarum confessione constaret.

Quòd

Quòd de aureo cochleari adductum est, illud tempore instituti processus amissum fuisse, & de eo Judici constitisse, ad condemnationem puellæ nihil confert. Deinde non apparet Judici certò, sed saltem confusè ex rumore constitisse de ejus amissione: talis autem confusa notitia † in criminalibus 695
minimè satisfacit, sed ex diligenti inquisitione de omnibus circumstantiis inquirendum, *text. in Constitut. Crim.* Carol. V. *artic.* 31. §. zum Andern/ *ibi:* Alle mögliche vnnd nottürfftige Vmbstände/ die nach Gelegenheit vnnd Gestalt jeder Sache/ allerbest zu nachfolgender Erfindung der Warheit dienlich seyn mögen/ erforschen/ 2c. *Junct. artic.* 54. *& seq.* Quia non dicitur † constare de facto, nisi 696
etiam constet de qualitate facti, *l. si per alium*, §. *docere*, *ff. ne quis eum qui*, Boss. *in tit. de delict. n.* 3 *&* 4. *Quod multis eleganter deducit* Farinac. *in practic. crimin. q.* 2. *n.* 1. *&* 4. Si itaque in qualitates & circumstantias hujus commenti inquisivisset, Judex utiq; cognovisset falsitatem delationis & confessionis.

Ad undecimum argumentum respondemus, ex iis, quæ suprà deducta sunt, satis superq; patere, Juris ordinem in isto processu, maximè quatenus ille concernit Dominam viduam, non esse observatum, adeoq; præsumptiones juris omnes contra Judicem vigere, *per ea quæ in respons. ad prim. argumentum adduximus. Neq; adversatur text. in l. quod Reipublicæ* 33. *ff. de injur. qui maximoperè in Apologia urgetur:* Quia ille textus † loquitur restrictè & limitatè, tunc videlicet demum excusari 697
Magistratum, si Reipublicæ causa aliquid decernat, quod ad alicujus contumeliam spectet, si id faciat *secundùm bonos mores*, hoc est, † servato Juris ordine, *c. eorũ* 698
qui, in fin. 11. *q.* 3. solenniter, *cap. inprimis vers. Quod si fortè hæc solenniter acta non sunt*, 2 *quæst.* 1. secundùm leges divinas, Genes. 18. *vers.* 21. *cap. Deus omnipotens*, 2. *quæst.* 1. secundùm Juris publici formam, *l. si quis homicidii*, *C. de accusation.* secundùm formam constitutionum, *l. absentem, C. de accusat. ex præscripto ordinationum criminalium* Carolinarum, *artic.* 83. *ibi:* In allen peinlichen Gerichtlichen Händeln/ sollen Richter vnnd Schöpffen/ diese vnsere Ordnung gegenwertig haben/ vnnd darnach handeln/ 2c. Ita ut nihil nocendi cupiditate, sed omnia consulendi charitate fiant, *teste* Augustin *in c. prodest*, 23 *q.* 4. non ex odii fomite, sed charitatis adfectu, *cap. qualiter & quando, extr. de accusat.*

Quando † enim leges nostræ dicunt, aliquid fieri debere secundùm bo- 699
nos mores, hoc volunt ne offendatur pietas, *l. filius*, *ff. de condition.* nevè negligatur Justitia & veritas, *c. cum oporteat*, *c. qualiter & quando*, *extr. de accusat.* Et generaliter secundùm bonos mores fieri dicitur, quod fit † secundùm leges & con- 700
stitutiones, secundùm Jus naturale & gentium, *per ea quæ tradit* Gœdd. *ad l.* 3. *sub num.* 38. *de verb. signif.* Andr. Geil. *observ.* 39. *n.* 15. Petr. Peck. *in c. non est obligatorium, de reg. jur.* 6. Vel secundùm laudabiles & rationabiles locorum consuetudines, Nicol. Reusner. 1. *consil.* 19. *n.* 57. *& seqq.*

Neque enim † publicæ utilitatis & severitatis prætextu, privata utilitas 701
negligenda, & innocentes supprimendi: quia leges naturæ & omnia Jura eo

respiciunt, ut utilitas publica & privata osculentur se invicem. Hinc JC. Paulus, alterum, inquit, utilitas privatorum: alterum vigor publicæ disciplinæ postulat, *l. locatio, §. 5. in fin. ff. de publican. & vectigal.* Quod eleganter expressit Frideric. Imper. dum dixit: Imperialem decere solertiam ita Reipublicæ curam gerere & subjectorum commoda investigare, ut regni utilitas incorrupta persistat, *& singulorum status jugiter servetur, cap. 1. in princ. de prohibit. Feud. alien. per* Frider.

702 Et nota est illa 12. tab. lex: † Salus populi suprema lex esto, Nec est Ju-
703 stitia, † propter nocentes innocentem supprimere, gravare & diffamare, Vinc. Honded *consil. 99. n. 22. vol. 1.* Interest quidem Reipubl. malis purgare provinciam hominibus, & in delinquentes severiùs animadvertere; sed & magis in-
704 terest ne innocentes † detrimentis afficiantur, *l. servum, 33. §. publicè, de procurat. l. absentem, de pœn. l. 2. §. fratris ff. si aliq. testam. l. si fratres, 53. §. fin ff. pro soc. l. si is cum quo, 20. ff. comm. divid.* Matth. Wesenbec. *consil. 45. n. 50.*

705 Nec † Magistratui fas est per injuriam aliquid facere, *l. nec Magistratui. ff. de injur.* Et quemadmodum delicta non debent manere impunita, & justificari
706 impius; † sic nec condemnari justus, utrumq; enim apud Deum abominabile est, Proverb. 17. *vers.* 15 Albert. Gandin. *in tract. de malefic. tit. de receptator. n. 11.*

707 Non † enim Justissimus Jehova vult justum perdere cum impio, sed potiùs propter decem justos multis injustorum millibus parcere, Genes. 18. *vers. 21. & vers. fin.* Ezech. 18. *vers. 5.* Idque etiam Carolinæ inculcant constitutiones criminales statim in exordio, ita videlicet in puniendis delictis, Judicem procedere adhibitâ prudentiâ, ne innocentes graventur, &c. **P. H. O.** *artic. 1. ibi:* **damit niemand Unrecht geschehe / rc.** Cùm enim leges ideò nocentes, & malos pœnis afficiant, ut innocentes & boni subleventur & defendantur, non debet
708 id, † quod in innocentium salutem directum est in perniciem eorum detorqueri, *text. in l. quod favore, C. de legibus.*

709 Quod enim justum est, † vel justum esse putatur, id justè nobis persequendum est, Deuter. 16. *vers.* 20. Ubi Jehova, justè, inquit, quod justum est per-
710 sequeris, ut vivas, &c. Non enim sunt † facienda mala, ut eveniant bona, monet Apostolus, *& can. forte, 14. q. 5. c. sic non sunt, 32 q 4. cap. fin. 32. q. 8.* Imò ne
711 quidem bonum † faciendum, si ex eo majus malum oriri potest, Abb. *in c. cum ab omni, n. 2. de vit. & honest. Cleric.* Cravett. *consil. 6. n. 86.* Sigism. Scacc. *de Iudic. lib. 1.*
712 *cap. 12. n. 49.* Unde Paulus, non omnia, † inquit; quæ licent ædificant & ex-
713 pediunt, 1. Cor. 10. *vers.* 23. Ideoq; licitum ita † coarctandum & faciendum, ut
714 illicitum evitetur, *l. tutor. de suspect. tutor.* Majus † autem malum est damnis afficere innocentem, quàm dimittere nocentem, *d. l. absentem, ff. de pœn.* Ideoq; po-
715 tiùs debemus † pati malum, quam ut faciamus peccatum, *c. quod sacris, extr. quod*
716 *met. caus. c. sicut cum trib. seqq. 32. quæst.* 4. Nam facere † vel committere injuriam, quocunq; modo, vel sub quocunq; prætextu, omni Jure etiam naturali prohibitum est, Mascard. *de Probat. conclus. 902. vol. 2. n. 6. 7. & 8.*

Debent

Debent itaq; Judices † cum Dei & legum timore tribunal conſcendere, 717
Nov. 23. *cap.* 3. Et actus † ſuos regulare à Juſtitia poli & fori, & ſummopere cu- 718
rare, ne dilectionem proximi offendant, nevè tempeſtate potiùs quàm po-
teſtate utantur, Zaſ. *conſil.* 10. *n.* 7. *lib.* 2. Ferdinand. Vaſq. 1. *controv. cap.* 1. *num.* 20. *&*
lib. 2. *c.* 51. *n.* 65. Ubi inferunt, nec ſummum † Principem prætextu publicæ uti- 719
litatis, ſubditos poſſe opprimere vel damnis afficere, & ſi quid agat, id agere de-
bere ſine alicujus injuria, *l.* 2. §. *ſi quis à Principe, ff. ne quid in loc. publ. l. nec avus, Cod. de emancip. lib.* Matth. de Afflict. *deciſ.* 286. *nu.* 3. Andr. Geil. 1. *obſerv.* 56. *num.* 9. *& ſeqq. & obſerv* 58. *n.* 4. *& ſeqq. lib.* 2. Nicol. Reuſn. 1. *conſil.* 1. *per tot.*

Cùm itaq; Dnn. Directores hujus proceſſus non ſecundùm bonos mores, hoc eſt, Jura, leges & conſtitutiones procedendo aliquid ad contumeliam innocentiſſimæ matronæ ejusque filiæ fecerint, non rectè dict. Legem, quod Reipubl. &c. ad ſui exculpationem allegant, neq; culpa carent. Nihil † enim 720
intereſt, èx quàm honeſta cauſa quis inſaniat, *inquit* Hieronym. 2. *contra Iovian.*

Et quid quæſo Reipubl. inde boni provenire potuit, quod Domini Directores de Domina vidua ejusq; filia, falſa crimina pro veris in Judicio publicârunt, & diffamationi honeſtarum & Nobilium perſonarum occaſionem contra omnia humanitatis Jura præbuerunt. Et ſanè † qui publicæ ſtudent uti- 721
litati & ſeveritati, cum oppreſſione innocentium, illi ventum ſeminant & turbinem metunt: Oſeæ *cap.* 8. *verſ.* 7. concipiunt quiſquilias & pariunt ſtipulas, Eſa. 33. *verſ.* 11. Ova aſpidum fovent, & telas araneæ texunt, & opera eorum opus iniquitatis & violentiæ, ac pedes eorum ad malum currunt & feſtinant, ut effundant innocentem ſanguinem, Eſa. 59. *verſ.* 5. 6. 7.

Similis eſt ratio aliarum in Apologia allegatarum legum, quòd videlicet Juris executio non habeat injuriam, quia ex ſuprà deductis patet, non poſſe dici Juris executionem, ſi innocentes damnis afficiantur, inauditi & indefenſi diffamentur, publicatis de iis falſis & atrocibus criminibus pro veris.

Duodecimum quod attinet, non conſtat nobis de illo receſſu Diæceſano, nec quicquam ex actis nobis tranſmiſſis, de ejus contentis exploratum habemus: Putamus tamen receſſum illum cum Reverendiſſimo loci Epiſcopo tanquam Principe Imperii laudatiſſimo, & patriæ patre meritiſſimo ita eſſe initum, ut juxta allegata ſuprà Jura & Friderici Imper. at conſtitut. Et publica utilitas & ſtatus ſingulorum jugiter illæſus ſervetur: Si itaque talis extat receſſus, **das man die völlige Vhrgicht mit aller Personen Namen / darauff dieselbige gerichtet / ohne einiges Nachdencken / vbergeben vnd verlesen lassen möge / rc.** Ille
utiq; non crudè & indigeſtè, ſed civiliter † erit intelligendus, *l.* 9. *ff. de ſervit.* Ne 722
inde injuriarum † oriatur occaſio, unde Jura naſci oportet, ceu Impp, Grat. 723
Valentin. & Theodoſ. reſcripſerunt, *in l. meminerint, C. unde vi.*

Si autem † ille receſſus ita crudè intelligeretur, quaſcunque de quibuſ- 724
cunque etiam honeſtis & innocentibus perſonis, à malevolis & leviſſimis

hominibus,

hominibus, confessiones effusas per se falsissimas, ante veritatis inquisitionem publicare, in Judicio licere, quid aliud quam occasio injuriæ & diffamationis
725 honestorum iste recessus existeret. Deinde † iste recessus ita intellectus, non solùm offenderet dilectionem proximi, & innocentes damnis afficeret, sed etiam contra pietatis, honestatis & Juris Civilis ac Carolinarum Constitut. regulas, quæ jubent inquisitionem veritatis ante omnia faciendam, & confessiones reorum pro exploratis facinoribus non esse habendas, directè tenderet,
726 adeoque Jure non subsisteret. Nam ut ait JC. Gajus, contra Juris † Civilis regulas pacta conventa rata non habentur, *l.contra*, 28.*ff de pact.*

Et Imper. Antonin. rescripsit: Pacta quæ contra leges, constitutionesque vel bonos mores fiunt, nullam vim habere, *l.pacta quæ*, 6.*Cod.de pact.l.non dubium, C.de legib.cum similibus*. Non enim verisimile est, Justissimum Principem voluisse inire cum Reverendo Capitulo conventionem contra bonos mores Juris pu-
727 blici regulas, & Carolinas Constitutiones, quia Princeps † tanquam justitiæ plenus præsumitur velle quod Jura volunt: *l. digna vox, C. de legib. l.ex imperfecto, C.de testament.* Berthazol.*consil.*366.*n.*27. Cothman.4.*consil.*12. *n.*141.

728 Talis namque præsumitur intentio † Principis, qualis est legum candor & juris naturalis integritas, *ut ex* Bald. *&* Zas. *tradit* Geil. 2.*obs.*76.*num.*11. Gars. Mastrill. *de Magistrat.lib.*3.*cap.*4.*n.*44 Hieron. Cævall. *in spec.com. opin.q.*906.*n.*23. *Quod multis & eleganter persequitur* Nicol. Reusner.1.*consil.*1.*n.*126.*usq; ad fin.*

Quare si consideremus istum recessum, ut pactum & conventionem, ad Juris Civilis regulas is redigendus est: Si verò ut statutum, idem obtinet:
729 Quia statuta etiam debent esse rationabilia: Ideoq; interpretationem † ex jure communi recipiunt & admittunt, *l.si servi vestri, & ibi* Salicet. *Cod. de noxal. action.* Mascard. *de interpret. statut. conclus.*2. *num.*80.*& seqq.* Wesenbec.*consil.*14.*n.*10. *& Consi.*47.*n.*38. Forster. *de succession. ab intest.lib.*8.*c.*17. *n.* 4.

730 Illaque interpretatio † ita facienda, ut quàm minimè à Jure communi recedatur, *l.præcipimus, in fin. Cod. de Appellat. l.si verò, §. de viro, ff. solut. matrim. l.quod verò, & l. seq. C.de legib.* Alexand.*consil.*140.*num.*4. *vol.*2. Cravett. *consil.*259.*num.*2.
731 Mynsing. *observ.*5. *cent.*1. Etiamsi † à proprietate verborum esset recedendum, Roman.*consil.*338.*n.*10. Cravett.*consil.*197.*n.*6.*vol.*2. Alexand *consil.*85. *n.*12.*lib.*4.

732 Unde † nec statuto caveri potest, ut nulla admittatur interpretatio, & si talis clausula adjecta sit, tantùm de frivola intelligendum est, *ut monet* Bart. *ad l.omnes, n.*65.*ff.de Iust.& Iur.per l.*1. § *fin.& l.*2. § *pen.C.de vet.jur. enucl.*

733 Quamobrem recessus † iste de publicandis reorum confessionibus, etiam de tertiis & aliis factis, expressis eorum nominibus, hanc recipiet interpretationem ex Jure divino, naturali & communi, si confessiones istæ veræ sint, & Judici ex diligenti veritatis indagine exploratæ & indubitatæ, illiq; contra quos istæ confessiones tendunt, non solùm tales sint personæ, in quos suspicio ejusmodi delicti commissi cadat, sed etiam desuper cum suis defensionibus

auditi,

auditi, innocentiam suam purgare non potuerint. *Si alium sensum quis arripiet hujus recessus*, is hoc in effectu asseret, judici licere cum discrimine existimationis innocentium vagari, falsa pro veris publicare & diffamationibus & calumniis viam aperire, quod divina & humana pariter jura vetant.

Quinimò ratio naturalis tanquam † rerum omnium rectissima arbitra, 734
arg. l. scire oportet, §. 51. *ff. de excusat.* Angel. *consil.* 110. *nu.* 5. Cothman. 1. *consil.* 22. *nu.* 5. Divini splendoris radius: Contaren. *de Republ. & Magistrat. Venet. lib.* 1. Recti consilii & recti judicii fons & scaturigo, Lips. *lib.* 1. *de Constant. cap.* 4. Cordibus hominum insculpsit, & cum ipso genere humano, hanc prodidit maximam:
Quod † tibi non vis fieri, alteri ne feceris. *Si itaque quis quæreret ex Dnn. Di-* 735
rectoribus, si contingeret à levissimo nebulone vel alio Diaboli mancipio apud Judicem N. vel alibi locorum de ipsis eorumq; uxoribus & liberis charissimis, nefanda scelera & atrocia crimina, puta veneficii, furti, latrocinii, raptus, rapinæ & similium falsò, ad suggestionem vel ex odio confitentium aliorumque ita incitantium spargi essetné æquum ista statim illis desuper non auditis, neque veritate indagata, pro exploratis facinoribus in Judicio publicare, & ita ipsis, & toti familiæ labem adspergere? omnes procul dubio uno ore responderent:
minimè gentium. Ergo omnia † quæcunque vultis, ut homines faciant vobis, 736
ita & vos illis, Salvatoris præcepto, facere debetis. Hæc est enim Lex & Prophetæ, Matth. *cap.* 7. *v.* 12. & 13. Lucæ *cap.* 6. *v.* 31.

Denique non videmus quare Dnn. Directores isthæc falsa de Domina vidua ejusque filia conficta & ementita crimina pro exploratis facinoribus publicè prælegi fecerint puellæ: Aut enim illa tanquam circumstantias aggravantes delictum puellæ prælegerunt & publicarunt, & hoc, antequam illas circumstantias ex veritatis inquisitione, quæ tamen hic planè neglecta est, pro certo exploratas haberent, juxta allegata suprà Jura & Constitutiones Criminales, facere minimè potuerunt. Aut non pro exasperanda puellæ pœna, sed ad gravandam Dominam viduam ejusque filiam: Et hoc malè & contra leges: cum illæ prius non fuerint desuper auditæ, & crimina ista notoriè fuerint falsa & conficta.

Quod itaq; neque Reipublicæ neque ulli hominum prodest, alteri verò nocet & innocentem famæ & existimationis jacturâ præter meritum afficit, neque piè, neque honestè, neque justè fieri potest, multò minus Reipublicæ venerandæ causâ factum dici meretur: per ea quæ modò deduximus. Maximè
cum Reipublicæ † intersit, cives maximè Nobiles integros sine calumniæ & 737
infamiæ macula conservare. Novell. 85. *in pr.* Ernestus Cothman. *Consil.* 29. *num.* 444. *vol.* 3.

Quinimò † sinistra ex ipso facto oritur præsumptio, si actus qui geritur 738
nihil prodest facienti vel Reipublicæ, nocet autem alteri, Mascard. *Concl.* 815. *num.* 2. *vol.* 7. Joh. Gœdd. *consil. Marp.* 28. *n.* 69.

Quæ prætera de stylo judicii argumento huic 12. adjecta sunt, planè destructo eo, super quo constructa erant fundamento, per se concidunt, nec alia refutatione indigent. Quæ denique adjiciuntur, quod præter intentionem fortè Dominorum Directorum factum sit, quòd puella nomen Dominæ viduæ ejusque filiæ in judicio exclamârit, eos omninò non excusat, per ea quæ deducuntur *infr. in quæst.* 5. resolutione *sub* 4. dubitandi ratione *vers.* nec adversatur, &c.

Ad decimum tertium, Respondemus I. Illud responsum venerandæ Facultatis Wittebergensis Apologiæ adjectum esse sine dato vel sine die & consule,
739 adeoque suspicione † non carere, *l. 1. & 2. & quæ ibi notant Dd ff de edend.*

II. Responsum illud non fuit petitum ante, sed post factam executionem & publicationem, ut apparet ex contentis. Ideoque autem præposte-
740 rationis vitio vix excusatur: Quia consilium prudentum † debet peti ante factum, Syracid. *cap. 32. v. 24.* Hinc Poëta Mantuan. Ecclog. 2.

——— ——— ——— Utile non est
Consilium post facta dari, quod oportuit ante
Consilium post facta, imber post tempora frugum.

741 Et dicunt nostri: † **Zu geschehenen Dingen / soll mann das Beste reden.**

III. Narrata, super quibus illud responsum fuit impetratum non sunt adjecta Apologiæ, ideoque de ipso responso judicari non potest. Solent enim
742 JCti † respondere secundùm narrata.

743 IV. Responsum † illud Dominorum JCtorum Wittebergensium interpretandum secundùm regulas Juris divini, Canonici, Civilis & Constitutiones criminales, atque adeò credendum eos citra controversiam illud pro indubitato præsupposuisse: Magistratum videlicet consulentem in confessionum istarum, de personis tertiis factarum, veritatem inquisivisse omnesque confessionis articulos, ejusque circumstantias explorasse, & de his certò sibi constitisse.

V. Nos cum Dominis Wittebergensibus in hoc consentimus, quod totum Reverendum Capitulum propter paucorum, qui processum hunc direxêre, excessum, injuriarum actione conveniri commodè non possit, prout suo loco pluribus prosequemur. *Hactenus de tertia Quæstione.*

QUARTÒ QUÆRITUR.

Cum Nobilissima virgo N.N. ejusq; fratres & tota familia, defunctâ jam matre, contra quoscunque citationem ex l diffamari emaneri curarint, an adhuc imposito silentio nihilominus actioni injuriarum locus esse possit?

744 ET quidem id negandum videtur. Nam, I. Expeditum est quoties † concurrunt plures actiones rei nomine, una quis experiri debet, *inquit* JCtus Ulpian.

Ulpian. in l. nemo ex his, §. 1. ff. de R. I. cui concordat IC. Modestin. in l. plura delicta in fin. princ. ff. de O. & Act. Ubi ita respondit: si ex una obligatione plures actiones nascantur, una tantummodo non omnibus utendum est. Ideoque actor, † eo 745
casu quo ejusdem rei nomine plures ei actiones competunt, unum eligere debet, quâ intentata, regressus ipsi ad aliam non dabitur, ut dicit Ulpian. in l. quod in herede, §. 1. ff de tributar. act. Joh. Meichsner. Decis. camer. 9. n. 26. & Decis. 13. n. 109. 110. & seqq. tom. 3. Et hîc locum habet, quod dicitur, via † quam semel elegisti 746
tibi pateat. l. si mulier. § fin. ff. quod met. caus. Coler. de Process. execut. part. 1. c. 10. n. 223.

II. Duo † remedia ordinaria electivè non cumulativè concurrunt, 747
per ea quæ tradit Zas. singul. resp. cap. 20. n. 16. Atqui tàm actio † injuriarum, quàm 748
ex l. diffamari ordinaria est, quia utraque ex lege competit.

III. Facit quod utraq; actio tendat ad vindictam, altera ad perpetuum silentium irrogandum, altera vel corpori vel famæ damnum inferendum. Constat autem, quoties † plures actiones ejusdem facti nomine ad vindictam com- 749
paratæ sunt, unâ intentata aliam tolli. l. un. Cod. quando civil. act. præjudic. crimin. Bart. ibid. n. 2. text. in l. prætor edixit, § si dicatur, ff. de injur. Andr. Geil. 1. observ. 65. nu. 1. Joh. Sichard. ad l. 3. sub n. 4. C. ad L. Aquil.

IV. Cum diffamatus in actione l. diffamari petat & concludat, ut diffamator inposterum desistat à diffamatione, priorem diffamationem tacitè censetur remisisse. Ideoque † ad eam vindicandam admittendus non est. l. non so- 750
lum, § 1. ff. de injur. l. postquam liti. C. de pact. Nam renunciantibus jura sua non datur ad ea regressus, cap. quàm periculosum, 7. q. 1. l. quæritur, §. si venditor, ff de ædil. edict. l. 1. §. qui semet. ff. de success. edict. l. Herennius, ff. de evict. Surd. consil. 152. num. 1. Menoch. consil. 197. n. 87. Roland. à Vall. consil. 95. n. 34. vol. 1.

Sed hisce & similibus non obstantibus verior † & communior juris sen- 751
tentia est, actionem injuriarum per intentatum antea remedium ex L. diffamari, non censeri sublatam. Siquidem dictum remedium L. diffamari C. de ingen. manumiss. ad hoc saltem datur, ut diffamatori silentium perpetuum imponatur: tamen cum ultra hanc perpetui silentii impositionem, alia pœna contra diffamantem ex d. l. diffamari, exigi non possit: Interim Reipublicæ ac privatorum maximè intersit, ejusmodi diffamatores, qui sine legitima causa cum discrimine existimationis honestorum malo exemplo vagantur, dignis pœnis affici, ideoq; ne id omninò impunè ferant, læsis patere debet actio injuriarum seu de dolo & ad interesse. ut tradit Speculat. tit. de empt. & vendit. §. nunc dicendum est de rescindend. vendit. vers. ult. not. cum duob. seqq. quem allegat & sequitur. Bartholom. Blarer. ad L. diffamari, cap. 1 n. 5. & cap. 5. n. 32. 33. 34. 35. Cæsar. Contard. ad d. l. diffamari, num. 130. Hieronym. Cagnol. ad eand. L nu. 4. Et ita etiam novissimè respondit. Ernest. Cothman. consil. 4. n. 29. & seqq. vol. 3. Ubi id de communi ferè curiarum consuetudine servari testatur.

Hisce accedis, quòd in jure nostro sint constituti modi, quibus obligatio,

752 quæ ex injuria oritur, tollatur, quibus remedium intentatum d.l. diffamari non
invenitur adnumeratum, ideoq; nec per illud obligatio ex injuriis descendens,
753 censebitur sublata. Sicut enim non quovis † modo inducitur obligatio, ita nec
quovis, sed legibus demum constituto & confirmato tollitur modo, *ut eruditè ostendit* Jacob. Cujac. *ad l.1. ff. de Pact.* Francisc. Duaren. *ibid.* Reliqua pro hac sententia fundamenta patebunt ex responsionibus subjectis ad allatas modò dubitandi rationes.

Ad primum respondetur, adducta jura procedere, videlicet una ex pluribus actionibus competentibus electa, regressum non dari ad aliam, nisi plus sit in
754 una quàm in alia. Si enim † ex eodem facto duæ competant actiones, postea
judicis potius partes esse, ut quo plus sit in reliqua actione, id actor ferat, *Resp.* JC. Paul. *in l. quoties, 41. §.1. ff. de action. & obligat. l. si actum, 43. ff. pro soc. l. prædia, 28. ff. de action. empt.* Bart. *in l. nunquam plura, nu. 3. ff. de privat. delict.* Hubert. Giphan. *ad l. 43. §.1. n. 2. ff. de R. I.* Anth. Matth. *ibid. n. 6. Latè* Matth. Coler. *de Process. execut. part. 1. cap. 8. n. 53. 54. 55. & seqq.* Georg. Obrech. *de Concip. & form. libell. cap. 22. n. 23. & seqq.*

755 Tunc enim unius † præstatio reum conventum ab altero non liberat,
etiam in pœnalibus, *l. cum ex uno, 32. Vbi IC. Hermogenian.* Cum ex uno, inquit, delicto plures nascuntur actiones, sicut evenit, cum arbores furtim cæsæ dicuntur, omnibus experiri permitti, post magnas varietates obtinuisse, *ff. de obl. & act. l. 1. l. si colonus, 9. §. ult. ff. arb. furt. cæs. l. 1. §. dixerit, ff. de public. l. 1. ff. de vi. bon. rapt. l. 4.*
756 *§. cum Domina, & §. ult. ff. de noxal. act.* Obrecht. *d. loc.* Iniquum † quippe esset, ei
cui duo jura proposita sunt, propter id quod minus est, auferri id quod uberius est, scribit Hug. Donell. *Commentar. jur. civil. lib. 19. c. 4.*

757 Constat autem pinguius † esse remedium actionis injuriarum quòd non
solùm ad pœnam criminalem fisco applicandam, seu corporis afflictivam, sed etiam civiliter ad æstimationem & recantationem intentari potest, quam actionem ex L. diffamari, quæ eò saltem tendit, ut diffamator, nisi in judicio legitimas diffamationis causas deducat, silentium perpetuum imponatur, ut in
758 posterum abstineat: Quod itaque † adjectum est, viam quam quis semel ele-
git, ei patere, id ex modò deductis ita intelligendum, si quis viam talem eligat, per quam præcludatur postea aditus ad aliam. Jam verò actio L. diffamari non est ejus naturæ & conditionis, ut præcludat viam ad actionem injuriarum.

Ad secundum respondetur, an actio l. diffamari ordinarium, an verò extraor-
759 dinarium sit remedium, inter Dd. non convenit. Nam extraordinarium † hoc
esse remedium, post Bald. Felin. & alios statuit Cæs. Contard. *ad d. l. diffamari, num. 98. & seqq.* Sed posito hoc remedium esse ordinarium, non tamen hujus electione actio injuriarum consumitur: quia probatum est modò in præce-
760 denti responsione etiam ordinariis † remediis pluribus ex eodem facto com-
petentibus uno electo, alterum quod pinguius est & plenius actori prospicit, non tolli. Et ipse Zas. *alleg. loc. 2. sing. resp. cap. 20. nu. 34.* declarat regulam à se propositam

positam fallere si plures actiones & remedia ordinaria, se compatiantur & cumulari possint. Jam verò ex casu quo unum remedium pinguius est altero illa se compatiuntur & cumulativè competunt.

Ad tertium respondemus, actionem L. diffamari, † propriè non tendere ad 761
vindictam vel pœnam commissæ diffamationis, sed ad hoc esse comparatam, ut reo injungatur silentium perpetuum, ut in posterum abstineat à diffamatione, nisi judicio experiatur, & si quas se justas diffamationis causas habere putet, legitimè deducat, *d.l.diffamari, & ibi.* Joh. Oldendorp.*num.*12. Blarer.*in pr. ibid.num.*6.*& cap.*1.*nu.*5. Didac. Covarr. 1.*var. resolut. cap.*18.*in pr. & num.*7.*cum seq.* Boër.*Decis.*255.*n.*9.*&*10. Geil.1.*obs.*9.*n.*2.*& seqq.* Nulla itaque pœna nulla vindicta est, inhibere diffamatori, justas rationes adducere non valenti, ne in posterum diffamari pergat, cum id tàm civilis quàm naturalis ratio eundem prohibeat.

Ad quartum respondemus, illud legitima & probabili carere consequentia. Non enim † sequitur: Titius petiit sibi decerni processus ex L. diffamari. Ergò 762
renunciavit actioni injuriarum: Cum ex modò adductis constet, ista remedia esse compatibilia & diffamato cumulativè competere, quo casu unius electio alterum non tollit. Deinde juris est expediti, renunciationem † in dubio non 763
præsumi, sed eam per probationes excludentes & arctiores evidenter probandam esse, *text.in cap.super hoc extra de renunc.* Bald.*in l.*1.*notab.ult.C.de edict.D.Adr.toll.* Tiber. Decian. *consil.*100.*n.*24.*vol.*3. Cravett.*consil.*206.*n.*10. Wesenb.*consil.*11. Cephal.*consil.*84.*in fin.lib.*1. Adeò ut ex actu † aliquo etiam proximo non indu- 764
catur, nisi de ea expressè agatur.*cap.sane & ibi gl.in verb.Sustinere in fin.extr.de renunc.*

Et generaliter quoties † alia conjectura capi potest, quam remissio juris 765
competentis, illa potius quàm hæc arripienda. Cephal.*consil.*25.*num.*50 *lib.*1.& *Consil.*434.*n.*5.*lib.*3. Siquidem remissio † juris est quasi quædam donatio. *l.contra.*§.*si filius, ff.de pact.* Bart.*in l.si quis delegaverit, ff.de donat.* Wesenb.*consil.*42.*n.*55. 766
Nemo † autem suum jactare præsumitur, *l.cum de indebito, ff.de condict.indebit.* At- 767
qui ex intentato L. diffamari, remedio, alia, quam remissionis actionis injuriarum capi conjectura potest, videlicet illa, quæ & naturæ illius beneficii competit, ut diffamatori, nisi judicio experiri velit, injungatur, ut à diffamatione desistat, vel etiam in eum finem, ut diffamato certò constare possit, quasnám diffamationis suæ causas diffamator allaturus sit, & si legitimas non habeat, diffamatus eò melius proposita injuriarum actione, diffamationem prosequi possit, indeque hoc † L. diffamari, remedium quodammodo præparatorium actionis 768
injuriarum esse potest. *Vti eruditè monet, in hanc sententiam respondens* Ernest. Cothman.*d.consil.*4.*num.*32.*Iunct.num.*34.*vol.*3.

§:(*):§

SUCCEDIT JAM QUINTA QUÆSTIO.

In qua hoc proponitur, quod cum Domini Consulentes pro certo teneant, hanc diffamationem à quibusdam ex Dominis Capitularibus, qui hujus processus, nomine tamen collegii totius, instituti Directores exstitere, vindictæ studio ac eo animo factam, ut per eam ipsis piè defunctæ matri, sorori, totiq; familiæ ignominia & dedecus inferretur, Anné propterea quòd tam ficulneo & fragili fundamento inhærentes, huic diffamationi occasionem præbuerint, recipiendo tàm frivolas, falsas & varias delationes easq; publicando pro veris & exploratis facinoribus, & quod eandem diffamationem non obscurè in prætensa sua Apologia prosecuti sint, actione injuriarum conveniri possint?

ET quidem hoc ipsum sequentes suadent rationes & argumenta: I. Quod
769 facere † vel committere injuriam quocunque modo, tàm naturali quàm civili jure sit omninò prohibitum, *per ea quæ tradit* Mascard. *de Probat. conclus.* 902. *num.* 6. 7. & 8. Joh. Gœdd. *consil. Marp.* 26 *n.* 70. *in fin. vol.* 2. Ideoque neminem ex-
770 cusari eam committendo, ne quidem Magistratum vel Judicem, † *per text. in l. nec magistratibus*, 32. *ff. de injur.* Ubi JC. Ulpian. Nec Magistratibus, inquit, licet aliquid injuriosè facere, si quid igitur per injuriam fecerit Magistratus, vel quasi privatus, vel fiducia Magistratus, injuriarum potest conveniri. *l. continet*, 3. §. 1. *ff. quod met. caus. ubi idem* Ulpianus. Cæterum, inquit, si per injuriam quid fecit populi Romani Magistratus, vel provinciæ præses Pomponius scribit edictum, quod metus causa locum habere, *fac. l. quidem*, 29. §. *Magistratus*, *ff. ad L. Aquil.* Prosp. Farinac. *de var. ac divers. crimin. quæst.* 105. *n.* 13.

771 Igitur II. non solum procedit, quando † Magistratus est singularis persona, sed etiam universitas, Collegium, Capitulum, &c. *arg. l. metum*, §. *animadvertendum*, & *ibi gl. ff. quod met. caus. l. sed & ex dolo*. 15 §. 1. *ff. de dol. mal. Auth. item nulla communitas*, *C de Episcop. & Cler.* Innocent. *in cap. gravem, nu.* 2. *extra de sentent. excom.* Oldrad. *consil.* 65. *n.* 7. Ubi dicit, communem hanc esse Dd. sententiam, *Quem ad hoc allegat & sequitur* Ernest. Cothman. *consil.* 32. *n.* 208. *vol.* 3. Mynf. *obs.* 78. *cent.* 4. Joh. Harprecht. *ad* §. *non solum, n.* 56. *Institut. de Injur.*

772 Siquidem & dolus † delictum & consequenter etiam pœna in Universitatem & Collegium cadit, per allegata modo Jura. Alber. *in l. si quis in tantam, col.* 3. *vers. quidam dicunt*, *C. unde vi.* Paul. Paris. *consil.* 21. *num.* 30. *lib.* 4. Ubi dicit esse communem conclusionem, Julius Clar. *lib.* 5. *Senten.* §. *fin. quæst.* 16. *num.* 8. Andr. Geil. 2. *de Pac. publ. cap.* 9. *n.* & *seqq.*

Non

Non obstante quod Collegium Universitas seu Capitulum habeat dignitatem: quia dignitas in delictis nihil relevat, adeò ut ex dignitate † delin- 773
quentis delictum efficiatur gravius, *cap. 1. §. Iudices, ubi* Bald. *de Pac. juram. firm.* Aym. Cravett. *consil.* 118. *sub n.* 8. Reatu enim majori delinquit, qui honore potiori præfulget, *cap. nulli*, 25. *quæst.* 1. Et quanto † quis est sublimior, tanto debet 774
esse perfectior Mich. Ulcurrun. *de Regim. mund. q.* 2. *n.* 14. Unde illud Satyrici: † 775

Omne animi vitium tanto conspectius in se.
Crimen habet, quanto major qui peccat habetur.

Quod nostri ita efferunt:

Je höher Bergk/ je tieffer Thall/
Je grösser Mann/ je schwerer Fall.

Idem obtinet, etiamsi delinquentes sint Clerici: quia † illi vel maximè vitæ in- 776
tegritate, & exemplo aliis prælucere debent. *text. in l.* 8. *in fin. C. de Episcop. & Cler. cap. non si in competenter*, 2. *q.* 7. *cap. Sacerdos*, 3. *q.* 7. Quod multis persequitur Apostolus 1. *ad Timoth. cap.* 3. Huc faciunt quæ in nostris terminis scribit Philipp. Comminæ. *lib.* 5. *histor. Galli.* † Quo potentior, inquit, & major est, qui facit in- 777
juriam, eò gravius dolere eos, quibus infertur, quod propter auctoritatem illius magis ad infamiam suam pertinere putent.

III. Censetur autem † Magistratus facere alicui injuriam, quando 778
contra innocentem inauditum præcipitanter aliquid facit, dicit, vel publicat, quod ad diffamationem & existimationis ac dignitatis læsionem spectat, *d l.* 32. *ff. de injur.* Petr. Frider. Mindan. *de Processib. lib.* 2. *c.* 13. *nu.* 7. & 8. Johan. Harprecht. *ad §. non solùm, n.* 64. *Instit. de Injur.* Omne namque † verbum vel factum inju- 779
riosum, quod ad alterius sugillationem vel infamandi causam spectare potest, præsumitur injuriosè seu animo injuriandi factum. *l.* 1. §. *omnem autem, ff. de Injur. l. item apud Labeonem*, §. *generaliter*, §. *ait prætor, ff. eod.* Bart. *ibid. n.* 5. Farinac. *de var. ac divers. crimin. q.* 105. *n.* 15. Adeò ut purgatio † & contrarii animi probatio incum- 780
bat ei, *l.* 1. *si non convicii, C. de Injur. l. item apud*, § *fecisse & mult. seqq. ff. eod. cap.* 1. *extra de præsumpt.* Geil. 2. *obs.* 106. *n.* 1. *lib.* 2. Mascard. *conclus.* 902. *nu.* 6. 7. *Vbi testatur de communi* Paris. *consi.* 149. *n.* 19. *vol.* 4. Bernh. Wurmbser. *Pract. forens. lib.* 1. *tit.* 47. *obs.* 10. Clar. §. *injuria, num.* 12.

Constat autem ex actis & suprà deductis, Dominos Capitulares Directores processus hujus, nulliter inquirendo contra Dominam viduam ejusque filiam, & publicando de iis falsa & atrocia crimina per se injuriosa pro veris, existimationem & dignitatem earum multis modis gravasse, ac diffamationi fenestram aperuisse: Ideoque eos id injuriosè & diffamandi animâ fecisse, tàm diu præsumitur, donec illi contrarium evidenter probent.

IV. Nihil interest, an universitas vel collegium ipsum directò aliquem diffamârit, an verò diffamationi alicujus, nulliter & contra juris ordinem procedendo, occasionem præstiterit: Cum certi juris sit, etiam † ex occasione præ- 781
bita,

bita, jure aliquem conveniri & puniri posse. Jas. *consil.* 139. *num.*1. *circ. fin. vol.* 4.
782 Ernest. Cothman. *consil.*32.*n.*290.*vol.*1. Maximè † quando quis operam dat rei illicitæ, tunc enim semper ei imputantur quæ inde sequuntur. *d. l. si non convicii, Cod. de Injur. l. si ex plagis*, §.1.*ad L. Aquil.* Felin. *in cap. si autem, num.*1.*&*2. *de Rescript.* Alexand. *consil.*103.*nu.*13.*vol.*1. Andr. Geil. 2.*obs.*110.*nu.* 8. *& de Pac. publ. lib.*1.*cap.*7.
783 *num.*13.*& seqq.* Plenè Cacheran. *Decis.*104.*n.*4.5.8. Sic in L. Aquilia, qui † damni occasionem præstat, damnum fecisse videtur, *l. qui occidit*, 30. §. *in hac quoque, ff. ad*
784 *L. Aquil. & in L. Cornelia.* Nihil † interesse putatur, an aliquis occidat, an verò mortis occasionem præstet. *l. nihil interest, ff. ad l. cornel. de sicar.* Schneidwin. *ad* §. *fin. num.* 7. *instit. ad l. Aquil.*

Res autem est illicita contra Juris ordinem innocentem & inauditum gravare, & de eo falsa crimina pro veris publicare, item non præcedentibus indiciis vel fama inquirere. Quin imò etiam rei licitæ operam dans, si eam non præstet diligentiam, quam præstare de jure obstrictus erat, exinde conveniri
785 potest: quia & imperitia † culpæ annumeratur, §. *præterea, cum* §. *seq. Instit. ad L. Aquil.* Ubi Medicus, qui perperam medicamentum adhibuit, tenetur, *l. illicitas*, §. *sicuti, ff. de offic. præsid. l.*2. *ff. quod quisque Iur.* Mynsing. Schneidwin. *&* Dd. *ad l.*
786 §. *præterea, Institut. ad L. Aquil.* Adeò ut † Judex, qui condemnavit innocentem capite plecti possit, *ut tenet* Bald. *in rubr. Cod de pœn. Iud. qui malè judic. vers. quæro qualiter debet Iudex, &c.* Salicet. *ibid. in l. fin. eod. tit. text. in l. lege Iulia*, §. *hodie, ff. ad L. Iul. repetund.* Vel si id per negligentiam faciat, deponi possit, *l. si quos, Cod. de offic. præfect. orient.* Nicol. Boër. *Decis.*147.*n* 8.9.20. *& seq.*

Neque adversatur, quod Domini Directores falsa crimina de Domina vidua ejusque filia fecerint publicari suppressis earum nominibus, & quod divinare non potuerint, puellam in Judicio earundem nomina expressuram. Ad
787 hoc enim responderi potest, aliquem † injuriarum teneri, si ad alicujus infamiam, vel dignitatis læsionem aliquid fecerit, dixerit, susceperit, etiamsi eum non nominârit, *per ea quæ tradit* Jul. Clar. *lib.*5. *sentent.* §. *injur. num.*1. *in fin.* Alex. de
788 Nevo, *consil.* 82. Unde & † impersonaliter verba injuriosa proferentem vel publicantem, injuriarum conveniri posse ab eo, ad cujus contumeliam illa pertinent, haud incognitum est, *l. Lex Cornelia*, 5. §. *si quis, &* §. *quod Senatusconsultum, ff. de injur.* Bart. *in l. item apud*, 15. §. *cui, ff. eod.* Socin. Jun. *consil.*38. *lib.*3. Ludolph. Schrader. *de feud. part.*9. *cap.*4.*n.*107.

789 Et non excusatur Judex, si dicat, † non putâram, quia illa teste Cicerone,
790 non est vox prudentis. Nam prævidere † Judex prudens debet, quod verisimiliter contingere potest, quodq; ille suspicari potuit vel debuit, *arg. l. si quis domum*, §.1. *ff. locat. text. in cap.*1. §. *novit, ibi: futuris casib. prudenter occurrere, distinct.*23. *cap. convenientibus, in princ.*1.*q.*7. *gl. in c.*1. *in verb. præcaveri, extr. de serv. non ord.* Blarer. *ad l. diffamari, n.*19. *C. de ingen. manumiss.* Barthol. Cæpol. *consil.*34. *nu.*50.53. *&* 55. Sic,
791 qui † abortionis vel amatorium poculum exhibet, etsi non ea mente dat, ut occidat,

occidat, tamen homicidii secuti pœnam luit. *l.si quis,§.qui abortionis,ff.de pœn.* Si-
militer vim † inferens, non tantùm de vi, sed & de omnibus facinoribus & 792
damnis violentia illata commissis, tenetur. *C.ad.l.Iul.de vi publ.*

Atqui suprà probavimus, judicem injustè & præcipitanter innocentem
inauditum gravantem, censeri vim facere. Cùm itaq; noster Judex non solùm
ex abrupto non præcedentibus indiciis legitimis, & diffamatione injustè ad in-
quisitionem contra Dominam viduam ejusq; filiam processerit, & non habita
veritatis inquisitione falsa crimina pro exploratis de iis publicârit, sed etiam
cogitare potuit vel saltem debuit, talem publicationem injustam, damnosam
esse posse Dominæ viduæ ejusque filiæ & toti N.Nobiliss. familiæ puellamque
istam vel ex desperatione impunitatis vel ex malevolorũ incitatione, ad nomi-
nationem Dominæ viduæ, si ei falsa ista de ea conficta crimina in Judicio præ-
legerentur, facilè prosilire potuisse, ideoque propter temeritatem & impru-
dentiam non † excusatur, si cum discrimine alienæ existimationis iniquè vaga- 793
tus sit. *l.prætor edixit,7.in pr.ff.de Injur.*

Quia culpa † casum præcessit, adeoque is non excusat,*per l.1 §.cum arietes,* 794
ff.si quadrupes paup fec.d.c.l.quoniam multa, C.ad L.Iul de vi publ. Cacheran.*Decis.*104.
*num.*75. Maximè cum nulla iusta fuerit causa, quæ Judicem movere debuit, ut
isthæc falsa crimina de Domina vidua conficta puellæ prælegi in judicio face-
ret, cum ejus delictum & factum aggravare ista non potuerint, ut suprà circa
fin. 3. Quæstionis deduximus. Ubi autem justa † instituti causa reddi non po- 795
test, utique calumnia præsumitur.

V. Totum Capitulum injuriarum actione nostro casu conveniri posse
vel inde maximè infertur, quod etiam post factam publicationem, & ex ea or-
tam injustam diffamationem, Apologia quædam sub nomine & auctoritate
totius Capituli emanaverit, in qua processus iste omnesq; iniquitates & nulli-
tates circa eum commissæ ratificantur, approbantur ab ipso Capitulo ipsaque
diffamatio continuatur: Quæ † ratificatio etiam in delictis æquiparatur man- 796
dato, *l.1.§.sed & si quod, l.3.§.cum procurator, ff.de vi & vi arm. l.hoc iure utimur, de R.I.*
cap.1.de homicid.in 6. Hieronym.Schurff.*consil.*55.*n.*14.*cent.*3. Cacheran.*Decis.*138.
num. 6. & aliquot seqq.

Cum enim processus iste à Dnn. Directoribus fuit formatus, nomine &
auctoritate Capituli,bene potuit † ab ipso ratificari,etiam per deputatos,Bart. 797
in l. aut facta. §.nonnunquam, ff.de pœn. innocent.in c.gravem, de sent. excomm. Ancher.
*consil.*21.*n.*32.*lib.*4. Matth. de Afflict. *Decis.Neapolit.*376.*n.*3.4. Quod usque adeò
verum est, ut † non tantùm expressa, sed & tacita ratificatio sufficiat, Mynsing. 798
4 *obs.*79. *nu.* 5. *ubi scribit*, Quod † per tacitam ratihabitionem & conniventiam 799
universitas delicti particeps reddatur, etsi illud nullo communicato consilio sit
perpetratum, *per tradita* Felin. *in cap.dilectus, 2.de Simon.* Jas.*in l.civitas,ff.de reb.cred.*
Ernest.Cothman. *consil.*32.*n.*319.*& seqq.vol.*1.

800 Satis enim est, quod † per conjecturas & actus sequentes colligatur voluntas & consensus Capituli, ad hoc ut omnes teneantur & puniantur, Card. *in Clement.1.de pœn.* Felin *in d.c.dilectus col.fin.vers.tertiò limita. Et ita ponderavit Dn. referens apud* Adrian.Gylman. *in Symphorem.part.1.tit.2.vol.1.sub n.*206. Eamque opinionem ut communem refert Villob. *in Com.opin.lit.u.n.*46. Menoch. *Remed.9.*
801 *recuperand.num.*123. Eò magis quod † Capitulum dicatur Collegium parvum,
802 *ut dicit* Bart. *in l.1.in fin.ff.de alb.scrib.* Indeque † præsumuntur omnes habuisse notitiam & scientiam, & quòd omnes voluerint actum ratificare, *uti pluribus deducit* Paul. Paris. *d.consil.*21.*n.*38.39.40.*lib.*4.

Verùm licèt hæc sint ejus ponderis, ut gravissimis & justissimis hisce rationibus moti, sine suspicione calumniæ, Domini Consulentes Reverendum Capitulum injuriarum actione convenire & pulsare possent, attamen inspectis diligentiùs præsentis casus circumstantiis, nō videtur è re Dnn. Consulentium, injuriarum actione Capitulum prædictum, convenire, sed potiùs aliis remediis tutioribus experiri.

803 Siquidem I. Certi & indubitati Juris est, ad hoc, † ut universitas aliqua vel capitulum actione pœnali pulsetur, non sufficere, quòd quidam, vel etiam omnes de collegio seu capitulo excessum committant; sed necesse est, ut id fiat communicato consilio, & habito tractatu, factum illicitum committendi, *uti*
804 *distinctè determinat*, Bart. *in l. aut facta*, §.*fin.n.*9.*ff.de pœn.* Quem tanquam † Juris nostri speculum & lucernam, uti eum appellat Curt.Jun. *Consil.*5.*colum.*13. & *Consil.*12.*col.*4. *Patrem Iuris Catell.Cott.in memorabil.verb.Iurisperitus, &c.* Hac in re omnes sequuntur Jas. *in l.civitas*, *n.*3.*ff.si cert.pet.* Bald. *consil.*383.*num.*1.*vol.*1. Paul. Castrens. *Consil.*104 *n.*1. Quæ est communis opinio, *ut dicit* Abb. *in cap.dilectus*, 2.*de* Simon. *quem adhoc allegat & sequitur* Jul.Clar. *lib.*5.*sentent.*§ *fin.quæst.*16.*num.*8. Matth.de Afflict. *Decis.*378.*n.*1. Hieronym.Schurff. *Consil.*55.*n.*13.*cent.*3. Ernest. Cothman. *d.consil.*32.*num.*228. Eamque sententiam à Dominis Adsessoribus Cameræ Imperialis aliquoties comprobatam, apparet ex iis quæ tradit, Mynsinger. *d.observ.*79.*n.*1.*& seqq.cent.*4. Andr.Geil.2.*de Pac.publ.cap.*10.*num.*4. *& seq. Referens apud* Gylman. *in symphorem.part.*1.*tit.*2.*vol.*1.*sub n.*202.*vers.secundum elisionis*
805 *fundamentum fol.*144. Non itaq; potest † Universitas conveniri ex delicto quorundam, *per notat.* Innocent. *in cap.gravem, de sentent.excomm.* Oldrad. *Consil.*65.
806 *Col fin.* Aym.Cravett. *Consil.*19.*n.*8. Licèt † illi sint præcipui & primores Capi-
807 tuli, *per tradita* Mynsing *d.observ.*79.*n.*3. Quia † delictum particularium personarum regulariter non nocet universitati, *cap.accedentibus, de privileg.gloss.ibid.in*
808 *verb.renunciasse*, Andr.Geil. *in tract.de Arrest.c.*10.*n.*24. Adeò ut † ne quidem statuto effici posset, ut universitas vel Capitulum, factum singulorum præstet, Bald. *in l.sed omninò, n.*2.*C.ne uxor pro marito*, Jas. *in l si quis suo*, §.1.*nu.*3.*C.de inoffic.*
809 *testam.* Aliud † quippe est ipsum Capitulum, aliud singuli in eo homines, *gl.in l.sicut*, §.*si quid.ff.quod cujusq; universit.nom.* *Canonist.in cap.omnes, extr.de constitut.*

Roland.

Roland. à Valle *consil.53.num.6.vol.3.* Johan. Gœdd. *consil. Marp. 28. num.131. vol.2.* Nostro autem casu non constat ex actis, Dominos Capitulares omnes convenisse, & prævia deliberatione unanimiter hoc conclusisse, ut processus iste ita injustè, & nulliter contra Dominam viduam ejusq; filiam ordinaretur, & illæ ita diffamarentur.

II. Reperimus, non postremi nominis JCtos ejus esse sententiæ, Magistratum † & Judicem ob processum injustum vel nulliter institutum, inju- 810
riam quidem facere sine dubio, sed actione injuriarum non teneri, nisi evidenter appareat non solùm inordinatè, sed etiam malitiosè eum egisse, & animum ac propositum injuriam faciendi habuisse, Jacob. de Aren. *ad d. l. nec Magistratibus, ff. de injur. quem ad hoc allegat & sequitur* Ernest. Cothman. *consil.24. nu.15. vol.3.*

Siquidem ob † inordinatum processum duo tantùm dantur remedia, 811
quorum alterum est appellationis, nullitatis & reliquorum hisce cohærentium, Dd. *in l. 4. §. condemnatum, ff. de re Iud.* Alterum verò est actio Syndicatus, *l. 2. & ibi* Bart. *Cod. de pœn. Iudic. qui malè Iudic.* Et ita in Romana Curia decisum fuisse, testatur Paris. de Put. *de Syndicat. §. injuria officialis, vers. Iudex ad instantiam, num. 2. in fin. & in §. inquisitio, vers. Iudici faciliter, n.9.*

Ubi de Judice † temerè & indebitè inquirente, quod teneatur in Syndi- 812
catu parti ad interesse, & expensas etiamsi ad delationem vel instigationem alicujus processerit, qui tamen in probatione defecerit: imò aliquando etiam criminaliter Judicem propterea teneri ex Cyno & Bald. ibid statuit. Quamvis eo casu, quo constat ex actis, Judicem inquisitionem formâsse, nullis vel levissimis & inanibus præcedentibus indiciis, neq; diffamatione, censeri esse in dolo, calumnia, & non solùm ad expensas, sed etiam criminaliter puniri posse, incidere in Turpillianum, patique omnes pœnas, ac si esset privatus, quia verè dicitur esse in dolo, *post* Bart. *& alios scribit practica criminalis Magister* Prosper. Farinac. *tit. de ac usat. q.16. n.27.*

Quæ sententia & nobis arrideret, nisi hoc nostro casu adessent circumstantiæ, propter quas difficulter non sine magnis sumptibus & ambagibus, actione injuriarum contra totum Reverendum Capitulum instituta obtinere Domini Consulentes maximè in ista opinionum varietate, possent. Et cum alia tutiori viâ, ipsis satisfieri possit, ut ex Quæstionis sequent. & penult. resolutione patebit, eam ambulandam consultiùs esse putamus.

ARGUMENTA suprà in contrarium adducta, relinquimus in suis terminis, eaq; tanti ponderis esse putamus, nisi in hoc casu circumstantiæ & considerationes singulares, & ea quæ in prima decidendi ratione adduximus, aliud suaderent, iis tuto insisti posse. Quintum adhuc videtur obstare argumentum, ad quod respondemus I. Eandem solennitatem † requiri in ratifi- 813
catione actus, quæ requiritur in confectione, *l. sicut proponis, C. de nupt. l. nuptiæ ff. de rit. nupt.* Decian. *consil.532. n.2.* Aretin. *consil.127. n.3.* Cacheran. *decis.138. sub. num.6.*

vers. nec obstare, &c. Sicut itaque ad hoc, ut Capitulum delinquat & puniatur, necesse est omnibus convocatis, præcedente deliberatione & communicato consilio delictum commisisse, per ea quæ suprà deduximus: Ita id ipsum etiam ut censeatur factum singulorum, ratum habuisse Capitulum, ad hoc ut puniri possit, necessariò præcedere debet, Cacheran. *d. decis.* 138. *sub n.* 18.

Jam ex actis nobis transmissis, de eo nihil constat, neq; etiam opinamur, omnium Dominorum Capitularium mentem & intentionem fuisse, vel adhuc esse, injustum quorundam processum, cum injustitia & læsione innocentis Nobiliss. matronæ ejusq; filiæ & totius Nobiliss. familiæ conjunctum, ratificare & laudare: Quin multos potiùs ex iis, justi & veri amantes, in corde suo istas iniquitates detestari, & injustè ac falsò diffamatis condolere, certò credimus. Et fieri etiam potuit, hos ipsos, qui Directores ejus processus fuêre, auctores fuisse & suasores, ut Apologia ista prætensa divulgata sit.

II. Illa Apologia videtur fuisse opposita processui instituto à Dnn. Cōsulentibus *ex L. Diffamari*, quamvis nulliter & contra Juris ordinem, ut in resolutione octavæ Quæstionis deducetur: adeoq; ad exculpationem & excusationem potiùs, quàm ad ratificationem nullitatum & diffamationis commissæ
§ 14 publicata. Tunc autem demum † ex facto subsequenti actus præcedentis maximè illiciti, approbatio & ratificatio præsumitur, quando factum tale est, ut fieri non possit, nisi actus præcedens ratus habeatur, Bart. & Paul. Castrens. *in l. Paulus respondit, ff. rem rat. hab.* Cravett. *consil.* 204. *n.* 14. Bursat. *consil.* 118. *num.* 19.
§ 15 Surd. *consil.* 164. *n.* 46. *& consil.* 183. *n.* 36. Et quælibet † occasio sive causa sufficit ad excludendum ratificationem: quia necessariò ex facto inferri debet. Roman. *Consil.* 291. *n.* 5. Dec. *consil.* 72. *n.* 5. Marc. Anton. Natt. *consil.* 77. *nu.* 14. Mascard. *de probat. conclus.* 1255. *n.* 51. *&* 53.

Cùm verò ista Apologia prædicto processui fuit opposita, & etiam protestatio expressa ei inserta, quod ad sui tantùm defensionem, ad nullius verò diffamationem Domini Capitulares ediderint, non necessariò exinde inferri potest diffamationis ratihabitio & approbatio.

Hoc tamen huic Quæstioni annectimus, si Domini Consulentes, contra quosdam ex his qui processum istum nomine Capituli ita nulliter & ad injuriam Dominæ viduæ, &c. formârunt, concurrentibus præsumptionibus quibusdam & conjecturis concludentibus, odii, inimicitiæ, invidiæ, &c. propter quas illos potiùs quàm alios convenire injuriarum vellent, id jure fieri posse non dubitaremus (cùm aliud sit Capitulum, aliud singuli de Capitulo, per su-
§ 16 pra deducta) eoque ad minus adigi posse, nisi propter factum injuriosum condemnari injuriarum vellent, † ut Jurejurando se purgarent, animo injuriandi, ex odio, & propter inimicitias nihil fecisse, *per ea, quæ in Cameræ judicio observavit* Andr. Geil. 2. *obs.* 106. *n.* 4. 5. *& comprobat* Marq. Freher. *de existim. lib.* 3. *c.* 9. *sub. n.* 22. Gilhaus. *de injur.* §. 9. *n.* 38. Bernh. Græv. *concl. practic.* 106. *n.* 2. *& seqq. lib.* 2.

IN

IN SEXTA QUÆSTIONE QUÆRITUR:

Anne Domini Consulentes cæmentarium istum ejusq; uxorem, quòd de Domina vidua ejusq; filia tàm gravia & atrocia crimina falsò detulerint, easq; diffamârint, injuriarum actione convenire possint?

AD quam Quæstionem sine ambagibus Respondemus, cæteris tamen paribus, quod sic. Siquidem † injuria dicitur inferri, quoties alicui crimen 817
aliquod imputatur, & de eo spargitur, quod per se turpe est, & existimationem ac dignitatis statum lædit, quocunque id faciat modo. *l. item apud Labeonem, § generaliter, & §. ait prætor, ff. de injur.* Bart. *ibid. n.* 5. Ernest. Cothm. *consil.* 15. *n.* 58. *vol.* 1. Farinac. *de var. ac divers. crimin. quæst.* 105. *n.* 15.

Quod etiam in eo locum habet, qui non ex officii necessitate, sed motu proprio judici de aliquo crimen falsum defert, † & diffamationi causam præ- 818
bet: Cum nemo debeat denunciare crimen, quod probare non potest, *per ea quæ habentur in l.* 1 *ff ad Turpill.* Aym. Cravett. *consil.* 13. *sub nu.* 3. *post med. quem ad hoc allegat & sequitur,* Harprecht. *in §. injuria autem, n.* 125. *Instit. de injur.*

Sicut enim ad accusationem alterius prosilire nemo debet, nisi crimen intentatum & objectum legitimè probet; *l. qui accusare,* 4. *Cod. de edend. l. fin. C. de probat.* Ita nec ad delationem, quia talis delator sponte se offerens similis est accusatori. *arg. l. ea quidem, C. de accusat.* Luc. *de penn. in rubr. Cod. de delator.* Grammat. *Decis.* 39. *n.* 6. 9. & 10. Sigismund. Scacc. *de Iudic. lib.* 1. *cap* 55 *sub n.* 3. Ubi dicit, contra ejusmodi delatorem posse opponi omnes exceptiones, quæ possunt opponi contra accusatorem, Jul. Clar. §. *fin. quæst.* 7. *in fin.* Ubi dicit, de eo qui non ex necessitate officii, sed sponte accederet ad denunciandum, judicandum prout de accusatore, & ratione calumniæ condemnari posse: Quia accusationis & delationis effectus quoad puniendum delictum in idem incidunt, *l.* 1. *in fin. §. quod quisque jur. l.* 1. *§. docetur, ff. ne quis eum qui in jus vocat.*

Ideoque † denunciatores tenentur probare, vera esse omnia quæ in de- 819
nunciatione continentur, *uti post alios notavit* Joseph. Mascard. *de Probat. concl.* 505. *num.* 1. & *seq.* Quod & in denunciante ex officio calumniosè multis *defendit* Cravett. *consil.* 68. *n.* 8. 9. 10. *per text. in l.* 3. *C. de advocat. divers. judic. & alia jura ac rationes ibid. adductas.* Ergò tanto magis id obtinet in denunciante sponte, & motu proprio. *Latè* Prosp. Farinac. *de Accusat. quæst.* 16. *n.* 15. 16. 17. Ubi testatur in fine, † 820
se vidisse ejusmodi delatores propter calumniam fustigatos, vel ad triremes missos. Quamobrem si delator non probet crimina quæ detulit, dolus & animus injuriandi in eo præsumitur. *l.* 1. *C. de advocat. divers. Iudic. cap.* 2. *ibique gl. extra de calumniator. cap. qui crimen,* 2. *q.* 8. *c* 1. §. *qui verò, de elect. in* 6.

Neque excusantur delatores nostri, quod dixerint, se audivisse à puella, cum non minus reus sit, qui crimen ab aliis confictum spargit, quàm qui ipse confin-

confingit, *text. in cap. in cunctis, §. hac igitur, ibi:* Nimiæ levitatis esse, si quis mala gravia credere studeat, quæ probari non possunt, 11.*q*.3.*c.non solum.ibid.* Ideoque ex eo quod non solum crimen intentatum non fuit probatum, sed etiam notoriè de falsitate delationis constet, libido & animus injuriandi satis deprehenditur. *d.l.*1.*C.de advocat.diverʃ.Iudic.l.si non convicii, C.de Injur.*

821 Siquidem indubitatum est, † quod mendacia summam fraudem & quam maximè deliberatum dolum arguant & ostendant. Car.Ruin.*consil.*29.*n.*6.*vol.*1. Cravett. *consil.*142. *num.*17. Hippol. Riminald. *consil.*274. *num.* 53. *& mult. seqq.* Neque adversatur quod dici solet, quamlibet causam etiam injustam & fatuam excusare à dolo, *l.igitur*, §.2.*de liberat.caus.* Mynsing.3.*obs.*98.*n.*4.

822 Quia illa regula non procedit, † nisi injusta causa habeat probabilem simplicitatem vel ignorantiam, absitque ab ea præsumpta vel astutia, vel vafricies *d.l.igitur*, § *potest, de liber.caus.* Udalr.Zas. *consil.*12.*n.*106.*lib.*1.*ubi dicit*, Nullum esse juris textum qui assertionem istam sine illo temperamento firmet. Proinde si qui ex Dd. eam doctrinam aliter docerent, hi non viderentur æqua docuisse; Quia statuerent tenebras lucem, & ut dicit Esaias, bonum malum. Nunquid enim semper filii Belial causam prætexerent injustam, & sic impunè grassarentur? Quid enim non audet homo malitiæ deditus? *Hactenus Zasius.*

823 Causa autem † illa, quod audiverint à puella, minorenni & à Diabolo divexata, non habet probabilem simplicitatem, neque tollit præsumptionem fraudis & astutiæ, cum puella ista tàm propter ætatem, quàm propter sexum & vitæ conditionem non fuit fide digna, ut ex ejus ore fas esset, tàm atrocia crimina de matrona honesta & Nobilibus personis in Judicio deferre & divulgare, quo casu ex tali causa quem non excusari à dolo, si fœminis credat, *uti post* Barbat. & Tyraquell. *limitando prædictam regulam tradit* Anton. Gabriel. *Commun.*
824 *conclusion. lib.*7.*concl.*8.*n.*42. Sicuti † nec rumor incertus, & vagus excusare solet. *per ea quæ tradit* Mascard. *de Probation.concl.*254.*n.*40.

825 *Secundò*, regula illa non procedit † in illicitis, & jure prohibitis: quia in his semper dolus vel notorius est, vel saltem indubitatò præsumitur, *gloss. & Dd. in l. dolum, Cod. de dol.* Geil. 1. *de Pac. publ. cap.*7. *num.*23. Petr.Frider. *de Process.lib.*1. *cap.*23.*n.*14. Wes.*consil.*33.*n.*6. *& seqq.* Illicitum autem & Jure divino, naturali ac civili prohibitum est, de proximo crimina falsa & atrocia ex frivolis & ineptis causis deferre & divulgare, ideoque id faciens à dolo non excusabitur.

826 *Tertiò*, procedit illa regula † nisi aliunde ex aliis iisque fortioribus & validioribus conjecturis dolus præsumatur & appareat, *uti tradit* Harprecht. *ad d.* §.*injuria autem*,*n.*134. *Instit.de injur.*

Jam verò non solùm de falsitate delationis notoriè patet, sed etiam adsunt conjecturæ; quæ ostendunt, cæmentarium istum ex odii & malitiæ virulentia potius suggessisse filiæ ista crimina, ut ea de Domina vidua assereret, prout etiã hac occasione alios honestos viros, & matronas diffamatas suprà deduximus.

Quam-

Quamobrem cum falsò cæmentarius ille cum uxore sua de Domina vidua ejusque filia atrocissima crimina divulgârit, & ad Judicem detulerit, quod fuerint in consortio Sagarum: quod Domina vidua arte magicâ Reverendissimi N. sorori aureum cochlear surripuerit: quod illi & Reverēdissimæ suæ Celsitudini in itinere N. grave damnum attulerit. Eaque omnia falsa & conficta fuisse mendacia notorie constet, quis dubitet, hosce delatores non solùm ad damna & interesse teneri, sed etiam criminaliter, vel civiliter injuriarum actione conveniri posse. Et cum forsan parùm habeant in bonis, expedit potius criminalem adversus eos actionem ad corporis inflictivam, apud competentem & non suspectum Judicem intentare: Præsertim cum falsitas delationis notoria sit, nec ipsi innocentiam suam legaliter purgare valeant. Non dubitamus
cæmentarium † istum ad minimum fustigatione & relegatione, uxorem verò 827
vel hac solùm plecti posse. *Iuxta l fin. ff. de injur.* Wesenb. *in Paratitl. n. 16. ff. eod. tit.* Geil. 1. *obs.* 65. *n.* 2. 3. Treutl. *Disp.* 30. *th.* 6. *lit. h. vol.* 2. Et in terminis falsi delatoris ita se observasse, *testatur* Farinac. *de Accusat. quæst.* 16. *n.* 17. *in fin.*

Certum enim est, injurias hasce † atroces esse, tùm ratione falsò delato- 828
rum criminum atrocium, §. *atrox, & ibi* Dd. *Institut. de injur.* Tùm quòd † contra 829
Dominam viduam, tanquam Nobilem & honestam matronam ac spectatæ dignitatis fæminam, ejusque filiam virginem verecundam, malitiosè effusæ; *secundùm* Angel. *in l. non solùm, §. quumq; num.* 3. *ff. de injur.* Practic. Corrad. *rubr. de*
injur. n. 9. Farinac. *de var. ac divers. crimin. q.* 105. *n.* 205. Tum † quia apud Prætorem 830
seu loci Judicem sparsæ: *l. Prætor edixit, §. atrocem, vers. nam in Prætoris conspectu, ff. de injur.* Aretin. *in d. §. atrox, Instit. de injur.* Azo. *in summ. num.* 16. *C. eod.* Paris. *consil.* 174. *num.* 11. Adrian. Gylman. *votor. Cameral. Tom.* 2. *part.* 2. *vol.* 14. *nu.* 8. Tùm quia ad Protocollum dictatæ & scripto comprehensæ: *l. Lex Cornelia, §. si quis, ff. de injur.*
l. un. C. de famos. libell. c. 1. 5. *q.* 1. Zas. *in l. cum lex, n.* 12. *ff. de legib.* Tum † quia apud Ju- 831
dicem repetitæ: Ancheran. *consil.* 325. *n.* 2. Tum † quia plures injuriæ & delicta 832
sunt, *l.* 1. *vers. quia duplici, C. de rapt. virgin.* Ernest. Cothman. *consil.* 15. *num* 82. *& seq.*
vol. 1. Tum † quia in Judicio criminali, & loco publico multis adstantibus & 833
audientibus publicatæ & proclamatæ, *d. l. Prætor edixit, §. at ratione, ff. de injur. l. sed est quæstionis, §.* 1. *ff. eod. c.* 1. *ibi multis, coram adstantibus, extr. de maledic. & per illum text. post Hostiens.* Johan. Andr. *& alios* Farinac. *d. q.* 105. *n.* 186. *&* 189. Cravett. *consil.* 168. *num.* 11. Tum quia toti familiæ dedecori: August. Beror. *consil.* 173. *num.* 8. *vol.* 3. Tum denique ratione perniciosi eventus, cum nequissimi isti delatores isthâc suâ delatione tãtum effecerint, ut injuriæ istæ & calumniæ à Judice loci, quamvis neque piè neq; justè pro exploratis facinoribus fuerint publicatæ, & multi maximè vulgus hominum inde sinistrè de Domina vidua ejusque filia suspicati sint, Nevizan. *consil.* 76. *n.* 7. Ernest. Cothman. *consil.* 4. *num.* 24. *vol.* 3.

* *
*

SEPTIMO QUÆRUNT DOMINI CONSULENTES.

Anné injuriæ istæ pro scriptis & realibus potiùs, quàm verbalibus habendæ, adeoq; etiam anno elapso actio injuriarum salva sit?

AD quam pariter sine circuitu respondemus, injurias hasce non solùm ore prolatas, sed etiam scriptura comprehensas, easq; publicè in Judicio lectas, ipsa testari acta & scripta. Et cum suprà respondimus, totum Capituli corpus commodè injuriarum actione conveniri non posse, hîc disquirendum, anné etiam ex parte cæmentarii, ejusq; uxoris injuriæ hæ scriptis factæ censeri
834 possint: Et quidem certum est, injuriam † in scriptis fieri, quoties aliquis scripturam famosam componit, scribit, edit, hoc est, copiam describendi facit, vel quod perinde est, alteri scribendum dictat, *L. Lex. Cornelia*, 5. §. *si quis*, 9. *ff. de injur.* §. 1. *& ibi* Schneidwin. *&* Dd. *Instit. de injur. l. item apud Labeonem*, 15. §. *si quis*, 29. *ff. eod.* Ubi JC. Ulpianus, si quis, inquit, libello dato vel Principi, vel alicui, famam alicujus insectatus est, injuriarum erit agendum. Constat autem ex actis, cæmentarium nostrum ejusque uxorem, non solùm voce injurias hasce Judici detulisse & sparsisse, sed ad album seu Protocollum articulatè dictâsse, easq; ex ore eorum ita ab actuario in publica monumenta conscriptas & receptas esse.
835 Jam verò ex modò dictis Juribus † non solùm is injuriam in scriptis fecisse censetur, qui scribendo alicujus famam insectatur, sed etiam qui tale quid edit apud Judicem vel alium quemcunq;. Edere autem, ut explicat Ulpianus JC. non solùm est copiam describendi ejus quod jam antea scriptum est, facere, sed etiam *Dictare*, vel ad album Prætoris demonstrare, quid dictaturus est, *l.* 1. §. 1. *ff. de edend.* Johan. Oldendorp, *Clas.* 1. *act.* 8. *in princ.*

Ideoque nihil interest, sive quis porrigat libellum Judici in scriptis, vel porrigat querelam seu delationem verbalem apud acta Judicis, & tabellio eam in scriptis redigat, *ut explicat* Salicet. *in l. pen. n.* 2. *C. de accusat.* Jul. Clar. *lib.* 5. *sentent.* §. *fin. q.* 12. *nu.* 7. Hinc etiam in crimine libelli famosi nihil interest, an aliquis scripserit, vel alii scribendnm dictarit, *secund.* Angel *in l. Lex Cornelia*, §. *si quis librum, n.* 1. *ff. de injur.* Ant. Gomez. *de delict. c.* 6. *rubr. de injur. n.* 1. *in pr.* Cephal. *cons.* 341. *num.* 5. Farinac. *de var. ac divers. criminib. q.* 105. *n.* 445.

Ex hisce itaque fundamentis indubitatis præsupponimus, injurias istas non solùm voce & verbis, sed etiam scriptis factas. Ideoque quamvis ex com-
836 muniori Dd. sententia verbales non reales sint, actionem tamen † super iis competentem non annalem sed perpetuam esse, in foro & praxi receptior est
837 sententia: cùm scriptura † sit perpetua, quæ semper manet semperq; loquitur. Udalric. Zas. *in l. cum lex. num.* 12. *ff. de legib. per text. in l. Arriani, C. de hæretic. facit text. in l. quædam*, §. *nummularios, ibi. quarum probatio scriptura continetur, ff. de edend.* Paul. Paris.

Parif. *confil.112. n.44. vol.1. per text.in l.1.§ initio, ff.de offic.præfect.urb.* Hinc Oldendorp. Germaniæ Sulpitius, *uti eum appellat* Erneſt. Cothman. *reſponſ. Acad.1. n.125.* ſcribit, quòd plus lædant ſcripta & diutius hæreant, quàm vulnera, *Claſſ. 7. act.10. verſ. Uſus autem ſum exemplo, &c.* Habent enim ſcripta actum permanentem, *ut dixit* Bald. *in un.n.5. verſ. primo caſu, C.de confeſſ.* Et ſemper, continenter ac quotidiè loqui cenſentur. Pariſ. *d.conſil.112.n.44.* Joh. Althuſ. *lib.1. Iuriſprud. Rom. cap.53. verſ. pœna hæc tollitur.* Et hanc ſententiam præter allegatos tuentur. Bernh. Wurmbſ. *Pract. forenſ. lib.1. tit.47. obſ.11.n.3.* Hieronym. Schurff. *conſil.12.n.1. cent.1.* Mynſing. *Reſponſ.59.n.9.* Vultej. *ad § pœna autem, n.8. Inſtit. de injur.* Borcholt. *in § fin. inſtit.* Hackelman. *Illuſtr. quæſt. Diſp.23. th.15. lit.c.* Eamque tanquam jure & rationibus firmioribus ſuffultam Cameram Imperialem in decernendis proceſſibus & cauſarum deciſione ſequi, *teſtatur* Andr. Geil. *2. obſ.104. nu.4.* Et ita concluſum in cauſa Pauli Wobeſers, contra G. Vhrangell 25. *Septemb. An.1567. Auctor. Deciſion. ſive præjudic. Camer. verbo injuria, verſ. injuria picta vel ſcripta, fol.154.* Ubi pariter atteſtatur, ita obſervatum in cauſa Hanaw contra Groſſchlag 22. *Septembr. An.1578.* Ab eaque recedendum non eſſe arbitratus eſt Dn. Referens cui reliqui Adſeſſores omnes adſtipulati ſunt in cauſa cujuſdam civitatis N. contra D. N. apud Gylman. *Tom.2. votor. Cameral. part.2. vol.12.n.1.* Ac juxta eam aliquando pronunciaſſe Academiam Friburgenſem *teſtis eſt* Udalric. Zaſ. *ad d. l. eum lex, n.12. ff. de legibus.*

Deciſiones † autem Cameræ eſſe inſtar legis, & pro lege merito ſequenda, ſcribit Hermann. Vultej. *lib.2. de Feud. cap.3. num.9. in fine.* Cum ipſa repræſentet Imperatorem & ſummi principis conſiſtorium, *ut idem* Vultej. *Reſpondit Conſil. Marpurg.19. n.94. & Conſil.21. num.264. vol.3.* Ubi, à Camera Imperiali, Imperatorem & ſtatum Imperii repræſentantem, deciſa, dicit vim legis habere argumento eorum quæ traduntur de deciſionibus conſilii Neapolitani & aliarum curiarum ſupremarum, Matth. de Afflict. *Deciſ.169.n.9. & Deciſ.190.nu.7.* Robert. Marant. *in ſpecul. judic. tit. de Appellat. n.252.* Menoch. *Remed.1. recuper. poſſeſſ. num.189.* Ubi, quod Deciſiones Conſilii Delphinatus vim legis in ea regione habeant. Idem de Deciſionibus Rotæ, Gratinopolitanis diſſerit Weſenb. *ad. § reſponſ. inſtit. de I.N.G. & civil.* Menoch. *conſil.53.n.28.* 838

Ideoq; Cameræ † Deciſiones communi Dd opinioni rectè præferuntur. 839
Vult. *d.conſil.21. nu.264.* Cæſar Urſill. *in addit. ad* Afflict. *Deciſ.1. nu.10.* Franciſc. Vivi. *Deciſ Neapol.401. num.26. & ſeqq. quod adducit* Bernh. Grævæ. *in prœem. concluſ. pract. concl.2.n.32. Et facit text. in l. filius, 14. in pr.* ubi JC. Paul. *Quæſtionem ex anteriori ſenatus deciſione reſolvit, in verbis: ſic enim inveni ſenatum cenſuiſſe, ff. ad l. Cornel. de falſ. l.1. § hoc autem SCtum. ibi: & ait ſextus ſic eſſe ſæpe Iudicatum. ff. de SCto Syllan. cum ſimilib.*

Et extat † in jure noviſſimo ſanctio pragmatica, ut in quæſtionibus inter 840
Dd. controverſis Senatus Cameralis ſententiæ, vota ſeu deciſiones anteriores in novè emergentibus caſibus, obſerventur, donec Imperatoris & ſtatuum Imperii

perii communi definitione terminentur, R. A. zu Speyer / *de An.* 1570. § Damit
aber aller verenderung / ꝛc. *ibi.* Damit auch die opiniones so bey den Rechts-
lehrern gantz Streittig / vnd aber etwan in relationibus causarum mit Appro-
bation des gantzen Raths angenommen / mit fleiß colligiren, &c. *Iunct. verbis:*
Gleichwol sollen Cammerrichter immittelst (videlicet antequam Imperatoris
& statuum conventione & sanctione aliter non sit decisum,) in decernendo
processus & decidendo causas sich denen gemeß verhalten. Ubi itaque claram
habemus textus determinationem, meritò longior cessat disputatio, *l. ancilla,*
C. de furt. Wesenb. *consil.* 24. *n.* 14. Decian. *consil.* 2. *n.* 102. *vol.* 2.

Superesse adhuc difficultas quædam videtur, cujus Domini Consulentes
in facti specie non meminerunt, à quo hæc actio institui possit? Cum enim
841 Domina vidua defuncta sit, videtur ipsius † morte extincta injuriarum actio,
cum mors omnia solvat, Nov. 22. *cap.* 20. *in pr.* Ideoque eam neque heredibus
neque in heredes dari, *l. Injuriarum,* 13. *l. item apud,* 15. §. *Injuriarum, ff. de injur. l. si. cum,*
10. §. *qui injuriatur, ff. si caution. in Iudic. tot. tit. C. si reus vel accusat. mortuus fuerit.*

Sed quia non solùm Dominæ viduæ, jam piè defunctæ, sed etiam filiæ
ejus adhuc viventi, nominatim injuriæ fuerunt illatæ, ut etiam in omnium reli-
ctorum liberorum, & totius familiæ ignominiam illæ redundent, dubium non
est, prædictam Nobiliss. virginem unà cum fratribus & sororibus totaque co-
gnatione suo ac matris, & respectivè cognatæ nomine, actionem injuriarũ cri-
842 minalem † seu accusationem contra cæmentarium illum ejusq; uxorem, pessi-
mos injuriantes instituere posse, *l. Lex Cornelia, in pr.* §. 3. *l.* 1. § 3 *ff. de injur. l.* 1. §. 1. §. 2.
l. 2. *l.* 3. *ff. de deliber. caus.* Bart. *in d. l. lex Cornel. in pr. ante n.* 1. *& ibi.* Alexand. *in addit. lit. b.*
Idem Bart. *in l. ne pupillo,* §. *si quis ipsi in qua quæstion. ff. de nov. oper. nunciat.* Paul. Cast.
consil. 275. *col.* 2. *vol.* 2. Mascard. *de Probat. lib.* 1. *concl.* 68. *n.* 4. Prosp. Farinac. *de var. ac*
divers. crimin. q. 105. Menoch. *lib.* 2. *Arbitrar. cas.* 262. *n.* 1. Osasc. Cacheran. *Decis. Pede-*
mont. 104. *nu.* 3. Tiber. Decian. *in tract. Crimin. lib.* 3. *cap.* 5. Johan. Petr. Surd. *Decis.*
Mantuan. 89. *n.* 1. 4. 11. *& aliquot seqq.* Johan. Schneidwin. *ad* § *patitur, nu.* 15. *Instit.*
de injur. Robert. Marant. *in Specul. part.* 6. *tit. de inquisit. nu.* 60. *& seq.* Fichard. *consil.*
German. 98. *n.* 3. Ludov. Gilhaus. *de injur. & famos. libell.* §. 7. *n.* 23 *& seqq.* Tyraquell.
de pœn. temperand. caus. 51. *n.* 68 Henningus Goden, *consil.* 102. *nu.* 11. *& Consil.* 107.
num. 2. 3. *& seqq.* Hartman. Pistor. *observ.* 99 *n.* 1. *Et ita etiam de jure consultus respondit*
Ernest. Cothman. *consil.* 87. *n.* 10. *& seqq. vol.* 2.

Idque non solùm vivente, sed etiam defuncto injuriato obtinere, ut li-
beri & cognati injuriantem accusare, & injurias parenti vel cognato maximè
in judicio & scriptis illatas, vindicare possint, *eleganter firmat* Matth. Wesenb.
consil. 22. *n.* 2. Ubi dicit, quod licèt actio injuriarum non transeat ad heredem
tanquam heredem, cum nõ sit in bonis defuncti, in quibus terminis jura supra
843 allegata loquuntur, sed bene possit † accusare hæres tanquam persona con-
juncta, cujus interest, & qui persequitur vindictam propriam persequendo
injuriam

injuriam defuncti, *per text. in l.* 1. §. *& si fortè, ff. de injur.* Ubi addit JC. rationem, quòd spectet ad existimationem nostram, si qua defuncto cui successimus, fiat injuria vel si fama ejus lacessetur; quia videlicet semper interest heredis defuncti existimationem purgare, *text. in l. d.* 1. §. 6. *ff. de injur.* Hieron. Schurff. *consil.* 61. *num.* 13. *cent.* 1.

Et quamvis allegati textus loquantur de injuriis, jam defuncto & cadaveri illatis ratio tamen subjecta generalis est, & fortior in vivente quàm in defuncto militat. Ideoque idem jus argumento à fortiori vigeri debet. *l. non possunt cum seq. ff. de legib. l. pen.* § *si quis*, 5. *vers. & licet municipum, ff. de Iur. & fact. ignor.* Minor enim est injuria quæ fit defuncto quàm illa quæ fit viventi, *ut ex notat. per* Bartol. *in l. fideicommissum, C. de fideicommiss. tradit.* Cravett. *consil.* 205. *n.* 26.

Ideoque hæredibus maximè liberis, ut injuriam patri vel matri defunctæ illatam prosequantur criminaliter, jure permissum est, præsertim † si injuriæ 844
sint factæ inscriptis & in judicio. *per tradita* Wesenb. *d. consil.* 22. *nu.* 2. *Et ita etiam extendit & sequitur* Cothman. *d. consil.* 87. *n.* 16. *vol.* 2.

Quod etiam eo casu quo defunctus † injuriam remisisset injurianti, ut 845
nihilominus conjuncti de familia eam vindicare possint, procedere, *diserte declarat* Joh. Petr. Surd. *d. Decis. Mantuau.* 89. *nu.* 4. *quem allegat & sequitur* Farinac. *de var. ac divers. criminibus, quæst.* 105. *n.* 289. *in fin.*

Sed ex concione funebri typis divulgata & nobis transmissa constat, Dominam viduam vindicationem sibi illatarum injuriarum Deo justissimo Judici, & liberis suis debito modo prosequendam ante mortis horam commisisse, & injunxisse hisce verbis: **Sie wolte für jhre Person solche Verleumbder für das Gericht-Gottes wissen zu fordern / vnd das Vbrige in dieser Welt jhren Kindern vnd Erben gebührlich zu Eyffern befehlen / ꝛc.**

Quamobrem liberi defunctæ Nobiliss. Dominæ viduæ ultimo elogio, & mandato ad injurias hasce debito modo, & per legitimos Juris tramites vindicare obstringuntur. Idque † & piè & justè Domina vidua liberis suis injungere, 846
& ab his rectè effectum dari & potest & debet. Exemplo Davidis viri secundùm cor Dei, & Salamonis filii ejus sapientissimi: Ille enim injuriam sibi illatam à Semei filio Gera, uti & proterviam ac delicta à Joabo commissa, huic tanquam successori & heredi in regno, sanguine vindicanda commisit, quod & is ita ex patris jussu piè & justè executus est. 2. Reg. *cap.* 3. *v.* 2.

SUCCEDIT JAM OCTAVA QUÆSTIO,

In qua in eventum Quæritur:

Annè hoc casu quo commodè adversus capitulum injuriarum actio instituti non possit, directò & in specie contra id ipsum denuò citatio ex L. diffamari peti, & ex ea processus formari possit, præsertim cum

contra jamdum agitatum & finitum judicium ex prædicta L. diffamari in genere contra quoscunque diffamatores institutum Apologiam quandam ediderint, & judiciariæ telæ terga obverterint?

SED cum ex actis nobis transmissis constet, citationem & processus ex L. Diffamari generaliter contra quoscunque & ut ex narratis supplicationis & citationis satis evidenter apparet, etiam contra Dominos Capitulares N. propter nullitates in processu suo, maximè quatenus tangit Dominam viduam ejusque filiam, commissas, directò fuisse impetratos, eoque rem deductam, ut post emissam secundam citationem edictalem, peremptoriam, & accusata solenniter contumaciâ, nemine comparente, servato Juris ordine, omnibus & singulis diffamatoribus, qui diffamationi occasionem præbuerunt, à deputatis Reverendiss. Domini Episcopi Commissariis, per sententiam, perpetuum impositum silentium 25. *Ianuar. Anno* 1619. illaq; in rem judicatam transiverit, de-
847 nuò ex eadem causa & ad eundem effectum, agi non poterit: † Hoc etenim rerum judicatarum auctoritas non patitur, ut ea, quæ semel finita sunt ex eodem capite & fonte instaurentur, *l.5. C. de re Iudic. & ibi* Cujac. *in Paratitl.* Azo *in summ. l. fin. C. sentent. rescind. non poss.* Ubi Constantinus Imperat. rescripsit, decisas semel causas judiciali sententiâ, ne quidem per rescripta Imperialia resuscitari. Cùm itaque Domini Consulentes, processus ex L. Diffamari in genere contra quoscunq, & ita etiam contra Dominos Capitulares jam ante obtinuerint, eoq; rem perduxerint, ut quibuscunque & consequenter etiam Dominis Capitularibus per sententiam silentium perpetuum fuerit impositum, illaque neque per Appellationem vel aliud remedium suspensivum extincta vel suspensa sit, suum transeundo in rem judicatam sortita est effectum, etiam contra Dominos Capitulares, in quantum illi diffamationis illius commissæ, reos se fecerunt, *per ea quæ post alios deducit* Blarer. *ad L. diffamari, cap.* 8. *n.*41. *& mult. seqq. iisq; plenum attulit præjudicium* Geil. 1. *obs.* 12 *n.*5.

848 Neq; per prætensam † illam Apologiam Directores processus illius nulliter instituti, ex quo orta hæc diffamatio, effectum emanatæ citationis, & desuper in contumaciam publicatæ sententiæ, sibi ipsis in prætensa illa Apologia Jus dicentes, impedire aut effugere Jure potuerunt; sed omninò citati comparere, & in competenti hoc Judicio, si quas suæ diffamationis & processus contra Dominam viduam ejusq; filiam nulliter & neglecto Juris ordine instituti, justas proferre rationes & causas potuissent allegare, & Judicis sententiam, causâ plenè discussâ expectare debuissent. Nam ideò judiciorum vigor, Jurisque publici tutela videtur in medio constituta, ne quisquam sibi ipsi valeat permittere ultionem, *rescribentibus Impp.* Theodos. Arcad. & Honor. *in l. nullus,* 14. *C. de Iudæ. & Cælicol.*

Et exstat Decretum Divi Marci in hæc verba: Optimum est, ut si quas

te putes habere repetitiones actionibus experiaris. Cum Marcianus diceret: Vim nullam feci: Cæsar dixit: tu vim putas esse solùm, si homines vulnerentur? Vis est, & tunc, quoties quis id quod deberi sibi putat, non per Judicem reposcit, *teste* JC. Callistrato, *in l. exstat*, 13. *ff. quod met. caus. l.* 10. *in verb. non expectato Iudiciorum ordine, &c. Cod. unde vi, l.* 11. *ibi: nec citra præsidialem Iussionem res debitoris arbitrio suo auferre potest*, *C. de pignorat. act.* Non enim singulis permittendum est, quod per Magistratum publicè fieri debet, *teste* JC. Paul. *in l. non est singulis, ff. de Reg. Iur.* Juris igitur æquabilis decernendi gratiâ Judices inventi sunt, Claud. Cantiunc. *de offic. Iudic. c.* 2. Ubi in hæc scribit verba: † Si in sua sibi quemque causa Jus di- 849
cere Majores nostri sustinuissent, quid non sibi permisissent, vel potentiores in infimos? Vel veteratores isti cautelarii in simplicis cultores veritatis? Imò quæ non tyrannis ex illa licentia profluxisset: Hujus igitur æqualitatis conservandæ gratia, arbitrati Legumlatores, iniquum admodum esse, in re propria tribuere alicui licentiam, Jus sibi dicere, *l. un. Cod. ne quis in sua caus. judic. l. qui iurisdictioni præest*, 10. *ff. de iurisd.* Quibus licèt solutus videatur summus Romanorum Princeps, *l. Princeps, ff. de legib.* Adeò ut ipse in causa propria judicare possit, *l. & hoc*, 41. *ff. de hæred. instit.* §. *fin. institut. de vulgar. substit. ubi* Tiberius, *& l. pen. ff. de his quæ in testam. del. ubi* Anton. Impp. *in causis propriis judicarunt*, Bald. *in l. rescripta*, *C. de precib. Imper. offer.* Zas. *in l. est receptum, n.* 8. *&* 9. *ff. de Iurisd.* Castald. *de Imper. quæst* 91. *n.* 2. *& seqq.* Natt. *consil.* 487. *n.* 49. Cravett. *consil.* 5. *n.* 6. Placuit tamen, legibus soluto Principi, legibus se allegatum profiteri Principem, *l. digna vox, C. de LL.*

Indeque † vigore Aureæ Bullæ Caroli IV. receptum, ut ipse Imperator 850
vel Rex Romanus super causis, pro quibus impetitus fuerit, coram Electore Palatino Rheni respondeat, *text. in Aur. Bull.* Carol. IV. *c.* 5. §. *fin.* Thom. Michael. *de iurisd. conclus.* 131. Vult. *ad l.* 1. *n.* 4. *& seq. C. ubi senat. & Clariss.* Sixtin. *de regalib. lib.* 1. *cap.* 8. *n.* 52. *& seqq.* Heig. *illustr. quæst. part.* 1. *q.* 4. *n.* 8. Rosenth. *de Feud. c.* 12. *concl.* 3. *n.* 13.

Si itaque ipse Imperator super causis, pro quibus impetitur, judiciorum vigori & ordini se submittit, neque ab observantia judiciali se eximit, tantò minùs id aliis minorum gentium Magistratibus licebit vel integrum erit, Apologias scribendo Judicialem auctoritatem spernere, & pro suo arbitratu, partis & Judicis vices subire. Hinc toties in novissimis cautum legimus Imperii constitutionibus, † omnem viam facti, sive id fiat armis, sive scripturis sive pictu- 851
ris, in ipsis etiam Imperii principibus & statibus esse prohibitam, nulliq;, cujuscunque sit conditionis & dignitatis, fas esse, judiciorum vigorem spernere & facti viam eligere, *text. in* **Reichs Abschetd zu Augspurg** / *de Anno* 1555. §. **dargegen sollen die Stände** / **rc.** *In verbis:* **Es soll sonsten kein Standt den andern / mit der That / oder sonsten mit vngutem führnemen / sondern in alle wege / nach laut vnnd anweisung des Heiligen Reichs Rechten / sich an gebührenden ordentlichen Rechten benügen lassen / rc. R. A. zu Wormbß** / *de Anno* 1521. *sub rubr.* **Röm. Käys. Mayst. Landfrieden** / *in fin. princ. ibi:* **wer zu dem andern zusprechen**

vermeinet / der soll solches thun an Enden vnd Gerichten / da die Sach ordentlich hingehöret / R. A. zu Speyer / *de Anno* 1526. §. zum andern / ꝛc. *in fin. verbis*: wer zu den andern zu sprechen hat / soll das mit gebührlichen Rechten thun / bey Pöen vnnd Straff des Landfriedens / ꝛc. R. A. zu Regenßburg / *de Anno* 1541. §. wo aber jemandts / ꝛc. *ibi*: mit Recht vnd dessen ordentlicher Execution / *& de Anno* 1542. §. vnnd damit die Zeit / ꝛc. *juncta ordinat.* Politic. *de Anno* 1548. *sub rubr.* von Schmächschrifften / ꝛc.

Hæc Jura, licèt de actore loquantur, idem tamen in personis reorum conventorum obtinere dubium non est, cum quoad Processum & Juris ordinem plerumq; actor & reus pari Jure censeantur, per Jura vulgò nota. Quinimò in Judicio hoc L. diffamari non Domini Consulentes, sed Domini Directores hujus processus, vel qui eorum factum probârunt, actoris vices sustinuerunt, *per ea quæ tradit* Geil. 1. *observ.* 9. *& latè ibid.* Bernhard. Grævæ. *concl.* 9. *per tot.* Mynsing. 6. *obs.* 90. Neque etiam opitulatur Dnn. Apologistis, quòd sint Clerici, & constituant corpus dignitate valdè conspicuum: Siquidem etiam ad-
52 versus † Prælatos & Clericos competere beneficium L. diffamari, *tradit* Felin. *in cap. accepimus, & per illum text. extr. de fid. instrum.* Alexand. *consil.* 103. *quos allegat & sequitur* Cæsar. Cottard. *in tract. L. diffamari. c.* 3. *n.* 33. *& seq.* Ubi id ampliat, ut tali casu non solùm Prælatis, sed etiam eorum successoribus perpetuum censeatur impositum silentium: *& c.* 5. *n.* 3.

53 Et constat ex novissimis † Imperii constitutionibus; ipsaq; praxi in viridi observantia posita, Electores Principes & Status Imperii, tàm Ecclesiasticos quàm Seculares, hoc nostro L. diffamari remedio in Camera certis casibus, non attenta status dignitate conveniri posse, Geil. 1. *obs.* 10. *& seq.* Myns. *loco supr. alleg.*

Quamobrem, cùm Domini Consulentes ad Jus provocarint, & servato Juris ordine processus & tandem sententiam obtinuerint, eaq; neq; per appellationem vel simile remedium extincta vel suspensa sit, sed in rem judicatam transierit, contra quoscunque diffamatores suum sortita est effectum. Neque enim unquam relatum, neque usquam receptum, ceu loquitur JC. *in l. 1. ff. de Senator.* Apologias scribendo & edendo reum conventum, vel actorem observantiam judiciorum declinare, vel sententiæ & rei judicatæ effectum impedire posse. Ideoque cum Reverendo Capituli N. Decano citatio hujus processus solenniter fuit insinuata, ut constat ex relatione nuncii, & passim publicè affixa, utique Capitulum per Syndicum vel procuratorem comparere, & exceptiones si quas habuissent, vel dilatorias vel peremptorias opponere, si sententiam perpetui silentii impedire voluissent, Juris auctoritate obstricti fuerunt. Aut enim existimarunt Dnn. Capitulares, citationem attingere, Reverendum Capitulum, aut non. Si hoc, non opus fuit Apologiam scribere, vulnus factæ jam antè diffamationis per eam refricare, & Dominorum consulentium matrem jam piè defunctam, & filiam adhuc viventem, ulteriùs præter meritum

gravare

gravare & affligere: Si illud: omninò comparere & Jure agere debuissent, per modò tradita.

IN NONA QUÆSTIONE DUO PROPONUNTUR:

I. Anné modò memoratis remediis deficientibus, vel propter difficultates circa ea incidentes vel aliis emergentibus hoc casu incommodis, Domini Consulentes contra Dominos Capitulares, ad nullitatem processus tutò agere, & apud superiorem obtinere possint, ut iste processus superioris auctoritate annulletur & cassetur?

AD hanc Quæstionem breviter respondemus, Dominos Consulentes † ad 854
processus illius, respectivè contra matrem & sororem nulliter & neglecto Juris ordine instituti & publicati, cassationem, propositâ nullitatis querelâ procedere, idque deductis nullitatibus ex ipsis actis, quæ notorium inducunt, obtinere posse, dubium nullum esse dubitamus, *per ea quæ tradit* Mynsing.*obs.*42. *Cent.*4. Johan Fichard.*consil.German.*123. *per tot.* And. Geil. 1.*observ.*127.*n.*8.*& seq.* Ernest. Cothman. *consil.*14.*num.*53. *& aliquot seqq. & consil.*16.*n.*134. *& seq. vol.*1. Auctor.*decis. sive præjudiciorum Cam. verb. Citatio super Nullitate, fol.*73. *Et est text. in ordinat. Camer. part.*3.*tit.*34.§. **vnd soll also die Nullität / rc.** *Et in ead. ordinat. part.*2. *tit.*28.§.*item* **nach dem auch / rc.** *Ibi:* **da sich jemand beklagen würde / das in peinlichen Sachen sey vnerfordert vnnd vngehört / vnnd also nichtiglich / oder sonst wider natürliche Vernunfft vnnd Billichkeit / wider jhn procedirt / gehandelt vnnd geurtheylet / vnd derhalben principaliter vff die Nullität vmb Proceß ansuchen würde / rc. Als dann soll der ansuchenden Parthey solcher Nichtigkeit halber Ladung erkandt / vnnd darauff Rechtliche Hülff mitgetheylet werden. rc.** Cùm itaque ex ipsis actis & iis, quæ in 3. Quæstionis resolutione deduximus, evidenter appareat, quàm plurimas & insanabiles nullitates, contra Jura naturalia, Civilia, & constitutiones criminales Caroli, in processu isto N. commissas, & Dominorum Consulentium piè defunctam matrem & adhuc viventem sororem ac totam cognationem exinde graviter læsam, hoc remedio experiri tutissimè poterunt.

Verùm enim verò cùm in optione † gravati sit, vel coram eodem Judice, 855
qui pronunciavit, vel coram ejus superiore nullitatem principaliter in Judicium deducere. Bart. *in l. si expressam,*19.*sub n.*14.*ff. de Appellat.* Felin. *in c. in literis, num.*4.*de offic. & potest. Iud. deleg.* Sebast. Vant. *de Nullitat. rubr. coram quo possit, &c. num.*7.*&* 8 *Vbi testatur de communi* Sigismund. Scacc. *de appellat. quæst.*19.*remed.* 1. *Conclus.*6.*n.*73. Mynsing. *observ.*92.*n.*6.*cent.*5.

Hoc etiam casu in optione Dominorum Consulentium erit, anné Nullitatis

tatis querelam apud Revereudum Capitulum N. velint proponere, & postulare, ut processum à se institutum, quatenus ille Dominam viduam ejusq; filiam attigit, publicè in Judicio per decretum annullent & pro nullo declarent; illaq; acta inquisitionis à publicis actis separent & cancellent, refusis sibi damnis & expensis. Et si hæc via Dominis Consulentibus placuerit, non dubitamus Reverendum Capitulum, ipsorum postulationi non defuturum: Siquidem prin-
8 56 cipalibus † constitutionibus cautum est, ea quæ infamandi alicujus causâ in monumenta publica posita sunt, tolli de medio, *inquit* JC. Marcian. *in l. constitutionibus*, 37. *ff. de injur.* Constat autem ex actis & deductis, crimina ista à cæmentario & uxore ejus infamandi causa falsò conficta, delata & nulliter in monumenta publica relata, esse notoriè falsa, ac ad infamationem Dominæ viduæ jam defunctæ ejusq; filiæ & totius familiæ spectare, ideoq; à monumentis publicis, quæ non falsorum criminum suggestionibus, sed explorata rerum veritate, firmitatem obtinent, removenda, *arg. l. fin. C. de re Iudic.*

Et si fortè quis persuadere vellet Dominis Capitularibus, hoc sine scan-
8 57 dalo aliquo & disreputatione Reverendi Capituli fieri non posse, is sciat, † Judicem potiùs admittere debere scandalum, quàm veritatem relinquere, & falsa crimina pro exploratis, in monumentis publicis reservare, *ut ex* Hadrian. *refert* Nevizan. *in sylv. Nupt. lib. 5. n. 116.* Quia iram Dei supra se provocat, qui veritatem opprimi prospiciens, eam pro viribus non ostendit & defendit, *c. quisq.*, *& cap. nolite*, 11. *q.* 3. Veritati enim meritò omnia cedere debent, *c. fraternitatis, de frigid. & malefic.* Ideoq; melius est pro veritate pati supplicium, quàm pro adulatione recipere beneficium, *inquit* Augustin. *c. nemo peritorum*, 11. *q.* 3. Nam Magistratui & Judici, utpote Dei vices in hisce terris obtinenti, Psal. 82. *vers. 6.* Sapient. *6. vers. 5. Nov.* 105. *cap. 2. in fin.* Magis debet esse cordi custodia Justitiæ & veritatis, quàm obedientia voluntatis, Sapient. 1. *vers.* 1. Psalm. 72. *v. 1. & seqq.* Psalm. 101. *vers. 5. c. Iudicet*, 3. *q.* 7 *l. puniri, ibi gl verb. Iudices, C. si contra Ius vel utilit. publ.* Speculat. *lib. 3. part. 3. de sentent. §. 5. in fin.*

Quamobrem nullius rei major quàm veritatis esse debet reputatio. Si itaque Domini Capitulares hoc denegarent, eo ipso significarent, se potiùs falsæ isti diffamationi velum & patrocinium velle quærere & iniquitatem operiri, Psalm. 73. *vers. 6.* quàm veritati jam detectæ & singulari Dei beneficio manifestatæ, testimonium præbere, quod utiq; de tàm laudabili & spectato collegio non est præsumendum.

Hâc viâ relictâ, si superiorem adire vellent, Domini Consulentes, sive is sit Reverendissimus Episcopus loci, sive Camera Imperialis, possunt narrare Nullitates processus, & petere ut decernatur citatio adversus Reverendum Capitulum, ad videndum, declarari processum nullum, & resarciendum damna & expensas. Prior via esset compendiosior, & sine magno sumptu iniri posset: Posterior autem magis quidem regia, sed prolixior & sumptuosior,

ac magnas simultates, odia & inimicitias Dnn. Capitularium, adversus Dominos Consulentes, fortè implicaret.

Alterum hujus Quæstionis Caput quod attinet, anné videlicet Domini Consulentes contra Reverendum Capitulum N. propter abusum Jurisdictionis ad privationem ejus agere possint? Pro Affirmativa seqq. videntur militare rationes, quòd communis & generalis sit conclusio, abutentem Jurisdictione suâ, † maximè in criminalibus, & neglecto Juris ordine cum asperitate procedentem, privari posse, *arg.* §. *Dominorum & quæ ibi tradunt* Dd. *Instit. de his qui sunt sui vel alien. iur. l.* 2. §. *Dominorum, & ibi.* Bald. *ff. eod. l.* 1. *C. de emend. serv.* Petr. Anton. de Petr. *de potestat. Princip. c.* 8. *n.* 74. Ubi dicit, quòd abutens dominio sibi concesso, non mereatur dominari. Curt. Jun. *consil.* 137. Grammat. *Decis.* 104. Ubi refert, per magnam curiam ita judicatum, & in regio consilio Neapolitano comprobatum Mynsf. *obs.* 8. *nu.* 5. *& seqq. cent.* 5. Matth. de Afflict. *Decis.* 265. *n.* 72. Regner. Sixtin. *consil. Marp.* 8. *n.* 113. *vol.* 3. Geil. 1. *obs.* 17. *n.* 2. Hieronym. Treutler. *Disput.* 3. *thes.* 12. *lit. c. vol.* 1. Unde illud laudabile curiæ Parisianæ promanavit edictum: *Le Seigneur, qui abusè de sa justicè, en doit estre prive!* hoc est: abutens imperio privator. Papon. *lib.* 13. *Arrest. tit.* 2. *arrest.* 5. *& lib.* 23. *tit.* 5. *arrest.* 1. Johan. Gall. *Quæst.* 340. Zachar. Viet. *de Exemption. concl.* 14. Quia expedit reipublicæ, ne quis jure & re sua malè utatur, *inquit Sacratiss. Imperat.* Justinianus *in* §. 2. *Instit de his qui sunt sui vel alien. jur.* Et privilegium omninò meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate, *inquit* Gregor. *in cap. Privilegium,* 11. *quæst.* 3. *cap. plerunque, ibid:* Qui suæ voluntatis motus, non autem causarum sequitur merita, ipse potestate sua se privat. *d. caus.* 11. *q.* 3. Et summos etiam Principes & Reges propter sævitiam & injustitiam regnis & imperio exutos, tàm sacra quàm profana testatur historia. Cujus rei habemus exemplum in Rehabeam. 2. Chronic. *cap.* 10. Syracid. *cap.* 47. *v.* 28. In Athalia, 2. Reg. *cap.* 11. *cum similibus.* Hac occasione Tarquinium, Neronem, Wenceslaum & alios imperio Romano privatos, expeditum est. Ita etiam aliquando in regno Angliæ accidisse testatur Frossard. *lib.* 1. *histor. Gall.* Et de Rege Neapolitano refert memorabile exemplum Cominæ *lib.* 1. *de Bell. Neapolit.*

858 (margin, beside "suâ, † maximè in criminalibus")

Pro Negativa autem sententia facit, † quod Jurisdictio Collegio & Ecclesiæ competens, proter abusum quorundam de Collegio, ipsi Ecclesiæ adimi non possit. *cap. delictum de reg. jur. in* 6. *gl. in cap. placuit,* 26. *q.* 3. Felin. *in cap ad Apostolicam, n.* 2. *de Simon. Dd. in l. jubemus nullam, C. de SS. Eccles.* Cæsar. Contard. *in tract. L. diffamari, cap.* 3. *n.* 38. *& seq.* Ubi concludit in simili, quòd in materia L. diffamari, respectu juris prælati diffamantis, ei rectè imponatur silentium, illæso remanente jure Ecclesiæ, *per tradita Roman. consil.* 369. *incip. circa primum. col. fin. Faciunt tradita* Andr. Geil. *de Arrest. Imper. cap.* 10. *n.* 24. Hieronym. Schurff. *consil.* 55. *cent.* 3. Et quæ supra in resolutione quintæ Quæstionis deduximus. 859

860 Deinde ut ad privationem † procedi possit, necesse est, ut præcedat superioris monitio, quâ judex monetur ut ab asperitate desistat, quod si facere cesset, tunc demum privatur. *per tradita* Andr. Geil. *d. obs.* 17. *sub n.* 4. ubi dicit ita in praxi observari. Bernhard. Grævæ. *conclus.* 17. *considerat.* 1. *lib.* 1. Sed in nostro casu talis monitio nulla præcessit. Possent tamen Domini Consulentes apud superiorem,
861 præter annullationem † ad mulctam agere fisco applicādam propter excessum istum valdè irregularem, *per text.* **In P. H. O.** Caroli V. *artic.* 1. *ibi:* **In dem allem eine jede Oberkeit möglichen fleiß anwenden soll/ damit die Peinlichen Gericht zum besten verordnet/ vnd niemand Vnrecht geschehe/ als dann zu diesen grossen Sachen/ welche deß Menschen Ehr/ Leib/ Leben vnd Guth belangen/ tapffer vnd woll bedachter fleiß gehörig. Darumb dann in solcher vberfahrung/ niemand mit Rechtmässtigem Vorträglichem grund seine verlassung vnd hinlässigkeit/ entschüldigen mag/ sondern billich derhalben/ vermög dieser Vnser Ordnung gestrafft/ das also alle Oberkeit so Peinlich Gericht haben/ hiemit Ernstlich gewarnet sein sollen.**

862 Possunt † item damna, expensas & interesse petere sibi adjudicari, *arg. art.* 20. *Ordinat. Crim.* Caroli V. Bald. *in l. sancimus, C. de judic. & in rubr. C. de pœn. Iud. qui malè judic.* Paris. de Put. *in tr. de Syndicat. §. inquisitio, vers. Iudici faciliter non permittitur inquirere, &c. n.* 9. *&* 10. Rob. Marant. *in spec. part. tit. de inquisit. n.* 21. *&* 31. *in fin.*

Salvo semper cujusvis rectiùs sentientis judicio.

F I N I S.

